Persian translation of Fatoohulgaib

Sayid Abdul Qadir Jeelani (RA)
translation in Persian by Sheikh Abdul-
Haq Muhaddis Dehlavi (RA)
-19 Munshi Nolkishore Press Kanpore
1907 AD — 424 Pages
فتوح الغیب - فارسی ترجمہ

بمن عون صانع مکین و مکان و فضل خلاق زمین و زمان

خوشا نادر کتاب مملو از فوائد دینیه بلا ارتیاب که سرمه دیده اهل بصیرت است بلا ریب موسوم به

فتوح الغیب

از تالیف قطب الاقطاب ... رحمة الله علیه

که عینک دیده حق بنیان است و نور جبهه صدق گزینان مشتمل بر اقوال مفیده ثمانین اشتمال استفاده ...

در مطبع نامی منشی نولکشور کانپور مزین بطبع و مقبول جهان شد

ASL-19
Fatoo-hul-Gaib
حضرت غوث الاعظم سید عبد القادر جیلانی رح
مترجم ... فارسی
شیخ عبد الحق محدث دہلوی
1907 AD
424 Pages
Nowlkishore Press

اطلاع

اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کیلئے موجود ہی اور فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سی مل سکتی ہی جسکے معائنہ و ملاحظہ سی شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتاب کی ذیل و تبیع کے تین صفحہ سادہ مین کتب متفرقات دینیہ درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اوس فن کی اور کتب موجودہ کارخانے سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

کتب متفرقات دینیہ

شبیہ احمدی - سراپای خاتم المرسلین کا بیان مولفہ جمال الدین حسین خان۔

مثنوی نزائر دعوت قبائل و لیڈر مصنفہ نواب شیر علی خان۔

دوازدہ مجلس مسمی بہ ریاض الادب ار فی احوال سید الابرار مولفہ مولوی وجیہ الدین محمد رضوی

اسرار کربلا- حالات معرکہ کربلای معلی مولفہ منشی محمد ظہیر الدین بلگرامی۔

مہر نبوت- نعت پیغمبرین تصنیف نواب محمد مردان علی خان نظام۔

رموز القرآن اوقات قرآن کا بیان مولفہ مولوی محمد حسین علی باقی شاہجہانپوری۔

آثار محشر- علامات قیامت کا حال۔

صبح کا ستارہ حالات بہشت و دوزخ و قیامت مولفہ مولوی عباس علی۔

آثار قیامت۔

قیامت نامہ بہشت- مولوی فیاض الحق صاحب

اکسیر ہدایت- ترجمہ کیمیای سعادت مترجمہ مولوی فخر الدین۔

مذاق العارفین- ترجمہ احیاء العلوم کا چاروں جلد مترجمہ مولوی بشارت علیخان

ہدایۃ المومنین الی شہادت المحسنین- مولفہ ابو الخیر مولوی محمد حبیب الدین مشہدی۔

تحفہ درود ملقب بہ نزل الکلام مولفہ مولوی منظور احمد

رسالہ کسب الاتقیا مصنفہ مولوی ظہور الحق

شجرہ طغرای اسمای دوازدہ امام علیہم السلام از صنعت نگاری مولوی ہادی علی صاحب خوشنویس لاثانی۔

دہ مجلس منظوم معرکہ شہادت کربلا علی الترتیب مشمولہ عشرہ مجلس۔

جنگ نامہ کربلا۔

دہ مخزن مصائب کربلا مصنفہ حکیم نصر الشعرا وصا

فہرست

کتاب فتوح الغیب از شیخ محی الدین عبدالقادر الجیلانی مع شرح فارسی شیخ عبدالحق دہلوی

صفحہ	القول
٩	الاول فی امتثال الاوامر والاجتناب عن النواہی وفی الرضا وفی بالقضاء
١٠	القول الثانی فی ا[illegible] وترک
	القول [illegible] السادس والستون فی الرغبة [illegible] العبد اذا ابتلاہ بالبلاء [illegible] طلب الدعاء وآدابها۔
٦٧	القول الثامن و[illegible]
	[illegible]بیع فی مراتب الموت عن الخلق بالقدر و[illegible] الہوی والارادة۔
٦٥	القول الخامس فی التشبیہ حال الدنیا واشتغال اہلہا بہا۔
	القول السادس فی الفناء من الخلق والہوی۔
۴٠	القول السابع فی بیان خروج السالک من نفسہ وہواہ وارادتہ۔
۴۳	القول الثامن فی تفویض الاختیار غیر ما ہو الواجب من الحالات والتسلیم فعل اللہ تعالیٰ
	القول التاسع فی بیان الکشف والمشاہدة فی الافعال۔
۴۴	العاشر فی بیان المخالفة النفس
٧٨	القول الحادی عشر فی الصبر والتصبر عند الافتقار الی اللہ تعالیٰ لشہوة النکاح فیہا
٨٠	القول الثانی عشر فی بیان الاغنیاء وسلوک السالکین حال الفناء۔
٨١	القول الثالث عشر فی التسلیم علی قضاء اللہ تعالیٰ وقدرہ۔
٨٩	القول الرابع عشر فی منع صاحب الہوا من ادعاء حالہ کمال الواصلین۔
٩٢	القول الخامس عشر فی جوابہ الشریف للمنقطعین الی اللہ سبحانہ وتعلیمہ حقیقة الانقطاع۔
٩۴	القول السادس عشر فی المنع من الاعتماد علی الخلق والاسباب۔
١٠٠	القول السابع عشر فی معنی الوصول الی اللہ سبحانہ
١٠٢	القول الثامن عشر فی بیان معنی الرضا۔
١١٥	القول التاسع عشر فی الصبر وعدم ضعف ایمانہ وانتقال الفناء الی ما ہو من ذالک عن قوة ایمانہ الکمال الیقین
١٢٢	القول العشرون فی بیان قول صاحب دع ما یریبک الی ما لا یریبک۔
١٢٥	القول الحادی والعشرون فی رویتہ قدس سرہ ابلیس اللعین فی منام۔
١٢٧	القول الثانی والعشرون فی ابتلاء اللہ عز وجل المومنین علی قدر ایمانہم۔
١٣٣	القول الثالث والعشرون فی بیان القناعة
١٣٧	القول الرابع والعشرون فی بیان المحذر من المعصیة فان اللہ تعالیٰ
١۴٢	القول الخامس والعشرون فی تسکین الفقیر الذلیل بالطاف الملک الجلیل
١۴٦	القول السادس والعشرون فی تفریغ القلب عما سوی اللہ تعالیٰ
١٥٨	القول السابع والعشرون فی بیان الاخرة والاثبات

وتشبيها ثمرة التعرض الذي ثمرته حلو وثمرة الاعراض مر۔

القول ٢٨
الثامن والعشرون في المجاهدة

١٧٣ القول ٢٩
التاسع والعشرون في بيان قوله كاد الفقر ان يكون كفرا۔

١٧٧ القول ٣٠
الثلثون في الجواب عن الجزع والفزع۔

١٨٠ القول ٣١
الحادي والثلثون في دفع الخفق عن القلب۔

١٨١ القول ٣٢
الثاني والثلثون في الجواب عن شبهة عدم تغاير الصحبة والمحبة والمآل والمنال۔

١٨٦ القول ٣٣
الثالث والثلثون في بيان ان الانسان اربعة انواع عاقل وعاصي وولي مستور الحال وولي ظاهر الحال

١٩٣ القول ٣٤
الرابع والثلثون في دفع السالك غضبه وشكايته عن الله تعالى وحين فوت مقصوده۔

٢٠٣ القول ٣٥
الخامس والثلثون في الوعد بترك الرخصة واختيار العزيمة۔

صفحه ٢٠٧ القول ٣٦
السادس والثلثون في جعل الآخرة رأس المال والدنيا نفعه۔

٢٢١ القول ٣٧
السابع والثلثون في بيان المنع من الحسد وتمثيله بالملك وحافظ الكلب۔

٢٢٧ القول ٣٨
الثامن والثلثون في بيان الصدق والاخلاص في سبحانه تعالى

٢٢٨ القول ٣٩
التاسع والثلثون في اخذ المال والرزق مع مداخلة الهوى والانفس مع عدم الهوى۔

٢٢٩ القول ٤٠
الاربعون في منع السائل من اخال نفسه في زمرة الروحانيين مع بقاء البشرية۔

٢٣٥ القول ٤١
الحادي والاربعون في العقاب بالقهر للعبد الغدار في ضمن تمثيل عجيب بامطاء ملك عظيم لعبد ذواله۔

٢٤٣ القول ٤٢
الثاني والاربعون في ان النفس لها حالتان لا ثالث لهما حالة بلاء وحالة عافية۔

٢٥١ القول ٤٣
الثالث والاربعون في بيان ان منشاء السؤال جعل الله منشاء الفقر وفوز العلم بالله سبحانه۔

صفحه ٢٥٢ القول ٤٤
الرابع والاربعون في بيان سبب عدم استجابة مسئول الداعي۔

٢٥٧ القول ٤٥
الخامس والاربعون في بيان حال المنعم عليه وحال المبتلى۔

٢٦٧ القول ٤٦
السادس [illegible] ان معنى الحديث من شغله ذكري عن [illegible] السؤال [illegible]

٢٧٣ القول ٤٧
السابع والاربعون في [illegible] السلوك و[illegible]۔

٢٧٤ القول ٤٨
الثامن والاربعون في حمل [illegible] اشتغل بالنوافل وعليه [illegible]

٢٧٥ القول ٤٩
التاسع والاربعون في بيان اليقظة والنوم وفي بيان الحلال والحرام

٢٧٩ القول ٥٠
الحادي والخمسون في بيان الزهد۔

٢٨٢ القول ٥١
الثاني والخمسون في بيان الصبر على البليات وفي آدابه۔

٢٨٦ القول ٥٢
الثالث والخمسون في بيان
٢٩٠ الرضاء بالقضاء والقدر في الله سبحانه والقناعة۔

صفحہ ۲۹۶ القول
الرابع والخمسون فی بیان الزہد فی الدنیا والاخرۃ
۳۰۰ القول
الخامس والخمسون فی بیان مراتب الاخرۃ للزہد
۳۱۱ القول ... در کتاب علوان ...
... ومراتبہ مع تمثیل ...
۳۱۷ القول ... القبض
السابع والخمسون ...
۳۲۴ القول
... فی بیان الصبر ... والرضا
القول
... خروج من المعہود الی المشروع ... تمم المعہود
القول
... ستون فی بیان الورع ... الثلاثۃ من التقوی
القول
الثانیۃ والستون فی الصبر والرضا والشکر
القول
السابع والستون فی ثمرۃ مخالفۃ النفس و الہوی کل خطرۃ ونفس

صفحہ ۳۴۳ القول
الثالث والسبعون(؟) فی بیان الاخلاص والریاء
القول
الرابع والستون فی بیان موت لیس فیہا حیوۃ وفی حیوۃ لیس فیہا موت
۳۵۰ القول
الخامس والستون فی اداب الدعاء وفی استعجال قولہ
۳۵۶ القول
السادس والستون فی الترغیب علی طلب الدعاء وآدابہا
۳۶۰ القول
الثامن والستون فی ان الدعاء لیس فیہ ... بالقدر والارادہ وفی معنی الحدیث یرد القضاء ...
۳۶۵ القول
التاسع والستون فی آداب الدعاء وترک تخصیص شیء من المرادات
۳۷۰ القول
السبعون فی العجب من تخیلہ بشجاع وذی سخاوۃ
۳۷۴ القول
الحادی والسبعون فی الصبر علی البلاء
۳۷۸ القول
تمام شد

صفحہ ۳۸۳ القول
الثانی والسبعون فی آداب خروج الفقیر الی السوق ومراتبہ الخمسۃ
۳۸۷ القول
الثالث والسبعون فی اظہار اللہ تعالی ولیہ علی عیوب غیرہ
۳۹۱ القول
الرابع والسبعون اول ما ینظر اللہ فی صفتہ نفسہ وتزکیہ
۳۹۴ القول
الخامس والسبعون وصیتہ رضی اللہ عنہ لولدہ
۳۹۷ القول
السابع والسبعون فی بیان الفناء من التجلی ومن النفس وبیان ثمرتہا
۴۰۲ القول
الثامن والسبعون فی بیان الانحصار العشرۃ لارباب المجاہدۃ والمحاسبۃ والمجاہدۃ
۴۰۶ القول
التاسع والسبعون فی ذکر وفاتہ رضی اللہ عنہ
۴۱۱ القول
الثامن والخمسین فی ترغیبات متفرقۃ
۴۱۷ القول
الثمانین

تولد شریف وی رضی الله عنه

سنه سبعین وبروایتی احدی وسبعین واربعمائة است ومدت تصدر او مرتد رئیس و فنون ریاسی وسه سال
کلام او بر مردم وارشاد خلق چهل سال وعمر آن حضرت نود سال وفات آنحضرت سنه احد وتسعین وخمس
درس ثمان وثمانین واربعمائة که سال عمر آن حضرت هژده بوده به بغداد قدوم
اشیاخ وائمه واعلام امت وعلمای سنت و اعیان دین نموده اول قرآن مجید
اتفاق تجوید نموده از اعلام محدثین واعاظم مسندین وعلمای متقین استماع حدیث نمو
و در جمیع علوم اصولاً وفروعاً ومذهباً وخلافاً از جمیع اعلام بغداد بلکه کافه علمای بلاد در گذشت حتی
مرجع الجمیع بعد از ان حق عز وعلا او را بر خلق ظاهر گردانید و قبول عظیم و عظمت تمام در قلوب خاص و عام نها
و ولایت عظمی مخصوص گردانید و جمیع طوائف را از فقها و علما و طلبا و فقرا از اقطار ارض و آفاق عالم توجه بجناب
داد و ینابیع حکمت از محیط قلب او بر ساحل لسان جاری ساخت و از ملکوت اعلی تا جبروت اسفل صیت کمال او
و علامات قدرت و امارات ولایت و شواهد تخصیص و لایت کرامت او از آفتاب نصف النهار ظاهر و باهر تر گردا
جمیع طوائف انام را مسخر سلطان هیبت و قهرمان عظمت او ساخت و کل اولیای وقت او خضعاً لانفاسه فی ظل قدم و
گذاشت تا مامور شد من عند الله بقول او قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و جمیع اولیای وقت از حاضر و غائب و
بعید و ظاهر و باطن گردن اطاعت و سر انقیاد بنهادند خوفاً من الرد و طمعاً فی المزید فهو قطب الوقت و سلطان الوجود
و امام الصدیقین و حجة العارفین روح المعرفة و قطب الحقیقة و خلیفة الله فی ارضه و وارث کتابه و نائب رسوله الوجود البحت
والنور الصرف رضی الله عنه و عن جمیع الاولیاء افاضنا الله بفیوضهم — آمین یا رب العالمین

این عروس صنایع گلچین مکان فضل و خلایق زمین و زمان

خوشنما در کتاب علوا از فوائد دینیه بلا ارتیاب که سرمهٔ دیدهٔ اهل البصیر است بلا ریب موسوم به

فتوح الغیب

از تالیف قطب الاقطاب ... رحمة الله علیه

که عینک دیدهٔ حق بینان است و نور جبههٔ صدق گزینان مشتمل بر اقوال مفیده و مضامین ...

در مطبع نامی منشی نولکشور در کانپور مزین بطبع مقبول جهان شد

ولی ار رضی الله عنه بلفظ منقبت

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

هذا الکتاب فتوح الغیب لسیدنا ومولانا العلامة الاوحد الشیخ الامام العارف الکامل امام ائمة الطریق وشیخ شیوخ الاسلام علی التحقیق بقیة الوجود وعمدة الشهود الباز الاشهب والطراز المذهب قطب الاقطاب فرد الاحباب القطب الاکمل الاشرف والغوث الاعظم الارفع غوث الثقلین امام الفریقین العالم الربانی القطب الصمدانی و الغوث الصمدانی محی الدین ابی محمد عبد القادر الحسنی الحسینی الجیلانی قدس الله روحه ونور ضریحه واوصل الینا برکاته وفتوحه ورضی الله عنه وارضاه عنا وجامعه ولده الشیخ الامام الاوحد شرف الدین ابو محمد ویکنی بابی عبد الرحمن عیسی شرف الاسلام جلال الحلم سراج العراق ومصر ذو المساعی والبیانین لسان المتکلمین ترجمان العارفین رحمة الله علیه وعلی والده واولاده واخوانه وسائر الصالحین قال قال والدی الشیخ الامام العلامة الفرد القطب الغوث ابو محمد عبد القادر الجیلانی نفعنا الله به وبعلومه عاده فی الدنیا والآخرة آمین آمین وفی بعض النسخ قال والدی الامام الاوحد المؤید

امام الائمة محی الدین سید الطوائف ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله
الجیلی قدس الله روحه ونور ضریحه اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ همه ستایش ها و تمام نسبت
مر خدای عز و جل را که پروردگار همه عالمیانست عالم ملک و ملکوت و جن و انس و حیوانات و نباتات و جمادات
و افراد انسانیکه هر یکی عالمیست بصورت صغیر و بمعنی کبیر اَوَّلًا وَّاٰخِرًا در اول و در آخر یعنی در مبدا
و معاد یا در ازل و ابد یا در دنیا و آخرت یا در اول هر امر و آخر آن ظَاهِرًا وَّبَاطِنًا در دل و بر زبان
یا در عالم ارواح و اشباح یا بعد از ظهور در مرتبه خالقیت و در هر حال بطون در مرتبه احدیت عَدَدَ خَلْقِهٖ
بشمار مخلوقات او وَمِدَادَ كَلِمَاتِهٖ و مقدار اسماء و صفات وی یا کلام قدیم وی و معانی و اشارات آن
وَزِنَةَ عَرْشِهٖ و بوزن عرش عظیم وی وَرِضَا نَفْسِهٖ و چنانکه راضی گردد ذات کامل الصفات کریم وی از آن
وَعَدَدَ كُلِّ شَفْعٍ وَّوِتْرٍ و بشمار هر جفت و طاق که همه افراد کائنات از علویات و سفلیات را شامل است
وَرَطْبٍ وَّيَابِسٍ و بشمار هر تر و خشک که کنایت است از تمامه معلومات ثابته در کتاب مبین وَجَمِيْعِ مَا خَلَقَ
رَبُّنَا وَذَرَاَ وَبَرَاَ و بشمار هر چه تقدیر کرد پروردگار ما و پیدا آورد و پراگنده گردانید خلق و ذرا و برا در
لغت هر یک بیک معنی است در خلق بمعنی تقدیر و اندازه کردن است و در ذرا بمعنی نشر و پراگنده ساختن و در برا
بمعنی تراشیدن و از نو پیدا گردانیدن است و در معنی اسم الباری گفته اند خالق بی مثال یعنی پیدا کننده مخلوقات
بی آنکه ایشانرا اصلی و مانندی بود که او را دیده همچو وی بسازد اَبَدَ الْاٰبِدِيْنَ دَائِمًا سَرْمَدًا همیشه طَيِّبًا حمدی پاک
و مبرا از آلایش قصور و نقصان مُبَارَكًا افزون از همه اَلَّذِيْ خَلَقَ فَسَوّٰى آن خدای که پیدا کرد همه
چیزها پس راست و برابر و هموار گردانید پیدائش آن بی تفاوت چنانکه باید و شاید وَقَدَّرَ و تقدیر نمود و اندازه کرد
بخواص و اختصاص اشیاء را و مقادیر و صفات و افعال و آجال آنها را فَهَدٰى پس راه نمود و روی گردانید همه
مخلوقات را با فعالیکه صادر گردد از نها بطبع یا باختیار یا هدایت کرد بدریافت حق و عواقب امور
در دنیا و آخرت بنصب دلائل و انزال آیات وَاَمَاتَ وَاَحْيٰى و میرانید و زنده گردانید ابدان را

و قلوب را وَاَضْحَكَ وَاَبْكٰی و خندانید و گریانیده شاد و اندهگین گردانید مردم را وَاَقْنٰی ب
و نزدیک گردانید بعضی را از درگاه فضل و رحمت وَاَدْنٰی نیز بمعنی قرب است و تواند که بمعنی زیادت
قرب حمل کنند و اگر دنات بهمزه بمعنی ناکس و پستی دارند تا مغائر و مقابل افتد بقرب مناسب گردد
بقرائن دور نباشد والله اعلم وَفَضَحَ وَاَخْزٰی و مهربانی کرد یکی را و رسوا ساخت دیگرے را وَاَطْعَمَ
وَاَسْقٰی و بخورانید و بنوشانید طعام و شراب جسمانی و روحانی را وَاَسْعَدَ وَاَشْقٰی و نیکبخت گردانید
یکی را و بدبخت گردانید دیگری را وَمَنَعَ وَاَعْطٰی و باز داشت بخشش را از یکی و بخشش فرمود دیگری را
اَلَّذِیْ بِکَلِمَتِهٖ قَامَتِ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ الشِّدَادُ آن خدایی که بسخن وی و امر وی برپا ایستاد
هفت آسمان قوی و محکم که تاثیر نکند در آن گذشتن روزگار وَبِهٖ اُرْسِیَتِ الرَّوَاسِیُ وَالْاَوْتَادُ
و بکلمه وی ثابت و استوار گردانیده شد کوهها که مانند لنگرهاست انداخته و مثل میخها زده بر زمین
وَاسْتَقَرَّتِ الْاَرْضُ الْمِهَادُ و بکلمه وی قرار و آرام یافت زمین که فرشیست گسترده فَلَا
قُنُوْطَ لِاَحَدٍ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ پس نیست هیچ یکی ناامید گردانیده شده از رحمت حق و مغفرت وے
عز اسمه وَلَا مَامُوْنًا مِّنْ مَّکْرِهٖ و نیست هیچ یکی ایمن گردانیده شده از فریب وی وَغِیَرِهٖ
و نیست ایمن گردانیده شده از محنتها و بلاهای او و غیر بکسر غین و فتح یا جمع غیرت بکسر غین و جمع
او اغیار نیز آمده و در بعضے نسخ من غیرته بمعنی رشک و غیرت حق بر بنده و باز داشتن وی از آنچه
افگند او را از جناب قرب وی تعالی و از محرمات و نامرضیات بقهر و ابتلا و جزای و عقاب بر ارتکاب
آن وَاِنْفَاذِ قَضِیَّتِهٖ و نه ایمن گردانیده شده از گذرانیدن و روان گردانیدن حکم او وی وَ
فِعْلِهٖ وَاَمْرِهٖ و از گذرانیدن کار وی و فرموده وی یعنی همه ترسنده اند از وی که چه کند و چه خواهد
وَلَا مُسْتَنْکِفًا عَنْ عِبَادَتِهٖ و نیست هیچ یکی ننگ داره از بندگی وی وَلَا مُخْلُوًّا مِّنْ نِّعْمَتِهٖ
و نه تهی کرده شده از نعمت وی فَهُوَ الْمَحْمُوْدُ بِمَا حَنَّ پس او ست ستایش کرده شده بآنچه مهربانی کرد

دوداد از عطا و نعمت وَالْمَشْكُورُ بِمَا زَوَىٰ و سپاس گفته شد بچیزیکه باز داشته از بلا و محنت و تواند که
مراد و باز داشتن و منع کردن از بعضی عطا های ظاهر باشد که متضمن الطاف خفیه است یعنی بهر حال او
شکر است چه بر نعمت چه بر بلا و گویند وظیفه در بلا نیز شکر است چنانکه بر نعمت بجهت تضمن او نعمتهای
باطنی را و چون وجود آن از بنده دشواری دارد و صبر را بدل آن ساخته اند **بیت** بهنگام رحمت
مشو نا امید ÷ که ابر سیه بارد آب سفید ÷ که فی العطا شاکر و فی البلاء صابر ثُمَّ الصَّلٰوةُ عَلٰى
نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفٰى پس از ان درود و رحمت بر پیغمبر وی محمد برگزیده و در بعضی نسخ والسلام زیاده
کرده بعد الصلوٰة و گفته اند باید که چون درود بفرستند سلام را با صلوٰة ضم کنند تا فرمان پروردگار
را تعالیٰ شانه که فرموده است صلوا علیه وسلموا تسلیما بتمام بجا آورده باشند اَلَّذِيْ مَنِ اتَّبَعَ
مَا جَاءَ بِهِ اهْتَدٰى محمدی که صفتش اینست که هر که پیروی کرد دینی را که آورده است وی آنرا
راه راست یافت و بمنزل مقصود رسید وَمَنْ صَدَفَ عَنْهُ ضَلَّ وَارْتَدٰى و هر که روی گردانید
از وی و از دین وی گمراه شد و هلاک گشت اَلنَّبِيُّ الصَّادِقُ الْمُصَدَّقُ پیغمبری که راست
گوینده است و راست گفته شده است با وی یعنی هر چیزیکه خدای تعالیٰ بوی داده و
جبرئیل آورده راست و درست است چنانچه امیر خسرو دهلوی فرماید **بیت** نی بهوا گفت که
او را ز گفت ÷ کانچه بگفتند بدو باز گفت ÷ که وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى اَلزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا نا خواهنده
دنیا را و گزارنده نعمت و آسایش آنرا اَلطَّالِبُ الرَّاغِبُ فِي الرَّفِيْقِ الْاَعْلٰى جوینده و خواهنده
مصاحب و هم سفر بلند مرتبه را که ملائکه و انبیاء و ذات پاک خداوند تعالیٰ است روایتست که چون
قریب شد اجل آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمان آید یا محمد چه میخواهی در دنیا میباشی یا اینجا می آئی
اگر در دنیا باشی گنجهای عالم بروی مراد تو بکشایم و از قدر و مرتبه تو چیزی کم نکنم اگر اینجا آئی آن
چیز دیگر است فرمود آنحضرت اَلرَّفِيْقُ الْاَعْلٰى یعنی همان خواهم که آنجا بیایم اَلْمُجْتَبٰى خَلْقَهٗ

ف وظیفه در بلا نیز شکر است ۱۲

برگزیده شده است از میان تمامهٔ مخلوقات پروردگار تعالی اَلْمُنْتَخَبُ مِنْ بَرِیَّتِهٖ چیده و برگزیده
شده از همهٔ آفریدگان وی تعالی اَلَّذِیْ جَآءَ الْحَقُّ بِمَجِیْئِهٖ آنکه آمد و قرار گرفت دین راست
و ثابت بآمدن وی وَزَهَقَ الْبَاطِلُ بِظُهُوْرِهٖ و رفت دروغ و ناچیز شده به پیدا آمدن وے
نقل است که در روز فتح مکه بتان که در دیوار خانهٔ کعبه محکم بودند آنحضرت بچوبی که در دست شریف آن
اشارت بجانب آنها میکرد و این آیه میخواند جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ و بتان همه از دیوار جدا شده
بر زمین می افتادند وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُوْرِهٖ و روشن شد روی زمین بروشنائی علم و دین وی
ثُمَّ الصَّلٰوةُ الْوَافِیَاتُ پس درودهای تمام وَالْبَرَکَاتُ الطَّیِّبَاتُ الزَّاکِیَاتُ
الْمُبَارَکَاتُ و برکتهای پاک و ستوده افزون کرده شده عَلَیْهِ ثَانِیًا بر روی دوم بار یعنی
مکرر و دائم وَعَلَی الطَّیِّبِیْنَ مِنْ اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ و بر پاکان و نیکان از فرزندان او و یاران
او وَالتَّابِعِیْنَ لَهُمْ بِاِحْسَانٍ و پیروی کنندگان مر ایشان را به نیکی اَلْاَحْسَنِیْنَ لِرَبِّهِمْ
فِعْلًا نیکوترین خلق مر پروردگار در کردار وَالْاَقْوَمِیْنَ لَهٗ قِیْلًا و راست و درست ترین
مردم مر او را در گفتار وَالْاَصْوَبِیْنَ اِلَیْهِ طَرِیْقًا وَّسَبِیْلًا و راست روترین او میان
در راه رفتن و رسیدن بسوی وے و درینجا بیان افضلیت صحابه است و تابعین در نیکی و راستی
و درستی و سائر همت ثُمَّ تَضَرُّعُنَا پس تضرع و زاری کردن ما وَدُعَاۤؤُنَا و دعا کردن ما وَ
رُجُوْعُنَا و بازگشتن ما در جمیع اوقات و احوال اِلَیْهِ بسوی خداست رَبُّنَا او است پروردگار ما
و پرورنده ما وَمُنْشِئُنَا و پیدا کننده و از عدم بوجود آرنده ما وَخَالِقُنَا و آفریننده و اندازه
کننده ما وَرَازِقُنَا و روزی دهنده ما وَمُطْعِمُنَا وَمُسْقِیْنَا خوراننده و نوشاننده ما وَ
نَافِعُنَا و سود دهنده ما وَحَافِظُنَا و نگهدارنده ما از آفات ظاهر وَکَالِئُنَا و نگهبان از مکاره
باطن در دنیا و آخرة وَمُحْیِیْنَا و زنده گردانده ما بحیات جسمانی و روحانی وَالذَّابُّ وَالدَّافِعُ

عَنَّا و باز دارندہ و دفع کنندہ از ما جَمِیْعَ مَا یُعَادِیْنَا وَیَسُوْؤُنَا ہمہ چیزہا کہ برنجانند ما را و اندوہگین
گرداند ما را اَلْکُلُّ ذٰلِکَ بِرَحْمَتِہٖ وَتَحِیَّتِہٖ ہمہ این نعمتہا بہ بخشودن و مہربانی کردن اوست وَفَضْلِہٖ
وَمِنَّتِہٖ و بفزونی و کرم و نعمتہای و منتہای اوست بر ما یَا اَلْحِفْظَ لِلّٰہِ اٰرَبِّہِمْ فِی الْاَقْوَالِ وَ
الْاَفْعَالِ بہ نگہبانی کردن ہمیشہ در گفتارہا و کردارہا فِی السِّرِّ وَالْاِعْلَانِ در نہان و آشکارا
وَالْکِتْمَانِ وَالْاِظْہَارِ در پوشیدہ داشتن و ظاہر گردانیدن وَالشِّدَّۃِ وَالرَّخَاۗءِ و در سختی
و سستی و تنگی و فراخی وَالنِّعْمَۃِ وَالْبَاْسَاۗءِ وَالضَّرَّاۗءِ و در نرمی و درشتی و باساء و الضراء ہر دو
بمعنی حالت سخت است اول مشتق از باس بمعنی عذاب ثانی از ضر بمعنی از گزندانہ فَعَّالٌ لِّمَا یُرِیْدُ
بدرستیکہ وی تعالی کنندہ است مر ہر چیز را کہ خواہد وَالْحَاکِمُ لِمَا یَشَاۗءُ و حکم کنندہ است مر ہر چیز را
کہ خواہد اَلْعَالِمُ بِمَا یَخْفٰی و دانا بہر چہ نہان باشد بر دیگران اَلْمُطَّلِعُ عَلَی الشُّئُوْنِ وَالْاَحْوَالِ
آگاہ بر ہمہ کارہا و حالہا مِنَ الزَّلَّاتِ وَالطَّاعَاتِ وَالْقُرُبَاتِ از لغزشہای گناہان و طاعتہا
و عبادتہا اَلسَّامِعُ الْاَصْوَاتِ شنوندہ مر آوازہا اَلْمُجِیْبُ لِلدَّعَوَاتِ قبول کنندہ دعاہا
لِمَا یَشَاۗءُ لِمَنْ یَّشَاۗءُ وَاَرَادَ ہر چیزی را کہ خواہد مر کسی را کہ خواست چہ ہیچ بر وی لازم و واجب
نبود و قبول کردن دعا بخواست اوست و بہ فضل و کرم او مِنْ غَیْرِ تَنَازُعٍ وَتَرَدُّدٍ بی کشاکش
و باز گردانیدن از کسی اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ نِعَمَ اللّٰہِ عَلٰی عِبَادِہٖ کَثِیْرَۃٌ اما بعد از حمد و صلوٰۃ
و تضرع و دعا پس می گوئیم کہ نعمتہای خدا بر بندگان بسیار است و در بعضے نسخ فان نعم اللّٰہ
علی کثیرۃ و این نسخہ انسب است بکلامی کہ بعد ازین بیاید میفرماید کہ نعمتہای خدا بر من بسیار
است مُتَوَاتِرَۃٌ پیہم آیندہ است فِیْ اٰنَاۗءِ اللَّیْلِ وَاَطْرَافِ النَّہَارِ در ساعتہای شب
و طرفہای روز یعنی در شب و روز وَالسَّاعَاتِ وَاللَّحَظَاتِ وَالْخَطَرَاتِ در ہر ساعت
و ہر لحظہ و ہر خاطر ساعت پارہ از زمان و وقت کہ در وی باشی و لحظہ دیدن بدنبال چشم نگریستن و خاطر

اندیشه که در دل گذرد وَجَمِیْعِ الْحَالَاتِ و در همه حالتها كَمَا قَالَ اللهُ چنانچه گفته است
خدای عزوجل وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللهِ لَا تُحْصُوْهَا اگر خواهید که بشمارید نعمتهای خدای را
نمی توانید شمرد و ضبط کرد آنرا وَقَوْلُهٗ تَعَالٰی وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللهِ و هرچه با شما است
از نعمت پس از خدا است فَلَا يَدَانِ لِيْ پس نیست توانائی و طاقت مرا فَلَا جَنَانَ وَلَا لِسَانَ
و نه دل و نه زبان کارگر فِيْ اِحْصَائِهَا وَاَعْدَادِهَا در شمردن نعمتها رحق و آماده کردن آن فَلَا
يُدْرِكُهَا اسْتِعْدَادٌ پس در نمیرسد و در نمییابد نعمتهای خدا را شمردن وَلَا تَضْبِطُهَا الْعُقُوْلُ
وَلَا الْاَذْهَانُ و نگاه نمی تواند داشت آنرا عقلها و ذهنها وَلَا يُحْصِيْهَا الْجَنَانُ اشمار نمی تواند کرد
آنرا دل وَلَا يُعَبِّرُهَا اللِّسَانُ و بیان نمی تواند کرد آنرا زبان فَمِنْ جُمْلَةِ مَا مَكَّنَ مِنْ
تَعْبِيْرِهَا اللِّسَانَ و در بعضی نسخ ایکن پس از جمله انچه پای بر جا گردانید و قدرت داد وی را
بر بیان و تعبیر آن نعمتها زبان رَاقِ اِظْهَارِهَا الْكَلَامَ و قدرت داد بر پیدا نمودن آن سخن را وَ
كَتْبِهَا الْبَنَانَ و بر نوشتن وی انگشتان را وَتَفْسِيْرِهَا الْبَيَانَ و بر پیدا کردن یعنی آن فصاحت
رَاقِي الْاِفْرَاحِ بیان سخن پیدا و کشاده گفتن کلمات بر زبان كَلِمَاتٍ بَرَزَتْ وَظَهَرَتْ
لِيْ مِنْ فُتُوْحِ الْغَيْبِ سخنانیست که بیرون آمد و پیدا شد مرا از فتحها که از عالم غیب شد فَحَلَّتْ
فِي الْجَنَانِ پس فرود آمد و جای کرد در دل جمیع مخلوقات فَاشْغَلَتِ الْمَكَانَ پس پر کرد جای
را یعنی تمامه دل را در گرفت فَاَنْتَجَهَا وَاَبْرَزَهَا صِدْقُ الْحَالِ پس آشکارا کرد و بیرون
آورد آن کلمات را راستی حال یعنی راستی حال با صحت تمام جمع شد فَتَوَلّٰى اِبْرَازَهَا
لُطْفُ الْمَنَّانِ پس به خود گرفت بیرون آوردن آن کلمات را توفیق و عصمت خدای نعمت
دهنده وَرَحْمَةُ رَبِّ الْاَنَامِ و مهربانی پروردگار خلق فِيْ قَالَبِ صَوَابِ الْمَقَالِ در کالبد
گفتار درست که خطا در آن راه نیابد مُحَجَّةً لِلْمُرِيْدِ الْمُحِقِّ وَالطَّالِبِ از برای نمودن میانه راه

نزدیک تراز همه است برای خواهندگان حق و طلبدارندگان آن فَمِنْ ذٰلِكَ قَالَ - پس از

جمله آن کلمات بارزاز فتوح الغیب این است که گفت حضرت شیخ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ

المقالة الاولی

خوشنود باد خدا از وی و خوشنود گرداناد اورا از خود اَلْمَقَالَةُ الْاُوْلٰى لَابُدَّ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ

فِيْ سَائِرِ اَحْوَالِهٖ چاره نیست مرهر مسلمانی را در تمام احوال خود مِنْ ثَلٰثَةِ اَشْيَاءَ از سه چیز

اَمْرٌ يَمْتَثِلُهٗ یکی امر پروردگار تعالی که بجای آرد و فرمان برداری کند او را وَنَهْيٌ يَجْتَنِبُهٗ

و دوم نهی خدای تعالی که پرهیز کند از آن وَقَدَرٌ يَرْضٰى بِهٖ و سوم قضا و قدر الهی که راضی باشد

بر آن فَاَقَلُّ حَالَةٍ لَا يَخْلُو الْمُؤْمِنُ فِيْهَا پس کمتر حال بنده مومن آنست که خالی نباشد وی

در همه احوال مِنْ اَحَدِ هٰذِهِ الْاَشْيَاءِ الثَّلٰثَةِ از هیچ یکی از این سه چیز که امتثال امر و

اجتناب از نهی و رضا بقدر است و در بعضی نسخ لفظ احد نیست و این اظهر است و قدر بفتح دال

و بسکون نیز آید آنچه قضا نمود و حکم کرد الهی تعالی از امور و در صراح گفته قدر بسکون و حرکت اندازه

بیان قضا و قدر

کرده خدای تعالی بر بنده از حکم و باین معنی قضا و قدر یکی باشد و بعضی فرق کنند میان قضا و قدر

و گویند قضا حکم ازلی و قدر وقوع آن در لایزال و باین قضا سابق باشد بر قدر و بر عکس آن

نیز اطلاق یابد قدر بمعنی تقدیر ازلی و قضا حکم خلق کردن و پیدا گردانیدن بروفق آن و امام غزالی

گفته که حکم قضا و قدر حکم ازلی است و یکی است و قضا اسباب کلیه مثل افلاک و کواکب و عناصر و ملائکه

و غیر آن و قدر ترتیب حوادث بر آن و تعلیق آن بدان فَيَنْبَغِيْ لَهٗ اَنْ يُلْزِمَ هَمَّهَا قَلْبَهٗ پس

میباید و می سزد که لازم گرداند بنده مومن قصد کردن این سه چیز را اول خود او و دائم در قصد آن

باشد وَلْيُحَدِّثْ بِهَا نَفْسَهٗ و باید که حکایت کند باین سه چیز نفس خود را و همیشه در باطن خود

آنرا بگزراند و بیند یشد و تکرار کند وَيَاْخُذُ الْجَوَارِحَ بِهَا فِيْ سَائِرِ اَحْوَالِهٖ و بگیر دو کار فرماید این

سه چیز اعضا و آلات خود را در همه احوال خود بدانکه امر الٰهی تعالی دو نوع است امر تشریعی مراد ازین

المقالة الثانية

وظیفهٔ عبودیت در امر تشریعی امتثال است و در امر ارادی تسلیم و وی رضی الله تعالی عنه اشارت کرد
بقبول خود امر تمثیله و نهی یجتنبه با دل و بقبول خود و قدر یرضی تبانی و حاصل تمام مذاهب اسلام و طریقه
سلوک این دو چیز است قَالَ رضی الله تعالی عنه وَاَرْضَاهُ **اَلْمَقَالَةُ الثَّانِيَةُ** اِتَّبِعُوْا وَلَا
تَبْتَدِعُوْا پیروی کنید سنت را و پیدا نکنید بدعتی را که در دین که نبوده وَاَطِیْعُوْا وَلَا تَمْرُقُوْا
و فرمانبرداری کنید خدا را و رسول خدا را و بیرون نیائید از حکم ایشان وَوَحِّدُوْا وَلَا تُشْرِکُوْا
و یگانه دانید خدا را و شریک نگردانید چیزی را با وی بدانید که هرچه در عالم واقع میشود همه بقدرت
و ارادت اوست و نیست در قادر و متصرف در حقیقت مگر او وَیَفْعَلُ اللّٰهُ مَا یَشَآءُ وَیَحْکُمُ مَا یُرِیْدُ
وَنَزِّهُوْا الْحَقَّ و دور دارید حق سبحانه تعالی از هر ناخوشی و پاک انید ورا از هر منقصت وَلَا تَتَّهِمُوْا
و تهمت نه نهید بر وی سبحانه بانچه نشایستهٔ درگاه الوهیت و صمدیت اوست وَصَدِّقُوْا وَلَا تَشُکُّوْا
و بگروید و یقین آرید بدین اسلام و شک نیارید و در گمان نیفتد وَاصْبِرُوْا وَلَا تَجْزَعُوْا و
شکیبائی کنید بر بلاهای حق تعالی و شکیبائی نیارید وَاثْبُتُوْا وَلَا تَنْفِرُوْا و برجای مانید
و نگریزید وَاسْأَلُوْا وَلَا تَسْأَمُوْا و درخواست کنید از فضل خدا و بستوده نیائید و ملول نشوید از
سوال کردن بحکم طبیعت و بشریت و دور انگاشتن مطلب اما ترک سوال از هیبت و تادب
درگاه عزت یا محبت اکتفا بعلم باری تعالی و تسلیم بقضاء وی مقامی دیگر است بلندتر از سوال
و طلب و این قوم را اختلاف است که سوال و طلب راجح است یا سکوت و ادب مختار نیست که هیچ کدام
کلیه نیست تا وقت چه اقتضا کند و گفته اند که علم وقت هم در وقت حاصل گردد و این مسئله در بعضی
مقالات آینده روشن تر ازین گفته شود انشاء الله تعالی وَانْتَظِرُوْا وَتَرَقَّبُوْا و چشم دارید
و نگهبانی کنید تا وقت در رسد و اثر اجابت و عطا بظهور آید و شتابی مکنید وَلَا تَیْأَسُوْا
و امید نشوید که وعدهٔ اجابت حق است و تواند که مراد چشم داشتن راه مقصود باشد که همین عطا براید

بہمین لحظہ محبوب از در در آید بیت مدام باد تو در جان آگہ است مرا * ہمیشہ دیدہ امید در
رہست مرا * وَتَوَاخَوْا وَلَا تَعَادَوْا و برادر و دوست باشید باہم و دشمن ندارید با یکدیگر وَ
اجْتَمِعُوا عَلَى الطَّاعَةِ وَلَا تَتَفَرَّقُوا و گرد آئید بر طاعت کردن حق و جدا نشوید و از جماعت
بیرون نیفتید وَتَحَابُّوا وَلَا تَبَاغَضُوا و دوست دارید یکدیگر را برای خدا و دشمن ندارید برای
نفس خود وَتَطَهَّرُوا عَنِ الذُّنُوبِ و پاک شوید با مبالغہ از گناہان وَبِهَا لَا تَتَدَنَّسُوا
وَتَلَطَّخُوا و بگناہان ریمناک و آلودہ نشوید وَبِطَاعَةِ رَبِّكُمْ فَتَزَيَّنُوا و بفرمان برداری
کردن پروردگار خود آراستہ شوید وَعَنْ بَابِ مَوْلَاكُمْ فَلَا تَبْرَحُوا و از خداوند دور شوید
بدوام حضور و التجا بآن اما اگر اثری از قبول طاعت در پیدا نشود بدر نروید و ملول نشوید
وَعَنِ الْاِقْبَالِ عَلَيْهِ فَلَا تَتَوَلَّوْا و از توجہ و رو آوردن بر خداوند تعالی روی نگردانید و
برنگردید اگرچہ بلا و محنت فرستد بیت بہر جور کہ آن مہ میکند از جام دحقی * کہ دلداری مرا شاید
کہ مقصود امتحان باشد وَبِالتَّوْبَةِ فَلَا تُسَوِّفُوا و بہ توبہ از گناہان و برگشتن از غفلت تاخیر
نکنید وَعَنِ الْاِعْتِذَارِ اِلَى خَالِقِكُمْ فِي آنَاءِ اللَّيْلِ وَاَطْرَافِ النَّهَارِ فَلَا تَمَلُّوْا و
از عذر خواستن گناہان تقصیرات باستغفار و اقامت عبادات در ساعات شب و اطراف روز ملول
نشوید فَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْا وَتُسْعَدُوْا پس شاید کہ مہربانی کردہ شوید و نیکبخت گردانیدہ شوید
وَعَنِ النَّارِ تُبْعَدُوْا و از آتش دوزخ دور گردانیدہ شود وَفِي الْجَنَّةِ تُحْبَرُوْا و در بہشت
نعمت دادہ شود و بزرگ داشتہ شوید و شاگرد گردانیدہ شوید چنانچہ در قرآن مجید میفرماید فَهُمْ فِي
رَوْضَةٍ يُحْبَرُوْنَ و در ہمہ نعمتہا و بزرگیہا و شادیہا در بہشت و مقصود حقیقی در آمدن آن دیدار حق
است تعالی و تقدس بیت رفت بر بوی سر زلف تو حق بچمن * ورنہ کی بوی نسیم سحری بود غرض
وَاِلَى اللّٰهِ تُوَصِّلُوْا و بسوی خدای عزوجل پیوستگی جوئید وَبِالنَّعِيْمِ وَافْتِضَاضِ الْاَبْكَارِ فِي الدَّارِ السَّلَامِ

ف
در ہمہ نعمتہا در بہشت
مقصود حقیقی نہ آمدن آن
دیدار مولی است ١٢

تَشْغَلُوا وبناز و نعمت و نیکوئی و شکستن بکارت بکران در بهشت مشغول شوید و این از عظایم
نعیم جنت است چنانکه در دنیا هم از غرائب لذات است و یکی از ان موضع که عقل کوته اندیشان
از حقیقت کمالیت آن محجوبست مباشرت و جماع بانسانیت که آنرا در صورت نقصان تصور
میکنند و ارباب لهو و لعب می شمارند و این نقصان فهم و اعوجاج طبیعت رهبانیت است
و تمام افراد بشر را بقوت آن مباهات و مفاخرت بوده است و انبیا و رسل درین کار بوده‌اند و
فعل سید انبیا صلعم سند و حجت حسن آن بس است و نظر بتحقیق جامعیت فعل و انفعال و تاثر و تاثیر
که علت غائیه ظهور عالمست چنانکه درینکار هست در کار دیگر نیست و خود نعم و لذات حسیه در نسبت همه
مجالی و مظاهر صفات و کمالات معنویه عقلیه اند قیاس آنها بلذات دنیا نتوان کرد مگر در حق
عرفای اهل ذوق و وجدان وَعَلٰى ذٰلِكَ اَبَدًا تَخْلُدُوْا و برین ناز و نعمت و اختصاص تا ابد
همیشه باشید وَعَلَى النَّجَائِبِ تَرْكَبُوْا و بر اسپان گزیده سوار شوید وَبِحُوْرِ الْعِيْنِ و بزنان
سخت سفید سیاه چشم گرد حدقه دراز مژگان سفید روی سیمین بدن کشاده چشم وَاَنْوَاعِ الطِّيْبِ
و بگوناگون بوها خوش وَصَوْتِ الْقِيَانِ و بآواز کنیزگان سرودگوی مَعَ ذٰلِكَ النَّعِيْمِ
با آن ناز و نعمت و نیکوئی که مذکور شد با آن نعیم که دران عالم است و بکنه صفات آن نتوان رسید
تُحْبَرُوْا و نیکوحال کرده شوید تجرد و بجای همه و شرح آن گذشت و تواند که بحیم بود از حبر یعنی
شکسته بستن و نیکو کردن حال کسی را اگر روایت آن بصحت رسد وَمَعَ الْاَنْبِيَاءِ وَصِدِّيْقِيْنَ وَ
شُهَدَاءِ وَالصَّالِحِيْنَ فِيْ عِلِّيِّيْنَ تُرْفَعُوْا و با پیغمبران و راست گفتاران و دوست کردان
و جانبازان و نیکان برداشته شوید بمراتب علیه و درجات رفیعه بدانکه این کلام پرتوی است از نور
مرتبه اولیت جوامع الکلم که از خواص کلام حضرت خاتمیه محمدیه است علیه من الصلوات اتمها و من التسلیمات
اکملها و هر کلمه جامع ازین کلمات قاعده کلیه و دستور العمل تمام است برای سالکان راه قرب و وصول

ودر حقیقت چون ولایت ظلّ نبوّت است هرچه در شخص پیداست در سایه نیز هویدا خواهد بود خصوصًا
ولایت کبری آن حضرت که ظلّ ظلیل شخص نبوّت حضرت سید العالمین و نوربی زوال از آفتاب
کمال اوست صلی الله علیه وسلّم و هرجا که وی رضی الله عنه کلام کرده بزبان نبوّة کرده که منصب
در مقام صدیقان است کلام الملوک ملوک الکلام تو آنرا نگر که چون وی رضی الله عنه این کلمات را
بآن عظمت و شوکت و تصرفیکه در باطن داشت بر حاضران مجلس خود که بطائن ملک و ملکوت در آنجا
حاضر میشدند القامی کرده باشند چه انجذاب و نورانیت که در دلها پیدا میشده باشد و چه
جانها که در بدن می آمده باشد و با کسیکه اورا از مجلس شریف وی مرده بر میداشتند بلکه بحیات
حقیقی زنده می انگاشتند سبحان الله سبحان الله ابیات ای لفظ خوش تو موج دریای کمال عالم
ز جواهر سخنت مالامال + یک لفظ تو با هزار معنی در بر + اوتیت جوامع الکلم راست مثال + گه زنده
کنی هزار جان در نفسے + گه جان بری از کرشمه و ناز بسے + یحیی و یمیت ما تو لی در عالم + در هر دو
جهان بجز تو نداریم کسے + و بدانکه آنحضرت باصل از دیار عجم ست و هم در عنفوان شباب بے رنگی
صدق طلب ببغداد رفته و علوم ظاهر و باطن تحصیل نموده و در تعبیر و تقریر بذو اللسانین و ذو
البیانین ملقب گشته بر تمامه اهل آن دیار فائق آمده و بحسن و ملاحت مکتسب و موروث صید دلها
شیران مملکت عرب کرده و تمامه آن دیار را بسلطان ولایت خود تسخیر نموده قدم بر گردن اولیاء
وقت نهاده و این مضمون را صاحب قدر عالی و صاعد مرتبه متعالی شاه ابو المعالی که از والهان و
شیدایان راه و مقبول و محرم گاه و بیگاه از آن درگاه است در لباس مجاز بر خلوتیان مجلس از خود
جلوه داده و گفته است ابیات آن ترک عجم چون نرمی حسن طرب کرد + بر پشت سمند آمده و صید عرب کرد
چون گل کله ترکانه برانداخت ز مستی + غارت گری کوفه و بغداد و حلب کرد + خوبان که ز خوبی
چو گل و لاله نمودند + نازان همه را زیر قدم کرد عجب کرد + داری خبری ای همه جلّی که معالی + بر یاد تو ال قائد

ف ۱: با کسیکه اورا از مجلس شریف وی مرده بر میداشتند ۱۲

ف ۲: بدانکه آنحضرت از دیار عجم است ۱۲

ف ۳: ابیات مؤلفه شاه ابو المعالی ۱۲

قادر ہمہ سب کردہ ، و در بیان صفت شیدائی و عاشقی خود بجناب وی گفتہ است بیت این قاشقان

اگر از حسن رخت شیدا بود ، بو المعالیست کہ بر حسن تو شیدا تر از وست ، و این قاید اند عا

جمال با کمال و مریدان بواسطہ آنحضرت و مقبولان درگاہ ذوالجلال بود کہ در شان او

فرمود ہو موید انحضرت رض **المقالۃ الثالثۃ** وَقَالَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ وَاَرْضَاہُ وَ المقالۃ الثالثۃ ۱۲

اِذَا ابْتُلِیَ الْعَبْدُ بِبَلِیَّۃٍ و چون مبتلا گردانیدہ شود بندہ و ازمائش کردہ شود و ورا بہ بلا

سخت تَحَرَّكَ اَوَّلًا فِیْ لِنَفْسِہٖ می جنبد نخست در خلاص نفس خود بجول و قوت خود و طلب

می کند علاج از پیش خود تا دفع کند بلا را از خود و رہائی یابد ازان بلا فَاِنْ لَمْ

یَتَخَلَّصْ مِنْہَا اسْتَعَانَ بِغَیْرِہٖ مِنَ الْخَلْقِ پس اگر رہائی نیابد ازان یاری میجوید

بغیر خود از خلق كَالسَّلَاطِیْنِ وَاَرْبَابِ الْمَنَاصِبِ ہمچو والیان و خداوندان دولت و

قدر و شرف و جاہ وَاَبْنَاءِ الدُّنْیَا وَاَصْحَابِ الْاَمْوَالِ و دنیا داران و مالداران وَ

اَهْلِ الطِّبِّ فِی الْاَمْرَاضِ وَالْاَوْجَاعِ و طبیبان این در بلیہ کہ از جنس بیماریہا و دردہا

باشد فَاِنْ لَمْ یَجِدْ فِیْ ذٰلِكَ خَلَاصَہٗ پس اگر نیافت در یاری خواستن ازین ہا رہائی خود

را از بلا و درد و رنج رَجَعَ حِیْنَئِذٍ اِلٰی رَبِّہٖ عَزَّ وَجَلَّ برمیگردد و درین ہنگام بسوی پروردگار

خود بِالدُّعَاءِ التَّضَرُّعِ وَالثَّنَاءِ بخواندن و زاری کردن و ستودن پروردگار را بصفت

لطف و کرم و ستودن پروردگار تعالی را نیز نوعی از دعا و سوال است بطریق تعریض و کنایت

فَمَا دَامَ یَجِدُ عِنْدَ نَفْسِہٖ نُصْرَۃً لَمْ یَرْجِعْ اِلَی الْخَلْقِ عادت آدمی ناد برانست

کہ تا می یابد نزد خود یاری دادن خود را باز نمی گردد بسوی خلق و روی نمی آرد باشیان

وَمَا دَامَ یَجِدُ عِنْدَ الْخَلْقِ نُصْرَۃً لَمْ یَرْجِعْ اِلَی الْخَالِقِ و تا آنکہ می یابد نزد خلق

یاری دادن را باز نمی گردد بسوی خالق و گویا درین کلام حکایت است از حال آدمی و اشارتست

بجهل و نادانی وی چه اگر علم و معرفت داشتی هم از نخست رجوع بدرگاه عزت حق کردی ثُمَّ اِذَا لَمْ
یَجِدْ عِنْدَ الْخَالِقِ نُصْرَةً بستر چون نیافت بنده از نزد خالق نیز یاری دادن و یاری
نداد وی تعالی او را یا بجهت سزای دادن بر تاخیر رجوع بجناب وی تعالی یا بمصلحت منقطع گردانید
او را از اسباب و علائق چنانکه باید اِسْتَطْرَحَ بَیْنَ یَدَیْهِ دراز می افتد بنده پیش پروردگار
مُلِحًّا بِالسُّؤَالِ وَالدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالثَّنَاءِ وَالْاِفْتِقَارِ همیشه کننده درخواست
و خواندن و زاری کردن و ستودن و حاجتمند بود مَعَ الْخَوْفِ مِنْهُ وَالرَّجَاءِ با ترسیدن از
قهر وی و امید داشتن از لطف وی سبحانه ثُمَّ یُعْجِزُهُ الْخَالِقُ عَزَّ وَجَلَّ عَنِ الدُّعَاءِ پستر
ناتوان می گرداند یا ناتوان می یابد بنده را پروردگار تعالی از دعا و اعجاز ناتوان گردانید
و عاجز یافتن کسی او را وَلَمْ یُجِبْهُ و قبول نمی کند دعا او را حَتّٰی یَنْقَطِعَ عَنْ جَمِیْعِ الْاَسْبَابِ
تا آنکه گسسته میشود بنده از همه پیوندها فَحِیْنَئِذٍ یَنْفُذُ فِیْهِ الْقَدَرُ پس درین هنگام که اسباب
از نظر می افتد و انقطاع الی الله حاصل میشود روان میگردد در وی و در بنده فرمان حکم قضا و
قدر الهی وَیَفْعَلُ فِیْهِ الْفِعْلَ و می کند در وی تقدیر الهی تعالی کار خود را فَیَفْنَی الْعَبْدُ عَنْ
جَمِیْعِ الْاَسْبَابِ وَالْحَرَکَاتِ پس نیست گرداند بنده را یا نیست میگردد بنده از همه پیوندها
و جنبشها و تدبیرها فَیَبْقٰی رُوْحًا فَقَطْ پس می ماند بنده روح مجرد و می رود از وی اوصاف
بشریت و هوا و هوس و آرزو و خواهش و می گردد و رخصت روح از ترک اکل و شرب و خورد و خواب
و مانند آن از هر کار جسمانی و می ماند قوام او بذکر خدا و دور میگردد از وی انس و آرام محسوسات
و پیدا می گردد در وی صفات روحانیت و ملکیت که ضد اوصاف جسمانیت و بشریت اند
و ملاقات می کند با ارواح و ملائک و متصل میگردد بمبداء فَلَا یَرٰی اِلَّا فِعْلَ الْحَقِّ عَزَّ وَجَلَّ
و چون پیدا شد صفای باطن و نورانیت قلب منکشف گشت حقیقت کار پس نمی بیند مگر فعل خدا را

عزوجل فَیَصِیْرُ مُوَحِّدًا مُوْقِنًا خَرْقًا زٰۃً پس میگردد صاحب یقین توحید بحکم اضطرار یعنی
می یابد آنرا بطریق ہدایت و وجدان بی اختیار فکر و نظر اگرچہ بنظر و فکر نیز میتوان یافت کہ فاعل
حقیقی و موثر تحقیقی باید کہ ذات حق باشد کہ واجب الوجود و قادر مطلق است زیرا کہ چون ذات
بندہ و وجود وی و اسباب و آلات و مبادی فعل ہمہ از حق است و قدرت بندہ را دران
دخلی نہ فعلی کہ صادر از ان نیز از حق باشد ثبت العرش ثم النقش بیت چیزیکہ وجود او
بخود نیست + ہستیش نہادن از خرد نیست + نعم او را دخلی ہست بطریق محلیت کہ حق تعالیٰ
باختیار و بالیست وی فعل را در وی ایجاد می نماید مصراع دست ترا دست ہمہ آستین +
فَیَقْطَعُ اَنْ لَّا فَاعِلَ عَلَی الْحَقِیْقَۃِ اِلَّا اللّٰہُ پس جزم میکند و بیقین شہود درمی یابد کہ
نیست خالق و متصرف حقیقی در موجودات چہ افعال بندہ و چہ جز آن مگر خدای عزوجل
اگرچہ بظاہر برعایت عالم مجاز نسبت باسباب نیز می کنند وَلَا مُحَرِّکَ وَلَا مُسَکِّنَ اِلَّا اللّٰہُ
و نیست جنبانندہ و آرام دہندہ مگر خدا وَلَا خَیْرَ وَلَا شَرَّ و نیست نیکی و نہ بدی وَلَا ضَرَّ وَلَا
نَفْعَ و نہ زیان و نہ سود وَلَا عَطَاءَ وَلَا مَنْعَ و نہ دادن و نہ نادادن وَلَا فَتْحَ وَلَا غَلْقَ
و نہ کشادن و نہ بستن وَلَا مَوْتَ وَلَا حَیٰوۃَ و نہ مردن و نہ زیستن وَلَا عِزَّ وَلَا ذُلَّ
و نہ عزت و نہ خواری وَلَا غِنٰی وَلَا فَقْرَ و نہ توانگری و نہ درویشی اِلَّا بِیَدِ اللّٰہِ مگر بقدرت
و فعل خدای عزوجل فَیَصِیْرُ حِیْنَئِذٍ فِی الْقَدْرِ پس می گردد بندہ درین ہنگام و رسیدن باین
مقام در قضا و قدر الٰہی تعالیٰ کَالطِّفْلِ الرَّضِیْعِ بِیَدِ الظِّئْرِ ہمچو بچہ شیرخوار در دست دایہ
شیردہندہ کہ تدبیر و اختیار و نظر و فکر در کار و بار ندارد وَالْمَیِّتِ الْغَسِیْلِ فِیْ یَدِ الْغَاسِلِ
و ہمچو مردہ در دست شویندہ کہ میگرداند چنانکہ میگرداند و این مرتبہ فوق مرتبہ طفل رضیع است
چہ طفل را چون مگر دہی بر و گرسنہ گردد گریہ کند و در مادر آویزد اگرچہ اختیاری ندارد و اما حرکتی

ف ۱ فعلی کہ صادر گردد از ان نیز از حق باشد ۱۲

ف ۲ و این مرتبہ فوق مرتبہ طفل رضیع است ۱۲

میکند اما مرده را در دست شوینده از خود حرکتی نیست و علمی و شعوری نه فَالْكُرَةُ فِي صَوْلَجَانِ الْفَارِسِ و میگردد همچو گوی پیش چوگان سوار که میزند و میگرداند او را از حالی بحالی اینجا مبالغه بیشتر است چه گوی جمادی است بحسب خلقت که صلاحیت علم و اختیار ندارد و محل توهم و گمان آن هم نیست يُقَلَّبُ وَيُغَيَّرُ وَيُبَدَّلُ وَيُكَوَّنُ وَلَا حَرَاكَ بِهِ گردانیده میشود بنده از حالی بحالی و از صفتی بصفتی و از وضعی بوضعی و از فعلی بفعلی و نیست حرکت و جنبش و اختیار و تدبیر در وی فِي نَفْسِهِ وَلَا فِي غَيْرِهِ نه در حق ذات خود و نه در حق غیر خود فَهُوَ غَائِبٌ عَنْ نَفْسِهِ فِي فِعْلِ مَوْلَاهُ پس آن بنده ناپدید است از خود در فعل خداوند خود فَلَا يَرَى غَيْرَ مَوْلَاهُ وَفِعْلِهِ پس نمی بیند جز خداوند خود و فعل وی توحید افعالی اینست در کلام سلف و اکثر مشایخ اهل تمکین اشارت جز باین توحید واقع نیست چون این غالب آید و در نظر شهود موجود غیر حق نماند و حقیقت معنی الله و لا سواه راست آید و بتوحید شهود لا وجود یکه در کلام بعضی مشایخ واقع شود این معنی دارد و بیت رفت او ز میان همچنین خدا ماند خدا ✤ الفقر اذا تم هو الله اینست ✤ والله اعلم فَلَا يَسْمَعُ وَلَا يَعْقِلُ مِنْ غَيْرِهِ و نمی شنود و نمی فهمد از غیر حق إِنْ أَبْصَرَ فَلِصُنْعِهِ أَبْصَرَ اگر ببیند بنده چیزی را پس از آن جهت می بیند که کار خداوند است و ایراد کلمهٔ إن که برای شک و تردد است اشارت بآن تواند بود که شاید مجذوب و مستهلک مطلق گردد و از دیدن و شنیدن و دانستن باز ماند وَإِنْ سَمِعَ وَعَلِمَ و اگر میشنود کلامی را و می فهمد را فَلِكَلَامِهِ سَمِعَ وَبِعِلْمِهِ عَلِمَ پس کلام حق را می شنود و معلوم وی را میداند یعنی این کلامیست که وی پیدا کرده و در تکلم و معلومیست که وی ایجاد نموده و سمع و علم خود را نیز از آنجا می یابد و آن مرتبه قرب نوافل که مقام فنای صفات است و نزد محققین انا الحق ناشی ازین شهود و درین مقام است وَبِنِعْمَتِهِ تَنَعَّمَ و این بنده بنعمت خدا تنعم کند وَبِقُرْبِهِ أَسْعَدَ و به نزدیکی وی بخت مند شود وَبِتَقْرِيبِهِ

ف ۱ توحید افعالی ۱۲

ف ۲ التوحید شهودی ۱۲

ف ۳ نزد محققین انا الحق ناشی ازین شهود ۱۲

تَزَیَّنَ وَتَشَرَّفَ وبه نزدیک گردانیدن حق تعالی او را آراسته شود و پیراسته گردد وَبِوَعْدِهٖ
طَابَ وَسَکَنَ و به نوید دادن وی تعالی در دنیا و آخرت خوش شود و آرام گیرد وَبِهٖ اطْمَأَنَّ
و بذکر وی و بوعدهٔ وی بلکه بذات وی بیارامد وَبِحَدِیْثِهٖ اَنِسَ و بسخن وی خوشی و آرام یابد
وَعَنْ غَیْرِهٖ اسْتَوْحَشَ وَنَفَرَ و از غیر وی اندوهگین شود و بگریزد وَاِلٰی ذِکْرِهٖ الْتَجَاَ وَرَکَنَ
و بذکر او پناه آورد و میل کند وَبِهٖ عَزَّ وَجَلَّ وَثَقَ و بوی و بعهد وی تعالی اعتماد کند و
استواری دارد وَعَلَیْهِ تَوَکَّلَ و بروی توکل کند و کار و بار خود را بوی باز گذارد وَبِنُوْرِ
مَعْرِفَتِهٖ اهْتَدٰی وَتَقَمَّصَ وَتَسَرْبَلَ و بروشنائی شناخت وی راه راست یابد و پیراهن پوشد
و جامه پوشد یعنی چون نور معرفت تابید هر چه کند از عادات و عبادات همه بامر حق تعالی و اذن
او کند چنانکه هم از وی رضی الله عنه مروی است که فرمود ما اکلت و ما شربت حتی قیل لی بحق علیک
یا عبد القادر کل واشرب و لا لبست حتی قیل لی بحقی علیک البس ثوبا ذرا عامنه بدینار
ولا تکلمت حتی قیل لی بحقی علیک تکلم یسمع منک وَعَلٰی غَرَائِبِ
عُلُوْمِهٖ اطَّلَعَ و بر علمهای غریب و نادر وی واقف گردد وَعَلٰی اَسْرَارِ
قُدْرَتِهٖ اَشْرَفَ و بر نهانیهای قدرت وی تعالی مطلع شود وَمِنْهُ عَزَّ وَجَلَّ
سَمِعَ وَوَعٰی و از خدای عز و جل بشنود و یاد دارد آن شنیده را ثُمَّ عَلٰی ذٰلِکَ حَمِدَ
وَاَثْنٰی پس بر این نعمتهای مذکور ثنا و ستایش کند و بستاید پروردگار تعالی را وَشَکَرَ وَ
دَعَا و شکر گوید و دعا کند و او را اشارت است بآنکه آخر کار منتهی بر بندگیست و دعا و شکر سبب
مزید نعمت و دوام عافیت و حسن عاقبت است **اَلْمَقَالَةُ الرَّابِعَةُ** قال رضی الله عنه و ارضاه
اِذَا مُتَّ عَنِ الْخَلْقِ چون بمیری تو از خلق و فانی شوی از منع و عطا و ذم و مدح و نیک و بد و سایر
احوال ایشان قِیْلَ لَکَ گفته میشود مر ترا در حضرت حق جل و علا یا دعا کرده میشود در ملکوت اعلی

فـ
آخر کار منتهی از بندگیست
و دعا و شکر سبب مزید نعمت و
دوام عافیت و حسن عاقبت است ۱۲۱۲
المقالة الرابعة

یا اعلام کرده میشود ترا در واقع و معامله والهام واشارت وبشارات داده میشود بفضل و رحمت
و ترقی بمقام بالاتر از ان گفته میشود رحمک الله رحمت کناد ترا خدائی تعالی وامانک عن
الھوی و بمیرند ترا وی تعالی از ہوای نفس و میل کردن وشہوت ولذات تا ہوا ہمہ تابع حق گردد
واصلا براه خلاف آن نرود واذا امنت عن ھواک رحمک الله وامانک عن ارادتک
ومناک چون بمیری تو از ہوای نفس خود گفته میشود مر ترا رحمت کناد مر ترا خدا و بمیراناد ترا از
ارادت و خواہش و آرزوہای تو تا ہیچ خواستی و آرزوی در دل تو نماند یعنی ارادت و خواستی که از پیش
خود بتدبیر خود و فکر و عقل محال اندیش برای خود باندیشی و اختیار کنی والا این تدبیرات و اختیارات
از وظائف عبادات و طاعات که شارع تعالی و تقدس برای بندگان خود ساخته و پرداخته است
ارادت آن منافی طریقه بندگی نیست بنده را خواستی نباید که گویند این معنی دارد و خواستی که موافق
خواست حق است آن نه خواست بنده است او خواسته که بنده آنرا بخواهد و امر کرد که بخواهد اینجا البته
بنده را آن باید خواست که حق خواست و امر کرد اگر خواست آن نکند بنده نباشد و مامور و
محکوم نبود شیخ کبیر ابو الحسن شاذلی قدس الله سره العزیز میفرماید که کل ثمارات الشرع ترتیبات و
لیس لک منه شئی انما ہو تدبیر الله لک فاسمع واطع یعنی ترتیباتی که شارع نهاده و اختیار
که وی تعالی کرده ترا در آنجا دخلی نیست که آن تدبیر نیست که پروردگار تعالی و تقدس بر تو کرده
آنرا بشنو و اطاعت کن فرمان بردار باش بیت انچه نماید که بکن آن بکن ؛ انچه بگوید که مگو آن
مگو ؛ باسخنی او ہمه تن گوش باش ؛ وسوسه بگذار و پریشان مگو ؛ و قول سلطان بایزید بسطامی
ارید ان لا ارید مبنی بر نیست و آنکه اعتراض کرد که خواست تا خواست نیز خواستی است نا فهمیده گفت
و سر سخن سلطان العارفین را نا دانسته سخن کرده فافہم واذا امنت عن الارادة و
مناک قیل لک رحمک الله واحیاک چون بمیری و فانی شوی تو از ارادت

بنده را آن باید خواست
که حق تعالی خواست و امر کرد اگر
خواست آن نکند بنده نباشد
و مامور و محکوم نبود ۱۲

وخواہش تو گفتہ شود مر ترا رحمت کند ترا خدای تعالیٰ و زندہ وباقی گرداند ترا یعنی بوجود ارادت
خود چہ فنا را بقا لازم است وچون بندہ از خود فانی گشت بحق باقی باشد وچون ظلمت رفت
نور در آمد جاء الحق وزہق الباطل شعر ذہب الزور ما من باشد؛ دخل النور والمنن باشد
واز کلمات قدسیہ واست رضی اللہ عنہ کہ نفیس ترین خواہش من ازان باز کہ عقل پیدا کردم
واز حقیقت کار آگاہ شدم اینست کہ موتی خواہم کہ در وی حیات نبود وحیاتی خواہم کہ در وی
موت نبود یعنی موت از خود بکلیت کہ بقیہ از خواہش وارادت در وی نبود وحیات بحق کہ رجوع
ازان بنفس نباشد واین کلمات در بعضی از مقالات مذکور گشتہ زیادہ برین شرح وبیان
باید انشاء اللہ تعالیٰ فَیُحِییْکَ پس درین ہنگام کہ ازادت خود مردی تُحْیِیْ حَیٰوۃً لَا مَوْتَ
بَعْدَھَا زندہ گردانیدہ میشوی زندگانی کہ نیست مرگ پس از وی وَ تُغْنیٰ غِنَاءً لَا فَقْرَ
بَعْدَہٗ وتوانگر گردانیدہ میشوی توانگری کہ نیست درویشی پس از وی وَ تُعْطیٰ عَطَاءً
لَا مَنْعَ بَعْدَہٗ ودادہ میشوی وادنی کہ نیست نادادن پس از وی وَ تُرَاحُ بِرَاحَۃٍ لَا
شِقَاءَ بَعْدَھَا وخوش وشاد کردہ میشوی بخوشی وشادی کہ نیست وغم وسختی پس از وی
وَ تُنَعَّمُ بِنَعِیْمٍ لَا بُؤْسَ بَعْدَہٗ وناز ونعمت ونیکی ونرمی دادہ میشوی بناز ونعمتی کہ نیست
محنت وبدی وسختی پس از وی وَ تُعَلَّمُ عِلْمًا لَا جَھْلَ بَعْدَہٗ ودانا نیدہ میشوی دانشی را
کہ نیست نادانی پس از وی وَ تُؤَمَّنُ اَمْنًا لَا تَخَافُ بَعْدَہٗ وبی بیم گردانیدہ میشوی
بی بیم گردانیدنی کہ ترسانیدہ نمی شوی پس از وی وَ تُسْعَدُ فَلَا تُشْقیٰ ونیک بخت
گردانیدہ میشوی پس ازان بدبخت گردانیدہ نمی شوی وَ تُعَزُّ فَلَا تُذَلُّ وعزت دادہ
میشوی پس ازان خوار گردانیدہ نمی شوی وَ تُقَرَّبُ فَلَا تُبْعَدُ ونزدیک گردانیدہ
میشوی از درگاہ حق پس ازان دور گردانیدہ نمیشوی وَ تُرْفَعُ فَلَا تُوضَعُ وبرداشتہ میشوی

چون بندہ از خود فانی گشت بحق باقی شعر ۱۲

براتب علیه پس از آن فرونهاده واندافته نمی شوی ازان وَتُعَظَّمُ فَلَا تُحَقَّرُ وبزرگ گردانیده
میشوی پس ازان فرو گردانیده نمی شوی وَتُطَهَّرُ فَلَا تُدَنَّسُ وپاک گردانیده میشوی
از همه آلودگیهای بشریت واز عیب ونقصان پس ازان آلوده کرده نمی شوی بدان حاصل
که چون ظلمات بشریت بدر رفت انوار صفات ربوبیت در آمد وصفات ربوبیت لابد باقی
وپاینده بود وزوال رانشاید واز ینجا معلوم گردد که الفانی لایرد الی اوصافه بیت
مست جام عشق گشتم پارسائی چون کنم + خلعت شاهی بپوشیدم گدائی چون کنم بیت
اگر سالکی محرم راز گشت + بنهند بروی در باز گشت + کسی ره سوی گنج قارون نبرد
دگر برد ره باز بیرون نبرد + مشائخ گفته اند مارجع من رجع الا عن الطریق فَیَتَحَقَّقُ
فِیْكَ الْاَمَانِیْ پس درست وثابت می گردد در تو آرزوها یعنی هرکس هرچه آرزو کند
وهر مدعا ومراد که او خواهد از تو باید وَتَصَدَّقَ فِیْكَ الْاَقَاوِیْلُ ودرست می آید در
حق تو گفتارهای مردم وهرچه در مدح وثنای تو گویند درست بود فَتَکُوْنُ کِبْرِیْتًا اَحْمَرَ
پس میگردی تو مانند گوگرد سرخ که مس بدان طلا گردد یعنی از کمال مرتبه تکمیل میرسی
دور را نزدیک میگردانی ومهجوران را واصل ونادانان را دانا می کنی وکوران را بینا می کنی
وبیگانگان را آشنا وبدبختان رانیکبخت میسازی واز کلمات قدسیه وست رضی الله عنه که الشیخ
من یسعد الشقی بیت آنان که خاک را بنظر کیمیا کنند + آیا بود که گوشه چشمی بما کنند فَلَا تَکَادُ
تُرٰی پس نزدیک نیستی تو که دیده شوی ودریافته شوی وشناخته شوی از بس عزت مقام
وعلو شان وغربت حال تو ودر حقیقت سری که اولیاء الله را بجناب عزت حق است هیچکس را بدان
راه نیست وکسی را بران اطلاع نه نصیبه خلق از ایشان جز مشاهده بعضی صفات ظاهر مانند انوار
استقامت وآثار کرامت نبود اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری کلمه عموم است یا رب مگر روی سبحانات

ف الفانی لا یرد الی اوصافه ۱۲

ف الشیخ من یسعد الشقی ۱۲

ف اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری ۱۲

برآن اطلاع نخشند و آگاہ گرداند و در حقیقت معرفت اولیا باندازۂ معرفت حق است سُبحانہ
و در حکم عطائیہ مذکور است سُبحان من لم یجعل الدلیل علی اولیاء ہ الا من حیث الدلیل علیہ و لم
یوصل الیہم الا من اراد ان یوصل لیہ وَعَزیزًا و می شوی گرامی و ارجمند فلا تُمَاثَلُ
پس مثل و مانند کردہ نمی شوی تو بکسی و کسی بتو وَفَرِیدًا او می شوی تنہا و یگانہ فَلاَ تُشَارَکُ
پس انباز کردہ نمی شوی تو کسی را و کسی ترا وَوَحِیدًا او می شوی یکی و بے مانند فَلاَ تُجَانَسُ
پس ہمجنس و ہمگونہ کردہ نمی شوی تو باکس و کس با تو چنانکہ منقولست کہ وی رضی اللہ عنہ در مرض
موت خود می فرمود انا من وراء عقولکم فلا تقیسونی علی احد ولا تقیسوا احدًا علی و در حقیقت
ہر چہ درین مقالات مذکورست بیان حال و سلوک طریقت خود فرمودہ است و اشارت بر تبہ و
مقام خود کردہ بیت خوشتر آن باشد کہ سِرّ دلبران ✤ گفتہ آید در لباسِ دیگران ✤ وقال رضی اللہ
عنہ فی ما یخبر عن حالہ و مقامہ شعر وہب لی الایام رونق صفوہا ✤ فحلا منا ہلہا و طاب المشرب
و غدوت محظوظا بکل کریمتہ ✤ لا یہتدی فیہا اللبیب و یخطب ✤ ترجمہ للشاہ سلمہ اللہ تعالی عز ہ
صد شکر کہ ایام بکام است مرا ✤ دلبر ببر و بادہ بجام ست مرا ✤ بادہ ہمگی صاف و حریفان ہم
صاف ✤ با اہلِ صفا عیش مدام است مرا ✤ از لطف و کرم بادہ بجامم کردند ✤ در جام چہ باشد
کہ بکامم کردند ✤ در مُلک حقیقت بعروسانِ قدم ✤ ہم خطبہ و ہم خطبہ بنامم کردند فرد اَلفَرد می شوی
یگانہ یگانہ وِترَ الوِترِ تنہا تنہا و طاق طاق غَیبُ الغَیبِ ناپدید ناپدید سِرّ السِّرِّ نہان نہان
یعنی در غایت یگانگی و تنہائی و ناپدیدی و نہانی کہ ہیچکس از اولیاء وقت مانند و ہمتا و انبار تو نتواند شد
و قدم تو از ہمہ پیشتر و از حقیقت حال تو و از سرّیکہ با خدا داری ہیچکس آگاہ نبود و مقام تو از ہمہ
بالاتر باشد اشارتست بمرتبہ قطب الاقطابی و من کلامہ رضی اللہ عنہ و از ضماہ شعر مافی
الصبابۃ منہل مستعذب ✤ الا ولی فیہ الالذ الاطیب ✤ ما فی الوصال مکانۃ مخصوصۃ ✤ الا و منزلتی اعز و اقرب

بیت هر جا که بعشق مشرب شیرین است ❊ در حضرت وصل رتبهٔ تمکین است ❊ شیرین تر ود الا ترا از آن بهر نیست ❊ تعظیم من و قطب را مراتب این است ❊ و حمل غیب الغیب بر وصول بمرتبهٔ ذات و اخفی یا بمقام فنای فنا چنانکه در بعضی حواشی نوشته اند نیز صحیح است اما مناسب بسیاق کلام نیست والله اعلم فَحِیْنَئِذٍ تَکُوْنُ وَارِثَ کُلِّ رَسُوْلٍ وَنَبِیٍّ وَصِدِّیْقٍ پس درین هنگام می باشی تو میراث خوار همه پیغمبران و صدیقان که آنچه از ایشان مانده از مرتبهٔ علم و دین و منصب ارشاد و هدایت بتو میرسد چه ولایت ظل نبوتست و تالی آن مرتبت است و صدیقیت مرتبهٔ ایست تلو مرتبهٔ نبوة که درین دو مقام مقامی دیگر فاصله نیست چنانکه مشهورست و چون اعلا مراتب ولایت بود آن را جدا با نبوت ذکر کرده اند بِکَ تُخْتَمُ الْوِلَایَةُ بتو پایان برده میشود یا تمام و کمال کرده میشود یا مهر کرده میشود در زمان تو مرتبهٔ ولایت و کمال تو فوق کمالات همه باشد و قدم تو بر گردن همه افتد وَاِلَیْکَ تَصْدُرُ الْاَبْدَالُ و بسوی تو باز گشت می کنند بعد از ورود بمقام خود و می آیند ابدال که نام طائفهٔ از اولیا است و از کلام وی رضی الله عنه که در مقالات آینده بیاید معلوم گردد که مرتبهٔ بدل فوق مرتبهٔ اولی است و ابدال از جهت آنست که بر قطب بیایند و در ملازمت وی باشند و بگفتهٔ وی روند و امر و احکام او را در خلق اجرا نمایند و ازین جهت او را قطب ابدال گویند و قطب ارشاد دیگر است که تعلیم علم الٰهی و راه نمودن بآن کار اوست و گاهی بیکذات هم قطب ابدال بود و هم قطب ارشاد وَبِکَ تُنْکَشَفُ الْکُرُوْبُ و بهمت تو گشاده می شود و دور کرده میشود اندوهها سخت که دم باز گیرد وَبِکَ تُسْقَی الْغُیُوْثُ و ببرکت تو و دعای تو آب داده میشود خلق را و فرستاده میشود بارانها وَبِکَ تُنْبَتُ الزُّرُوْعُ و بتو رویانیده می شود کشتها وَبِکَ تُدْفَعُ الْبَلَایَا وَالْمِحَنُ عَنِ الْخَاصِّ وَالْعَامِّ و بلاها و آفات تو دور کرده میشود بلاها و محنتها از تمامهٔ مردم خاص و عام وَاَهْلِ الثُّغُوْرِ و از خداوندان

بیان مرتبهٔ صدیقیت

بیان ابدال

که درمیان اهل اسلام و دار الحرب واقع است و مسلمانان در آنجا بجنگ کافران مستعد باشند
و نمی گذارند که کفار در دار السلام درآیند وَالرَّاعِیْ و دور کرده میشود بلاها و محنتها از چرانندگان
مواشی یا والیان قوم وَالرَّعَایَا و از رعیتها و رعیت در اصل بمعنی باشید که آنرا بچرانند و در عرف
بمعنی عامهٔ مردم باید و اینجا هر دو معنی متحمل است اگر از راعی چراننده مراد و آرنده از رعایا اراده
مواشی مناسب است و اگر والیان مراد افتد از رعایا عامهٔ مردم مراد دارند وَالْاَئِمَّةِ وَالْاُمَمِ
و از پیشوایان قوم و امت ایشان و امت در اصل لغت گروه قوم از هر جنس حیوان و در شرع جماعه که بر ایشان
پیغمبری فرستاده شده باشد وَسَائِرِ الْبَرَايَا و از همه خلقان فَتَكُوْنُ شِحْنَةَ الْبِلَادِ وَ
الْعِبَادِ پس میباشی تو شحنهٔ شهرها و بندگان و شحنه بکسر شین گماشتهٔ سلطان بر شهر که کفایت
مهمات شهر در ضبط وی باشد فَيَنْطَلِقُ اِلَيْكَ الْاَرْجُلُ بِالسَّعْيِ وَالتِّرْحَالِ پس میرود بسوی تو
پایهای مردم لشتابی و کوچ کردن تا از توفیض برند و مقصودی که دارند برسند وَالْاَيْدِيْ
بِالْبَذْلِ وَالْعَطَاءِ وَالْخِدْمَةِ میرود و دراز میگردد بسوی تو دستها بدر بایستن و دادن اموال
و خدمت کردن و چاکری نمودن بِاِذْنِ خَالِقِ الْاَشْيَاءِ فِيْ سَائِرِ الْاَحْوَالِ بدستوری پیدا
کننده همه چیزها در همه حال وَالْاَلْسُنُ بِالذِّكْرِ الطَّيِّبِ وَالْحَمْدِ وَالثَّنَاءِ فِيْ جَمِيْعِ الْمَحَالِ
و روان میشود و گویا می گردد بسوی تو زبانها بیاد کردن خوب و ستودن و ثنا کردن همه جاها
وَلَا يَخْتَلِفُ فِيْكَ اِثْنَانِ مِنْ اَهْلِ الْاِيْمَانِ و اختلاف نمی کنند در خوبی و بزرگی و ولایت
تو دو کس از مسلمانان یعنی همه اتفاق میدارند بر کمال تو و میگویند مردم در هنگام فریاد کردن
و مدد خواستن از تو مدد کردن ترا یا خیر من سکن البراری والعمران و حالک ای بهترین کسیکه
سکونت کرده بیابانها را و گرد برآمده آنها را ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ این همه نعمتها و کرامتها و بخششها
و عمارتها فزونی کرم و نیکی کردن خداست در باب اینچنین بنده وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ

۵ نقلست که پیغمبر [illegible] بر خود در ابتدای حال تا مدت بست و هفت سال در صحرا و بیابان بغیر [illegible] می گشت و ریاضت می نمود که جاسوس معین [illegible] خوردن و خواب همچنین [illegible] سالهای [illegible] تا بیست سال ۱۲

و نعمای تعالی خداوند فضل و کرم بزرگ است و بحقیقت وی رضی الله عنه این همه احوال
و مقامات بدایات و نهایات خود فرموده است و اولیا و اقطاب امت را در هر وقت و زمان
نیز همیا باشد و خواننده این کلمات را که متوجه جناب ولایت اوست درینجا ذوقی دیگر است که خطابها
را همه راجع بجناب وی سازد و مدح و ثنای ذات شریف وی تصور میکند و داد عشق و
محبت و استمداد و استعانت میدهد **بیت** هر خامه که صفحهٔ هستی راند ❊ عاشق همه زان
صفات جانان خواند ❊ هر جا که سخن ز حسن و خوبی گذرد ❊ مجنون همه را صفات لیلی داند

المقالة الخامسة

المقالة الخامسة قَالَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ اِذَا رَاَيْتَ الدُّنْيَا فِي
اَيْدِي اَرْبَابِهَا چون ببینی تو دنیا را در دست خداوندان او بِزِيْنَتِهَا وَاَبَاطِيْلِهَا با آرایش
و متاعهای وی که باطل و ناچیز اند وَخِدَعِهَا و مکر و فریب او وَمَصَائِدِهَا و اسباب وی
که دامهای دلهای مردم را صید میکند و میرباید وَسُمُوْمِهَا القَاتِلَةِ و زهرهای وی که مانند
زهرهای کشنده اند مَعَ لِيْنِ مَسِّ ظَاهِرِهَا با نرمی سودن ظاهر وی وَخُشُوْنَةِ
بَاطِنِهَا درشتی و درشتی باطن وی وَسُرْعَةِ اِهْلَاكِهَا وَقَتْلِهَا و زود هلاک کردن
وی و کشتن وی لِمَنْ مَسَّهَا وَاغْتَرَّ بِهَا وَغَفَلَ عَنْ دَوَاهِيْهَا مر کسی را که سود او را
و فریفته بوی و بیخبر شد از سختی و کارهای سخت و دشواری وَغَدْرِهَا با سَلِهَا حادثهای
وی با اهل وی غدر بکسر غین و فتح یا حادثهای دهر و در بعضی نسخ و غیرتها یعنی غیرت دنیا بر اهل خود
و رشک بردن او با ایشان که نیکو او را که بآخرت میل کنند و بحق پیوندند و بغیر وی مشغول شوند
وَنَقْضِ عُهُوْدِهَا و شکستن پیمان خود را و حاصل آنکه هرگاه ببینی دنیا را در دست خداوندان
دنیا با زینتها و قبایحها و شناعتها فَكُنْ كَمَنْ رَاَى اِنْسَانًا عَلَى الْغَائِطِ بِالْبِرَازِ پس
باش تو همچون کسی که دید آدمی را نشسته بر پلیدی در جای قضای حاجت انسانی براز در اصل بمعنی صحرا

آنگاه ببینی دنیا را در دست خداوندان دنیا با زینتها و شناعتهایش باش تو همچون کسی که دید آدمی را نشسته بر پلیدی در جای قضای حاجت ... براز ... صحرا

وقضاء واسع بادیة سوآته در حالیکه ظاهر است اندام نهانی و فائحة رائحة و دمنده است
بوی بد او فانک تغض بصرک عن سوآته پس بدرستی که تو میپوشی چشم خود را از اندام
نهانی او و تسد انفک من رائحته و نتنه و راه می بندی بر بینی خود از بوی ناخوش
وگندگی وی فهکذا کن فی الدنیا اذا رأیتها پس همچنین باش در حق دنیا چون به بینی
متاع دنیا را بر دنیا داران غض بصرک عن زینتها بپوش چشم خود را از دیدن آرایش
دنیا و سد علی انفک بما یفوح من روائح شهواتها و لذاتها و به بند راه را بر
بینی خود بانچه می دمد از بوهای ناخوش شهوتهای دنیا و لذتهای دنیا لتنجو منها و من
آفاتها تا برهی از دنیا و آسیبهای او و یصل الیک قسمک منها و برسد بسوی تو نصیب تو
از دنیا و انت مهنا بها و حالانکه گوارا کرده شده است نصیب تو برای تو یا تهنیت کرده شده
تو بدان قال الله تعالی لنبیه المصطفی گفته است خدای تعالی مر پیغمبر برگزیده خود را
صلی الله علیه و آله و سلم و لا تمدن عینیک دراز مکن هر دو چشم خود را و منگر بدیده
آرزو و خواهش الی ما متعنا به بسوی چیزی که بهره مند گردانیده ایم بدان چیز از
ازواجا منهم اصناف کافران را و داده ایم ایشان را زهرة الحیوة الدنیا یعنی
و تازگی زندگانی دنیا را لنفتنهم فیه تا در فتنه بیندازیم و بیازمائیم ایشان را در وی و رزق
ربک خیر و ابقی و روزیکه داده است ترا پروردگار تو از هدایت و نبوت و آنچه نهاده است
برای تو در آخرت بهتر و پاینده تر است بیت ای آنکه هوای خوش مذاقی داری : از عشق بتان
دل فراقی داری : رو دیده دل ز حسن فانی بر بند : گر میل شهود وجه باقی داری المقالة
السادسة قال فی عن الخلق بحکم الله فانی شو از خلق بحکم خدا ای قضاء و قدر او
تا بدانی و بیابی که هر چه در عالم میرود به تقدیر اوست تعالی شانه و می جنبد هیچ ذره مگر بقدرت

سوءة عورت و رسوائی چیز زشت ۱۲
مهنا فرح القاموس الفرح و حشة ۱۲

المقالة السادسة

وی تعالی و دخل نیست هیچکس را در مملکت وی بحکم وی تعالی وَعَنْ هَوَاكَ بِأَمْرِ اللّٰهِ و
فانی شو از هوای نفس خود بامر خدا که بر زبان شریعت فرموده است تا تابع گردد هوای
تو چیزی را که آورده است پیغمبر خدا صلی اللّٰه علیه وآله وسلم از پیش خدا یا امر او که فرموده است بنا
بیان در قرآن وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِيْنَ و بر خدا توکل کنید و بسیار دید که را
بوی اگر هستید شما مسلمانان و این وجه مناسب تر است بسیاقِ کلام در بیان علامت این فنا
چنانکه بیاید وَعَنْ اِرَادَتِكَ بِفِعْلِ اللّٰهِ و فانی شو از خواهش تو بشهود فعلِ خدا و جریان آن
وی در تو تا هیچ ارادت نماند ترا جز ارادت او و نخواهی مگر آنچه او خواهد پس درین هنگام
که فانی شوی از هوا و ارادت تَصْلُحُ اَنْ تَكُوْنَ وِعَاءً لِعِلْمِ اللّٰهِ قابل و لائق آن شوی
که باشی تو ظرف و محل مر علم خدا را و حاصل شود مر ترا علم لدنی و محفوظ ماند در تو آن علم فعلا
فَنَاؤُكَ عَنْ خَلْقِ اللّٰهِ اِنْقِطَاعُكَ عَنْهُمْ پس اثر و نشان فانی شدن تو از خلق خدا بریده
شدن و گسسته شدن تست از ایشان وَعَنِ التَّرَدُّدِ اِلَيْهِمْ و از آمد و شد کردن و بازگشتن
بسوی ایشان وَالْيَاسُ مِمَّا فِيْ اَيْدِيْهِمْ و نومید شدن از آنچه در دست ایشان است
و طمع نکردن در آن بجهت آنکه آنچه مقدار است برای تو خواهی نخواهی میرسد تو را اگر نیست
فائده ندارد وَعَلَامَةُ فَنَائِكَ عَنْ هَوَاكَ تَرْكُ التَّكَسُّبِ و نشان فنای تو از هوای
نفس تو گذاشتن طلب سبب تکلف و مبالغه در آن است وَالتَّعَلُّقِ بِالسَّبَبِ و ترک آویختن
بسبب و بنا وی فِيْ جَلْبِ النَّفْعِ وَدَفْعِ الضَّرِّ در کشیدن سود و راندن زیان و درین کلام
اشارتست بآنکه اگر کسبی و سببی باشد اما تکلف در آن و مبالغه و تعلق بدان نباشد
صحت توکل قادح نبود فَلَا تَتَحَرَّكُ فِيْكَ بِكَ پس نه جنبی و فکر نه کنی از برای سود و
زیان نفس تو بتدبیر نفس تو وَلَا تَعْتَمِدُ عَلَيْكَ لَكَ و تکیه نه کنی بر دانش و تدبیر تو برای کار

ودخل نیست هیچ کس را
در مملکت وی بحکم وی
فنا ۱۰۲

نفس تو وَلَاتَنَابَ عَنْكَ و دفع نه کنی و باز نداری از تو ضرر و مخالفت و نفس را وَلَا تَقْعُدِیْ نَفْسَكَ و یاری نه دہی و ارادہ کنی نفس ترا بہ تدبیر و اختیار و حول و قوت تو وَالْكِنْ اِكِلْ کُلَّهٗ اِلَی اللّٰهِ لیکن بسپاری این ہمہ را بخدای تعالی زیرا کہ وی سبحانہ ہمہ ترتیب تدبیر کارہای دنیا و آخرت ترا کردہ است بخلق اسباب رزق و وضع و شرائع و احکام و ہیچ حاجت تدبیر تو کہ از پیش نفس خود کنی نگذاشت لِاَنَّهٗ تَوَلَّاهُ اَوَّلًا زیرا کہ بدرستی کہ وی تعالی بخود گرفتہ است ہمہ کارہای ترا نخست فَيَتَوَلَّاهُ اٰخِرًا پس بخود میگرداند آن را پس کَمَا كَانَ ذٰلِكَ مَفُوْضًا اِلَيْهِ چنانکہ بود آن ہمہ سپردہ شدہ بسوی وی و تدبیر و اختیار و لطف و کرم وی فِیْ حَالِ کَوْنِكَ مُغَيَّبًا فِی الرَّحِمِ در حال بودن تو ناپدید کردہ شدہ در شکم مادر وَكَوْنِكَ رَضِيْعًا طِفْلًا فِیْ مَهْدِكَ در حال بودن تو شیر خوارہ نوزادہ در گہوارہ و چون ترا دران ہنگام کہ ترا نہ عقل بود و نہ فکر و نہ تدبیر و نہ اختیار و نہ قوت و نہ قدرت پرورش تو کرد و خورش داد و اسباب و آلات تن و جان ترا مہیا ساخت پنداری کہ اکنون نخواہد ساخت حاشا

ابیات فراموشت نکردا یزد دران حال ❊ کہ بودی نطفہ مدفون و مدہوش ❊ روانت داد و عقل و طبع و ادراک ❊ جمال و حسن و رای و فکرت و ہوش ❊ دہ انگشتت مرتب کرد بر کف ❊ دو بازوت ساخت بر دوش ❊ کنون پنداری ای ناچیز ہمت ❊ کہ خواہد کردنت روزی فراموش ❊ این ہمہ تدبیر و عقل حیلہ جوست ❊ عقل باری کیست در جای کہ اوست و عَلَامَتُهٗ فَنَائِكَ عَنْ اِرَادَتِكَ بِفِعْلِ اللّٰهِ و نشان فنای تو از خواہش تو بمشاہدہ فعل حق اِنَّكَ لَا تُرِيْدُ مُرَادًا قَطُّ آنست کہ تو نخواہی ہیچ مرادی را ہرگز وَلَا يَكُوْنُ لَكَ غَرَضٌ و نباشد مر ترا غرضی و قصدی و آرزومندی وَلَا يَبْقٰى لَكَ حَاجَةٌ وَلَا مَرَامٌ و باقی نماند مر ترا نیاز مندی بچیزی و نماند ہیچ مطلبی لِاَنَّكَ لَا تُرِيْدُ مَعَ اِرَادَةِ اللّٰهِ سِوَاهَا زیرا کہ چون تو فانی شدی

از خواهش تو میخواهی با خواست خدا تعالی خبر خواست او را بس حاجت و مرام از تو بجا ماند بلی
يَجْرِي بِفِعْلِ اللّٰهِ فِيكَ بلکه روان میگردد فعل خدا در تو بخواست تو فَتَكُونُ أَنْتَ إِرَادَةَ
اللّٰهِ وَفِعْلَهُ چون نماند مر تو بر خواست حق چیزی میباشی تو مبالغة عین ارادت خدا و
فعل وی سبحانه وتعالی سَاكِنَ الْجَوَارِحِ آرمیده تن که بهر جا و نه از جان روی مُطْمَئِنَّ الْجَنَانِ
آرمیده دل که بهر اندیشه پریشان نگردی مَشْرُوحَ الصَّدْرِ گشاده سینه که بزاحمت
اغیار تنگ نیائی و همه بار ها را برداری و شرح صدر مقامی بس عالی است تمام و کمال
جز حضرت سید السادات را صلی الله علیه وسلم میسر نیست و دیگران را ازان باندازه متابعت
نصیبی است و قول سبحانه وتعالی الم نشرح لک صدرک بطریق امتنان اشارت بدان است و در بعضی
رسائل پاره ازان بیان کرده شده است آنجا باید نگریست مُنَوَّرَ الْوَجْهِ روشن روی که
بغم و هم دنیا تیره و ترش روی نگردی عَامِرَ الْبَاطِنِ آباد درون که از مقام حضور و جمعیت
بیرون نیفتی غَنِيًّا عَنِ الْأَشْيَاءِ بِخَالِقِهَا بی نیاز از هیچ چیز به پیدا کننده همه چیز از اطاعت
و عبادت نیز بمعنی آنکه اعتماد بر آن نکنی و نیاز مند نشوی جز بفضل خدا و کرم وی سبحانه
تُقَلِّبُكَ يَدُ الْقُدْرَةِ میگرداند ترا دست قدرت که عبارت از فعل حق و تصریف اوست در احوال
وَيَدْعُوكَ لِسَانُ الْأَزَلِ میخواند ترا زبان ازل که اشارت با مر ارادی و حکم قضا و قدر اوست
و تواند که مراد بلسان ازل کلام قدیم باشد که بدان امر و نهی میکند والله اعلم وَيُعَلِّمُكَ رَبُّ
الْمُلْكِ و می آموزاند ترا پروردگار عالم علمی که بدان حق از باطل شناسی و آراسته و پیراسته میسازد
ظاهر ترا بعلم معامله و در بعضی نسخ رب الملل جمع ملت بمعنی دین و شریعت و این لفظ اولی و مناسب
است برعایت سجع وَيَكْسُوكَ أَنْوَارًا مِنْهُ فَالْحُلَلَ و می پوشاند ترا خلعتهای نور و حلهای
معرفت از پیش خود منور و متجلی میگرداند باطن ترا بعلم مکاشفه وَيُنْزِلُكَ مَنَازِلَ

ف شرح صدر مقامی بس عالی است ۱۲

ف اعتماد نکنی و نیاز مند نشوی جز بفضل خدا و کرم سبحانه ۱۲

مَنْ سَلَفَ مِنْ اُولِی الْعِلْمِ الْاَوْلِیَاءِ و فرود می آرد ترا در منازل و در مقامات کسانیکه گذشته
اند از خداوندان علم و معرفت که پیش بیایند و درین فَتَکُوْنُ مُنْکَسِرًا اَبَدًا پس چون حاصل
شد ترا علم حق و روشن شد دل تو بنور معرفت و حاصل شد فنا در فعل و ارادت وی سبحانه بیابی
شکسته و خراب همیشه بطریق حال فَلَا یَثْبُتُ فِیْكَ شَهْوَةٌ وَلَا اِرَادَةٌ پس بر جا نمی ماند در تو
میل و خواست کَالْاِنَاءِ الْمُنْثَلِمِ الَّذِیْ لَا یَثْبُتُ فِیْهِ مَائِعٌ مانند آوند رخنه شده که نمی ایستد
در وی آب و مانند آن وَلَا کُدُوْرَةٌ و نمی ایستد تیرگی و کثافت که همراه آن
آبست فَتَنْبُوْ عَنْ اَخْلَاقِ الْبَشَرِیَّةِ پس دور میشوی تو از سیرتهای بشریت فَلَنْ یَقْبَلَ بَاطِنُكَ
شَیْئًا غَیْرَ اِرَادَةِ اللّٰهِ پس نمی پذیرد درون تو چیزی را جز خواست خدا تعالی عزوجل فَحِیْنَئِذٍ
یُضَافُ اِلَیْكَ التَّکْوِیْنُ وَخَرْقُ الْعَادَاتِ پس چون فانی شدی از خودی و نماند جز
فعل و ارادت در تو نسبت کرده میشود بسوی تو پیدا کردن کائنات و پاره کردن عادات
یعنی متصرف میگردانند ترا در علم بخوارق و کرامات فَیُرٰی ذٰلِكَ مِنْكَ فِیْ ظَاهِرِ الْعَقْلِ
وَالْحُکْمِ پس دیده میشود آن فعل و تصرف از تو در ظاهر عقل و حکم وی ولیکن در باطن و
نفس الامر فعل پروردگار است تعالی چه معجزه و کرامت فعل خداست که ظاهر میگردد بر دست بنده
بجهت تصدیق و تکریم وی نه فعل بنده است که صادر میگردد بقصد و اختیار او مثل سائر افعال
چنانکه فرموده اند وَهُوَ فِعْلُ اللّٰهِ وَاِرَادَتُهُ حَقًّا فِی الْعِلْمِ و حالانکه این تکوین و خرق
عادت فعل و تصرف خداست و ارادت او در نظر و یقین باطن فَتَدْخُلُ حِیْنَئِذٍ فِیْ زُمْرَةِ
الْمُنْکَسِرَةِ قُلُوْبُهُمْ پس از این حال فنا مقام تو میشود و شامل میشوی در آن می درآیی
درین هنگام در گروه شکسته دلان و فانیان بر وجه ثبات و دوام الَّذِیْنَ اِنْکَسَرَتْ
اِرَادَاتُهُمُ الْبَشَرِیَّةُ وَاُزِیْلَتْ شَهَوَاتُهُمُ الطَّبِیْعِیَّةُ آن کسانیکه شکسته شده تمام خواهشهای

معجزه و کرامت فعل حق است ظاهر میگردد بر دست بنده ۱۷۵

بشری ایشان دور گردانیده شده است میلهای طبیعی ایشان و باقی شده اند تجوی فَاسْتُوْفِیَتْ
لَهُمْ اِرَادَةٌ رَبَّانِیَّةٌ پس از سر گرفته شده و بخشیده شده است برای ایشان وجود حقانی
و ارادتهای ربانی یعنی ارادت میکنند بارادت خدا که مقام بی یبصر و بی یسمع است وَشَهَوَاتٌ
وَظِیفِیَّةٌ و پیدا کرده شده است در ایشان خواهشهای روزمره که بحکم کل یوم هو فی شان
وی سبحانه احداث می نماید یا خواهشها که استمرار عادت ایشان برآنست امانه تابع
نفس وطبیعت بشری چه ارباب معرفت و شهود حظوظ ایشان حکم حقوق میگیرد وکما قَالَ النَّبِیُّ
صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمْ چنانچه گفته است پیغمبر صلعم حُبِّبَ اِلَیَّ مِنْ دُنْیَاکُمْ ثَلٰثٌ
دوست گردانیده شده است بسوی من بفعل وارادت حق نه بخواهش ومیل شهوت خود دوست
میدارم از دنیای شما که بخواهشهای نفسانی ومیل شهوانی آنرا دوست میدارید سه چیز
اَلطِّیْبُ وَالنِّسَآءُ بوی خوش و زنان وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَیْنِیْ فِی الصَّلٰوةِ و گردانیده شده
است شادی وخوشی وروشنی چشم وآرام من وشهود خاص من در حالت نماز فَاُضِیْفَ
ذٰلِكَ اِلَیْهِ پس نسبت کرده شده محبت طیب ونسا بسوی آن حضرت وپیدا کرده شده
در وی صلی الله علیه وآله وسلم بَعْدَ اَنْ خَرَجَ مِنْهُ وَزَالَ عَنْهُ بعد ازانکه برآمدن ازان
محبت ودور شد از وی آن محبت که بحکم طبیعت وشهوت بشری میباشد تَحْقِیْقًا لِمَا اَشَرْنَا
اِلَیْهِ وَتَقَدَّمَ از برای راست وثابت گردانیدن برآن حقیقت راکه اشارت کردیم بآن و
پیش گذشت بیان آن بدانکه قرة العین کنایت است از فرح وسرور ودریافت مقصود و
فوز بغیت مشتق از قر بفتح قاف بمعنی قرار وثبات چه دیده بنظاره محبوب قرار یابد وبدیدار
وآرام گیرد وبجای دیگر نگردد ودر حالت خوشی وساکن برجای خود بود ودر منظر غیب محبوب
وبهر جانب نگران ودر حال حزن وخوف گردان ولرزان باشد تدور اعینهم کالذی یغشی علیه

من الموت و دلیل آن است و باشتق از قرة العین بمعنی سردی چشم و لذت وی در مشاهده محبوب بود
و گرمی و سوزش در دیدن اغیار و باین معنی دلدار را قرة العین توانند و آنکه فرمود نبی علیه الصلوة
وگفت الصلوة اشارت کرد بانکه سرور و آرام وی صلی الله علیه و آله وسلم بمشاهدهٔ حق است
کانک تراه در حالت نماز حاصل است نه بنفس نماز و ثواب آن چه ثمرهٔ مشاهده التفات بغیر نبود و نماز
غیر حق است اگرچه آن ثمره است اوست و فضل او و فرح بفضل و نعمت حق نیز مقامی عالی است چنانکه فرمود قل
بفضل الله و برحمته فبذلک فلیفرحوا اما دون مقام مشاهدهٔ مفضل و منعم و فرح و سرور بذات
اوست و مقام آنحضرت علیه من الصلوة افضلها و من التسلیمات اتمها و اکملها اعلی و ارفع است
از هرکه غیر اوست و ازین جهت فرمود فلیفرحوا و نگفت فلتفرح تا خطاب بحضرت وی باشد یعنی
باید که فرح تو ای محب خاص من و ای محبوب مخصوص من بمن باشد نه بفضل و نعمت من و اگرچه بعضی
خاصان امت و وارثان ملت وی را نیز ازین مقام شرکتی و نصیبی باشد چه قرة العین بشهود بر قدر
معرفت شهود است اما چون هیچ معرفتی مثل معرفت وی صلی الله علیه و آله وسلم نیست هیچ
شهودی مانند شهود وی نبود قرة العین هیچکس مثل قرة العین وی نباشد حسبی الله مقام خاص است
و اگرچه دیگر نیز گویند حسبنا الله اما این بدان نماند اللهم صل علی محمد و آله و صحبه و خواص اولیا
امته و وارثی مقامه و حاله و درین حدیث از حیثیت علم و روایت الفاظ تحقیقی هست که محدثان
کرده اند و در شرح صراط المستقیم آنرا استیفا نموده شده است و بالله التوفیق و باز در تحقیق
مقام فنا و بقا شرحی و بسطی می نماید و میفرماید قال الله گفت خدای عز و جل انا عند
المنکسرة قلوبهم من اجلی من نزدیک کسانی ام که شکسته شده است دلهای ایشان از
هیبت من و شهود عزت و عظمت ربوبیت من فالله تعالی لا یکون عندک حتی
تنکسر جملتک پس خدای تعالی نمیباشد نزد تو و مشرف نمیگرداند ترا بمقام قرب عبدیت

حقیقی خود تا آنکه شکسته شود همه وجود تو هَوَاكَ وَاِرَادَتِكَ که عمده در شکست وجود تو بشریت
شکست هوای نفس وارادت قلب ست فَاِذَا انْكَسَرَتْ پس چون شکست یابد جملهٔ تو وَلَمْ
يَثْبُتْ فِيكَ شَيْءٌ و برجای نماند در تو چیزی وَلَمْ تُصْلِحْ بِشَيْءٍ سِوَاهُ وصلاحیت نداری و
بکار نیائی مر هیچ چیز را بجز خدا و فنا تمام حاصل شود اَنْشَاكَ اللّٰهُ نو پیدا میکند ترا خدای تعالی
بولادت ثانی و وجود حقانی و در بعضی نسخ لَهُ زیاده است یعنی پیدا میکند و میسازد ترا برای خود
و برای معرفت و اظهار تجلیات خود چنانکه فرموده برای موسٰی علیه السلام وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي
و در مناقب و احوال وی رضی الله عنه آمده است که فرمود هر روز در خلوت خود میشنوم که می گویند
وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي بیت دلبران آئینه سازند از برای خویش خاص ❊ تا تماشای جمال خود
در آنجا میکنند فَجَعَلَ فِيكَ اِرَادَةً پس پیدا میکند وی تعالیٰ در تو ارادتی را از پیش خود
فَتُرِيدُ بِتِلْكَ الْاِرَادَةِ پس اراده میکنی بآن اراده که حق تعالیٰ پیدا کرد در تو اینجا بقا
حاصل آمد هنوز مقام بقا بلند ترست برای تحقیق آن مقام می فرماید فَاِذَا وُجِدَتْ فِي تِلْكَ
الْاِرَادَةِ پس چون یافته شوی تو در آن اراده یعنی هنوز بقایای وجود و فراجی از آن یافته شود
چنانکه باید که این اراده حقست در من پیدا شده و بدان میل و آرام گیر چنانکه خواهد فرمود و در
بعضے نسخ اینچنین آمد فَاِذَا وُجِدَ فِيكَ تِلْكَ الْاِرَادَةُ پس چون تو یافته میشود آن اراده
اَنْشَاَتْ فِيكَ که پیدا کرده شده است در تو كَسَرَهَا الرَّبُّ تَعَالٰى میشکند آنرا پروردگار
تعالیٰ بِوُجُودِكَ فِيهَا از جهت وجود تو در وی فی الجمله فَتَكُونُ مُنْكَسِرَ الْقَلْبِ اَبَدًا پس چون
دین اراده و فرح وجود تو همه رفت می باشی شکسته دل همیشه فَهُوَ پس وی عز و جل لَا يَزَالُ
يُجَدِّدُ فِيكَ اِرَادَةً همیشه نو پیدا کند در تو ارادتی را ثُمَّ يُزِيلُهَا عَنْكَ وُجُودُكَ فِيهَا
پس دور میگرداند آن اراده نو پیدا کرده شده را نزد بقای تتمه از وجود تو در وی چنانکه وی

رضی اللہ عنہ در وقت انکار بعضی مردم پوشیدن وی جامہ نفیس را فرمود ہذا کفن المیت و کفن اینست
اجمل و ہذا بعد الفقوۃ مصراع یکبار میرد ہر کسی بیچارہ جامی بارہا بیت ہزار بار بمیری و صد
ہزاران بار ۔ ہنوز مردۂ تا وی زتو باقی است ہٰکَذَا اِلٰی اَن یَبلُغَ الکِتَابُ اَجَلَہٗ
ہمچنین ہر بار می میری تا آنکہ برسد آنچہ نوشتہ شدہ و تقدیر کردہ شدہ است مدت خود را یعنی
تا وقت بقا در رسد فَیَحصُلُ اللِّقَاءُ پس حاصل میشود درین ہنگام لقای پروردگار صرف
و خالص قال اللہ تعالیٰ من کان یرجو لقاء ربہ فلیعمل عملا صالحا ولا یشرک بعبادۃ ربہ احدا
عمل صالح اشارتست باچنین فنا کہ شائبہ از وجود و فرحی زبود و نابود نماند و ہیچ احدی و
ہیچ چیزی در وجود حق و شہود وی شریک نباشد صلاح کارخانۂ وجود سالک درینجاست
و حصول آن ہمہ فساد است فَہٰذَا ہُوَ مَعنٰی اَنَا عِندَ المُنکَسِرَۃِ قُلُوبُہُم مِن اَجلِی
پس اینست حقیقت معنی آنچہ پروردگار عالم میفرماید کہ من نزدیک کسانی ام کہ شکستہ دل اند
از جہت من و مَعنٰی قَولِنَا و معنی سخن ما کہ گفتیم عِندَ وُجُودِکَ فِیہَا ہُوَ زَوَالُکَ وَ طَمَا
نِیّتُکَ اِلَیہَا میل و آرام تست بسوی ارادۂ تماشاہ و نظر و التفات باطن بدانچہ ہر مقام و
ہر کمال کہ نظر بر آن افتاد و ملتفت باطن گشت حجاب شد حقیقت فنا مفقود گشت واللہ اعلم
بیت تا در تو ز پندار ز ہستی باقیست ۔ میدان بیقین کہ بت پرستی باقیست ۔ گفتی بت
پندار شکستم رستم ۔ این بت کہ تو پندار شکستی باقیست ۔ باز در تحقیق مقام فنا میفرماید کہ
قال اللہ تعالیٰ گفتہ است خدای عزوجل فی بعض ما یذکرہ عنہ نبیہ و در بعضی حادثہا
کہ ذکر میکنند و روایت میکنند آنرا از خدای تعالیٰ پیغمبر او صلعم یعنی در حدیث قدسی لا یزال
عبدی المؤمن یتقرب الی بالنوافل ہمیشہ است بندۂ مومن من کہ نزدیکی میجوید بسوی
من بنوافل عبادات و زیادت خیرات حتّٰی اُحِبَّہٗ تا آنکہ دوست میدارم من کہ پروردگار جہانیانم

آن بنده را فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ پس چون دوست میدارم آن بنده را كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي
يَسْمَعُ بِهِ می باشم من شنوائی آن بنده که می شنود بآن وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ و می
باشم بینائی آن بنده که می بیند بآن وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا و می باشم دست آن بنده که میگیرد
بآن وَرِجْلَهُ الَّذِي يَمْشِي بِهَا و می باشم پای آن بنده که راه میرود بدان وَفِي لَفْظٍ آخَرَ
و در لفظ دیگر این حدیث این زیاده آمده فَبِي يَسْمَعُ پس بمن می شنود وَبِي يُبْصِرُ و بمن
می بیند وَبِي يَبْطِشُ و بمن میگیرد وَبِي يَعْقِلُ و بمن ادراک می کند پوشیده نماند که سابق گر
عقل نبود که بی یعقل متصرع بر آن گردد مگر گویند که عقل و ادراک لازم سمع و بصر است یا
درین لفظ دیگر آمده باشد و کنت عقله الذی یعقل به بیت بی یسمع و بی یبصر بی یبطش و
بی یمشی * سر یست ببی غامض تدریه ولا تفشی وَهٰذَا إِنَّمَا يَكُونُ حَالَةَ الْفَنَاءِ لَا غَيْرُ و
این حال نمی باشد مگر در حالت فنا نه غیر فنا پس حاصل معنی حدیث چنانکه سیاق کلام وی رضی الله
عنه دلالت می کند آن باشد که چون بکار خانهٔ وجود بنده شکستی رسید و از هوا و شهوت و ارادت
و فعل خود بر آمد و بکلی فانی گشت و جز خداوند تعالیٰ و ارادت و فعل وی در نظر شهود وی نماند و سلطان
محبت او را از وی سلب کرد و در لود و بفعل و ارادت وی تعالیٰ باقی گشت و بشهود و قیومیت
حق متصرف شد همه از خدا می یابد و بخدا می یابد بیت رفت او ز میان همی خدا ماند و خدا * الفقر
اذا تم هو الله اینست بیت کی بود ز ما جدا مانده * من و تو رفته و خدا مانده * بدانکه اشارت
آنحضرت رضی الله عنه بمقام فنای مطلق است که جامع مراتب فنا است و تسمیهٔ این مقام بقرب
نوافل و تخصیص آن بفنای صفات و اثبات مقام دیگر فوق آن که آنرا قرب فرائض گویند و
مقامی دیگر جامع هر دو تبقیق اصطلاح جدید است از بعضے متأخرین صوفیه پس متوهم نگردد که آنچه در
کتاب اشارت بآن رفت مرتبه نهایت کمال اینست و این سخن در بعضے مقالات که در اواخر کتاب

بباید زیاده برین بسطی و تفصیلے بباید کہ تشفی بخشد انشاء اللہ تعالے بعد ازان اشارت
می نماید بحاصل و نتیجۂ فنا و بقا کہ ولی را در اقامت دار دنیا و معاشرت و مخالطت با اہل
عالم حاصل می گردد و باتحال زندگانی میکند و می فرماید فَاِذَا فَنِيْتَ عَنْكَ وَعَنِ
الْخَلْقِ پس چون فانی شدی تو از تو و از خلق وَالْخَلْقُ اِنَّمَا هُوَ خَيْرًا وَشَرًّا
و خلق نیست مگر نیک و بد وَكَذَا اِلَيْكَ اَنْتَ خَيْرٌ وَشَرًّا و ہمچنین تو نیکی و بدی فَلَمْ تَرْجُ
خَيْرَهُمْ وَلَا تَخَافُ شَرَّهُمْ پس چون چنین شوی کہ امید نداری نیکی ایشان را و نترسی
بدی ایشانرا بَقِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ باقی ماند در نظر شہود خدا تنہا و چنان نماید کہ نیست موجود
گردی كَمَا كَانَ قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَ چنانکہ بود پیش از وجود خلق فَفِيْ قَدْرِ اللّٰهِ خَيْرٌ وَشَرٌّ
پس در تقدیر خداست نیکی و بدی و تعلق گرفتہ است قضاء و قدر وی تعالیٰ ہمہ نیک بد
فَيُؤْمِنُكَ مِنْ شَرِّهٖ پس ایمن گرداند ترا از شر قدر کہ تقدیر کردۂ اوست وَيُغْرِقُكَ فِيْ
بِحَارِ خَيْرِهٖ و غرق گرداند ترا خدای تعالیٰ در دریای خیر قدر و آنجا جز خیر در نظر شہود نماند
چہ نسبت بحق و خالقیت وی کہ یکذرہ بی حکمت نبود و ہمہ حسن و خیر ست و قبح و شر اضافت بندہ
است کہ فعل او متعلق نہی شدہ است و بحقیقت فعل شر شر ست نہ خلق شر و ہو العزیز الرحیم الذی
احسن کل شیئ خلقہ کہ در قرآن مجید میفرماید اشارت باوست بیت کفر ہم نسبت بخالق
حکمت است + چون بما نسبت کنی کفر آفتست + فَتَكُوْنُ وِعَاءً لِكُلِّ خَيْرٍ پس میباشی
تو ظرف و محل ہر نیکی وَمَنْبَعًا لِكُلِّ نِعْمَةٍ وَسُرُوْرٍ وَحُبُوْرٍ وَنُوْرٍ وَضِيَاءٍ
وَاَمْنٍ وَسُكُوْنٍ و باشی تو چشمۂ زایندہ مر ہر نعمت را و خوشی و آراستگی را و روشنائی
و ایمنی و آرام را نور و ضیاء ہر دو یک معنی است و در بعضی مواضع فرق نیز می نہند ضیاء
آنچہ بالذات بود و نور آنچہ بالعرض باشد چنانکہ در قرآن عظیم شمس را ضیاء خواند و قمر را نور مکتسب

که مقتبس از نور شمس ست چنانکه مشهور ست والله اعلم یعنے منبع هر روشنائی شود ذاتی و عرضی
و درونی و بیرونی چنانکه در دعا ماثوره آمده که اللهم اجعل فی قلبی نورًا و فی نفسی نورًا و فی
بصری نورًا و فی سمعی نورًا و فی لسانی نورًا واجعل عن یمینی نورًا و عن شمالی نورًا و من فوقی
نورًا و من تحتی نورًا و من امامی نورًا و من خلفی نورًا و اعطنی نورًا و عظم لی نورًا واجعلنی نورًا
و نور اسم اقدس الٰهیت تعالی شانه ازینجا خواند آن مرد عارف این بیت را ع سرتا
پایم فدای سرتا پایت فَالْفَنَاءُ هُوَ الْمُنٰی وَالْمُبْتَغٰی وَالْمُنْتَهٰی پس همین فناست آرزوی
طالبان سالکان مطلوب و منتهای مطالب ایشان وَحَدٌّ وَمَرَدٌّ مُنْتَهِیَ اِلَیْهِ سیر الا
ولیاء و نهایت و بازگشت که منتهی میگردد بآن سیر و سلوک دوستان خدا گفته اند که تمامی
سلوک که عبارت از سیر الی الله ست بفناست و دروازه ولایت که چون در و در آمدند بشهر
ولایت رسیدند فناست و معنی انتها انیت و منتهی آنکه باین مقام رسیده باشد و هرگاه تا
اینجا رسیدند بحلیه کمال متحلی گشتند بعد ازان بقا است و ابتدای سیر فی الله است و دران
مقام بتجلیات صفات حق تربیت یافته بمرتبه تکمیل برسند پس ازان سیر من الله است که برای
تکمیل ناقصان ازان مقام فرود می آیند بیت قاصد از زیر آید از چرخ بلند + تا شکسته
پایگان بروی تنند + بعد ازوی سیر دیگر الی الله است و انقطاع مطلق از خلق که اخترت
الرفیق الاعلی اشارت بدنست و بعد ازین سیر سلسلهٔ ارشاد و تکمیل منقطع است اما امداد و اعانت
بعضی از خواص کمل اولیا را بوجود حیات معنوی باقی ست مصراع قدمات قوم وهم فی الناس
احیاء بیت هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق + ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما + و این
امری محقق است نزد ارباب طریقت و اهل کشف و در قواعد و احکام شریعت چیزی منافی
آن نیست و در مواضع دیگر درین مقام زیاده بر این کلام واقع شده درینجا که مجال گفتگو

تنگ است این قدر بس است دا این سخن در اولیاست اما انبیا صلوات الله وسلامه علیهم بحیات حقیقی زیاد وی حی و باقی و متصرف اند دینجا سخن نیست بعد ازان در شرح مقام فنا و بیان آن می فرمایند وَهُوَ الْاِسْتِقَامَةُ الَّتِیْ طَلَبَهَا مَنْ تَقَدَّمَ مِنَ الْاَوْلِیَاءِ وَالْاَبْدَالِ عَلَیْهِمُ السَّلَامُ و فنا عبارت است از استقامتی که طلبیده داشته اند آنرا کسانیکه پیش رفته اند از اولیا و ابدال که سالک صراطِ مستقیم اند و اشارت اَلَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ برایشانست و مغضوب علیهم گرفتاران نفس و هوا و فرو رفتگان در ورطهٔ بعد و حرمان وَالضَّالِّیْنَ آنانکه قصد سلوک این طریق بکنند و ناگاه بوسوسهٔ نفس و شیطان در چپ و راست افتند و بالجمله استقامت که سلوک صراط مستقیم و دوام و ثبات برآنست و مرجع و مآل و نتیجهٔ آن فناست اَنْ یَّفْنَوْا عَنْ اِرَادَتِهِمْ وَتَتَبَدَّلَ بِاِرَادَةِ الْحَقِّ عَزَّوَجَلَّ و مطلوب ایشان اینست که فانی شوند از ارادتِ خود و باید بجای ارادت ایشان ارادهٔ حق و باقی شوند بآن فَیُرِیْدُوْ بِاِرَادَةِ الْحَقِّ پس بخواهند بخواستِ حق عزوجل اَبَدًا اِلَی الْوَفَاتِ همیشه تا وقت وفات و رفتن ازین عالم که منتهای جریان احکام و اعمال و احوال کن و مکن تا آنجاست فَلِهٰذَا سُمُّوْا اَبْدَالًا الا نفر پس ازین جهت یعنی از جهت تبدل ارادتِ ایشان بارادتِ حق نام کرده شده اند ابدال و از جهت آن نیز ایشان را ابدال گویند که خالی نمی اند از ایشان دنیا اگر یکی رفت در بدل او دیگر آید و بعضی از عرفا گفته اند که ازان جهت نیز ابدال میگویند که بدن مکتسب در بدل خود بجا میگزارند و خود جای دیگر میروند یا برعکس فَذُنُوْبُ هٰؤُلَاءِ السَّادَاتِ اَنْ یُّشْرِکُوْا اِرَادَةَ الْحَقِّ بِاِرَادَتِهِمْ پس چون ایشان بمرتبهٔ رسیده اند که گناهانِ مردم دیگر ارتکاب مناهی الٰهیست و گناهان ایشان آنست که انباز گردانند خواست حق را بخواهش خود عَلٰی وَجْهِ السَّهْوِ وَالنِّسْیَانِ و آن نیز بطریق غفلت و فراموشی

ف: ارواح انبیا بحیات حقیقی زیاد وی حی و باقی و متصرف اند ۱۲

وجه تسمیهٔ ابدال رض ۱۲

است وَغَلَبَةِ الْحَالِ وَالدَّهْشَةِ وحجب چیره شدن و زور آوردن حال و دہشت و حیرت در مشاہدہ جلال کہ سررشتہ گم کنند در رعایت اعتدال و استقامت از دست دہند فَیُدَارِکُهُمُ اللّٰہُ تَعَالٰی بِرَحْمَتِہٖ بِالتَّذْکِرَۃِ وَالْیَقْظَۃِ پس در می یابد ایشان را خدای تعالی بسبب مہربانی و لطف خود کہ با ایشان دارد بہ بیداری و ہوشیاری و یاد دادن چنانکہ آیہ کریمہ ان الذین اتقوا اذا مسہم طائف من الشیطان تذکروا فاذا ہم مبصرون دلالت دارد بر آن فَیَرْجِعُوْا عَنْ ذٰلِکَ پس باز می گردند از ان غفلت و فراموشی وَیَسْتَغْفِرُوْنَ رَبَّہُمْ و طلب آمرزش میکنند پروردگار خود را از اشراک در ارادت حق اگرچہ بفراموشی و غلبہ حال بود اِذْ لَا مَعْصُوْمَ عَنِ الْاِرَادَۃِ اِلَّا الْمَلٰئِکَۃِ و اشراک ارادت حق بارادت خود از ایشان از جہت آن واقع میشود زیرا کہ نیست نگاہداشتہ شدہ از ارادت و خواہش و شریک گردانیدن آن بارادہ حق مگر فرشتگان کہ عُصِمُوْا عَنِ الْاِرَادَۃِ کہ نگاہداشتہ شدہ از ارادہ از جہت عدم وجود بشریت و لوازم آن در ایشان وَالْاَنْبِیَاءُ عُصِمُوْا عَنِ الْهَوٰی و پیغمبران صلوات اللہ علیہم اجمعین نگاہداشتہ شدہ اند از ہوای نفس و از ینجا لازم نیاید تفضیل ملائکہ بر انبیاء چہ تفضیل در ینجا بمعنی کثرت ثواب است نہ بعصمت ذاتی و تجرد جوہر و تحقیقہ فی موضعہ وَبَقِیَّۃُ الْخَلْقِ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ الْمُکَلَّفِیْنَ لَمْ یُعْصَمُوْا مِنْہُمَا و باقی ہمہ خلائق از پریان و آدمیان کہ تکلیف کردہ شدہ اند بشرایع و اوامر و نواہی نگاہداشتہ نشدہ اند از ارادت و ہوا غَیْرَ اَنَّ الْاَوْلِیَاءَ یُحْفَظُوْنَ عَنِ الْهَوٰی وَالْاَبْدَالَ عَنِ الْاِرَادَۃِ وَلَا یُعْصَمُوْنَ مِنْہُمَا جز آنکہ اولیا محفوظ اند از ہوا و ابدال محفوظ اند از ارادت ولیکن معصوم نیستند اولیا و ابدال از ارادت عَلٰی مَعْنٰی اَنَّہٗ یَجُوْزُ فِیْ حَقِّہِمُ الْمَیْلُ اِلَیْہِمَا فِی الْاَحْیَانِ عدم عصمت باین معنی است کہ روا ست در حق اولیا میل ہوا و در حق ابدال میل بارادت در وقتہا کہ در وقت غفلت و فراموشی

[illegible] ۱۲

ف ۲
روا ست در حق اولیاء میل بہوا و در حق ابدال میل بارادت در وقتہا ۱۲

وغلبهٔ حال و دہشت و حیرت است و جز آن از اسباب زلت و معصیت و مغوت ثُمَّ یَتَدَارَکُہُمُ
اللہ پستر دریابد ایشان را خدای تعالی عزوجل بِالْیَقْظَةِ بِرَحْمَتِهٖ بہ بیداری و ہوشیاری و
رجوع و استغفار برحمت خود و نمیگذارد و مُصر نمیگرداند ایشانرا درانحال پس فرق آمد میان
عصمت و حفظ عصمت آن بود که قطعاً خطا و معصیت راه نیابد و حفظ آنکه اگر راه یابد نه ایستید
و زود بدر رود و بتوبه و استغفار و رحمت پروردگار محو گردد و آنیست معنی آنکه بعضی اکابر گفته اند
که عصمت پیش از معصیت است و حفظ بعد از وی و آنکه انبیا معصوم اند و اولیا محفوظ واللہ
اعلم **اَلْمَقَالَةُ السَّابِعَةُ** قال رضی اللہ عنہ وارضاہ اَخْرُجْ مِنْ نَفْسِكَ بیرون آی
از ہوای نفس تو و متابعت وی وَتَنَحَّ عَنْهَا و یکسو شو از وی و دور شو وَانْعَزِلْ
مِنْ مُلْكِكَ و بیگانه شو و بیرون آی از مملکت وجود خود و ہرچه حکم و تصرف تو دران میرود
و تواند که مِلک بکسر میم باشد اما غزل مُلک بضم میم مناسب است وَسَلِّمِ الْكُلَّ اِلَى اللّٰهِ و
بسپار ہمه را بخدای عزوجل تا ہرچه خواہد بکند و تابع امر و حکم او باش در احکام و اوامر شرعیه
بامتثال و در قهریه تسلیم وَكُنْ بَوَّابَهٗ عَلٰى بَابِ قَلْبِكَ پس باش دربان خدای تعالی بر
در دل تو و بنشین بر در دل **بیت** رو بر در دل بنشین کان دلبر خرگاہی + وقت سحری آید
یا نیم شبی باشد + اگرچه نیز گفته است **بیت** مبر امید که محرم بشد و یار نیامد + که گه آید وی بیگه
نه ہمه در سحر آید + پس ہمیشه باید دربان دل و پاسبان وقت بود وَامْتَثِلْ اَمْرَهٗ و فرمانبرداری
کن امر خدای را تعالی شانه فِیْ اِدْخَالِ مَنْ يَّاْمُرُكَ بِاِدْخَالِهٖ در درآوردن کسی که می فرماید
وی تعالی ترا بدرآوردن آنکس که در درون دل از ذکر وی و ذکر رسول وی و دوستان وی
و اوامر و نواہی وی وَانْتَهِ بِنَهْيِهٖ فِیْ صَدِّ مَنْ يَّاْمُرُكَ بِصَدِّهٖ و باز بان باز داشتن
وی سبحانه و عمل کن بدان در باز داشتن کسی که میفرماید خدای تعالی باز داشتن آن کس

مقالۂ سابعہ

از در آمدن در دل از خیال معصیت و لایعنی و هرچه جز ذکر مولی تعالیٰ است و متعلق است بدان
چنانکه ملکی دربان ترا بر دری نشاند هر کرا می فرماید که در آید میگزارد و هر که را میفرماید نیاید
میگزارد وَلَا تُدۡخِلِ الۡهَوٰی فِیۡ قَلۡبِكَ بَعۡدَ اَنۡ خَرَجَ مِنۡهُ پس نه در آر هوای نفس را
در دل خود بعد از انکه بیرون آمد هوای از دل بایمان ؛ توبه و انابت چه افتادن در معصیت
بعد از توبه سخت تر و زیان کننده ترست چنانکه گفته اند النکسة اشد من المرض فَاِخۡرَاجُ الۡهَوٰی
عَنِ الۡقَلۡبِ بِمُخَالَفَتِهٖ وَتَرۡكُ مُتَابَعَتِهٖ پس بیرون آوردن از هوا از دل بمخالفت هوای
نفس و گذاشتن پیروی ویست فِی الۡاَحۡوَالِ كُلِّهَا در همه حال وَاِدۡخَالُهٗ فِی الۡقَلۡبِ بِمُتَابَعَتِهٖ
وَمُوَافَقَتِهٖ و در آوردن هوا در دل به پیروی کردن هواست و موافقت نمودن آنرا فَلَا
تُرِدۡ اِرَادَةً غَیۡرَ اِرَادَتِهٖ پس خواست مکن هیچ خواستی جز خواست حق عزوجل چه هرچه وی
خواست و تقدیر کرد همان شود وَغَیۡرُ ذٰلِكَ مِنۡكَ تَمَنِّیۡ و خواست تو جز خواست حق آرزوی
است از تو وهوای نفس و آرزوها باطلست و اثری ندارد وَهُوَ وَادِی الۡحُمَقَاءِ و آرزو
و هوا وادی بیعقلان و گولان ست که در بادیه نفس حیران و سرگردان میگردند وَفِیۡهِ حَتۡفُكَ هلاك
وَهَلَاكُكَ و افتادن درین وادی سبب مرگ تست و هلاک تست در ظاهر و باطن وَسُقُوۡطُكَ
مِنۡ عَیۡنِهٖ و سبب افتادن تست از نظر رحمت و عنایت حق وَحِجَابُكَ عَنۡهُ و پرده تست
باز دارنده ترا از شهود حق و معرفت وی پس باید که بتقدیر و ارادت پروردگار تعالیٰ راضی
باشی و خلاف آن اراده نکنی و نیندیشی و آرزو نبری و با وجود آن از دایره امر و نهی بیرون
نروی چه وی سبحانه و تعالیٰ چنانکه قضا و قدر ساخته امر و نهی نیز ساخته چنانکه می فرماید اِحۡفَظۡ
اَبَدًا اَمۡرَهٗ نگاهدار همیشه رعایت کن امر پروردگار خود را وَانۡتَهِ اَبَدًا نَهۡیَهٗ و باز مان
همیشه نهی او را وَسَلِّمۡ اَبَدًا اِلَیۡهِ مَقۡدُوۡرَهٗ و بسپار همیشه بسوی وی قدر کرده شده او را

ف
افتادن در معصیت بعد از توبه
سخت تر و زیان کننده تر است ۱۲

ل
نکس بالضم باز بیمار شدن
بیماری ۱۲ منتخب ۱۲

۲۰
هوای نفس و آرزوها
باطلست و اثری ندارد ۱۲

حاصل کار دین مسلمانی این سه چیز است فرمانبرداری کردن فرمودهٔ الٰهی را باز ماندن از نافرموده
و راضی بودن بقضای وی تعالیٰ چنانکه در مقالهٔ نخستین ازین فتوح الغیب فرمودند لابد لکل
مؤمن فی سائر الاحوال من ثلثة اشیاء امر یمتثله و نهی یجتنبه و قدر یرضیٰ به انتهی وَلَا تُشْرِكْ
بِشَيْءٍ مِّنْ خَلْقِهٖ و انباز مگردان خدای تعالیٰ را بچیزی از پیداشده های وی تعالیٰ فَاِنَّمَا
ذُنُوْبُكَ وَهَوَاكَ وَشَهْوَاتُكَ كُلُّهَا خَلْقُهٗ پس خواست تو و هوای نفس تو و میلها و آرزوهای
تو همه پیدا کرده شدهٔ خدای تعالیٰ اند فَلَا تُرِدْ وَلَا تَهْوِ وَلَا تَشْتَهِ پس خواست مکن و دوست
مدار و میل چیزی مکن لِئَلَّا تَكُوْنَ مُشْرِكًا تا آنکه نباشی تو شرک آرنده بخدای عزوجل
شرک خفی آناد نما و سوال از حضرت ربوبیت واز قبیل ارادت و شهوتست بلکه عبودیتی است
که بنده بقصد امتثال امر الٰهی سبحانه و تعالیٰ بجامی آرد چنانکه نماز نیز در آمدن وقت مامور
به است دعا نیز نزد درد و بلا و خوف نزول آن مامور به است ولیکن نماز فرض است و دعا فرض
نیست و دعا نیز اگر بطریق شهوت نفس و عجلت بشری باشد چیزی نیست و بالجمله ارادهٔ عبد اگر
موافق ارادهٔ حق افتد و بارادهٔ وی و امر وی اراده کند بحقیقت اراده نیست و منظور باید که
آن حیثیت باشد نه این ف رد دوست دارم خویشتن را نه از برای خویشتن + بلکه بهر آنکه دلبر
دوست میدارد مرا + استغراق و اضمحلال دیگر است که اصلا شعور و ادراک نماند والله اعلم قال
الله تعالیٰ گفته است خدای عزوجل فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا
وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا پس کسیکه امیدوار و لقای پروردگار خود را پس باید که
بکند کار نیک و شریک نگرداند در عبادت پروردگار خود هیچ یکی را لَيْسَ الشِّرْكُ عِبَادَةَ الْاَ
صْنَامِ فَحَسْبُ شرک نه همین پرستش بتان است و بس بَلْ هُوَ مُتَابَعَتُكَ لِهَوَاكَ بلکه
شرک پیروی کردن تست مر هوای نفس ترا وَاَنْ تَخْتَارَ مَعَ رَبِّكَ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا سِوَاهُ مِنَ

ف: حاصل کار دین مسلمانی سه چیز است ۱۲

ف: دعا و سوال از حضرت ربوبیت از قبیل شهوت و ارادت نیست بلکه عبودیت است ۱۲

ف ۱: اضمحلال نیست شدن منتخب ۱۲

ف ۲: شرک نه همین عبادت اصنام است و بس ۱۲

وَالْآخِرَةُ وَمَا فِيهِمَا و برگزیدن تست با پروردگار تو چیزی را که جز اوست از دنیا و انچه در دنیا ست و از آخرت و انچه در آخرت است فَمَا سِوَاهُ پس هر چه جز خدا ست و از برای خدا است عَزَّ وَجَلَّ غَيْرُهُ غیر اوست شیخ امام عالم عارف بالله علی متقی قادری شاذلی رحمة الله علیه در رساله تبیین الطریق می فرماید معنی قرب حق بعد سالک است از غیر وی و معنی وصل قطع از غیر وی و غیر منحصر است در منهی و مباح و مراد بمباح و اشتغال بمخلوقات از آسمان و زمین و کوه و دریا و سنگ و درخت و اسباب معیشت و جز آن علوم متعلق بآن پس بعد سالک از منهیات بی وصول وی از مباحات قرب ناقص است و با وصول از مباحات قرب تام پس هر قدر که بعید و منقطع است سالک از غیر قرب و واصل ست بخدای عز و جل بیت قرب نے بالا و پستی رفتن است قرب حق از حبس هستی رستن است فَإِذَا كُنْتَ إِلَى غَيْرِهِ فَقَدْ أَشْرَكْتَ بِهِ عَزَّ وَجَلَّ غَيْرَهُ پس چون میل کردی و ساکن شدی و آرام گرفتی بغیر حق پس بتحقیق شریک گردانیدی بوی غیر او را بیت غیر حق یک ذره کان مقصود تست + تیغ لا برکش که آن معبود تست فَاحْذَرْ لَا تَرْكُنْ پس پرهیز کن و ساکن مشو بغیر حق وَخَفْ وَلَا تَأْمَنْ و بترس و ایمن مشو وَفَتِّشْ و کاوش کن حقیقت حال خود را تا دقائق و خفایای شرک بیابی و بنگری در خود وَلَا تَغْفَلْ و غافل و بیخبر مباش فَتَطْمَئِنَّ پس آرام گیری بما سوای حق ورنه که این آرام و سکون بما سوای مخصوص به متمنیات و شهوت دنیا و مطالب مقاصد آن باشد بلکه شامل احوال و مقامات سلوک و قرب نیز هست چنانکه می فرماید وَلَا تَنْسُبْ إِلَى نَفْسِكَ حَالًا وَلَا مَقَامًا و نسبت مکن بسوی نفس خود حالی را و نه مقامی را که حاصل شده است ترا وَلَا تَدَّعِ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ و دعوی مکن چیزے را از ان حال و مقام سیاق کلام در آنست که نهی ازین اضافت بطریق سکون و طمانیت بعدم ادعای احوال و مقامات و اعلام و اخبار بدان مر اغیار را بجهت منافات

بمقام فنا و ترک ارادت و ہوا و شہوت ولیکن از سیاق آن ظاہر میشود که این وصیت است مر سالک طریق کمال را بملاحظه و مراقبهٔ قدرت و تصریف و تغییر و تبدیل وی تعالیٰ شانه در احوال و مقامات ابدرا تا ثانی الحال خجل نگردد و دروغ گو نه بر آید چنانکه میفرماید فَاِنْ اُعْطِیْتَ حَالًا وَاُقِیْمْتَ فِیْ مَقَامٍ پس اگر داده شود ترا حالی یا استاده کرده شوی تو در مقامی فَلَا تُخْبِرْ اَحَدًا اَشْیَئًا مِنْ ذٰلِكَ پس آگاه مگردان ہیچ یکی را بچیزی ازان حال و مقام فَاِنَّ اللّٰهَ پس بدرستی که خدای عزوجل کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِیْ شَاْنٍ ہر روز در کار است فِیْ تَغْیِیْرٍ وَّتَبْدِیْلٍ در تغییر دادن و تبدیل نمودن احوال و صفات خلائق و محو و اثبات کائنات وَاِنَّهٗ یَحُوْلُ بَیْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ و بدرستی که قدرت خدا حائل و حاجز است میان مرد و دل وی و مالک و متصرف است بر آن بفسخ ہمم و نقض عزایم و تغییر مطالب و تبعید مقاصد فَیُزِیْلُكَ عَمَّا اَخْبَرْتَ بِهٖ پس شاید که دور گرداند ترا از چیزیکه خبر داده و آگاه گردانیده مردم را بدان حال و مقام وَتُغَیِّرُكَ عَمَّا تَخَیَّلْتَ ثَبَاتَهٗ وَبَقَاءَهٗ و تغیر دہد ترا از حال و مقامی که خیال کرده تو بر جای بودن آنرا و دائم بودن آنرا فَتَخْجَلُ عِنْدَ مَنْ اَخْبَرْتَهٗ بِذٰلِكَ پس شرمنده شوی نزد کسی که خبر داده و آگاه کرده او را بدان حال و مقام و ظاہر گردد کذب دعویٰ و دوام و بقای آن حال و مقام و پیدا آید خیبت و خسران بعدم خوف از قہر و عظمت جناب الٰہی تعالیٰ و قدرت وی بر تقدیر و تبدیل احوال بندگان بَلْ اَحْفَظْ ذٰلِكَ فِیْكَ وَلَا تَعُدَّ ہُ اِلٰی غَیْرِكَ بلکه نگاہدار آنرا در باطن خود و متجاوز مگردان آنرا بسوی غیر خود و مگو با کسی فَاِنْ كَانَ الثَّبَاتُ وَالْبَقَاءُ فَتَعْلَمُ اَنَّهٗ مَوْهِبَةٌ پس اگر یافته شود ثبات و بقا مر آن حال و مقام را پس میدانی که آن بخشایش است از حق وَتَسْئَالُ التَّوْفِیْقَ لِلشُّكْرِ وَالْاِسْتِزَادَتِهٖ و سوال میکنی از خدا توفیق مر شکر این نعمت و موہبت را و طلب یادتی آن که لازمهٔ شکر است وَاِنْ كَانَ غَیْرَ ذٰلِكَ

واگر هست غیر ثبات و بقا که زوال و فنای آن حال و مقام است کَانَ فِیْهِ زِیَادَةُ عِلْمٍ وَ مَعْرِفَةٍ میباشد ورِوی زیادهٔ علم و معرفت بصفات حق از قدرت بر تصریف و تغییر و تبدیل و اعدام و افنای وسطوت و جلالت و غیر آن از صفات قهریه وَتُنْبِیْهِ وَتَیَقُّظٍ وَتَادِیْبٍ و میباشد زیادت روشنائی که لازم ونتیجهٔ علوم و معرفتست و زیاده بیداری و هوشیاری بجهت عبرت و استدلال و قیاس و بتغییر و تبدیل اینحال بر جریان آن در سائر احوال و اوضاع و میباشد زیادت ادب کردن و سیاست نمودن مولی تعالی مر بندهٔ خود را تا بحال خود مغرور نشود و از قدرت وی غافل نگردد و از مکر وی ایمن نه نشیند و زیادت بجهت آن فرمود که مؤمن از اصل این صفات خالی نبود ورود این حال موجب نماء و زیادت آنها خواهد بود یا زیادت نسبت بحال ثبات و بقا باشد چه در لطف و تجلی بصفات لطیفه و احتمال غفلت در کون بدان و اشتغال بنفس و راحت و آسایش وارد بخلاف قهر و ورود قهریات که آنجا تجرد و انفراد از ماسوای و توحید و جهت بجناب حق بیشتر و قوی تر است اگرچه تعرف در هر دو حال موجود است و بحقیقت هرچه وارد و نازل میشود از جناب حق از قهر و لطف و مقصود وی تعالی از ایراد و انزال آن تعرف و شناسا گردانیدن بنده است بخود تعالی و تواند بود که مراد بزیادت علم و معرفت و نور و تیقظ و تادیب حصول این معنی باشد که بداند و آگاه گردد و دریابد که مقصود حیات غرت از ازاله و افنا تربیت و تادیب اوست نه قهر و غضب پس ناامید نگردد که آن حال یا بهتر از آن باز آید و عطا فرماید پس نزد ثبات و بقای حال و مقام ایمن نباید بود و در زوال و فنای آن ناامید نباید شد چنانکه میفرماید قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰیَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَیْرٍ مِّنْهَآ اَوْ مِثْلِهَا آنچه منسوخ میگردانیم آیتی از آیات قرآن را یا فراموش گردانیم آیتی را از آن می آریم آیتی را بهتر از آن یا مانند آن اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ آیا نمیدانی که خدای

برهمه چیز قادرست که هم نسخ میتواند کرد پس ایمن چگونه توان نشست و بهتر ازانکه نسخ کرد یا
مانند آن هم میتواند آورد پس نا امید چون توان شد بیت نا امیدی برارباب طریقت کفر
است + گر دری بسته شد ای دل دگری بگشاید + هله نومید نباشی گرت آن یار براند + گرت
امروز براند که نه فردات بخواند + گه بلطفم می نوازد گه بنازم می کشد + زنده می سازد مرا آن شوخ
بازم می کشد + فَلَا تُعْجِزُ اللّٰهَ قُدْرَتُهُ پس عاجز مدان خدا را در قدرت وی تا گوئی که مانند آن
حال و مقام رفته را باز نمیتواند آورد که وی برهمه چیز قادرست هم بر بردن و هم بر باز آوردن
وَلَا تَتَّهِمْهُ فِي تَقْدِيرِهِ وَتَدْبِيرِهِ و تهمت منه بروی تعالی در تقدیر و تدبیری تا گمان بری
که در بردن آن حال و باز آوردن آن خطا کرده و غلط کرده تدبیر پایان کار نگریستن و
تقدیر اندازه کردن خدا حکمی را بر بنده بیت یارم نکند غلط شماری که کند + جوری نکند در
اختیاری که کند وَلَا تَشُكَّنَّ فِي وَعْدِهِ و شک و شبه مکن در راستی وعدهٔ او که در آسان گردانیدن
دشواری و گشادن بستگی و بردن اندوه و باز آوردن رفته کرده است فَلْيَكُنْ لَكَ فِي
رَسُولِ اللّٰهِ پس باید که باشد ترا در پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ خصلتی
نیک که اقتدا و متابعت کرده شود و وی نُسِخَتِ الْاٰيَاتُ وَالسُّوَرُ النَّازِلَةُ عَلَيْهِ نسخ
کرده شد آیتها و سورتهای فرود آینده بروی اَلْمَعْمُوْلُ بِهَا کار کرده شده بدان اَلْمَقْرُوْءَةُ
فِي الْمَحَارِيْبِ خوانده شده در محرابها اَلْمَكْتُوْبَةُ فِي الْمَصَاحِفِ نوشته شده در مصحفها و ناها در رُفِعَتْ
وَبُدِّلَتْ و برداشته شده و تغیر داده شده وَاُثْبِتَتْ غَيْرُهَا مَكَانَهَا و آورده شد آیات و سور دیگر
غیر آن آیات و سور بجای آنها وَنُقِلَ و برده شد آنحضرت صلی الله علیه وسلم اِلٰى غَيْرِهَا بسوی
غیر آن آیات و سور با وجود اینهمه ثبات و قرار آنها و چون با آنحضرت صلی الله علیه وسلم معامله چنین
رفته است آنرا که تابعان و پیروان وی اند نیز همان متوقع و مترقب است از بردن و آوردن هٰذَا

فی ظاهر الشرع آنچه مذکور شد از تغییر و تبدیل در حق آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بنسخ آیات
و رفع تبدیل آن و اثبات آیات دیگر بجای آن در ظاهر دین و شریعت است که احکام آن منوط
و مربوط بآیات قرآنی است و تغیر از حالی بحالی در ذات حضرت وی نیز بود چنانکه می فرماید
وَاَمَّا فِی الْبَاطِنِ وَالْعِلْمِ وَالْحَالِ فِیْمَا بَیْنَهٗ وَبَیْنَ اللّٰہِ فَاَمَّا تغیر و تبدیل در باطن آنحضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و در علم متعلق بباطن و در حال وی که میان وی و میان خداست عزوجل
فَکَانَ یَقُوْلُ پس بود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اشارت می کند بآن بقول خود اِنَّہٗ
لَیُغَانُ عَلٰی قَلْبِیْ بدرستی که شان نیست که پرورده کرده شود بر دل من و پوشیده میشود و غین ابر
رقیق را گویند که آفتاب را بپوشد فَاَسْتَغْفِرُ اللّٰہَ فِیْ کُلِّ یَوْمٍ سَبْعِیْنَ مَرَّۃً پس طلب آمرزش
میکنم خدا را در هر روز هفتاد بار وَیُرْوٰی و روایت کرده میشود مِائَۃَ مَرَّۃٍ یعنی استغفار میکنم
خدا را هر روز صد بار پوشیده شدن دل کنایت تغیر و تبدیل احوال است و استغفار هم ازان جهت بود
چنانکه می فرماید کَانَ بود آنحضرت صلعم یُنْقَلُ مِنْ حَالَۃٍ اِلٰی اُخْرٰی برده میشد از حالتی
بسوی حالتی دیگر و در بعضی نسخ این لفظ زیادت آمده که فَتُبَدَّلُ بِحَالَۃٍ اُخْرٰی پس بدل کرده
میشود آنحالت را بحالت دیگر وَیُسَیَّرُ بِهٖ و برده میشد و بیرون کرده میشد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
فِیْ مَنَازِلِ الْقُرْبِ وَمَیَادِیْنِ الْغَیْبِ در منزلهای و میدانهای غیب که ذات و صفات حق است
و عوالم دیگر که بچشم سر نماید وَتَغَیَّرُ عَلَیْهِ خِلَعُ الْاَنْوَارِ و تغیر و تبدیل کرده میشود بروی
خلعتهای و لباسهای نورانی که عبارتست از تجلیات و مکاشفات که وی پوشید و احاطه میکرد قلب
شریف او را چنانکه خلعت بدن را می پوشد و لهذا بعضی صوفیه گفته اند که هذا غین الانوار لا غین
الاغیار و بحقیقت انوار صفات که پردۀ ذات اند بر دل آنحضرت کشف کرده میشد فَتَبَیَّنَ الْحَالَۃُ
الْاُوْلٰی عِنْدَ مَا یَلِیْهَا ظُلْمَۃً وَّنُقْصَانًا پس ظاهر میشد حالت نخستین که نخست در وی بوده نزد ظهور

حالت دوم که متصل ست او را بمنزلهٔ تاریکی و نقصان از جهت قوت و شدت نورانیت حالت
دوم وَ مِنْهُ تَقْصِیْرًا فِیْ حِفْظِ الْحُدُوْدِ و ظاهر میشود آنحالت نخستین از آنحضرت بمثابهٔ تقصیر
و سستی در نگاه داشت حدود و آداب باعتبار علو مقام و منزلت آنحضرت صلی الله علیه و
و آله و سلّم که چرا در آن حالت نخستین بود و توقف شود و حاصل این وجه آنست که حضرت
صلی الله علیه و سلّم دائم در ترقی بود و تجلیات انوار متوالی بروی میگذشت بعضی بالای
بعض دیگر و بهر تجلی فوق که میرسید از وقوف در تجلی تحت استغفار میکرد و چون تجلیات حق
را نهایت نیست ترقیات آنحضرت را نیز نهایت نه و این نه مخصوص این نشاءست تا ابد الآباد
حال همبرین منوال خواهد بود بیت مرا بکمالِ محبت ترا بکمال جمال ٭ دمی مباد که نقصان پذیرد
این دو کمال ٭ توجیه حدیث چنانکه محققین عرفا گفته اند این است ٭ و بعضی علما گویند که این
غین پردهٔ رقیق لطیف بود که بحکم بشریت از ملابست کثرت و اهتمام مهام دین و ملت بقدر
طرفة العین فترتی و غفلتے بر دیدهٔ شهود آنحضرت صلی الله علیه و سلّم می نشست و در آنِ دیگر
متصل باول استعمال نار ذکر ظهور و نور وحدت اضمحلال می پذیرفت و آنحضرت صلی الله
علیه و سلّم از طریان این حالت و عروض حالت فترت استغفار می کرد که حسنات الابرار سیئات
المقربین و در رساله مرج البحرین کلام درین مقام زیاده برین کرده شده است آنجا باید نگریست
که چگونه گفته شده است پس بر هر تقدیر فَیُلَقَّنُ الْاِسْتِغْفَارُ پس تعلیم و تفهیم کرده می شد
آنحضرت را استغفار اگرچه ظاهر آن مبنی از وقوع خطا و معصیت است امّا نه ازین جهت بود
بلکه لِاَنَّهٗ اَحْسَنُ حَالِ الْعَبْدِ از جهت آنکه استغفار بهترین احوال بنده است وَالتَّوْبَةُ
فِیْ سَائِرِ الْاَحْوَالِ و همچنین اظهار توبه اگرچه در ظاهر گناهی نکرده باشد بهتر است از بنده در همه
حالها لِاَنَّ فِیْهِ اِعْتِرَافًا بِذَنْبِهٖ وَ قُصُوْرِهٖ زیراکه در توبه اقرارست بگناه بنده و کوتاهی وی

حسنات الابرار سیئات المقربین ۱۲

وَهُمَا صِفَتَا الْعَبْدِ فِیْ سَائِرِ الْاَحْوَالِ توبه و استغفار وصفت بنده اند و لایق بحال عبودیت
در همه حال با گناه باشد یا نه چه بنده نسبت بجلال عزت و عظمت ربوبیت بی شائبه تقصیری نبود
مَا عَبَدْنَاکَ حَقَّ عِبَادَتِکَ دلیل آنست بیت دیدم که خاطرش ز من آزار می کشد
کردم از و قبول گناه نبوده را چنانکه مغفرت ذنوب لائق مرتبه ربوبیت و غایت است تشریفا
اگرچه هیچ گناهی درمیان نبود لِیَغْفِرَ لَکَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِکَ وَمَا تَاَخَّرَ ازین
بابت فَهُمَا وِرَاثَةٌ مِنْ اَبِی الْبَشَرِ اٰدَمَ الْمُصْطَفٰی پس توبه و استغفار میراث ست از پدر آدمیان
که آدم برگزیده شده است علیه الصلوٰة والسلام حِیْنَ اعْتَوَرَتْ صَفَاءَ حَالِهِ در وقتیکه
عارض شد صفای حال آدم را ظُلْمَةُ النِّسْیَانِ لِلْعَهْدِ وَالْمِیْثَاقِ تیرگی فراموشی کردن اندر
زد پیمان الٰهی را در نهی از قربان شجره وَاِرَادَةُ الْخُلُوْدِ فِیْ دَارِ السَّلَامِ و تیرگی خواهش
او همیشه بودن در بهشت وَمُجَاوَرَةُ الْحَبِیْبِ الرَّحْمٰنِ الْمَنَّانِ و خواهش مجاورت همسایگی
دوست که خدای مهربان نعمت دهنده است و قرب جناب او در بهشت وَدُخُوْلُ الْمَلٰٓئِکَةِ
الْکِرَامِ عَلَیْهِ بِالتَّحِیَّةِ وَالسَّلَامِ و خواهش در آمدن فرشتگان بزرگ بروی یعنی بر آدم و
تعظیم و تکریم و سلام چنانکه در بهشت می باشد این تلمیح است بقول ابلیس که گفت با آدم اگر
این شجره بخوری همیشه در بهشت باشی و هرگز ازین بیرون نیفتی پس آدم در طمع افتاد و اراده
آن کرد و ازان شجره خورد فَحَلَّتْ هُنَاکَ هَوَاءُ نَفْسِهٖ پس یافته شد اینجا هوای
نفس آدم وَمُشَارِکَةُ اِرَادَتِهٖ لِاِرَادَةِ الْحَقِّ و یافته شد هم انبازی ارادت وی مر انبازی حق را
عز و جل زیراکه ارادهٔ ازلی حق تعالی بران بود که در بهشت نباشد و برزمین افتد تا توالد
تناسل در وجود آید و مصالح دیگر که لایعد و لایحصی بر آن مترتب گردد فَانْکَسَرَتْ تِلْکَ
الْاِرَادَةُ پس شکستی یافت ازین جهت وجود نفس آدم و مشارکت ارادهٔ او ارادهٔ حق را آن ارادت

خلو و مجاورت که آدم کرد علیه السلام وَنَالَتْ تِلْكَ الْحَالَةُ ورفت از آدم از تیرگی این ارادت
وصفای آنحالت که داشت وَانْعَزَلَتْ تِلْكَ الْوِلَايَةُ و دور شد ورفت آن ولایت که داشت
فَانْهَبَطَتْ تِلْكَ الْمَنْزِلَةُ پس فرود افتاد آن منزلت مرتبت که درگاه عزت داشت وَاظْلَمَتْ
تِلْكَ الْاَنْوَارُ و تاریک گشت از نور پاکه وی را بود وَتَكَدَّرَ ذٰلِكَ الصَّفَا و تیره شدن آن
صفای وقت که داشت یعنی زوال آن حالت و انحطاط مرتبت و عوض کدورت آنهمه از جهت
این ارادت و خواست بود که منبعث شد از نفس نه بمجرد ظهور خطیه و معصیت و ظاهر آنست که وی
علیه السلام در انوقت نبی بود تا گویند انبیا را عزل نمی باشد یا گویم مراد بالعزال اینجا خلع لباس
نبوت نیست بلکه فتور و نقصان در علو مرتبت و منزلت و صفای وقت است چنانکه صریح کلام
مشعر بدانست اگر گویند اراده خلو و جنت و مجاورت درگاه حق امری محمود ست پس اراده وی مذموم
نباشد جوابش آنکه ارادت جنت و مجاورت در حد ذات حسن و محمود ست اما چون نهی کرده شد از
اکل شجره و اراده خلو و جنت که مرتب بر آنست مذموم و قبیح باشد و چون آدم صفی علیه السلام
بجهت آن اراده از مرتبه خود فرود افتاد و تقدیر الٰهی بر اجتبا و اصطفای او رفته بود بتوبه و
استغفار از خطای که رفته بود توفیق داده باز تاج کرامت توبه و اجتبا بر سرش نهاده بطریق
صواب هدایت فرمود تا بدانند که هلاک مرد در معصیت نیست بلکه در ترک توبه است چنانکه میفرماید
ثُمَّ نُبِّهَ یعنی آگاهانیده شد آدم علیه السلام وَذُكِّرَ صَفِيُّ الرَّحْمٰنِ و یاد دهانیده و
و بیرون آورده شد از ورطه غفلت آن دوست خدای مهربان فَعُرِّفَ الْاِعْتِرَافَ بِالذَّنْبِ وَالنِّسْيَانِ پس شناسا کرده شد آدم باقرار کردن بگناه و فراموشی وَلُقِّنَ الْاِقْرَارَ بِالْقُصُوْرِ وَالنُّقْصَانِ و تعلیم و تفهیم کرده شد او را اقرار بتقصیر و کوتاهی و سستی کردن
در نگاهداشت امر الٰهی و نقصان حال خود فَقَالَ اٰدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا

وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ پس گفت آدم علیه السلام پروردگارا
ستم کردیم ما بر نفسهای خود و تقصیر کردیم در حق تو اگر نیامرزی تو ما را و رحم نکنی بر ما هر آینه می
باشی از زیان کاران فَجَاءَتْهُ الْاَنْوَارُ الْهِدَايَةِ پس آمد آدم را بتعلیم و تعریف الهی و روشنائی
راه راست نمودن حق تعالی او را وَعُلُوْمُ التَّوْبَةِ وَمَعَارِفُهَا و آمد او را علمها توبه و معرفتهای
آن که توبه باید کرد و چگونه باید کرد و آداب و شرائط آن تا قبول افتد وَالْمَصَالِحُ الْمَدْفُوْنَةُ
فِيْهَا و آمد آدم را مصلحتها و حکمتهای که نهان کرده شده است در توبه یعنی منافع و ثمرات آن
مَاكَانَ غَائِبًا مِنْ قَبْلُ آن علوم و معارف که نهان و پوشیده بود از آدم پیش ازین فَلَمْ
يَظْهَرْ اِلَّا بِهَا پس پیدا نشد آن علوم و معارف مگر بسبب توبه و تعلیم آن ازینجا معلوم شد که توبه
از بنده بی توفیق و الهام پروردگار تعالی توبه را بر وی بوجود نمی آید چنانکه در کلام مجید می
فرماید ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ لِيَتُوْبُوْا و توبه خدا بر بنده عبارت است از رجوع برحمت و توفیق
توبه و چون الهام و تعلیم کرده شد آدم را توبه و توبه کرد فَبُدِّلَتْ تِلْكَ الْاِرَادَةُ بِغَيْرِهَا
پس بدل گردانیده شد آن ارادت خلود جنت بوجود نفس و وسواس شیطان از وی ظهور یافته بود
بغیر آن ارادت که موافق ارادهٔ الهی باشد و بگذاشت آن اراده را تابع گشت ارادهٔ حق را
وَالْحَالَةُ الْاُوْلٰى بِاُخْرٰى و بدل گردانیده شد حالت نخستین که وقت آن اراده داشت از
ظلمت و کدورت بحالت دیگر که از بر آمدن از اراده و توبه کردن از آن پیدا شد از صفات و
نورانیت وَجَاءَتْهُ الْوِلَايَةُ الْكُبْرٰى و آمد آدم را بجهت ترک ارادهٔ نفس و تابع ارادهٔ حق و راضی
شدن بقضای وی ولایت و بادشاهی بزرگتر از نخست وَسَكَّنَهُ اِنْ ذٰلِكَ اللّٰهُ دُنْيَا و قرار و آرام
و سکونت در دنیا ثُمَّ فِي الْعُقْبٰى پس تر در عاقبت نیز که در عاقبت کار و مآل و معاد بجانب او ست
فَصَارَتِ الدُّنْيَا لَهٗ وَلِذُرِّيَّتِهٖ مَنْزِلًا پس گشت دنیا مر آدم و فرزندان او را بجای

فرود آمدن که تا مدتی معین آنجا باشند پس ازان بدر روند وَالْعُقْبیٰ لَهُمْ مَعَ یَلَدٍ وَ
مَرْجِعًا وَخُلْدًا او گشت آخرت او را و فرزندان او را جای پناه و بازگشت و همیشگی یعنی
بجهت ترک اراده و عدم مشارکت باراده حق برکت سعادت دنیا و آخرت حاصل گشت و هم
اینجا و هم آنجا برکت و خیر بدست آید مصراع که خوبان بادشاهانند خواه اینجا و خواه آنجا سه
بلندی کسی یافت کو پست شد + در نیستی کوفت تا هست شد + فَلَكَ بِرَسُوْلِ اللّٰهِ پس مر ترا
ای بندهٔ مومن و ای سالک راه حق قرب به پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم حَمَّالِ حِمْیَتِهِ الْمُصْطَفٰی
محمد محبوب و محب خدا و برگزیدهٔ او وَ بِاَبِیْهِ اٰدَمَ و پدر وی که آدم است صَفِیِّ اللّٰهِ دوست
خالص خدا عُنْصُرِ الْاَحْبَابِ وَالْاَخِلَّاءِ که اصل و پدر همه دوستان خدا است که انبیاء و
اولیا اند اُسْوَۃٌ فِی الْاِعْتِرَافِ بِالْقُصُوْرِ وَالْاِسْتِغْفَارِ فِی الْاَحْوَالِ کُلِّهَا
اقتدا است در اقرار بکوتاهی و طلب آمرزش در همه حال وَالذِّلَّةِ وَالْاِفْتِقَارِ فیهما
و اقرار بخواری نفس و حاجت و نیازمندی و بر جمیع احوال ثبت بندگی نمود بجز افگندگی
راست ناید خواجگی با بندگی + بدانکه حبیب ف۱ و خلیل هر دو بمعنی دوست اند و گفته اند که حبیب
آن محب که بمقام محبوبی رسیده باشد و بعضی مقام خلّت را بالاتر از مرتبهٔ محبت نهند و محمد
رسول الله صلی الله علیه وسلم را جامع هر دو مرتبت دارند و کلام در وی در محلش مذکور است
و باید دانست که تسلیم و ترک ارادت منزل و مقام تمامهٔ انبیا است و ملت ابراهیم را که حضرت
پیغمبر را صلی الله علیه وسلم بمتابعت و موافقت با وی مامور است عبارت از همین مرتبهٔ تسلیم دارند
کَمَا قَالَ لَهٗ رَبُّهٗ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِیْنَ و تخصیص ف۲ حضرت حبیب الله و صفی الله
بذکر درین مقام بجهت تقریب وقوع توبه و استغفار است از ایشان چنانکه عبارت شریف دال است
بران یا بجهت ذکر اول و آخر نبوت سلسلهٔ نبوت و اوساط و حکم آن خواهند بود و بالجمله وظیفهٔ بندگی

ف ۱ تحقیق لفظ حبیب و خلیل ۱۲

ف ۲ تخصیص حضرت حبیب الله و صفی الله بذکر درین مقام بجهت تقریب وقوع توبه و استغفار است از ایشان ۱۲

که خواری وافگندگی وتوبه واعتذارست کار پیران قوم انیست چه جای دیگران ابیات
همذا قومی که دید حق بود دیدار شان + محو باشد در شهود ذات حق آثار شان + از خدا
خواهند سر ذات خود در ذات او + این بود ساعت بساعت سر استغفار شان + صلوٰة الله
وسلامه علی الانبیاء والمرسلین وسیدهم وامامهم محمد النبی الامی الامین وعلی آله واصحابه و
اتباعه سالکی طریق الحق ومحی علوم الدین **المقالة الثامنة** قال رضی الله
عنهُ وارضاهُ اِذَا كُنْتَ فِي حَالَةٍ چون باشی تو در حالتی از حالات کمال یا نقصان۔
لَا تَخْتَرْ غَيْرَهَا اختیار مکن ومگزین جز آن حالت را اَعْلیٰ مِنْهَا وَلَا اَدْنیٰ نه حالتی را که
بلند ترست از ان ونه حالتی را که پست ترست زیرا که برگزیدن حالت پست تر خود را ابست
همتی است وآرزو واختیار حالت بلند تر از شهوت خفی ست چنانکه شیخ ابن عطاء الله اسکندری
شاذلی صاحب کتاب الحکم میگوید ارادتک الاسباب مع اقامة الحق ایاک فی التجرید من
الهمة الدنیة وارادتک التجرید مع اقامة الحق ایاک فی الاسباب من الشهوة الخفیة وقال
الشیخ ابو العباس المرسی لن یصل الولی حتی ینقطع منه شهوة الوصول فرمود هرگز واصل نگردد
ولی تا آنکه گسسته نگردد ودور نمی شود از وی آرزو وخواست وصول وشیخ ابن عطاء الله در
تفسیر این کلام می گوید که ینقطع انقطاع ادب لا انقطاع ملل یعنی گسسته گردد ودور میشود از
وی آرزوی وخواست وصول از جهت ادب وشهود ارادهٔ حق وسطوت وعزت جناب کبریائی
او نه بجهت ملالت وعدم طلب وشوق محبت چه آن از طالب محب صورت ندارد ودر لفظ
شهوة اشاره بمقصود کرده است فَاِذَا كُنْتَ عَلیٰ بَابِ دَارِ الْمَلِكِ لَا تَخْتَرِ الدُّخُوْلَ
اِلَی الدَّارِ پس چون باشی تو بر در سرای پادشاه اختیار مکن ومخواه وآرزو مدار در آمدن
ورفتن بدرون سرای وراضی باش ببودن بر در چنانکه گفت مصرع بر در نشینم اگر از خانه

المقالة الثامنة

ف اختیار بلند حال از شهوت خفی است

برانند بیت گفتم بنشینیم بدرت تا بدر آئی + چندان بنشین گفت که جانت بدر آید حتّی یدخل الیکما جابرًا الّا اختیارًا تا آنکه درآورده شوی و برده شوی بدرون برند نه باختیار تو واعنی بالجبر امرًا عنیفًا منکرًا متکرّرًا و می خواهم و مراد میدارم بجبر امر درشت ناشناسائی بار بار یعنی بروز و بدرشتی مکرّر را امر نکنند بدر آمدن مدرای انچنین ست در نسخه که در نظر بود بعد ازان در نسخه مصحح دیده شد که بجای منکرا متاکدا واقع شده واین اظهر و اصح و انسب است واین عدم اختیار دخول از جهت تواضع و انکسار و تادب و ترک اختیار است نه از جهت ابا از امتثال امر و استکبار ست و ذلک ظاهر و مراد بامر یا صریح صیغه افعل است یا لقینی درست بی شوب و شبهه که در قلب صحیح سلیم دلی پیدا گردد بر دو نوع متحمل است و کلام وی رضی الله عنه در مواضع دیگر بهر دو ناطق ست ولا تتقدّم بمجرّد الاذن فی الدخول وقناعت مکن بر تنها دستوری دادن در در آمدن چنانکه در بگشایند و مانع از میان بردارند اما می فرماید که در آی لجواز ان یکون ذلک مکرًا وخدیعةً من الملک از جهت روا بودن آنکه باشد این اذن بی امر حیله و فریب دادن از پادشاه و امتحان آنکه کیست که خواهش میکند بشهوت نفس و قصد در آن مینماید و کیست که ادب می ورزد و موقوف امر می ماند لکن اصبر حتّی تجبر علی الدخول لیکن صبر کن و ادب ورز تا آنکه جبر کرده شوی بر در آمدن فتدخل الدار جبرًا محضًا وفعلًا من الملک پس در آورده شوی سرا بجبر محض و به فعل و اختیار پادشاه و نه در آئی بفعل و اختیار خود فحینئذٍ لا یعاقبک الملک علی فعله پس درین هنگام که پادشاه ترا بجبر و فعل خود در آرد عذاب و سرزنش نمیکند ترا بر کرده خود وانّما یتعرّض لعقوبتک لشؤم تخیّرک و پیش نمی آید محنت عذاب بسوی تو مگر از جهت شومی اختیار و خواهش تو

وَشُرْبِهِكَ وبجہت آزمائی تو وَقِلَّةِ صَبْرِكَ وناشکیبائی تو وَسُوْءِ اَدَبِكَ وبی ادبی
تو وَتَرْكِ الرِّضَا بِحَالَتِكَ الَّتِیْ اُقِیْمْتَ فِیْهَا وبجہت ناخوشنودی تو بحالت تو کہ ایستادہ
کردہ شدہ تو دروی بدانکہ قیام فیما اقام اللہ از واجبات وقت سالک این طریق است و بر
آمدن ازان وخواست نمودن خلاف آن موجب برآمدن از مقام رضا و باعث سخط وغضب
پروردگار تعالیٰ است و علامت اقامت خدای تعالیٰ و رضای بقیام در آن مقام آن داشته
اند کہ آداب وحقوق آن حالات از دست نرود و صریح امر در حق بعضی از مقربان درگاہ نیز واقع
است چنانکہ معلوم شد فَاِذَا حَصَلْتَ وَدَخَلْتَ فِی الدَّارِ عَلٰی هٰذَا الْوَجْهِ پس چون حاصل
شوی ودر آئی تو در سرای پادشاہ بر وجہ جبر بفعل حق فَكُنْ مُطْرِقًا پس باش سر فرو
افگندہ وخاموش غَاضًّا لِبَصَرِكَ فرو خوابانندہ چشم خود را مُتَاَدِّبًا با ادب نگاہدارندہ حافظًا
لِمَا تُؤْمَرُ بِهٖ مِنَ الشُّغْلِ وَالْخِدْمَةِ فِیْهَا نگاہدارندہ ہر چیز را کہ امر کردہ شدہ بدان از
کار و بار بندگی وچاکری کردن در سرای یعنی در مقام کہ ہستی غَیْرَ طَالِبٍ لِلتَّرَاقِیْ اِلَی
الذُّرْوَةِ الْعُلْیَا طلب نکنندہ برآمدن را بسوی مرتبۂ بالا وذروہ بالضم وکسر بالای کوہ
و کوہان قَالَ اللہُ گفت خدای عزوجل لِنَبِیِّهِ الْمُصْطَفٰی مر پیغمبر خود را کہ برگزیدہ شدہ است
صلی اللہ علیہ وسلم وَلَا تَمُدَّنَّ عَیْنَیْكَ اِلٰی مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ و دراز مکن چشمہای
خود را و منگر بسوی آن چیزیکہ بہرہ ور گردانیدیم بدان اصناف کافران را و دادہ ایم ایشان را
زَهْرَةَ الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا لِنَفْتِنَهُمْ فِیْهِ کہ زیب و زینت وترو تازگی زندگانی دنیا است
تا بیازمائیم ایشان را در آنچہ دادہ ایم وَرِزْقُ رَبِّكَ خَیْرٌ وَّاَبْقٰی وروزی پروردگار تو
کہ ترا دادہ است از نبوت وہدایت وعلم وصبر قناعت بہتر و پایندہ تر است فَهٰذَا پس این
کلام اگرچہ بحسب ظاہر در عدم التفات بمتاع دنیا وزخارف آن واقع است ولیکن بطریق اشارت

تَادِیْبٌ مِّنْهُ ادب کردن است از جانب خدای عزوجل لِنَبِیِّهِ الْمُخْتَارِ مر پیغمبر برگزیدهٔ خود را
فِیْ حِفْظِ الْحَالِ وَالرِّضَاءِ بِالْعَطَاءِ در نگاه داشتن احوال باطن و خوشنود بودن بخشش باطنی
وی و قیام در مقامی که اقامت کرده در آن بی ترقب و تطلع در آن بما ورای آن لِقَوْلِهٖ بقول
وی سبحانه و تعالی که فرمود وَرِزْقُ رَبِّكَ خَیْرٌ وَّاَبْقٰی اَیْ مَا اَعْطَیْنَاكَ مِنَ الْخَیْرِ
یعنی چیزیکه داده ایم ترا از نیکی و در بعضی نسخ این الفاظ زیاده کرده وَالنُّبُوَّةِ وَالْعِلْمِ وَالْقِنَاعَةِ
وَالصَّبْرِ وَوِلَایَةِ الدِّیْنِ وَالْغَزْوَةِ فِیْهِ و پیغمبری و علم و معرفت و رضا بداده حق و
شکیبائی بر بلا و مصائب و دعوت خلق و بادشاهی دین و کارزار کردن با دشمنان دین
اَوْلٰی مِمَّا اَعْطَیْتُكَ غَیْرُكَ وَاَحْرٰی بهتر و نزدیک تر است به نیکی از آنچه داده ام غیر ترا و
سزاوار تر است بشکر گذاردن بر آن فَالْخَیْرُ كُلُّهٗ فِیْ حِفْظِ الْحَالِ وَالرِّضَاءِ بِهَا پس نیکی
همه در نگاه داشتن حالست و خوشنود بودن بآن وَتَرْكِ الْاِلْتِفَاتِ اِلٰی مَا سِوَاهَا و التفات
ناکردن و ننگریستن بسوی حالیکه جز اوست **ابیات** باش راضی بنعمتی که تراست + منگر سوی
نعمت دگران + هم بجالیکه هست خوش میباش + مان مشو جانب دگر نگران + لِاَنَّهٗ لَا یَخْلُوْ
اِمَّا اَنْ تَكُوْنَ قِسْمَكَ زیرا که آن حال دیگر که التفات بدان داری و می نگری خالی
از این سه قسم نیست یا میباشد بخشش تو و بهرهٔ تو که برای تو نهاده اند اَوْ قِسْمَ غَیْرِكَ یا بخشش
و بهرهٔ دیگریست جز تو اَوْ لٰكِنْ اِنَّهٗ لَا قِسْمَ لِاَحَدٍ یا آنکه نیست وی بخشش مر هیچ کس را و آن را در
هیچ کس نه نهاده اند بل اَوْجَدَهُ اللّٰهُ فِتْنَةً بلکه پیدا کرده است آنرا خدا تعالی برای آزمایش
بندگان تا هر که بدان التفات کند و از مقام صبر و رضا و ادب بیرون آید در محنت و بلا افتد
و هر که التفات نماید و بحال خود راضی بود در مقام امن و سلامت متمکّن باشد فَاِنْ كَانَ قِسْمَكَ
پس اگر هست آن حال دیگر قسمت تو که برای تو نهاده اند فَهُوَ وَاصِلٌ اِلَیْكَ شِئْتَ اَمْ اَبَیْتَ

له اقرب حصیت است از کنز ۱۳ غیاث

پس آن رسید نیست بتو خواهی یا نخواهی فَلَا يَنْبَغِي أَنْ يَظْهَرَ مِنْكَ سُوْءُ الْأَدَبِ
وَالشَّرَهُ فِي طَلَبِهِ پس نمی باید و نمی سزد که پیدا گردد از تو بی ادبی و آرزومندی در طلب
و خواهش وی فَإِنَّ ذٰلِكَ غَيْرُ مَحْمُوْدٍ زیرا که طلب چیزیکه نهاده اند و البتہ رسید نیست
ناپسندیده است فِي قَضِيَّةِ الْعَقْلِ وَالْعِلْمِ در حکم عقل و علم زیرا که عقل حکم میکند انچه البتہ رسید
نیست طلب آن ضائع و بیفائده است و حکم تحصیل حاصل دارد و علم دین قاضی ست که پروردگار
تعالی را قضای و قدری هست که تغیر و تبدیل دران نمی رود و شرہ در طلب آن و سوء
ادب در آن مذموم است و مراد آنست که هر چه واقع است می شود بقضای الٰهی و انچه
میرسد به بنده از احوال ظاهر و باطن او را بدان راضی باید بود و سعی و طلب و آرزو
و خواهش غیر آن به هوای نفس و شرہ طبیعت ضائع و باطل است اما عمل و شوق ترقی احوال و مقامات
علیه و قرب و وصول بحق و مقتضای امر و نهی باید کرد و ارادۂ آن ازین حیثیت که مولی تعالی
امر کرده بارادت آن و عمل بدان بطریق وجوب یا استحباب لازم و مستحسن ست و مذموم ارادۂ است
که از نزد نفس باشد و همچنین در جانب نهی و لهذا آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم در وقت قول
صحابه نزد اخبار سابقه تقدیر ففیم العمل یا رسول الله فرمود اعملوا فکل میسر لما خلق له و قضیه
امر و نهی منافی حکم قدر و قضا نیست بلکه از جزئیات او و احکام اوست و امر و نهی از شارع داعیست
و در بنده قوت فهم آن و قصد در آن پیدا کرده دیگر چه می باید و از فوائد اعتقاد قضا و قدر فنای
بنده است از عمل خود و عدم استقاد و اعتماد بران یعنی چون همه بتقدیر اوست من در میان هیچ
نیم و این خود کمال دیگر است فافهم و بالله التوفیق و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم
وَإِنْ كَانَ قِسْمَةَ غَيْرِكَ و اگر هست آنحال قسمت غیر تو و برای غیر تو نهاده اند برای تو
هرگز بتو نخواهد رسید فَلِمَ تَتْعَبُ فِيْمَا لَا تَنَالُهُ وَلَا يَصِلُ إِلَيْكَ أَبَدًا پس برای چیز

ومشقت میکشی در چیزیکه نمی توانی گرفت آنرا و نمی رسد بسوی تو همیشه وَاِنْ کَانَ لَیْسَ بِقِسْمٍ
لِاَحَدٍ بَلْ هُوَ فِتْنَةٌ واگر نیست آن حال قسمت مر هیچ یکی را بلکه او را برای امتحان و ابتلا
نهاده اند فَکَیْفَ یَرْضَی الْعَاقِلُ وَیَسْتَحْسِنُ اَنْ یَطْلُبَ لِنَفْسِهٖ فِتْنَةً پس چگونه خوشنود
گردد و پسندد عاقل و نیکو شمرد و نیکو دارد که طلب کند برای نفس خود چیزیرا که سبب آزمایش
و بلاست وَیَسْتَجْلِبُهَا و بکشد و بخواهد فتنه را برای نفس خود فَقَدْ ثَبَتَ اَنَّ الْخَیْرَ کُلَّهٗ
وَالسَّلَامَةَ فِیْ حِفْظِ الْحَالِ پس بتحقیق ثابت شد که نیکی همه و بی گزندی و رهائی از هر
آفت و عیب در نگاهداشتن حال و نا آرزومندی و بی التفاتی بما سوای اوست فَاِذَا
رُقِّیْتَ اِلَی الْغُرْفَةِ پس چون از درون سر پرده میشوی بسوی بالاخانه ثُمَّ اِلَی السَّطْحِ
پستر برده شوی بسوی بام خانه فَکُنْ کَمَا ذَکَرْنَا پس باش آنچنانکه ذکر کردیم مِنَ الْحِفْظِ
از نگاهداشت باطن از خواهش و آرزو وَالْاِطْرَاقِ و سر فرود افگندن و خاموش بودن
وَالْاَدَبِ و در مقام قرب نگاهداشتن و آرزو و خواست نمودن بَلْ یَتَضَاعَفُ ذٰلِکَ مِنْکَ
بلکه می باید که زیاده شود تحفظ و اطراق و آداب از تو لِاَنَّکَ اَقْرَبُ اِلَی الْمَلِکِ زیراکه
تو نزدیک تری درین حالت بادشاه فَاَدْنٰی اِلَی الْخَطَرِ و نزدیک تری بهلاک شدن ترک
ادب چه خطر و بیم هلاک نزدیکان را بیشتر بود و نگاهداشت ادب و تعظیم جناب حق برایشان
واجب و سخت و تواند که خطر بمعنی بزرگی و بلند قدر شدن باشد یعنی تو درینحالت نزدیک
تری که عظیم و بلند قدر شوی نزد بادشاه پس ادب ورز که قابل خدمت و نوازش شوی
بیت حافظا علم و ادب ورز که در خدمت شاه ÷ هرکه را نیست ادب لایق خدمت نبود ÷
فَلَا تَتَمَنَّ الْاِنْتِقَالَ مِنْهَا اِلٰی اَعْلٰی مِنْهَا پس آرزو مکن در رفتن از آنحال که در غرفه و سطح
داری بسوی بالاتر از آن نخواست ترقی بکمال که فوق آنست وَلَا اِلٰی اَدْنٰی و نه بپایان

از آن جهت تنگ آمدن وتحمّل نکردن عظمت آن مقام ونگهداشت ادب آنرا فَلَا تَتَّهِمْ
بَقَاءَهَا وآرزو مکن ثابت بودن وپاینده بودن آنحال را بطریق میل ورکون در آن
مقام وَلَا تَغَيُّرَ وَصْفِهَا وآرزو مکن دگرگونه شدن صفت آنرا تا آسان شود وبرنگی گردد
که ترا خوش آید وموافق خواست تو گردد وَاَنْتَ فِيهَا وحالانکه تو در آن حال باشی باین صفت
که وَلَا يَكُونُ لَكَ فِي ذٰلِكَ اِخْتِيَارٌ اَلْبَتَّةَ ونباشد ترا در آن هیچ اختیاری قطعا فَاِنَّ
ذٰلِكَ كُفْرٌ فِي نِعْمَةِ الْحَالِ زیرا که بدرستی آن آرزوها ناسپاسی کردنست مر نعمت حال را وَ
اَلْكُفْرُ يُحِلُّ بِصَاحِبِهٖ الْهَوَانَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وناسپاسی کردن فرود می آرد ناسپاسی
کننده را خواری در دنیا وآخرت فَاعْمَلْ عَلٰى مَا ذَكَرْنَا اَبَدًا پس کار کن بر آن وجهی
که ذکر کردیم از نگاهداشت ادب وعدم التفات ورکون ومیل واطمینان باحوال همیشه
حَتّٰى تُرَقّٰى اِلٰى حَالَةٍ تُصَيِّرُ لَكَ مَقَامًا تُقَامُ فِيهِ تا بالا برده شوی بسوی حالتی که
بگردد مر ترا آنحالت مقام که استاده کرده شوی وثابت ومتمکن ساخته شوی در آن فَلَا تُزَا
عَنْهُ پس دور کرده نشوی از آن مقام فَتَعْلَمُ اَنَّهٗ مَوْهِبَةٌ پس بدانی در آن هنگام که
آن مقام بخشش است از حق تعالی که باز نگیرد وَبِعَلَامَاتٍ وَاٰيَاتٍ تَظْهَرُ بنشانهای
ودلیلهای که پیدا گردد ودلالت کند که این مقام ثابت وبرقرار خواهد بود فَتَمَسَّكْهُ
پس نگاهداری آنرا وَلَا تُزَالُ ودور نمی روی از آن اگرچه رد وعزل بر جنس اولیا جائز
است امّا وقوع آن کلّیة نیست چنانکه صدور معصیت وزلل از اولیا جائز است امّا وجود آن
بطریق کلّیه وعموم لازم نه شاید که مشرف ومبشر گردد بعدم رد وعزل چنانکه در احوال حضرت ثقلین
وی رضی الله تعالی عنه نوشته اند استبشر یا عبد القادر فقد امنتک من الرد وکما قال
وَالْاَحْوَالُ لِلْاَوْلِيَاءِ وَالْمَقَامَاتُ لِلْاَبْدَالِ پس احوال مر اولیا راست که متغیر ومتبدل

المقالة التاسعة

گردد بجهت ترقی وتنزّل از حالی بحالی ومقامات مرابدال راست که مستقر وتمکن گشته است در ایشان بجهت عدم بقای خواهش وآرزو وتبدّل ارادهٔ ایشان باراهٔ حق چنانکه سابقا در آخر مقالهٔ سادس گذشت وکلام وی رضی الله عنه صریح است در تفصیل ابدال بر اولیا و وصلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین **اَلْمَقَالَةُ التَّاسِعَةُ** قَالَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ فِي الْكَشْفِ وَالْمُشَاهَدَةِ فِي الْأَفْعَالِ کشف در لغت کشادن وبرهنه کردن ومشاهده ومعائنه کردن وبچشم دیدن ومکاشفه در اصطلاح قوم عبارتست از ظهور بعضی از صفات وحقایق الهیه وکونیه مر سالک را از ورای پردهٔ رقیق از پس حجاب شفاف از اسم الهی مقید بحکم ومخصص بوصف امّا مشاهده ظاهر شدن آن حقائق بی مظهر وبی صفت لیکن با خصوصیت وتمیز وفوق آن معائنه است وآن ظهور حقائق است بخصوصیّت وتمیز بلکه ظهور عین معین است کذا فی اصطلاحات الکبیر واکثر استعمال کشف در کلام قوم در صفات آید ومشاهده در ذات واینجا هر دو با فعال نسبت یافته اند از جهت دلالت آنها بر صفات ودلالت صفات بر ذات اوّل در جلال وثانی در جمال ومراد بجلال صفات قهریّه است وبجمال صفات لطیفه وهمانا که تخصیص انکشاف باوّل ومشاهده بثانی بجهت آنست که گویا در صفات جلالیه پرده از روی صفات بر می افتد پس از انجا خوفی وهیبتی بحال بنده سرایت میکند ودر ظهور صفات جمالیه بنده بجهت شوقی ونشاطی که اورا در آن حاصل میگردد ودیدهٔ محبت بدان کشاده مشاهده می نماید وفرح وشادی که قرة العین عبارت از آنست حاصل میکند والله اعلم پس میفرمایند يُكْشَفُ لِلْأَوْلِيَاءِ وَالْأَبْدَالِ عَنْ أَفْعَالِ اللّٰهِ کشاده میشود وظاهر میگردد ومر اولیا وابدال را از فعلهای خدای عزّ وجلّ ما يُبْهِرُ الْعُقُولَ چیزی که غلبه میکند عقلها را وَيَخْرِقُ الْعَادَاتِ وَالرُّسُومَ ومی درد وپاره میکند عادتها را ورسمها را وَهِيَ عَلَىٰ قِسْمَيْنِ پس آن افعال بر دو گونه است جلال وجمال

قهرست ولطف فَالْجَلَالُ وَالْعَظَمَةُ يُوْرِثَانِ الْخَوْفَ الْمُقْلِقَ پس ظهور جلال وعظمت
می آرند بیم را که بے آرام گردانندہ است وَالْوَجَلَ الْمُزْعِجَ وترس را که از جای برکنندہ است
وَالْغَلَبَةَ الْعَظِيْمَةَ عَلَى الْقَلْبِ ومی آرند قوی وچیرہ شدن حال را بصفت عظمت بر دل بما
يَظْهَرُ عَلَى الْجَوَارِحِ بچیزیکه پیدا می آید بر اعضا از آثار خوف وقلق وانزعاج كَمَا رُوِيَ
عَنِ النَّبِيِّ چنانکه روایت کردہ شدہ است از پیغمبر صلعم كَانَ يُسْمَعُ مِنْ صَدْرِهٖ اَزِيْزٌ كَاَزِيْزِ
الْمِرْجَلِ فِي الصَّلٰوةِ مِنْ شِدَّةِ الْخَوْفِ بود که شنیدہ میشد از سینہ او آواز جوش کردن همچو
آواز کردن جوش دیگ در نماز از سختی بیم حق لِمَا يَرٰى مِنْ جَلَالِ اللّٰهِ تَعَالٰى از انچہ میدید
آن حضرت از بزرگی خدای عزّوجل وَيُنْكَشِفُ لَهٗ مِنْ عَظَمَتِهٖ وکشادہ می شد مر او را از عظمت
حق وَنُقِلَ مِثْلُ ذٰلِكَ ونقل کردہ شدہ است مانند این حال عَنْ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلِ الرَّحْمٰنِ
وَعُمَرَ الْفَارُوْقِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَاَمَّا مُشَاهَدَةُ الْجَمَالِ فَهُوَ التَّجَلِّيْ لِلْقُلُوْبِ
بِالْاَنْوَارِ وَالسُّرُوْرِ یا امّا مشاهدہ جمال پس آن بسبب تجلی حق است مر دلها را بصفاتی که پیدا
کنندہ است روشنائیها وشادیها را وَالْاَلْطَافِ ونرمیها وتوفیقها ولطف نرمی نازکی در کار
دگر دار ولطف خدا به بندہ توفیق وعصمت وی از گناهان وملاطفہ نیکوئی نمودن وتلطف
نرمی کردن وَالْكَلَامِ اللَّذِيْذِ وَالْحَدِيْثِ الْاَنِيْسِ وسخنان با مزہ وحکایتهای آرام
دهندہ وَبِشَارَةٍ بِالْمَوَاهِبِ الْجِسَامِ ومژدہ دادن بخششهای تناور وبزرگ وَالْمَنَازِلِ
الْعَالِيَةِ ومنزلها وجاهای بلند ومقامات ارجمند وَالْقُرْبِ مِنْهُ ونزدیکی از جناب لطف و
رحمت وی عزّوجل مِمَّا يَئُوْلُ اَمْرُهُمْ اِلَيْهِ از انچہ مر انجام است که باز گردد کار ایشان بسوی
آن وحاصل شود ایشانرا در زمان آیندہ وَجَفَّ بِهٖ الْقَلَمُ مِنْ اَقْسَامِهِمْ فِيْ سَابِقِ اللّٰهِ هُوَ
وازانچہ خشک شدہ بدان قلم ومقدر شدہ از بخششهای ایشان در زمانهای گذشتہ کنایہ است از

تقدیرهای ازلی فَضْلًا مِنْهُ وَرَحْمَةً از جهت فزونی دادن ونیکوئی کردن از خدای تعالے ومهربانی نمودن وَاِثْبَاتًا مِنْهُ لَهُمْ فِی الدُّنْیَا وثابت گردانیدن وپای برجای داشتن از جانب حق مرایشانرا در دنیا تا باین تجلیات وبشارات امیدوار شوند ودر طلب جد ثابت واستوار وخوش دل ونبشاط باشند اِلٰی بُلُوْغِ الْاَجَلِ تا رسیدن مدت وَهُوَ الْوَقْتُ الْمُقَدَّرُ ومراد باجل آن وقت است که تقدیر کرده شده واندازه نموده شده ومتعین ساخته شده است آن را وپیش از رسیدن آن وقت حصول مطلوب ووصول بمنزل مقصود میسر نبود شعر وسحاب الخیر لها مطر + فاذا جاء الا بان تجی + ابان بکسر همزه وتشدید موحده وقت معین برای چیزے بیت تا در نرسد نوبت هر کار که هست + سودی نکند یاری هر یار که هست لِئَلَّا یُفْرِطَ بِهِمُ الْمَحَبَّةُ این ملاطفت وبشارت از حق برای این قوم بجهت آنست که تا مفرط نگردد واز حد در نگذرد ایشان را محبت مِنْ شِدَّةِ الشَّوْقِ اِلَیْهِ از سختی آرزومندی بجناب قرب وی عزوجل فَیَنْقَطِعُ سَرَائِرُهُمْ پس شکسته شود وتهاوطا قتهای ایشان از بس شدت اشتیاق وتعب فراق فَیَهْلِکُوْا پس هلاک شوند وبمیرند اَوْ یَضْعُفُوْا عَنِ الْقِیَامِ بِالْعُبُوْدِیَّةِ یا هلاک نشوند ولیکن سست گردانند از ایستادن واهتمام کردن به بندگی اِلٰی اَنْ یَّاْتِیَهُمُ الْیَقِیْنُ الَّذِیْ هُوَ الْمَوْتُ تا آنکه ایشانرا بیاید یقین که عبارت از موت است فَیَفْعَلُ ذٰلِكَ بِهِمْ پس میکند حق تعالی آن تجلی بصفات لطیفه را با ایشان لُطْفًا مِنْهُ وَرَحْمَةً بجهت لطف کردن از جانب خود ومهربانی نمودن وَمُدَاوَةً وَتَرْبِیَةً لِقُلُوْبِهِمْ وبجهت دارو کردن از امراض باطن وپروردن واصلاح کردن دلهای ایشانرا وَمُدَارَةً لَهَا وبجهت نرمی کردن مردلهای ایشانرا از شدت تجلیات قهریه که از هم پاشند ومتلاشی نشوند وتجلیات لطیفه بیاسایند وخوش حال باشند اِنَّهُ حَکِیْمٌ بدرستیکه حق تعالے

حکیم است رعایت میکند دقائق مصلحت وحکمت را در همه افعال واحکام که جاری میگرداند بر
بندگان خود عَلِیْمٌ داناست باحوال بندگان ودلهای ایشان بحسب قوت وضعف وتحمل قهر
ولطف ومیداند که هرکس را چه می شاید وچه می باید لَطِیْفٌ بِهِمْ لطف ونرمی کننده است باایشان
در همه امور رَءُوْفٌ الرَّحِیْمٌ سخت بخشاینده ومهربانی نماینده است بر بندگان رحیم نیز بمعنی
مهربان است ولیکن رافت از رحمت بیشتر ومبالغه تر است پس تاخیر رحیم بجهت سجع باشد و
اگر رحیم را مخصوص باخرت دارند وجه تاخیر ظاهر است وَلِهٰذَا اُرْوِیَ عَنِ النَّبِیِّ صلعم
وازین جهت که در مشاهدهٔ جمال تجلّی انوار وسرور والطاف وبشارتست روایت
کرده شده است از پیغمبر صلعم اَنَّهٗ کَانَ یَقُوْلُ لِبِلَالٍ اَلْمُؤَذِّنِ که بدرستی بود آنحضرت صلعم
می گفت مر بلال موذن را اَرِحْنَا یَا بِلَالُ راحت وآسایش ده مارا ای بلال وخلاص کن
از رنج ومحنت ملابست اکوان واشتغال بان یَعْنِیْ بِالْاِقَامَۃِ میخواهد آنحضرت راحت بلال
را بتکبیر برآوردن وبرپا کردن نماز را وراحت باذان گفتن نیز احتمال اراده دارد وزود بفهم
می درآید وعبارت بعضی شراح حدیث نیز ناظر در آنست ومانا که تفسیر باقامت بجهت آن باشد
که غالب آنست که بلال نزد دخول وقت نماز اذان میگفت بی احتیاج بامر جدید از آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم وعادت بر آنست که بعد از اذان بجهت انتظار حضور قوم تاخیری در اقامت
نماز میرود پس آنحضرت بجهت غلبه شوق حضور درگاه طاقت آن نیاورده وامر میکرد بلال که
تکبیر برآرد ونماز برپا دارد ومؤید این افاده است انچه در بعضی احادیث صحاح واقع شده است
که اَرِحْنَا بالصلوٰۃ واقامته متصل نماز است فافهم وبالله التوفیق وبرهر تقدیر میفرمود ارحنا
یا بلال ومقصودش آن بود که لِنَدْخُلَ فِی الصَّلٰوۃِ لِمُشَاهَدَۃِ ذِکْرِنَا مِنَ الْجَمَالِ تا در
آییم در نماز از برای مشاهده انچه ذکر کردیم از جمال وتجلّی حق بصفت لطف ولِهٰذَا اقال و

وازین جهت گفت صلی الله علیه وآله وسلم وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَیْنِیْ فِی الصَّلٰوةِ وگردانیده شده است
آرام چشم من وخنکی آن در نماز شرح این در مقالهٔ خامس گذشت وازین کلام شریف ظاهر
میگردد که حال آنحضرت در نماز مشاهدهٔ جمال بود وتجلیات در وی لطیفه بود ظاهرا اغلب
این بود وانکشاف جلال که موجب سماع ازیز از صدر شریف بود مانند ازیز جل چنانچه گذشت
نادر بود والله اعلم تنبیه بتقریریکه مذکور شد مضمون ارحنا یا بلال با حدیث جعلت قرة عینی
یکی مده ومراد از راحت خلاص از قید کثرت دوجود ومناجات حق وشهود حضرت معبود شد وبعضی
گویند که مراد آنست که اذان گو تا نماز کنیم وباداى آن از شغل قلب تعلق باطن که بوی داریم
فارغ شویم وابرای ذمه اذان نموده حق طاعت بجا آورده وامتثال امر نموده راحت یابیم وفرق
درمیان این دو معنی آنست که در اول راحت بوجود نماز وشهود حق ودر ثانی بفراغ ذمه از تعلق
که بوی داریم وشتان ما بینهما والمقام الاول اعلی وارفع فافهم وصلی الله علی خیر خلقه محمد وآله
اجمعین

اَلْمَقَالَةُ الْعَاشِرَةُ

قَالَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ اِنَّمَا هُوَ اللهُ
وَنَفْسُكَ نیست متحقق ومنظور در دائره تعبد وامتثال حکم مگر خدا ونفس تو که اگر طاعت وعبادت
خدا میکنی مخالفت نفس باید کرد واگر موافقت نفس واطاعت او میکنی مخالفت امر الٰهی لازم
می آید وَاَنْتَ الْمُخَاطَبُ وتو خطاب وتکلف کرده شده از جانب الله تعالی بکن ومکن شرع
وَالنَّفْسُ ضِدُّ اللهِ وَعَدُوَّتُهُ ونفس مخالف حق ودشمن ومغضوب ومسخوط وی تعالی
است چه رضای حق سبحانه در امتثال احکام اوست اگرچه ارادت او همه را شامل است و
مؤمنانرا دوست خواندن وکافرانرا دشمن ازین جهت است وَالْاَشْیَاءُ کُلُّهَا تَابِعَةٌ
لِلّٰهِ وهمه چیز که در عالم است تابع قهر وارادت خداست چون همه پیدا کردهٔ اوئید وملک او
تابع او نباشد چه صورت دارد وَالنَّفْسُ لِلّٰهِ خَلْقًا وَمِلْكًا حَقِیْقَةً ونفس نیز در حقیقت

المقالة العاشرة

(ر) وعدا لله

مر خدای راست از روی پیدایش وملکیت اگرچه بظاهر مخالف حکم وی تعالی میرود وآفرینش نفس بر همچنین واقع شده است وَلِلنَّفْسِ اِدِّعَاءٌ ومر نفس را دعوی کردنهاست بر باطل ودروغ در هستی وآثار آن چنانکه بعضی دعوی خدائی کردند چه جای دعوی های دیگر وَتَمَنٍّ وَشَهْوَةٍ فَاِذَا وَافَقْتَ الْحَقَّ فِيْ مُخَالَفَةِ النَّفْسِ وَعَدَاوَتِهَا ونفس را آرزو وشهوة ومیل است بانچه ملایم طبع اوست ولذت ومزه است یدرهم آمیختن شهوت فَاِذَا وَافَقْتَ الْحَقَّ پس چون موافقت کنی تو حق را عزوجل در مخالفت نفس ودشمنی وی فَكُنْتَ لِلّٰهِ خَصْمًا لِنَفْسِكَ پس باشی برای خدا خصومت کننده ونزاع نماینده بر نفس خود ومطالبه کننده حقوق خدا را از وی كَمَا قَالَ اللّٰهُ چنانچه گفته است از خدای عزوجل لِدَاؤُدَ مر داود پیغمبر را علیه السلام يَا دَاؤُدُ اَنَا بُدُّكَ اللَّازِمُ ای داود من چاره کار توام وناگزیر توام که جدا نیستم از تو وبی من نتوانی بسر برد فَالْزِمْ بُدَّكَ پس لازم گیر چاره خود را که منم یعنی بگذار نفس خود را تا از من دور نه افتی وبی من نشوی واز دائره رضای بیرون نروی اَلْعُبُوْدِيَّةُ اَنْ تَكُوْنَ لِيْ خَصْمًا عَلٰى نَفْسِكَ حقیقت بندگی اینست که باشی برای من واز جهت من خصومت کننده بر نفس خود فَتَحَقَّقَتْ حِ مُوَالَاتُكَ لِلّٰهِ وَعُبُوْدِيَّتُكَ لَهُ عَزَّوَجَلَّ پس ثابت ودرست میگردد درین هنگام که مخالفت نفس نمائی وموافقت حق کنی وخصم نفس شوی ودوستی تو مر خدایرا وبندگی تو مر او را وَاَتَتْكَ الْاَقْسَامُ هَنِيْئًا مَرِيْئًا ومی آید ترا رزقهای صوری ومعنوی وجسمی وروحانی که قسمت تو شده ونهاده شده است برای تو صافی وگوارا مُطَيَّبًا پاک وحلال گردانیده شده بدانکه رزق را مقسم نهاده اند مضمون که رحمت عامه حق ضامن آن شده است برای هر ذی حیاتی وموعود که برای متقیان نهاده اند وعده کرده که بگمان وبی رنج برسد ومقسوم که مضمون موعود هر دو همان

قدر برسد که قسمت است و زیاده از آن صورت ندارد بیت چون قسمت تو نیست و بتطلبی
آن ره بتو کی دهند خود قانعی باش + لیکن چون تقوی ورزیدی و در وفقهٔ امر آلهی شدی و مخالفت
نفس کردی میرسد بتو ارزاق مقسومه گوارا و پاک و حلال وَاَنْتَ عِنْدَ اللّٰهِ مُرور حالیکه تو
قوی و ارجمند و گرامی داشته شده وَخَدَمَتْكَ الْاَشْيَاءُ و چاکری میکنند ترا اشیا از آدمیان
و غیر ایشان باطاعت و انقیاد و نفاذ فعل و تصرف تو در آنها وَعَظَّمَتْكَ وَكَرَّمَتْكَ
و بزرگ میدارند اشیا و حسیب می شمارند ترا چنانکه با متقیان و مطیعان و خائفان و متوجهان
درگاه عزت وعده رفته است لِاَنَّهَا بِاَجْمَعِهَا تَابِعَةٌ لِرَبِّهَا زیراکه اشیا بتمام تابع و پیروانند
مر قدرت پروردگار خود را وَمُوَافِقَةٌ لَهٗ موافق و سازگارند مر فعل او را اِذْ هُوَ خَالِقُهَا
وَمُنْشِئُهَا زیراکه وی تعالی پیدا کننده و نو پیدا آرنده تمام اشیاست وَهِيَ مُقِرَّةٌ لَهٗ
بِالْعُبُوْدِيَّةِ و همه اشیا اقرار کننده اند مر او را به بندگی قَالَ اللّٰهُ گفته است خدای عزوجل
وَاِنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ و نیست هیچ چیزی مگر آنکه بپاکی یاد میکند خدای تعالی را
باستایش کردن وی مر او را وَلٰكِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ و لیکن نمی فهمید شما تسبیح
آن اشیا را اَيْ تَذْكُرُ فُلَانًا وَتَعْبُدُ فُلَانًا یعنی ذکر میکنند اشیا خدا را و بندگی میکنند او را
چه تسبیح و تحمید مستلزم اقرار به بندگیست وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا
طَوْعًا اَوْ كَرْهًا پس گفت پروردگار تعالی مر آسمانها و زمین را بعد از پیدا کردن آنها
بیائید مرا خواه برغبت و فرمانبرداری کردن و خواه بکراهت و ناپسند داشتن قَالَتَا اَتَيْنَا
طَائِعِيْنَ گفتند آسمانها و زمین بدلالت حال یا بصریح مقال آمدیم راغب فرمانبرداران
چون همه اشیا بندهٔ خدا و مطیع و منقاد و تابع حکم و تقدیر او بند لاجرم چون تو بموافقت امر حق
و مخالفت هوای نفس رسته و بندهٔ خاص وی و معزز و مکرم نزد وی تعالی گشتی همه اشیا نیز

تعظیم و تکریم خواهند کرد و خدمت خواهند نمود ترا چه بندگان همه آنجانب باشند که مولی
بآنجانب است بیت تو هم گردن از حکم داور مپیچ + که گردن نه پیچد ز حکم تو هیچ + باز تاکید
و مبالغه در نصیحت بمخالفت نفس کرده میفرمایند فَالْعِبَادَةُ كُلُّ الْعِبَادَةِ فِي مُخَالَفَةِ نَفْسِكَ
وَهَوَاكَ پس بندگی همه بندگی در مخالفت نفس و هوای تست قَالَ اللهُ تَعَالَى گفت خدای
تعالی در قرآن مجید خطاب بداؤد پیغمبر علیه السلام فَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ
و پیروی مکن هوای نفس را پس گمراه گرداند ترا پیروی نفس کردن از راه خدای تعالے
وَقَالَ و نیز گفت وی سبحانه تعالی در حدیث قدسی لِدَاؤُدَ مر داؤد را اُهْجُرْ هَوَاكَ
يَا أَيُّهَا لَا مُنَازِعَ يُنَازِعُنِي فِي مُلْكِي غَيْرُ الْهَوَى جدا کن و ترک بده هوای نفس خود را از برا
که نیست هیچ نزاع کننده که نزاع کند مرا در ملک من جز هوای نفس و نزاع کردن هوای نفس مر
پروردگار تعالی را در ملک وی بمعنی مخالفت امر و سرکشی کردنست در فرمانبرداری که در معنی
متضمن دعوی خدای پروردگاری است و از بعض متمردان احمقان صریح این دعوی نیز بوجود آمده
چنانکه فرعون گفت انا ربکم الاعلی و من آلٰه غیری بیت نفس را هفصد سرست و هر سری + از فراز
عرش تا تحت الثری و اتباع هوای نفس و موافقت آن اگرچه از انبیا صلوٰة الله علیهم اجمعین بوجود
آمدنی نبود و لیکن مقصود تاکید مبالغه در زجر و منع امت است که تا متنبه شوند در این ورطه مخفیه
وَالْحِكَايَةُ الْمَشْهُورَةُ عَنْ أَبِي يَزِيدَ الْبِسْطَامِيِّ و سخن مشهورست از سلطان بایزید بسطامی
قدس سره لَمَّا رَأَى رَبَّ الْعِزَّةِ فِي الْمَنَامِ هرگاه که دید پروردگار تعالے را در خواب
فَقَالَ لَهُ پس گفت بایزید پروردگار را كَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَيْكَ چگونه است راه بسوی
تو و وصول بجناب قرب تو یا بار خدایا و در بعضی نسخ یا بار خدایا و بار خدا بمعنی خداوند ترجمه
مولی آید گویند که بار بمعنی بزرگ و بارخدای بمعنی خداوند بزرگ قَالَ اُتْرُكْ نَفْسَكَ

وَتَعَالٰی گفت بگذار نفس خود را و بیا مبیت بعلم اشهرد و قدم راست و دیگر راه نیست آن یکی
بر نفس خود نه وان دگر در کوی دوست فَقَالَ پس گفت ابو یزید فَانْسَلَخْتُ مِنْ نَفْسِیْ
پس بیرون آمدم از نفس خود کَمَا تَنْسَلِخُ الْحَيَّةُ مِنْ جِلْدِهَا چنانکه بیرون می آید مار
از پوست وی و تسلخ در لغت پوست باز کردن کنایت است از کمال بی تعلقی نفس و جدا
افگندن آنرا و برآمدن از وی فَاِذَنِ الْخَيْرُ كُلُّهٗ فِيْ مُعَادَاتِهَا فِي الْجُمْلَةِ پس اکنون
نیکی همه ور دشمن داشتن نفس ست در همه امور فِي الْاَحْوَالِ كُلِّهَا در همه احوال فَاِنْ كُنْتَ
فِيْ حَالَةِ التَّقْوٰی پس اگر هستی تو در حال تقوی و عمل در ظاهر شریعت از غیر الهام
باطن و نور فراست و وصول بحقیقت فَخَالِفِ النَّفْسَ بِاَنْ تَخْرُجَ مِنْ حَرَامِ الْخَلْقِ وَ
شُبُهَاتِهِمْ پس مخالفت کن نفس را از مال حرام خلق و انچه در شبهه در حرمت داشته باشد
که برسد از جانب ایشان بتو وَمِنَّتِهِمْ و از احسانیکه نسبت ایشان بتو در وجود آید ترا
زیر بار منت کند وَالْاِتِّكَالِ عَلَيْهِمْ و از سپردن کار و بار خود با ایشان و اعتماد کردن
بر ایشان وَالثِّقَةِ بِهِمْ و استواری داشتن با ایشان وَالْخَوْفِ مِنْهُمْ وَالرَّجَاءِ لَهُمْ
و بیم داشتن از ایشان و امیدوار بودن با ایشان وَالطَّمْعِ فِيْمَا عِنْدَهُمْ مِنْ حُطَامِ
الدُّنْيَا و از طمع کردن در انچه نزد ایشان ست از اندک مال دنیاوی و حطام بضم و تخفیف
بمعنی ریزه و شکسته هر چیزی و حطم بمعنی شکستن فَلَا تَرْجُ عَطَاءَهُمْ پس امید مدار و هش
ایشان را بهیچ وجه عَلٰی طَرِيْقِ الْهَدِيَّةِ وَالزَّكٰوةِ اَوِ الصَّدَقَةِ اَوِ الْكَفَّارَةِ اَوِ النَّذْرِ
اقسام عطایا که از خلق بوجود می آید طرق آن اینست و فرق میان هدیه و صدقه اینست (فرق میان هدیه و صدقه)
که هدیه باغنیا فرستند بطریق تواضع و اعزاز و اکرام دهند و صدقه انچه بفقرا دهند بر سبیل ترحم
و تلطف و کفارت انچه در جزای یمین و صوم و جز آن دهند و نذر انچه لازم کند بر خود از برای

ند از جنس طاعت یا مباح فَاَقْطَعْ هِمَّتَکَ مِنْهُمْ عَنْ سَائِرِ الْوُجُوْهِ وَالْاَسْبَابِ
پس هر قصد و توجه خود را از خلق از همه وجوه و همه سببها و پیوندها حَتّٰی اِنْ کَانَ لَکَ
نَسِیْبٌ اَوْ ذُوْ مَالٍ لَا تَتَمَنّٰی مَوْتَهٗ لِتَرِثَ مَالَهٗ تا آنکه اگر باشد ترا قریبی و خویشی
مال دار آرزو نکنی مرگ او را تا وارث شوی مال او را اگرچه ملک بارث بی اختیار حاصل
میشود و اما خواستن و آرزو کردن آن باختیار است فَاَخْرِجْ مِنَ الْخَلْقِ جِدًّا یعنی بیرون
آری از خلق بدرشتی و کوشش وَاجْعَلْهُمْ کَالْبَابِ یُرَدُّ وَیُفْتَحُ و بگردان ایشانرا در اعتقاد
خود مانند درکه باز گردانیده و بسته میشود و گشاده میشود و خود بخود می گشاید و نمی بندد بلکه
دیگرے او را می گشاید و می بندد وَشَجَرَةٍ تُوْجَدُ فِیْهَا ثَمَرَةٌ تَارَةً وَتُخْتَلُّ اُخْرٰی
و بگردان خلق را مانند درختی که یافته می شود و در وی میوه یکباری و حاجتمند و لاغر و
بیمیوه میگردد و باری دیگر یعنی یکبار و بار خلق بریک نسق و یک حال نیست و از خود نیست اعتقاد
و وثوق برایشان بجهت توانگر و وَکُلُّ ذٰلِکَ بِفِعْلِ فَاعِلٍ وَتَدْبِیْرِ مُدَبِّرٍ و همه احوال
خلق بفعل فاعلیست و بتدبیر تدبیر کننده است و تدبیر ایشان کار نگریستن وَهُوَ اللّٰهُ و آن
فاعل و مدبر خداست عزوجل لِتَکُوْنَ مُوَحِّدًا لِلرَّبِّ تا آنکه باشی توحید کننده و یکی گوینده
و یکی داننده در خالقیت مر پروردگار را عزوجل وَلَا تَنْسَ مَعَ ذٰلِکَ کَسْبَهُمْ و فراموش
نکنی باوجود آنکه خالق اشیا خداست کسب بندگان را لِتَتَخَلَّصَ عَنْ مَذْهَبِ الْجَبْرِیَّةِ تا خلاص
شوی از مذهب جبریه که میگویند بنده را در فعل هیچ اختیاری نیست و دخلی نه حرکت او مثل
حرکت جماد است وَاعْتَقِدْ اَنَّ الْاَفْعَالَ لَا تَتِمُّ بِهِمْ دُوْنَ اللّٰهِ تَعَالٰی و اعتقاد کن که افعال
تمام نمی شود و پیدا نمی گردد بقدرت بندگان بی قدرت خدای تعالی کَیْلَا تَعْبُدَهُمْ فَتَنْسَی اللّٰهَ
تا آنکه پرستش نکنی و معبود اعتقاد نکنی ایشانرا و فراموش نکنی خدای تعالی را یعنی اگر ایشانرا

لو نسق بالفتح روش و طرز و از ترتیب دادن ... الفضلاء و ... اللغات ۱۲ و خیالات مدار ۱۲

... در فعل انسان ... ۱۲

قادر مطلق و مستقبل در افعال دانی گویا معبود اعتقاد کرده باشی چه خالق مطلق جز معبود نباشد
وَلَا تَقُلْ فِعْلُهُمْ دُوْنَ اللّٰهِ و مگو که فعل ایشان بمحض قدرت ایشان است بی قدرت خدا
فَتَكْفُرَ فَتَكُوْنَ قَدَرِيًّا پس کافر شوی و باشی قدری مذهب و قدریه طائفه اند که
میگویند بنده خالق افعال خود است و آنچه صادر میگردد از وی از حرکات و سکنات بقدرت
او واقع میگردد نه بقدرت حق و اسناد افعال عباد بحق جهت اقدار و تسبیب است و این قول
بدعت و بغاوت شنیع و اشراک است به پروردگار تعالی در خالقیت و نزدیک است که منجر بکفر
گردد و بعضی علما گفته اند که ایشان درین قول بدتر اند از ثنویه که گویند که خالق عالم دو است
و ایشان شرکاء لا یعد و لا یحصی اثبات کنند و در واقع کردار های بندگان داخل عالم است
و چون پروردگار عالم اوست پیدا کننده کردار های بندگان نیز او باشد و نیز چون ذات
و صفات بندگان و اسباب و آلات همه از وست همه کردار های بندگان که اثر و نتیجه آنست
نیز از وی باشد ذات و صفات بندگان همه از حق و انفعال از ایشان معقولیت ندارد ثبت
العرش ثم انقش بیت چیزیکه وجود او بخود نیست هستیش نهادن از خرد نیست و لکن
قُلْ هِيَ لِلّٰهِ خَلْقًا وَلِلْعِبَادِ كَسْبًا و لکن بگو که افعال عباد مر خدا راست از روی
آفریدن و پیدا کردن و مر بندگان راست از روی ورزیدن و کرد آوردن و این مذهب
اهل سنت و جماعت است و وسط است میان جبر و قدر و باین اشارت کرد استاد اهل معرفت
امام بحق ناطق ابو عبد اللہ جعفر صادق علیه و علی آبائه الکرام التحیة والسلام بقول خود لا جبر
و لا قدر و لکن امر بین امرین و تحقیق این کلام آنست که پیدا کردن پروردگار تعالی اشیا
را دو نوع است با سباب و بی اسباب آنرا اسباب عادی خوانند چنانکه آتش را برای گرم کردن
طعام و برای سیر گردانیدن و آب را برای سیراب ساختن آفریده و عادت الٰہی تعالی بر آن جاری شده

بیان فرقهٔ قدریه ۱۲

بیان فرقهٔ ثنویه ۱۲

پیدا کردن اشیاء بر دو نوع است ۱۲

که مسببات را بی اسباب پیدا نکند و باوجود آن قادر است که بی آن نیز کند و اگر خواهد باوجود
آن هم نکند و آنرا خارق عادت خوانند و قصد و ارادت بندگانرا سبب ساخته برای پیدا کردن
حرکات و سکنات ایشانرا و آیات و احادیث نیز دلالت دارد بر آن و قضیهٔ امر و نهی نیز مبنی است
بر وجود کسب و مدخلیت بندگان در افعال چنانکه میفرمایند کَمَا جَاءَتْ بِهِ الْآثَارُ و نیز آمده است
بوجود کسب بندگان را و اخبار از شارع لِبَيَانِ مَوْضِعِ الْجَزَاءِ مِنَ الثَّوَابِ وَ الْعِقَابِ
برای بیان کردن جای پاداش کردارها از ثواب عذاب لفظ موضع مفخم است یا مراد بدان
بهشت و دوزخ است چه این آثار که در جزای اعمال درود یافته است همیشه اثبات فعل و عمل
اند مر بندگانرا و اسناد و اضافت آنها با ایشان دلالتا و صریحا ناطق اند بدان باوجود آن
در اثبات خالقیت حق علی الاطلاق چه افعال و چه غیر افعال و نیز آیات و آثار درود یافته
در کریمهٔ والله خلقکم وما تعملون ثبت هر دو جانب است پس بهر دو باید گرود و بهر دو باید ایمان
آورد و هر دو جانب را نگاهداشت والله اعلم بحقیقة الحال و محققان میگویند که این سری است
که درین دار تکلیف بر هیچکس کشف نشده و انکشاف آن جز در دار آخرت بعد از درآمدن بهشت
صورت نه بندد بیت فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید + شرمنده رهروی که عمل بر مجاز کرد
ابیات آنکه چون نقاب از رخ خود بگشاید + وز پرده ببام خانه بیرون آید + هر سر که تا بی
شب نهان بود + در پرتو روی وی عیان بنماید + فَامْتَثِلْ اَمْرَ اللّٰهِ فِيْهِمْ و فرمانبرداری
کن امر خدا را در بندگان را وَخَلِّصْ قِسْمَكَ مِنْهُمْ بِاَمْرِهِ و جدا کن بخشش خود را از ایشان
بامر وی تعالی یعنی همه جا تابع امر و نهی الهی باش هم در خلق و هم در حق خاصه خود وَلَا
تُجَاوِزْهُ و تجاوز مکن امر خدا را و مگذر از آن فَحُكْمُ اللّٰهِ قَائِمٌ يَحْكُمُ عَلَيْكَ وَعَلَيْهِمْ
پس حکم خدا برپاست حکم میکند وی تعالی بر تو و بر ایشان چه بحکم تشریعی و چه بحکم ارادی تکوینی

۱۴ [illegible]

۱۵ [illegible]

همه مغلوب و محکوم و مقهور حکم او یند فلا تکن فانت الحاکم پس مباش تو حاکم و کونک معهم فذکرنا و بودن تو با ایشان و اسناد و اضافت افعال بر وجه استقلال با ایشان و دیدن نفع و ضرر و خیر و شر از ایشان مستلزم اثبات خلق و قدرت است مر ایشان را و القدر ثم ظلمة و اعتقاد و قدر دعوی اسناد خالقیت و قادریت به بندگان سبب در آمدن تست در ظلمت شرک و بیرون افتادن از نور توحید فادخل فی ظلمة بالمصباح پس در آری در تاریکی چراغ وهو الحاکم و چراغ کدام است که فاصل است میان حق و باطل و مانند آفتابست نسبت بظلمت و نور کتاب الله وسنة رسوله حاکم کدامست کتاب خدا و سنت فرستاده او صلی الله علیه وسلم لا تخرج عنهما بیرون میا از دائره کتاب و سنت فان خطر خاطر او وجد الهام پس اگر بگذرد اندیشه در ضمیر تو یا بیفتد بناگاه معنی در دل تو فاعرضهما علی الکتاب والسنة پس عرض کن آنرا و مقابله کن بر کتاب خدا و سنت رسول و پیروی کن آنرا که موافق کتاب و سنت است و رد کن آنرا مخالف آنست اعتبار و اعتماد مکن بران خاطر و الهام اگرچه از جانب حق نماید اگر واقع نیست خود خیر و اگر هست شاید که ابتلا و امتحان باشد ابو سلیمان دارانی گفت قدس سره گاهی نکته از مواجید این راه درون می آید و بحسن جمالی که دارد خود را بر من جلوه دهد قبول نکنم و بجانب وی ننگرم و گویم تا دو گواه عدل بر راستی و درستی تو گواهی ندهند قبول نکنم آن دو گواه کدام است کتاب خدا جل و علا و سنت رسول وی صلعم فان وجدت فیها تحریم ذالک پس اگر یافتی تو در کتاب و سنت حرام گردانیدن آنچه خطور کرده یا الهام شده مثل ان تلهم بالزنا والریاء مانند آنکه افگنده شود در دل تو که زنا باید کرد یا ریا باید نمود ومخالطة اهل الفسق والفجور یا آمیزش کردن با فاسقان و بیرون آیندگان از فرمان خدا و دروغ گویندگان و تباهی کنندگان وغیر ذلک من المعاصی و جز آن از گناهان فادفعه عنک واهجره ولا تقبله ولا تعمل به پس دور کن آنرا از دل خود و جدا کن و مپسند و کار مبند آنرا واقطع بانه من الشیطان الرجیم

۱
اعماد با اکر ... دل ...
اعتقاد ... فعل ... از وقوع
... شر از ... و
کرده ... ۲ نسق بالکسر
... نمودن ... کردن
غیاث اللغات ۱۲

وجزم کن بآنکه آن خاطر از دور رانده شده از رحمت خدست فَإِنْ وَجَدْتَ فِيهِمَا إِبَاحَتَهُ
پس اگر بیابی تو در کتاب و سنت مباح گردانیدن آنچیز کَالشَّهَوَاتِ الْمُبَاحَةِ مِنَ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ
وَاللُّبْسِ وَالنِّكَاحِ مانند شهوتها و میلها مباح از خوردن و پوشیدن و جماع کردن فَاهْجُرْهُ أَيْضًا وَلَا
تَقْبَلْهُ و پس بگذار او را نیز و قبول مکن وَاعْلَمْ أَنَّهُ مِنْ إِلْهَامِ النَّفْسِ وَشَهَوَاتِهَا و بدانکه آن از خاطر
نفس اند و اندیشهٔ وی و میلهای و شهوتهای اوست وَقَدْ أُمِرْتَ بِمُخَالَفَتِهَا وَعَدَاوَتِهَا و تحقیق امر
کرده شده تو بمخالفت نفس و دشمنی او وَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ تَحْرِيمَهُ وَلَا إِبَاحَتَهُ
واگر نیابی در کتاب و سنت نه حرمت آن چیز و نه اباحت آن بَلْ هُوَ أَمْرٌ لَا تَعْقِلُهُ بلکه آن کاریست که
در نمی یابی تو و نمیدانی حکم آنرا از حرمت و اباحت تا بدانی که از شیطان است یا از نفس مِثْلُ أَنْ يُقَالَ
لَكَ ائْتِ مَوْضِعَ كَذَا وَكَذَا مانند آنکه گفته شود مر ترا بیا جای چنین و چنین اِلْقَ فُلَانًا
الصَّالِحَ در یاب فلان مرد را که صالح است وَلَا حَاجَةَ لَكَ هُنَاكَ و حالانکه نیست ترا حاجت و نیاز مندی
در موضع که در خاطر تو افتاده است که آنجا باید رفت وَلَا فِي الصَّالِحِ و نه ترا حاجت و نیاز مندی است بملاقات
آن مرد صالح لِاسْتِغْنَائِكَ عَنْهُ از جهت نیاز بودن تو از آن مرد بِمَا أَوْلَاكَ اللّٰهُ مِنْ نِعْمَةٍ مِنَ
الْعِلْمِ وَالْمَعْرِفَةِ بسبب چیزیکه داده است ترا خدای تعالی از نعمت علم و معرفت فَتَوَقَّفْ فِي ذٰلِكَ
وَلَا تُبَادِرْ إِلَيْهِ پس ایستادگی کن در کردن آن کار و شتاب بسوی آن فَتَقُولُ هٰذَا إِلْهَامٌ مِنَ
الْحَقِّ پس می گوئی تو با دل خود آیا هست این الهام از جانب حق عزوجل فَأَعْمَلُ بِهِ تا عمل کنم
بآن و هنوز بیک بار تامل کردن و دریافتن آن بسندگی مکن و شتابی منما بَلْ انْتَظِرِ الْخِيَرَةَ فِي ذٰلِكَ
بلکه چشم دار اختیار و برگزیدگی را در آن وَفِعْلَ الْحَقِّ عَزَّ وَجَلَّ و منتظر باش فعل خدا را تا ظاهر گردد
بر تو که مختار و اولی نزد حق کدام است و وی تعالی ترا باختیار خود و فعل خود بکدام جانب سپرد کردن
یا ناکردن و تو با اختیار و شهوت خود در آن نیفتی و اختیار حق و فعل او بچه طریق معلوم گردد بِأَنْ يَتَكَرَّرَ

ذٰلِكَ الْاِلْهَامُ باین طریق که مکرر شود آن خاطر والهام وَتُفَاخِرُ بِالسَّعْيِ وامر کرده شوی بشتابیدن بسوی
آن اَوْ عَلَامَةٌ تَظْهَرُ لِاَهْلِ الْعِلْمِ بِاللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ یا به نشانی که ظاهر میگردد مر کسانی را که
خداوند علم معرفت اند نَجِدُ اَيَعْقِلُهَا الْعَقْلُ مِنَ الْاَوْلِيَاءِ می فهمند و می دریابند آن علامت را عقلا از
جمله اولیا که فهم عن الله دارند و الله تعالیٰ صفائی و نورانیتی در دلهای ایشان پیدا کرده و نشانها و دلیلها
برایشان ظاهر میگردانند که بدان می فهمند که مراد وی تعالیٰ چیست وَالْمُؤَيَّدُ فَانَّ مِنَ الْاَبْدَالِ آ
و می دریابند آنها که قوت فهم و ادراک داده شده اند از نزد حق سبحانه و تعالیٰ از میانه ابدال وَاِنَّمَا لَمْ
تُبَادِرْ اِلٰى ذٰلِكَ لِاَنَّكَ لَا تَعْلَمُ عَاقِبَتَهُ وَمَا يَؤُلُ الْاَمْرُ اِلَيْهِ و آنکه شتابی نمی باید کرد
ترا بسوی آن بجهت آنست که تو نمی دانی پایان آن کار را و چیزیکه باز میگردد این کار بسوی آن چیز
یعنی نمیدانی و عاقبت و مآل آن رضای حق است یا سخط وی وَمَا كَانَ فِيْهِ فِتْنَةٌ وَهَلَكَةٌ و
مَكْرٌ مِنَ اللّٰهِ و نمیدانی چیزیرا که هست آنچیز در آن در حالتیکه آن چیز آزمایش و هلاک و مکر است از خدای
عزوجل وَامْتِحَانًا و در بلا افگندن فَاصْبِرْ حَتّٰى يَكُوْنَ پس صبر کن تا آنکه باشد حق عزوجل
اَلْفَاعِلُ فِيْكَ کار کننده در تو بی اختیار تو فَاِذَا تَجَرَّدَ الْفِعْلُ پس چون برهنه و خالی شود فعل
حق از آمیزش فعل و اختیار تو وَحُمِلْتَ اِلٰى هُنَاكَ و برداشته و برده شوی تو آنجا که در خاطر تو افتاده
و در دل تو افگنده اند فَاسْتَقْبَلَتْكَ فِتْنَةٌ و روی آرد ترا آزمایش و بلا كُنْتَ مَحْمُوْلًا مَحْفُوْظًا
فِيْهَا میباشی تو برداشته شده و نگهداشته شده دران فتنه گویا که تو سوار کرده و غالب کرده میشوی بر فتنه
بر داننده آن و زبون در زیر آن یا محمول عنایت و لطف الٰهی حامل و حافظ تست پس نگهداشته میشوی از تغیر
آن لِاَنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى لَا يُعَاقِبُكَ عَلٰى فِعْلِهِ زیرا که خدای تعالیٰ عذاب نمی کند ترا بر فعل خود و بهر چیزیکه
خود اختیار کرده ابتلای تو وَاِنَّمَا يَتَطَرَّقُ الْعُقُوْبَةُ نَحْوَكَ لِكَوْنِكَ فِيْ شَيْءٍ و راه نمییابد عقوبت و
عذاب بسوی تو مگر از جهت وجود تو و بودن تو داخل در چیزی و اختیار کننده آنچیز را و جونبوا زمیان نفی وجود سبحانه

ف خاطر آنکه در دل گذرد و دل ... کرده در عزت دل ... تعجب ... و بعادت ... ۱۲

وتعالی بفضل خود برای تو کاری اختیار کرد عقاب و عتاب هرچه باشد ع چراکه از ده ویران کسی خراج نگیرد
این بیان که گذشت در اجتناب از حرام و شبهه و مباح تفصیلے که گذشت حکم کسی است که در مقام تقوی و اقتصار
بر ظاهر احکام اعمال و عمل بمباحات است اگرچه حظوظ نفس تر باشد و اما حال ارباب و لایت که از حظ نفس
مجتنب اند و بر قدر ضرورت اقتصار دارند از ان یا الا تر است چنانکه میفرماید فَاِنْ کُنْتَ فِیْ حَالَةِ الْحَقِیْقَةِ
و اگر باشی تو در حالت حقیقت و عمل بدان غیر مقتصر بر ظاهر اعمال وَهِیَ حَالَةُ الْوِلَایَةِ و این حالت ولایت
و مقام اولیا است که در اعلی مرتبه تقوی اند فَخَالِفْ هَوَاکَ پس مخالفت کن هوای نفس ترا و تَبِعِ
الْاَمْرَ فِی الْجُمْلَةِ و پیری کن امر را ظاهر و باطن را باهم چنانکه میفرماید وَاتِّبَاعُ الْاَمْرِ عَلٰی قِسْمَیْنِ و پیروی کردن امر را
بر دو گونه است اَحَدُهُمَا اَنْ تَاْخُذَ مِنَ الدُّنْیَا الْقُوْتَ الَّذِیْ هُوَ حَقُّ النَّفْسِ یکی ازان دو قسم انیست که
بگیری از دنیا انچه کفایت کند در قوام بدن که آن حق نفس است و ترک
دادن آن ظلم است بر نفس وَتَتْرُکَ الْحَظَّ و ترک کنی حظ نفس و زیاده بهره دادن او را از عیش و نعم
وَتُؤَدِّیَ الْفَرْضَ و ادا کنی فرض را و انچه ملحق است بدان از سنن وَتَشْتَغِلَ بِتَرْکِ الذُّنُوْبِ مَا
ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ و مشغول شوی بگذاشتن گناهان انچه پیداست ازان مثل ذنوب جوارح و انچه پوشیده
است مثل گناهان دل یا در خلا و ملا و درین کلام اشارتست بزیادت اهتمام باجتناب معاصی و استقصا در
انواع آن محرمات و مکروحات تحریمی و تنزیهی و افراد آنها بخلاف استقصا در اقسام نوافل عبادات که
آن بی احتیاط در اجتناب سود ندارد و اگر یکی بود که بر فرائض و سنن و اتب اقتصار نماید و در اجتناب
از محرمات و مکروحات باقصی الغایت بکوشند برسد بمقصود خود از قرب و وصول بجناب حق تعالی و تقدس اما
در اقسام نوافل استقصا کند و ممکن هم نیست کردن آن و در ترک محرمات و مکروهات تقصیر دارد این
چیزی نیست بر مثال بیماری که در احتراز مبالغه کند و از دویه و معاجین استعمال نکند امید شفا دارد
اگرچه بعد از مدتی مدید اتفاق افتد بخلاف آنکه ادویه بخورد و پرهیز نکند حالش هر روز تباه تر گردد اگر هر دو کنند

ف
از بیان این مرتبه تقسیمین ۱۲

له ظن بالفتح جای خالی وخالی شدن ۱۲ غ
له ملا بفتح میم آشکارا ۱۲ غ
له استقصا بالکسر طلب بنهایت چیزی رسانیدن و بنهایت چیزی رسیدن غیاث اللغات ۱۲

لابد او لی و انفع باشد و اشارتست آنکه منتهی است اختیار بر نوافل عبادات بدست دارد و اقتصار بر فرائض و سنن نماید از ان حالیکه دارد بر نمی افتد اگر چه از غیر باز میدارد چنانچه شیخ در عوارف گفته است
وَالْقِسْمُ الثَّانِي مَا كَانَ بِأَمْرٍ بَاطِنٍ و قسم دوم و را اتباع امر هست که مامور باشد بامر باطن و هُوَ أَمْرُ الْحَقِّ و آن امر حق است عز و جل يَأْمُرُ عَبْدَهُ وَيَنْهَاهُ می فرماید بنده خود را کاری و باز میدارد و او را از کاری فَإِنَّمَا يَتَحَقَّقُ هٰذَا الْأَمْرُ فِي الْمُبَاحِ الَّذِي لَيْسَ لَهُ حُكْمٌ فِي الشَّرْعِ و متحقق نمی شود و معتبر نمی افتد این امر باطن مگر در مباح که مر او را حکم بیان کرده شده در شرع عَلَىٰ مَعْنَىٰ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَبِيلِ النَّهْيِ باین معنی که آن حکم نیست از قسم آنچه نهی کرده شده است از ان وَلَا مِنْ قَبِيلِ الْأَمْرِ الْوَاجِبِ و نه آن حکم از قبیل امر واجب است چه اگر از قبیل منهی عنه یا واجب باشد دعوی امر باطن در وی بخلاف آن باطل باشد چنانکه قول وی رضی الله عنه است در بعضی مقالات دیگر که باید كُلُّ حَقِيقَةٍ رَدَّتْهَا الشَّرِيعَةُ فَهِيَ زَنْدَقَةٌ یعنی اگر یکی را خلاف حکم شریعت چیزی کشف شود و دعوی امر بدان کند باطلست و اگر اعتقاد بدان کند کافر و زندیق گردد نعوذ بالله من ذلک نعم اگر در امر مباح که شریعت غرا در او حکمی نبود بامر باطن مامور گردد جائز است چنانکه فرموده اند بَلْ هُوَ مُهْمَلٌ تُرِكَ الْعَبْدُ فِيهِ بِاخْتِيَارِهِ یعنی آن چیزیست که نه منهی عنه است و نه واجب بلکه آن حکمیست که فرو گذاشته شده است در وی حکم به نهی و وجوب و گذاشته شده است بنده که تصرف میکند در وی باختیار خود در کردن و نا کردن فَسُمِّيَ مُبَاحًا پس نامیده شد آن حکم را مباح مشتق از بوح بمعنی فراخی و ظهور باحت الدار ساحت سرای و باح بسره اظهره فَلَا يُحْدِثُ الْعَبْدُ فِيهِ شَيْئًا مِنْ عِنْدِهِ پس نو پیدا نکند بنده در وی چیزی را از پیش خود و نه فعل و نه ترک بَلْ يَنْتَظِرُ الْأَمْرَ فِيهِ بلکه چشم دارد ورود حکم را در وی بکردن و یا نا کردن فَإِذَا أُمِرَ امْتَثَلَ پس چون حکم کرده شود بنده در چیزی فرمان برداری

و کسر اول بجهت تعریب است بمجاز یعنی بی دین و از دین و مخلط المذہب اطلاق کرده میشود ۱۲ غ

۵ زندیق بالکسر آنکه قائل بدو صانع باشد ...

می کند فِیْهِ حَرَکَاتُهٗ وَسَکَنَاتُهٗ بِاللّٰهِ پس میگردد جنبشهای او وآرامهای او بامر خدای عزوجل
مَا فِی الشَّرْعِ حُکْمُهٗ فَبِالشَّرْعِ چیزیکه وارد ست در شرع حکم او پس بامر شرع میکند وَمَا لَیْسَ
لَهٗ حُکْمٌ فِی الشَّرْعِ فَبِالْاَمْرِ الْبَاطِنِ وچیزیکه نیست مر او را حکمی در شرع پس میکند بامر باطن
فَحِیْنَئِذٍ یُصِیْرُ مُحِقًّا مِنْ اَهْلِ الْحَقِیْقَةِ پس درین هنگام میگردد آن بنده ثابت و بر حق از اهل
حقیقت وَمَا لَیْسَ فِیْهِ اَمْرٌ بَاطِنٌ فَهُوَ مُجَرَّدُ الْفِعْلِ وچیزیکه نیست در وی حکم شرع و نه امر
باطن پس ملتبس بوی بمجرد فعل آلهی ست که تقدیر محض ست حَالَةُ التَّسْلِیْمِ حالت بیرون آمدن و فانی
شدن از تمامه ارادتها و خواهشها و جریان بر علم آلهی که تقدیر وی رفته و درین هنگام می درآید آن بنده
در حالت سوم که اشارت فرموده بقول خود وَاِنْ کُنْتَ فِیْ حَالَةِ حَقِّ الْحَقِّ واگر هستی تو در حالت حق حق
وَهِیَ حَالَةُ الْمَحْوِ وَالْفَنَاءِ واین حالت محو و فناست از جمیع ارادات و حرکات و بالاتر ست از حال
حقیقت که در وی امر باطن ست و امتثال امر ست ارادهٔ فعل و حرکت بسوی او ست و آن حالت اولیاست
و در نیحال هیچ از نیها نیست وَهِیَ حَالَةُ الْاَبْدَالِ الْمُنْکَسِرِیْ الْقُلُوْبِ لِاَجْلِهٖ و این حالت ابدال است
که شکسته دل اند از جهت حق عزوجل و فانی شده گان در فعل و ارادت وی تعالی اَلْمُوَحِّدِیْنَ الْعَارِفِیْنَ
موحد و عارف کامل اند اَرْبَابِ الْعُلُوْمِ وَالْعَقْلِ خداوندان علم و عقل صحیح اَلسَّادَةِ الْاُمَرَاءِ الشِّحْنِ
مهتران کار فرما شحنهای شهر کارگزار کفایت شعار خُفَرَاءِ الْخَلْقِ بدرقه و نگاهبان خلق خُلَفَاءِ الرَّحْمٰنِ
نایبان خدای رحمن وَاَخِلَّاءِهٖ و دوستان جانی وی که محبت وی در درون ایشان در آمده وَاَعْیَانِهٖ
و گزیدگان وی یا دیده بانان و جاسوسان وی وَاَحِبَّاءِهٖ و دوستان خاص که از همه بمرتبه محبوبی
رسیده اند عَلَیْهِمُ السَّلَامُ فَاتِّبَاعُ الْاَمْرِ فِیْهَا پس اتباع امر درین حالت که در وی امر ظاهری وباطنی
خواهد بود مُجَانَبَتُكَ اِیَّاكَ مخالف شدن تست ترا در حالت گذشته بمخالفت نفس و هوای بوده
بِالتَّبَرِّیْ مِنَ الْحَوْلِ وَالْقُوَّةِ به بیزار شدن و بر آمدن از توانائی و حیات و برگشتن و جنبیدن و توانا شدن

یعنی از قصد و ارادت چنانکه میفرمایند وَاَنْ لَا یَکُوْنَ لَکَ اِرَادَۃٌ وَّهِمَّةٌ و اینکه نباشد ترا خواهش و قصد
فِیْ شَیْءٍ اَلْبَتَّةَ در هیچ چیز قطعاً دنیا و عقبیٰ نه در اعراض دنیا و نه در اعراض آخرت فَتَکُوْنُ
عَبْدَ الْمَلِکِ لَا عَبْدَ الْمُلْکِ پس میباشی تو بنده پادشاه نه بنده پادشاهی یعنی معامله تو بذات حق
باشد و شهود وی نه با فعال حق عالم و وجود وی عَبْدُکَ الْاَمْرِ لَا عَبْدُ الْهَوَی بنده امر حق نه بنده آرا
و خواهش که در امر تشریعی میباشد و تواند که الآمر بلفظ اسم فاعل باشد کَالطِّفْلِ مَعَ الظِّئْرِ همچو بچه با
دایه کَالْمَیِّتِ الْغَسِیْلِ مَعَ الْغَاسِلِ و همچو مرده شسته شده در دوست شوینده وَالْمَرِیْضِ الْمُغْلُوْبِ
عَلَی الْحِسِّ بَیْنَ یَدَیِ الطَّبِیْبِ و همچو بیماری بیتاب بیشعور پیش طبیب فِیْمَا سِوَی الْاَمْرِ وَ
النَّهْیِ اما این بیقصدی و بی ارادتی و تسلیم و بی اختیاری در غیر امر و نهی خواهد بود اما در آنچه امر و نهی واقع
شده وظیفه فرمانبردار یست و البته می باید کرد و اگر قصدی و ارادتی در امتثال خواهد بود آن نیز از حیثیت
خواهد بود که شارع ارا کرده که بنده اراده کند و خواست که وی بخواهد این نیز قسمی از محویت و فناست

المقالة الحادیة عشر

اَلْمَقَالَةُ الْحَادِیَةَ عَشَرَ قَالَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ اِذَا اُلْقِیَتْ عَلَیْکَ
شَهْوَةُ النِّکَاحِ فِیْ حَالَةِ الْفَقْرِ وقتی که انداخته شود بر تو و پیدا کرده شود در تو میل و رغبت جماع
یا عقد زنان شوی در حالت فقر و احتیاج وَعَجَزْتَ عَنْ مُؤْنَتِهٖ و ناتوان باشی تو از برداشتن
بار گرانی آن فَصَبَرْتَ عَنْهُ پس شکیبائی ورزی تو از نکاح مُنْتَظِرًا لِلْفَرَجِ مِنَ الْبَارِیْ
چشم دارنده کشاد غم و اندوه را از آفریدگار عز و جل اِمَّا بِزَوَالِهَا وَاقْتِلَاعِهَا عَنْکَ یا بدور شدن
شهوت از تو و برکندن و باز داشتن آفریدگار تعالی آن شهوت را از تو بِقُدْرَتِهِ الَّتِیْ اَلْقَاهَا
عَلَیْکَ وَاَوْجَدَهَا فِیْکَ بقدرت خود که انداخته است وی تعالی آن شهوت را بر تو و پیدا کرده
آنرا در تو یعنی چون در اول بقدرت خود آن شهوت در تو انداخته در آخر نیز قادر است که بر آرد آنرا از تو
فَیُعِیْنُکَ وَیَصُوْنَکَ مِنْ حَمْلِ مُؤْنَتِهَا اَیْضًا پس یاری دهد ترا و نگهدارد ترا از برداشتن آن بار گرانی

(نفیس)

آن شهوت نیز و چون شهوت را از اصل دور کرد و باز داشت از حمل موئنت آن نیز نگاهداشت بِاِیْصَالِهَا
اِلَیْكَ مَوَاهِبَةً. برسانیدن شهوت یعنی زنیکه تقضای شهوت بدان توان کرد و آوردن آن بسوی
تو بطریق بخشش و احسان مَهْنِیًّا مَکْفِیًّا درحالیکه تهنیت و مبارکباد گفته شده تو و کفایت کرده شده
از همه سوئنها مِنْ غَیْرِ تَحَمُّلٍ فِی الدُّنْیَا وَلَا تَبِعَةٍ فِی الْعُقْبٰی بی هیچ گرانی در دنیا و عاقبت بد و در آخرت
و چون پیدا کرده شود در تو شهوت نکاح و صبر کنی بانتظار کشاد کار از جانب آفریدگار ربکی ازین دو وجه
سَمَّاكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ صَابِرًا شَاکِرًا نام میکند و میخواند خدای تعالیٰ صابر و شاکر لِصَبْرِكَ عَنْهَا
از جهت صبر کردن تو از شهوت و شکر گفتن تو نعمت کشاد کار را و در حقیقت صبر شامل همه انواع طاعات است شکر و
غیر شکر و همه طاعات از افراد صبر اند و ازین جهت بصریح وجه شاکریت ذکر نفرمود وَرَاضِیًا بِقِسْمِهٖ نام میکند
و میخواند ترا راضی بقسمت خود و چون اضطراب نکردی و در پی در تحصیل شهوت ندیدی فَزَادَكَ عِصْمَةً وَّ
قُوَّةً پس زیاده میگرداند وی تعالیٰ ترا نگاهداشت از معصیت و توانائی بر طاعت فَاِنْ کَانَتْ قِسْمًا
سَاقَهَا اِلَیْكَ مَکْفِیًّا مَهْنِیًّا بعد از انکه صبر کردی اگر آن شهوت در قسمت تو نهاده اند و نصیب تست میراند
و میرساند آنرا بسوی تو درحالیکه هستی تو کمفی منها فَیَنْقَلِبُ الصَّبْرُ شُکْرًا پس میگردد و صبر شکر و در حقیقت
دوام صبر در آخر منجر بشکر گردد و چون تلخی که در صبر میباشد برون رود مقام رضا حاصل گردد مصرع صبر
تلخست ولیکن بر شیرین دارد و اگرچه فور نعمت و حصول مطلوب نیز شیرین گواراننده است وَهُوَ عَزَّ وَجَلَّ وَ
عَدَ الشَّاکِرِیْنَ بِالزِّیَادَةِ فِی الْعَطَاءِ و حق تعالیٰ نوید داده است سپاس گویندگانرا بفزودنی در بخشش قَالَ
اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لَئِنْ شَکَرْتُمْ لَاَزِیْدَنَّکُمْ و بوعده زیاده بر شکر کفایت نکرده و بوعید کفران نعمت تاکید
و تقریر نموده است و گفته وَلَئِنْ کَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِیْ لَشَدِیْدٌ وَاِنْ لَّمْ تَکُنْ قِسْمًا لَّكَ و اگر نیست آن
شهوت قسمت تو و رسیدنی بتو نیست فَالْغِنَاءُ عَنْهَا بِقَلْعِهَا مِنَ الْقَلْبِ پس بی نیازی از ان بر
برکندن اوست از دل اِنْ شَاءَتِ النَّفْسُ اَوْ اَبَتْ اگر خواهد نفس یا نخواهد آنچه نصیب نیست و رسیدنی نیست کردن

مطلق آرزو و خواهش خواه
آرزوے طعام باشد خواه
آرزوے جماع ۱۲ غیاث
اللغات ۱۲ بغیت
بالکسر حاجت و مراد ۱۲ م

دران وخیال رسیدن آن ضائع وموجب تشویش وقت وتفرقهٔ خاطر ونزاع در قضا است فَلَازِمِ الصَّبْرَ
وَخَالِفِ الْهَوٰی پس حاصل وخلاصه آنست که لازم گیر درین باب ودر جمیع ابواب مخالف کن هوای
نفس را وَعَانِقِ الْاَمْرَ ودست در گردن دار امر شریعت را ودر آویز در وی وَارْضَ بِالْقَضَاءِ خوشنود
باش بحکم قضا وقدر وَارْجُ بِذٰلِكَ الْفَضْلَ وَالْعَطَاءَ وامیدوار باش بالتزام این دو صفت وتمسک
بدان فزونی کرم وبخشش پروردگار را که خلاصهٔ کار مسلمانی همین دو چیز است امتثال امر شرعی وتسلیم حکم ازلی
آنچه بگوید بکن وآنچنانکه دارد باش اول عبادتست وثانی عبودیت ومرجع ومآل هر دو بصبر است وَقَدْ قَالَ اللّٰهُ
عَزَّ وَجَلَّ اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ جز این نیست که داده میشود صبر کنندگان را بر طاعت
الٰهی مزد ایشان بیشمار ابیات صبر کن صبر که جز صبر دوائی نبود + هر کرا دست غم عشق رگ جان گیرد +
چه کند گر سر تسلیم ندارد درپیش + هر کرا پنجهٔ عشق تو گریبان گیرد

اَلْمَقَالَةُ الثَّانِيَةُ عَشَرَ

قَالَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ اِذَا اَعْطَاكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مَالًا چون بدهد خدا تعالی ترا
مالی را فَاشْتَغَلْتَ بِهٖ عَنْ طَاعَتِهٖ پس باز مانی بمحبت آن مال وتعلق وی از فرمانبرداری خدا تعالی و ادای
حق وی تعالی حَجَبَكَ بِهٖ عَنْهُ دُنْيَا وَاُخْرٰی محجوب گرداند و باز دارد ترا خدا تعالی بسبب آن مال از
قرب خود ورحمت خود در دنیا وآخرت وَرُبَّمَا سَلَبَكَ اِيَّاهُ وبسا باشد که برباید وبگیرد از تو آن
مال را وَغَيَّرَ لَكَ وتغییر دهد حال ترا ودر بعضی نسخ غَيَّرَكَ بعین مهمله وثای مثلثه از عثار بمعنی لغزیدن یعنی
بلغزاند وبیفگند ترا اَوْ فَقَّرَكَ ونقیر محتاج گرداند ترا عُقُوْبَةً لَكَ بجهت سزا دادن وعذاب کردن ترا لِاشْتِغَالِكَ
بِالنِّعْمَةِ عَنِ الْمُنْعِمِ از جهت مشغول شدن تو به نعمت وباز ماندن تو از نعمت دهنده وَاِنِ اشْتَغَلْتَ بِطَاعَتِهٖ
عَنِ الْمَالِ واگر مشغول شوی بطاعت خدای عزّ وجل وادای حق وی وباز مانی از محبت مال وتعلق بدان جَعَلَهٗ
لَكَ مَوْهِبَةً بگرداند خدای تعالی آن مال را برای تو بخشش وَلَمْ يَنْقُصْ مِنْهُ حَبَّةً وَّاحِدَةً وکم نکند
از ان مال یکدانه هرچند ازان صرف کنی وبدهی كَانَ الْمَالُ خَادِمَكَ وَاَنْتَ خَادِمُ الْمَوْلٰی باشد

مال چاکر و خدمتگار تو و باشی تو خدمتگار خداوند فَتَعِیْشُ فِی الدُّنْیَا مُدَلَّلًا پس زندگانی میکنی در دنیا ناز و نعمت داده شده وَفِی الْعُقْبٰی مُکَرَّمًا مُطَیَّبًا فِیْ جَنَّةِ الْمَاوٰی و زندگانی میکنی در آخرت گرامی داشته شده و خوشحال گردانیده شده در بهشتی که جای میگیرند در وی متقیان دار و اح شهدا مَعَ الصِّدِّیْقِیْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِیْنَ همراه صدیقان و شهیدان و صالحان ذکر نبیین نکردند زیرا که ایشان متبوع همه اند مقصود اینجا ذکر تابعان ایشانست

اَلْمَقَالَةُ الثَّالِثَةَ عَشَرَ

قَالَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ لَا تَخْتَرْ جَلْبَ النَّعْمَآءِ وَلَا دَفْعَ الْبَلْوٰی اختیار مکن و بر مگزین کشیدن و حاصل کردن ناز و نعمت را برای خود و نه دفع کردن و راندن سختی و محنت را از خود یعنی سعی مکن در آنکه بتدبیر و اختیار خود برای نفس منفعتی حاصل کنی یا از وی ضرری دفع نمائی فَالنَّعْمَآءُ وَاصِلَةٌ اِلَیْكَ اِنْ کَانَتْ قِسْمَكَ زیرا که نعمت رسیدنی است بتو اگر هست نصیب تو اِسْتَجْلَبْتَهَا اَوْ کَرِهْتَهَا خواهی طلب کن و بکش آنرا بجود یا ناخوش دار و بران آنرا از خود وَالْبَلْوٰی حَالَّةٌ بِكَ اِنْ کَانَتْ قِسْمَكَ و همچنین بلا و سختی فرود آینده است بتو اگر هست نصیب تو مُقْضِیَّةٌ عَلَیْكَ حکم کرده شده است بر تو سَوَآءٌ کَرِهْتَهَا اَوْ دَفَعْتَهَا بِالدُّعَآءِ برابر است که ناخوش داری آنرا یا برانی آنرا بدعا و زاری اَوْ صَبَرْتَ وَتَجَلَّدْتَ لِتَرْضِیَ الْمَوْلٰی یا صبر کنی و بزور جلدی نمائی برای خوشنودی پروردگار بَلْ سَلِّمْ فِی الْکُلِّ بلکه گردن بنه حکم قضا و قدر الٰهی را و بسپار خود را بوی در همه کارها خواه نعمت باشد خواه بلای فَیَفْعَلَ الْفِعْلَ فِیْكَ تا بکند خداوند تعالی کار خود را در تو فَاِنْ کَانَتِ النَّعْمَآءُ فَاشْتَغِلْ بِالشُّکْرِ پس اگر باشد نعمت مشغول شو بسپارداری و ثنا گوئی مولی وَاِنْ کَانَتِ الْبَلْوٰی و اگر باشد بلا فَاشْتَغِلْ بِالتَّصَبُّرِ اَوِ الصَّبْرِ پس مشغول شو بیکی ازین دو چیز یا بتکلف صبر نمودن یا بی تکلف صبر کردن اگر نفس و طبیعت مخالفت آن نمایند اَوِ الْمُوَافَقَةِ وَالرِّضَآءِ یا بساز داری کردن و خوشنود بودن اگر نفس آرام شده و سرکشی گذاشته است اَوِ التَّنَعُّمِ فِیْهَا یا بلذت گرفتن ببلوی و بلا از نعمت شناختن از محبت

المقالة الثالثة عشر

له صدیقین بالکسر و تشدید دال ... نبابت است ... دیکی ... صدیق ... حضرت صلعم اول از همه ایمان آورد و شهدا بضم شین و فتح اول و تخفیف دال ... دوست و دوستان مفرد و جمع ... شهید ... یعنی گواه و کشته شده ... ناشد ۱۲ ... ۱۲

غلبه کرده و ذوق روی نموده است اَوِالْعَدَمِ وَالْفَنَاءِ فِیْهَا یا نیست شدن و فانی گشتن و برباد
اگر شهود و رویت میلی دست داده و از هستی ربوده است عَلٰی قَدْرِ مَا تُعْطٰی مِنَ الْحَالَاتِ براندازه
آنچه داده میشوی تو از حالتها وَتُنْقَلُ فِیْهَا وَلِتُسَیَّرُ فِی الْمَنَازِلِ و از جائی بجائی برده میشوی و سیر
سلوک کنانیده میشوی در مقامات قرب و منازل آن فِیْ طَرِیْقِ الْمُلُوْکِ الَّذِیْ اُمِرْتَ بِطَاعَتِهٖ وَ
الْمُوَالَاتِ در راهِ خداوند کاریکه امر کرده شده بفرمانبرداری وی و دوستی و پیوستگی وی لِیَتَّصِلَ اِلَی
الرَّفِیْقِ الْاَعْلٰی تا برسی و پیوندی بجماعهٔ انبیا و رسل و ملاء اعلی از ملائکه و بعضی در حدیث اخترت الرفیق
الاعلی ذات مقدس باری تعالی را نیز اراده داشته اند و گفته اند که اطلاق رفیق از رفق بمعنی رحمت و رافت
بروی سبحانه آمده است و این یا متعلق است بشق اخیر که بلاست یا بهر دو شق نعمت و بلا یعنی بشکر و صبر و موافقت
و رضا و فنا بمقامی برسی که بقرب حق تعالی واصل شوی فَتُقَامُ فِیْ مَقَامِ مَنْ تَقَدَّمَ وَمَضٰی مِنَ
الصِّدِّیْقِیْنَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِیْنَ پس استاده کرده میشوی در جای استادن کسانیکه پیشتر رفته اند
و گذشته اند از صدیقان و شهیدان و صالحان اَعْنِیْ بِهٖ اَقْرَبُ الْعَلِیِّ الْاَعْلٰی میخواهم و مراد میدارم برسیدن
باینمعنی و باینمقام قرب پروردگار بلند قدر و مرتبه را که بلند تر است از همه اشیا بجهت انتهای سلسله علیت
و سببیت بوی که فوق وی علتی نیست لِتُعَایِنَ مَقَامَ مَنْ سَبَقَكَ اِلَی الْمَلِیْكِ تا معاینه کنی جای
آن کسانی را که پیشی کرده اند ترا در رسیده بپادشاه علی الاطلاق جَلَّ جَلَالُهٗ وَعَزَّ سُلْطَانُهٗ وَمِنْهُ دَنٰی
و از درگاهِ عزت او نزدیک شده اند فَلَقَجَاءُ وَاعِنْدَهٗ کُلَّ طَرِیْفَةٍ[1] و یافتند نزد وی هر نعمتی نو و نا
و شگفت را و در بعضی نسخ کل طریقة واقع شده بمعنی راه و روش وَحِبَاءً و یافته اند نعمت و نصیب کامل را
وَسُرُوْرًا وَاَمْنًا وَکَرَامَةً وَنَعْمَاءَ و یافته خوشی و امن و بزرگی و نعمتها را دَعِ الْبَلِیَّةَ تَزُوْرُكَ بگذار
بلا را که نازل شده است تا زیارت کند ترا خَلِّ عَنْ سَبِیْلِهَا راه کن او را تا در آید وَلَا تَقِفْ بِدُعَائِكَ
فِیْ وَجْهِهَا و مایست بدعای تو در روی او و درین کلام اشارتست بآنکه بلا گویا شخصی است بزیارت و

[1] طریف و طارف مال نو و نادر و منتخب اللغات ۱۲

وملاقات تو آمده و نزدیک کرده بشیک کاری و حکمتی در آمدن وی خواهد بود و در بروی او مبند و بگذار تا در آید
و ظاهر شود که برای چه کار آمده و حکمت در آمدن وی چیست وَلَا تَجْزَعْ مِنْ مَجِيئِهَا وَقُرْبِهَا و ناشکیبائی
مکن از آمدن بلیه و نزدیک شدن وی و مترس از آفت وی که آخر نور ایمان و صبر و رضای تو نار بلا را خواهد
کشت و سرد گرداند و بغلبهٔ قوت ایمان و صبر سلامت خواهی ماند از آفت آن فَلَيْسَ نَارُهَا أَعْظَمَ مِنْ نَارِ
جَهَنَّمَ وَلَظَاهَا زیرا که نیست آتش وی بزرگتر از آتش دوزخ و زبانهٔ آن وَقَدْ ثَبَتَ فِي الْخَبَرِ الْمَرْوِيِّ
عَنْ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ و حال آنکه تحقیق ثابت شده است در حدیثی که روایت کرده شده است از بهترین خلق
وَخَيْرِ مَنْ أَقَلَّتْهُ الْأَرْضُ وَأَظَلَّتْهُ السَّمَاءُ و بهترین کسی که برداشته است او را زمین و سایه کرده او را
آسمان مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى محمد برگزیده شده از میان مخلوقات صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اَنَّهُ قَالَ بدرستیکه گفته است
آنحضرت صلعم اِنَّ نَارَ جَهَنَّمَ تَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِ که آتش دوزخ میگوید مر مسلمان را در وقت گذشتن وی از آتش
بر صراط جُزْ يَا مُؤْمِنُ فَقَدْ اَطْفَأَ نُوْرُكَ لَهَبِيْ روان بگذار ای مومن پس به تحقیق فرو میرانید نور ایمان
تو زبانهٔ مارا فَهَلْ كَانَ نُوْرُ الْمُؤْمِنِ الَّذِيْ اَطْفَأَ لَهَبَ النَّارِ فِي اللَّظٰى پس آیا بود نور مومن که
فرو میرانید زبانهٔ آتش را در دوزخ اِلَّا الَّذِيْ صَحِبَهٗ فِي الدُّنْيَا مگر نوری که همراه بود او را در دنیا اَلَيْسَ
تَمَيَّزَ بِهٖ مِنْ اَطَاعَ وَعَصٰى آن نوری که جدا شد بوی مطیع و عاصی از یکدیگر فَيُطْفِيْ هٰذَا النُّوْرُ
لَهَبَ الْبَلْوٰى پس البته فرو میرانید این نور ایمان زبانهٔ بلا را و تیزی و سختی آنرا وَلْيُخْمِدْ بَرْدُ صَبْرِكَ
وَمُوَافَقَتِكَ لِلْمَوْلٰى و فرو میرانید و ساکن میگرداند سردی صبر تو و موافقت تو حکم مولی تعالی را و تواند که
فلیطفی ولیخمد بصیغهٔ امر غائب باشد و هو الاظهر حَرَّ مَا حَلَّ بِكَ مِنْ ذٰلِكَ سوزش و فروختگی
چیزیرا که فرود آمده است بر تو از ان بلا وَقَرُبَ مِنْكَ دَنٰى و نزدیک شده است از تو فَالْبَلِيَّةُ لَمْ تَأْتِكَ
لِتُهْلِكَكَ پس بلا نیامده است ترا برای آنکه هلاک کند ترا وَلٰكِنَّهَا تَاْتِيْكَ لِتَخْتَبِرَكَ ولکن وی
میاید ترا تا بیازماید ترا و تحقیق صحة ایمانک و ثابت گرداند درستی ایمان ترا و تُؤَيِّدَ قَاعِدَةَ يَقِيْنِكَ

لظی بفتحتین زبانه زننده از آتش و نام دوزخ ۱۲ غیاث اللغات

شرر بفتحتین و بای موحده پارهٔ آتش ۱۲ غیاث اللغات

لهب بفتح اول و دوم در آخر بای موحده شعلهٔ بی دود آتش و بفتحتین افروختگی و سوزش آتش ۱۲ منتخب

صبر بالکسر و حرف چهارم بای موحده آزمودن و بمعنی امتحان و آزمودن ۱۲ غ

وقوی گرداند بنیاد یقین ترا وَیُبَشِّرُكَ بَاطِنُهَا مِنْ مَوْلَاكَ و خبر خوش ساند ترا باطن و حقیقت
بلیلا از جانب مولای تو بِمُبَاهَاتِهِ بِكَ بمفاخرت کردن مولی تو و اظهار رضا و خوشنودی وی را
از تو بصبر قَالَ اللهُ تَعَالَىٰ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتّٰى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِيْنَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِيْنَ و هر آئینه
مبتلا میگردانم و تکلیف میکنم شمارا تا آنکه بدانیم و ظاهر کنیم جهاد کنندگانرا از شما و صبر ورزندگان بر محنت
و مشقت جهاد وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ و بیازمائیم بچیزی که خبر دهد از عملهای شما و ظاهر گردد حسن و قبح آن
فَإِذَا ثَبَتَ مَعَ الْحَقِّ إِيْمَانُكَ پس چون ثابت شود با حق تعالی ایمان تو وَافَقْتَهُ فِي فِعْلِهِ بِيَقِيْنِكَ
و سازگاری کنی تو حق را در فعل او بیقین تو كُلُّ ذٰلِكَ بِتَوْفِيْقٍ مِنْهُ وَمِنَّتِهِ همه آن بتوفیق از خدا
و فضل و نعمت و احسان اوست فَكُنْ أَبَدًا صَابِرًا مُوَافِقًا مُسْلِمًا پس باش درین هنگام همیشه
صبر کننده بحکم او و موافقت نماینده قضا او و قدر او را و تسلیم نماینده احکام او را وَلَا تُحْدِثْ فِيْكَ وَلَا
فِيْ غَيْرِكَ حَادِثَةً مّا پیدا مکن در حق خود و نه در حق غیر خود هیچ امری نو پیدا شده را اخْرُجْ عَنِ
الْأَمْرِ وَالنَّهْيِ که بیرون است از دائرهٔ امر و نهی فَإِذَا كَانَ أَمْرُهُ پس هرگاه که یافته شود امر خدای
عزوجل فَتَسَامَعْ پس گوش بنه وَتَسَارَعْ و شتابی کن بفرمان برداری آن وَتَجَلَّدْ وَتَقَاوَ
جلدی کن و قوت نما وَتَحَرَّكْ وَلَا تَسْكُنْ و بجنبش عمل کن و آرام مکن و تکاسل منمای وَلَا تُسَلِّمْ
لِلْقَدَرِ وَالْفِعْلِ و محض تسلیم مباش تقدیر فعل الٰهی را بی سعی در عمل تا در ورطهٔ جبر جهل نیفتی بَلْ اِبْذَالْ
طَوْقَكَ وَمَجْهُوْدَكَ لِتُؤَدِّيَ الْأَمْرَ بلکه در باز طاقت و کوشش خود را برانکه ادا کنی امر حق را
فَإِنْ عَجَزْتَ پس اگر نتوانی ادای امر بتمام و کماحقه کرد فَلَا تُكَ وَالْإِلْتِجَاءُ إِلٰى مَوْلَاكَ پس بگریزا
آوردن بخداوندگار خود عزوجل فَالْتَجِئْ إِلَيْهِ وَتَضَرَّعْ وَاعْتَذِرْ پس پناه آر بسوی وی و خواری
و زاری کن از سبب ناتوانی و عذر خواه از تقصیر خود وَفَتِّشْ عَنْ سَبَبِ عَجْزِكَ عَنْ أَدَاءِ أَمْرِهِ و کاوش
کن از سبب ناتوانی و تقصیر خود از ادای امر خدای عزوجل وَصَدِّكَ عَنِ التَّشَرُّفِ بِطَاعَتِهِ و سبب

له تقا بضم اول پرهیزگاری از لطائف و تعجب ۱۲

عه تفتیش کاویدن و باز جستجو کردن ۱۲-۱۲-۱۲

روی گردانیدن تو از مشرف یافتن بطاعت وی تعالی را یعنی تامل کنی و بحال خود و را تا در یابی که بسبب این ناتوانی و بی توفیقی چیست لَعَلَّ ذٰلِکَ بِشُؤْمِ دَعَاوِیْکَ شاید که آن عجز و دوری برگردانیدن بشومی دعویهای تو باشد که در قرب حق و وصول بمقامات علیه بدروغ و بے حجت و برهان میکنی وَسُوْءِ اَدَبِکَ بِطَاعَتِہٖ و بسبب ادب نگاه نداشتن در طاعتِ حق و چنانکه باید ادا نکردن وَبِرُعُوْنَتِکَ و بسبب حماقت و سبکی و شتابی و سستی تو باشد وَاِتِّکَالِکَ عَلٰی حَوْلِکَ وَقُوَّتِکَ و بسبب اعتماد کردن تو بر قوت و قدرت و توانائی تو باشد وَاِعْجَابِکَ بِعَمَلِکَ و بسبب عجب نمودن و نیک پنداشتن تو عمل ترا و خویشتن بینی تو باشد وَشِرْکِکَ اِیَّاہُ بِنَفْسِکَ وَبِخَلْقِہٖ و بسبب شریک گردانیدن تو حق را بنفس خود و آرزو و هوا و وی شریک گردانیدن حق بخلق بسمعہ و ریا فَصَدَّکَ عَنْ بَابِہٖ وَعَزَلَکَ عَنْ طَاعَتِہٖ وَخِدْمَتِہٖ پس راندو بگردانید وی تعالیٰ ترا از در خود و بیکار ساخت و بر آورد ترا از طاعت خود و چاکری خود وَقَطَعَ عَنْکَ مَدَادَ تَوْفِیْقِہٖ و برید و باز داشت از تو مدد توفیق خود را وَوَلّٰی عَنْکَ وَجْهَہُ الْکَرِیْمَ و بگردانید از تو روی خود را یعنی لطف و عنایت و کرم خود را وَمَقَتَکَ وَقَلَاکَ و دشمن داشت و خشم گرفت و برانداخت ترا وَشَغَلَکَ بِبَلَایِکَ دُنْیَاکَ وَهَوَاکَ وَاِرَادَتِکَ وَمُنَاکَ و مشغول گردانید و در کار داشت ترا ابتلای تو و هوای تو و خواهش تو و آرزوهای تست و اینها همہ آفتها و بلاهاست که گرفتار ساخته و در انداخته است ترا بآن از درگاهِ قرب و رضای خود اَمَا تَعْلَمُ اَنَّ کُلَّ ذٰلِکَ مُشْغِلٌ عَنْ مَوْلَاکَ آیا نمیدانی تو که اینها همه باز دارنده است ترا از خداوند تو وَمُسْقِطُکَ عَنْ عَیْنِ الَّذِیْ خَلَقَکَ و افگنده تست از چشم عنایت کسی که پیدا کرد ترا وَرَبَّاکَ و تربیت کرد ترا از آغاز آفرینش تا انجام وَخَوَّلَکَ و مالک گردانید ترا مال و منال را وَاَعْطَاکَ وَحَبَاکَ و بخشید ترا نعمتهای در جزای اعمال تو و بخشید نعمتهای دیگر بمحض موهبت بی جزای اعمال لَا یُلْهِیَنَّکَ ترس تا مشغول نگرداند و در بعضے نسخ لایکفیک یعنی روی نگرداند ترا عَنْ مَوْلَاکَ غَیْرُ مَوْلَاکَ از خداوندگار تو غیر خداوندگار تو کُلُّ مَنْ سِوٰی مَوْلَاکَ غَیْرُہٗ هر کسی که جز مولای تست غیر اوست و چون توجه

والتفاط بغیرو برگزیدن آن برذکر طاعت مولی منع کرده اند فَلَا تُؤْثِرْ عَلَيْهِ غَيْرَهٗ پس برگزین برو
تعالی غیر او را فَاِنَّهٗ خَلَقَكَ لَهٗ زیرا که وی تعالی پیدا کرده است ترا برای عبادت خود فَلَا تَظْلِمْ نَفْسَكَ
پس ستم مکن بر خود فَتَشْتَغِلَ بِغَيْرِهٖ عَنْ اَمْرِهٖ پس ازین که مشغول شوی بغیر وی روی گردانندہ از امر وی
فَيُدْخِلَكَ نَارَهُ الَّتِيْ وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ پس آرد ترا در آتش خود که فروزینه او آدمیان
و سنگها اند فَتَنْدَمَ وَلَا يَنْفَعُكَ النَّدَمُ پس پشیمان شوی و سود نکند ترا پشیمانی و تلافی نتوانی کردن
آن را وَتَعْتَذِرَ فَلَا تُعْذَرُ و عذر کنی و معذور داشته نشوی وَتَسْتَغِيْثَ فَلَا تُغَاثُ و فریاد کنی و فریاد
رسی کرده نشوی وَتَسْتَعْتِبَ وَلَا تُعْتَبُ و طلب رضا کنی و راضی کرده نشوی وَتَسْتَرْجِعَ اِلَى الدُّنْيَا
لِتَسْتَدْرِكَ وَتُصْلِحَ وَلَا تُرْجَعُ و طلب کنی باز آمدن را بدنیا تا دریابی و تلافی کنی آنچه از تو فوت شده
و نیک گردانی چیزی را که تباه شده است پس باز گردانیده نشوی بدنیا اِرْحَمْ نَفْسَكَ وَاَشْفِقْ عَلَيْهَا مهربانی کن
بنفس خود را و شفقت کن بر وی وَاسْتَعْمِلِ الْاٰلَاتِ وَالْاَدَوَاتِ الَّتِيْ اُعْطِيْتَهَا فِيْ طَاعَةِ مَوْلَاكَ
و بکار دار و دستافزارها که داده شده است ترا در فرمانبرداری خداوند تو مِنَ الْعَقْلِ وَالْاِيْمَانِ وَالْمَعْرِفَةِ وَالْعِلْمِ
آن دستافزارها عقل است که بدان فهم خطاب شرع توانی کرد و دلیل بر وجود ذات و صفات حق تعالی پیدا توانی
ساخت و ایمان که بدان احکام و امر و نواهی الهی توانی پذیرفت و معرفت که بدان ذات و صفات حق را که
بعقل دریافته و بایمان شناخته توانی دریافت و علم کتاب و سنت که بدان سلوک طریق حق توانی نمود پس باید که
اینهمه را بکار فرمائی و ضائع نگزاری اِسْتَضِئْ بِاَنْوَارِهَا فِيْ ظُلُمَاتِ الْاَقْدَارِ طلب روشنائی کن بنورها
این اشیا در تاریکیها حوادث عالم که بتقدیر الهی حادث میگردد و دلها را بوجود مصائب و مهالک تنگ و تیره
میسازد وَتَمَسَّكْ بِالْاَمْرِ وَالنَّهْيِ و چنگ در زدن بامر و نهی وَسِرْ بِهِمَا فِيْ طَرِيْقِ مَوْلَاكَ و سیر
و سلوک کن بموافقت امر و نهی در راه قرب و وصول مولا تو وَسَلِّمْ مَا سِوَاهُمَا اِلَى الَّذِيْ خَلَقَكَ وَاَنْشَاَكَ
و بسپار چیزی را که جز امر و نهی است از احکام قضا و قدر یا احوال و اوضاع معاش خود را بسوی کسیکه پیدا کرده است

له وقود بفتح واو وضم قاف دور از زوال هیمه و هیزم و آنچه بدان آتش افروزند و بضمتین مصدر است یعنی آتش افروختن ۱۲ غیاث اللغات
۲ه تلافی دریافتن گذشته او در ان از کنز ۱۲ غیاث اللغات
۳ه ادوات بفتحتین ذوات واو جمع ادات حصول چیزے و تمامے بیخ آلات است از منتخب آن جمع ادوات
۴ه سلوک بفتحتین راه رفتن و نیک کردار نمودن در اصطلاح صوفیان طلب تقرب حق تعالے ۱۲ غیاث اللغات

ونو پدید آورده است ترا فلا تکفر بالذی خلقک من تراب یا رباک پس کافر مشو بآنکسی که پیدا کرده
است ترا از خاک و تربیت کرده ثم من نطفة پس بعد پیدا کرده است ترا از آب مردی که در رحم افتد ثم سوّاک رجلا
پس بعد برابر و معتدل و قوی ساخت ترا و مرد تمام گردانید فلا ترد غیر امره و لا تکره غیر نهیه و نخواه و خوش
مدار جز امر او را و ناخوش مدار جز نهی او را اقنع من الله دنیا و الاخری بهذا المراد قانع شو از دنیا و آخرت با این مراد
که امر حق است فالکره فیهما لهذا المنهی فاه و مکروه دار و در دنیا و آخرت این مکروه را که نهی اوست یعنی
باید که در حکم دنیا که تکلیف بعمل است و در آخرت که ثواب آنست خوشی و ناخوشی تو با امر و نهی آلهی و فرمانبرداری حکم
او بجای درون عبادت او باشد و پس فکل ما یراد تبع لهذا المراد و کل مکروه تبع لهذا المکروه
پس هر مراد تابع این مراد باشد و هر مکروه تابع این مکروه باشد اذا کنت مع امره چون باشی تو با امر خدا و نفرموده
او و بجانب الاکوان فی امرک و باشد کائنات همه در امر تو و فرموده تو و اذا کرهت نهیه فرّت منک
المکاره و چون ناخوش داری نافرموده او را بگریزند از تو همه ناخوشی ها این کنت و حللت هر جا که باشی تو و
فرود آئی تو قال الله گفت خدای عزوجل فی بعض کتبه در بعضی کتابهای خود که بپیغمبران خود فرستاده یا ابن
ادم انا الله لا اله الا انا ای فرزند آدم منم خدا نیست هیچ خدای مگر من اقول للشیء کن فیکون
میگویم مر چیزی را که میخواهم که پیدا کنم آنرا پیدا شو پس پیدا میشود آنچیز اطعنی اجعلک تقول للشیء کن
فیکون فرمانبرداری کن مرا تا بگردانم ترا باین صفت که بگوئی مر چیزی را که شو پس میشود آنچیز زیرا که تو چون تابعیت
میکنی و بتمام تابع امر و نهی شوی و فانی شوی از خود و باقی گردی بمن ظاهر گردد انوار قدرت من در تو
و پیدا گردد آثار آن از تو و قال و گفته است خدای عزوجل یا دنیا من خدمنی فاخدمیه ای دنیا
کسیکه خدمت کند مرا تو خدمت کن او را و من خدمک فاتعبیه و کسیکه خدمت کند ترا در رنج دار او را
بخدمت خود فاذا جاء نهیه پس باید نهی خدای عزوجل فلکن کانک مسترخی المفاصل پس باش
گویا کسست و رها کرده شده است بندهای آرام تو مسترخی الحواس آرمیده کرده شده حواس پنجگانه تو و دور

۲۱ قوله پنج گانه [illegible] پنج حس ظاهری [illegible] حس باطنی [illegible] حس ظاهری [illegible] ادراک الوان [illegible] ادراک اصوات [illegible] ادراک [illegible] بعضی [illegible] حس مشترک [illegible] خیال [illegible] وهم و حافظه و متصرفه و تفصیل [illegible] غیاث اللغات [illegible]

نسخ مُستَکِنُّ الحَوَاسِ یعنی پوشیده حواس مُنخَزِعُ الجَنَانِ سُست و دیوانه و شگافته دل بنون و خای معجمه و زای و در بعضی نسخ منزعج از انزعاج بمعنی از جای برکنده شدن و در بعضی منجزع از جزع بمعنی ناشکیبائی مُضَیَّقُ الذَّرعِ تنگ سینه گرفته دل عاجز مُتَمَاقُ تَمَّ الجَسَدِ مرده ساختن تن نَائِلُ الهَوَی دور گشته هوای نفس مُنطَمِسُ الرُّسُومِ ناپدید شده رسوم های بشریت مُمتَحِی الوُسُومِ محو شده نشانهای طبیعت مُنسِیُّ الاَثَرِ فراموش شده اثر میل و شهوة مُظلِمُ الفِنَا بکسر فا تاریک صحن سرا مُنهَدِمُ البِنَاءِ ویران شده بنیاد خَاوِیُ البَیتِ خالی خانه سَاقِطُ العَرشِ افتاده سقف خانه لَا حِسَّ وَلَا اَثَرَ نه ادراک و نشان فَلیَکُن سَمعُكَ کَاَنَّهُ اَصَمُّ پس باید که باشد شنوائی تو گویا که کر است وَعَلَی ذٰلِكَ مَخلُوقٌ و هم برکری پیدا کرده شده است وَبَصَرُكَ کَاَنَّهُ مُعَصَّبٌ مَومُودٌ وَاَکمَهُ مَطمُوسٌ و باید که باشد بینائی تو گویا پرده بسته شده است بروی و بدرد آمده تا بینائی مادرزاد ناپدید کرده شده و در بعضی نسخ مطلوس بلام و این نیز بمعنی مطموس است وَشَفَتَاكَ کَاَنَّ بِهِمَا قُرحَةً فَاتُبُوادًا و باشند لبهای تو گویا که بآنها ریش است و دمیدگیهاست وَلِسَانُكَ کَاَنَّ بِهِ خَرَسًا وَکُلُولًا و باشد زبان تو گویا که در وی گنگی و کندیست وَاَسنَانُكَ کَاَنَّ بِهِ ضَرَبَانًا وَاَلَمًا وَنُشُوزًا و باشند دندانهای تو گویا که در آنها جراحت است پر شده زریم و دردها و پراگندگیها وَیَدَاكَ کَاَنَّ بِهِمَا شَلَلًا وَعَنِ البَطشِ تَعَوُّقًا و باشند دستهای تو گویا که در آنها خشکی و کوتاهیست از گرفتن وَرِجلَاكَ کَاَنَّ بِهِمَا رِعدَةً وَاِرتِعَاشًا وَجُرُوحًا و باشند پایها تو گویا که در آنها اضطراب و لرزه و جراحتهاست وَفَرجُكَ کَاَنَّ بِهِ عُنَّةً وَبِغَیرِ ذٰلِكَ الشَّانِ مَشغُولًا و باشد عورت و اندام نهانی تو گویا که بوی نامردیست و بجز این امر در کار است وَبَطنُكَ کَاَنَّ بِهِ اِمتِلَاءً اَوِ ارتِوَاءً وَعَنِ الطَّعَامِ غِنَاءً و باشد شکم تو گویا که بوی پری و سیریست و از طعام بی نیازیست وَعَقلُكَ کَاَنَّكَ مَجنُونٌ وَمَجهُولٌ و باشد عقل تو گویا که تو دیوانه و فاسد العقلی وَجَسَدُكَ کَاَنَّكَ مَیِّتٌ وَاِلَی القَبرِ مَحمُولٌ و باشد تن تو گویا که تو مرده و بسوی گور برداشته شده فَالتَّسَامُعُ وَالتَّسَارُعُ اِلَی الاَمرِ پس شنیدن و شتابیدن در امتثال امر است وَالتَّغَافُلُ وَالتَّجَاهُلُ وَالتَّغَاضِی فِی النَّهیِ و شستن سر و شیدن

دری نمودن وکوتاهی کردن در شئ وَالتَّمَاوُتُ وَالتَّعَادُمُ وَالتَّفَانِیْ فِی الْقَدْرِ و خود را مرده انگاشتن و معدوم پنداشتن و فانی گردانیدن در حکم قضا و قدر فَاشْرَبْ هٰذِهٖ الشَّرْبَةَ پس بنوش این شربت را شربت در زبان اطبا مقدار دارو که تناول باید کرد وَتَدَاوَ بِهٰذِهٖ الدَّوَاءِ و دارو کن باین دارو وَتَغَذَّ بِهٰذَا الْغِذَاءِ و خورش و پرورش کن خود را باین خورش تَنْجُ وَتُشْفٰی وَتُعَافٰی گوارا گردانیده شوی و شفا داده شوی و صحت داده شوی مِنْ اَمْرَاضِ اللّٰهِ تُعَافُ مِنْ عِلَلِ الْاَهْوَاءِ از بیماریهای گناهان علتها هوای نفس باذن الله

المقالة الرابعة عشر

قَالَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ لَا تَدَّعِ حَالَ الْقَوْمِ یَا صَاحِبَ الْهَوٰی دعوی مکن حالت این گروه را یعنی طالبان و واصلان حق را ای مصاحب هوای نفس اَنْتَ تَعْبُدُ الْهَوَاءَ زیرا که تو پرستش و بندگی میکنی هوای نفس را و آنچه دوست میدارد نفس آنرا وَهُمْ عَبِیْدُ الْمَوْلٰی و ایشان بندگان خداوند و پرستندگان اویند اَنْتَ رَغْبَتُكَ فِی الدُّنْیَا میل و خواهش تو در دنیاست تا مال و جاه آنرا بدست آری وَرَغْبَةُ الْقَوْمِ فِی الْعُقْبٰی و میل و خواهش این قوم در آخرت است تا اجر و ثواب و نعیم آنرا حاصل کنند اَنْتَ تَرَی الدُّنْیَا تو می بینی صورت این جهان را و دنیا نام میان آسمان و زمین است مشتق از دنو بمعنی نزدیک یا از دناءت وَهُمْ یَرَوْنَ رَبَّ الْاَرْضِ وَالسَّمَاءِ و ایشان می بینید پروردگار زمین و آسمان را و آثار صنع او را که پی می برند از ان بوجود ذات و صفات وی مشاهده میکنند آثار انوار حق در آن وَاَنْتَ اُنْسُكَ بِالْخَلْقِ وَاُنْسُ الْقَوْمِ بِالْحَقِّ و آرام تو بخلق است و آرام قوم بحق است اَنْتَ قَلْبُكَ مُتَعَلِّقٌ بِمَنْ فِی الْاَرْضِ وَقُلُوْبُ الْقَوْمِ بِرَبِّ الْعَرْشِ دل تو آویخته بکسی است که در زمین است و مائل است بسفلیات و دلهای قوم آویخته به پروردگار عرش است اضافت بعرش از برای تعظیم است در وقت تعلق قلب بشهود عظمت و کبریای آلهی تعالی شانه باطن را بعلاقه و معنی علو و عظمت و کبریای آلهی انجذابی بجهت علو می افتد و در حقیقت این جهت باطن بنده است نه وجود پروردگار را و صفت شامل است نه مشهور ابیات روی تو دیده ام بگلستان در آمدم + زلف تو یافتم بشبستان در آمدم + یاد در تو کردم

برآسمان شدم ودر کوی تو بملک طلیمان درآمدم • اَمَّتَ یَصْطَادُکَ مَنْ تَرٰی شکار میکند وی ترا ای
دل ترا کسی که می بینی تو در عالم صورت وَهُمْ لَا یُبْصِرُوْنَ مَنْ تَرٰی ایشان نمی بینند کسی که تو می بینی ونمی تمیزد
نظر بصیرت ایشان بآن بَلْ یَرَوْنَ خَالِقَ الْاَشْیَاءِ بلکه می بینند این قوم پیدا کننده چیزها یعنی بچشم
بصیرت مَا تَرٰی یعنی ودیده نمی شود وی سبحانه یعنی بچشم سر فَلِذَا الْقَوْمُ وَحَصَلَتْ لَهُمُ النَّجَاةُ رستند
وفیروزی یافتند این قوم وحاصل شد ایشانرا رستگاری از گرفتاری بماسوی الحق از دنیا وآخرت عِنْدَ لِقَیْتَ
اَنْتَ مُرْتَهِنًا بِمَا تَشْتَهِیْ مِنَ الدُّنْیَا وَقُفُوا ماندی تو گرو کشته شده وحبس کرده شده بچیزی که
میخواهی از دنیا ودوست میداری فَالْقَوْمُ قَطَعُوْا عَنِ الْخَلْقِ وَالْهَوٰی وَالْاِرَادَةِ وَالْمُنٰی پس این
گروه فانی ونیست شدند از خلق وهوا وخواهش وآرزوها فَوَصَلُوْا اِلَی الْمَلِکِ الْاَعْلٰی پس رسیدند بجناب
قرب پادشاهی که بلند تر است از همه پادشاهی سلسله ملیت ایجاد باد است فَاَقَرَّ اَعْیُنَهُمْ عَلٰی مَا عَلِمَهُ
مِنَّا مَا تَرٰی مِنْهُمْ پس مطلع گردانید پادشاه ایشانرا بر عنایت چیزی که طلب داشت از ایشان مِنَ الطَّاعَةِ
وَالْعَمَلِ فَمَا لَمْ یَتَّهَمُوْا از فرمانبرداری کردن احکام او را وستودن وستایش کردن بر ذات وصفات او
بر زبان ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَاءُ این فروتنی وکرم بخشش خدا است میدهد آنرا کسی را
که میخواهد فَلَازَمُوْا ذٰلِکَ وَوُفِّقُوْا الیه لازم گرفتند طاعت وعبادت شکلا وپیوسته شدند درین کار وتوفیق
مِنْهُمْ وَتَیْسِیْرٌ توفیق دادن خدا وآسان گردانیدن بِلَا عَنَاءٍ بی رنج ومشقت فَصَارَتِ الطَّاعَةُ لَهُمْ
رُوْحًا وَغِذَاءً پس گشت طاعت ایشانرا بجای جان وخورش فَصَارَتِ الدُّنْیَا اِذًا لَهُمْ فِیْ حَقِّهِمْ
نِعْمَةً وَجَنَّةً پس گشت دنیا وهمگی طاعت وذکر خدا روح وغذا ایشانرا شد برای ایشان نعمت وسرور کَاَنَّهَا
لَهُمْ جَنَّةُ الْمَاوٰی پس گویا دنیا ایشانرا بهشت است بلی ایشانرا دنیا وآخرت هیچ بهشت اند وکجا
اشارت قول حق سبحانه تعالی خالدین فیها با بعض است اِذْ مَا یَرَوْنَ شَیْئًا مِنَ الْاَشْیَاءِ حَتّٰی یَرَوْا
فِعْلَهُ زیرا که ایشان نمی بینند هیچ چیزی را تا آنکه می بینند پیش از آن فِعْلَ الَّذِیْ خَلَقَ وَاَنْشَاءَ فَهُمْ

روح با نعم یعنی بجان
در بهشت وقرآن ودائم
نعمت جنت ودائم جبرئیل
علیها السلام [illegible]
[illegible] وکشت [illegible]
[illegible] ومراد [illegible]
[illegible]

[illegible]

آنکسی را پیدا کرده و نو پدید آورده و چون پیش از دیدن اشیا شهود ایشان حق است و فعل حق و شهود
حق موجب نور و سرور و حضور و ظلمت غم و اندوه نفسانی را اگر در سراپردهٔ حال ایشان راه نباشد و سرور
و حضور ایشانرا هشت بهشت است که بیعت همیشه در بهشت باشند و دیدن حق پیش از دیدن اشیا یکی از اقسام شهود
است که ما رایت شیئا الا رایت الله قبله است و دیگر ما رایت شیئا الا رایت الله فیه است و یکی بعده و دیگر
معه و اول اتم و اکمل است چه نور وجوب قدم اسبق و اظهر است از ماهیت امکانی و حال مجذوبان و محبوبان
و سابقان است و قول سید کائنات صلی الله علیه و آله و سلم ان الله معنا اشارت باین شهود است بخلاف قول
موسی علیه السلام ان معی ربی فافهم و بالله التوفیق فَهُمْ بِمَثَابَةِ الْاَرْضِ فِی السَّمَاءِ و پس این قوم است
پابرجا بودن زمین آسمان وَالْقَرَارُ الْمَوَاتِ فَالْاَحْيَاءُ و باشیا نسبت ایشان مردگان و زندگانی چه قرار
مردگان و زندگی همه بقرار و ثبات زمین است و تواند والله اعلم که مراد مومن و کافر و عاصی و مطیع باشند اذ جعلهم
اوتاد البلاد فی الارض التی دحی زیرا که گردانید ایشان را پادشاه و خداوندگار ایشان
مانند میخها مر زمین را که گسترانیده است فَکُلٌّ کَالْجَبَلِ الَّذِیْ رَسَا پس هر یکی ازیشان مانند کوهی است که
ایستاده است بر جای خود فَتَنَحَّ عَنْ طَرِیْقِهِمْ پس یکسو شو از راه ایشان و دعوی طریقهٔ ایشان و ممکن احوال
ایشان را وَلَا تُنَاهِضْهُمْ مَنْ لَمْ یَقِیْلُهُ عَنْ قَصْدِهٖ الْآبَاءُ وَالْاَبْنَاءُ فَلَا نحوه ممکن تنگ مساز
جای ایشان در میاد و بابری انگن کسانی را که مقید نگردانید و مشغول نساخته اند ایشانرا و پسران و پدران
از قصد طلب حق و سلوک طریق و وصول و شهود و معنی هیچ چیز و هیچکس خصوصا پدران و پسران از همه عزیز و محبوب
اند بانچه فرموده و مرضی اوست مانع نیامد از طلب رضا و امتثال امری اجمعین از احوال صحابه رسول الله صلی الله
علیه و آله و سلم و رضی الله عنهم ظاهر است فَهُمْ خَیْرُ مَنْ خَلَقَ رَبِّیْ وَ بَثَّ فِی الْاَرْضِ وَذَرَأَ ایشان
بهترین کسانی اند که پیدا کرده است پروردگار من و پراگنده کرده در زمین و منتشر گردانیده است ایشانرا
مراد و خیریت بعد از انبیا و رسل است صلوات الله علیهم اجمعین اگر مراد بقوم که ذکر ایشان رفت اتقیا و اولیاست دارند

وإلا همه داخل اند و درین عنوان با تفاوت مراتب درجات ایشان و در توحید ضمیر متکلم در بی رمز نسبت باختصاص مقام شریف وی رضی الله عنه بجناب ربوبیت حق چنانکه وزیر سلطان که وکیل و کفیل انتظام امور ملکی او و مخصوص ممتاز و متفرد و بقرب اوست می گوید که پادشاه من و سلطان من چنین گفت و چنین کرد و در حقیقت این کلمه بطریق کنایت بضمیر متکلم به نیابت و سفارت اوست رضی الله عنه از حضرت سید رسل و خلاصه موجودات و سخن او زبان وی صلی الله علیه وآله وسلم فرموده و نائب رسول الله و وارث کنایا از القاب اوئیند رضی الله عنه که مشایخ وقت بدان او را نامد و خطاب کرده اند **ابیات** ای رفته قدم بر قدم شاه رسل + در پیروی او شده هادی سبل + قد فرت من الفضل بافات الناس + من ذلک فقتهم و جاوزت الکل فعلیهم سلام الله وتحیاته وبرکاته ما دامت الارض والسماء تا آنکه با قیست زمین و آسمان و ما فیها و تقدیر الهی منوط و مربوط بوجود و برکت ایشان است

المقالة الخامسة عشر

قال رضی الله عنه وارضاه رأیت فی المنام کانی فی موضع شبه مسجد دیدم در خواب گویا که من در جای هستم مانند مسجد و فیه قوم منقطعون و در آنجا گروهی اند از درویشان پیوند از خلق بریده و بحق پیوسته فقلت پس گفتم من لو کان لهؤلاء فلان یؤدبهم اگر باشد مر این قوم را فلان کس ادب می کند ایشان را و یرشدهم و ارشاد میکند و راه می نماید بطریق حق ایشان را اشرت الی رجل من الصالحین اشارت کردم بلفظ فلان بمردی از صالحان قال فاجتمع حولی پس فراهم آمدند آن قوم گرد من فقال واحد منهم پس گفت یکی از ان قوم فانت ایش پس تو چه چیز و چه حال داری لم لا تتکلم چرا سخن نمی کنی و ادب و ارشاد نمی نمائی فقلت پس گفتم من ان رضیتم بی الی ذلک اگر راضی میشوید مرا برای آنکه سخن گویم و رهنمائی کنم شما را میگویم و میکنم ثم قلت اذا انقطعتم عن الخلق الی الحق پس گفتم چون بریده آید شما از خلق و رو آورده آید بحق عزوجل فلا تسألوا الناس شیئا بالسنتکم پس گدائی میکنید و در نخواهید از مردم چیزی را بزبانهای

له ترجمه پارسی فرزند محمد شیدی از فضل الهی فوت کرده اند و ما ان از این جهت فائق شده درویشان را و بر گدائی نه شتی از هم ۱۲

له مضبوط بالفتح و ضم و اسمر ... از نتیجه شده غیاث اللغات

له درینج سوال کردن ... از مردم ۱۲

خود فَاِذَا تَرَکْتُمْ ذٰلِکَ پس چون گذاشتید سوال کردن بزبانها فَلَا تَسْأَلُوْهُمْ بِقُلُوْبِکُمْ پس
سوال نکنید و طمع ندارید از مردم بدلهای خود فَاِنَّ السُّؤَالَ بِالْقَلْبِ کَالسُّؤَالِ بِاللِّسَانِ پس بدرستیکه
سوال بدل همچو سوال کردنست بزبان اگرچه آن آشکار است و این نهان ثُمَّ اعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ
کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِیْ شَأْنٍ پستر بدانید که خدای تعالیٰ در هر زمان و هر آن در کاریست و در کار خانهٔ خلق
و قدرت وی تعطیل نمیباشد پس از ان بیان شیونات الٰهی میکنند و می فرماید فِیْ تَغْیِیْرٍ وَّتَبْدِیْلٍ
در گردانیدن احوال خلق و بردن یکی را و آوردن بجائی او دیگر را وَرَفْعٍ وَّخَفْضٍ و بلند گردانیدن
مرتبه یکی را و پست ساختن مرتبهٔ دیگر را فَقَوْمٌ یَرْفَعُهُمْ اِلٰی عِلِّیِّیْنَ پس گروهی است بلند میگرداند
مرتبهٔ ایشان را وی برد بسوی مکانهای بلند و مراتب ارجمند و بعضی علیین را نام آسمان هفتم دارند یا نام دیوان
ملائکه حفظه که برداشته میشود بآن عملهای صالحان و در قاموس گفته علیون جمع علی است در آسمان هفتم
که ارواح مومنان بران صعود کنند وَقَوْمٌ یَحُطُّهُمْ اِلٰی اَسْفَلِ السَّافِلِیْنَ و گروه دیگر فرود می
افگند ایشان را بسوی مکانیکه پایان ترین پایها ست فَخَوَّفَ الَّذِیْنَ رَفَعَهُمْ اِلٰی عِلِّیِّیْنَ پس ترسانید
آنکسانی را که برداشت ایشان را تا علیین اَنْ یَّحُطَّهُمْ اِلٰی اَسْفَلِ السَّافِلِیْنَ که فرود افگند ایشان را باسفل
سافلین وَرَجَّاهُمْ اَنْ یُّبْقِیَهُمْ وَیَحْفَظَهُمْ و امیدوار گردانید ایشان را که پاینده دارد و نگاهدارد
ایشان را عَلٰی مَا هُمْ عَلَیْهِ مِنَ الرَّفْعِ بر حالیکه ایشان هستند بران حال از برداشتن بمکان عالی
وَخَوَّفَ الَّذِیْنَ حَطَّهُمْ اَسْفَلَ السَّافِلِیْنَ و ترسانید آن کسانی را که فرود افگنده است ایشان را
باسفل سافلین اَنْ یُّبْقِیَهُمْ وَیُخَلِّدَهُمْ عَلٰی مَا هُمْ فِیْهِ مِنَ الْحَطِّ که باقی دارد و همیشه
دارد ایشان را بر آنحال که ایشان هستند در آنحال از فرود افگندن بپایان وَرَجَّاهُمْ اَنْ یَّرْفَعَهُمْ اِلٰی
عِلِّیِّیْنَ و امیدوار گردانید ایشان را که بردارد ایشان را بسوی علیین حاصل که صفات قهریه و لطفیه و جلالیه
و جمالیه حق که هر یکی تقاضای ظهور آثار خود میکنند همه در خوف و رجا میدارد و بیک حال نمیگذارد و الایمان

بین الخوف والرجا رانیست بیت ایمن مشو که مرکبِ مردان راه را + در سنگلاخ بادیہ پی ہا بریدہ اند یعنی
بحکم سابقہ در معصیت افگندہ در ہاویۂ شقاوت انداختہ بیت نومید ہم مباش کہ رندانِ بادہ نوش + ناگہ
بیک خروش بمنزل رسیدہ اند یعنی توفیق توبہ یافتہ بمقام سعادت درآمدہ آند ثُمَّ اَنْتَهَبَ پستر بیدار شدم
نہی خوابِ نہی بیداری کہ در ہر دو عالم تربیت وتلقین احکام دین ارشاد وہدایت را لحقین مشغول است
مصرع نہی مراتبِ خوابی کہ بہ زبیداریست ابیات در خواب ہمیشہ باخیالِ توخوشم + وربیدارم بحظ
خالِ توخوشم + القصہ چہ در خواب چہ در بیداری + ای مردم دیدہ باجمال توخوشم اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِ
الْخَلْقِ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ وَعَلٰى سَائِرِ اَتْبَاعِهٖ وَاَحْزَابِهٖ هُدَاةِ طَرِيْقِ الْحَقِّ
وَمُحْيِيْ مَعَالِمِ الدِّيْنِ **اَلْمَقَالَةُ السَّادِسَةَ عَشَرَ** قَالَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاَرْضَاهُ
مَا حُجِبْتَ عَنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَالْبِدَاءِ بِنِعَمِهٖ محروم ومحجوب نشدہ تو از زیادت و فراوانی کرم خدای
تعالیٰ وبواسطہ سبب رسانیدن پروردگار تعالیٰ ترا نعمتہای وی تعالیٰ اِلَّا لِاتِّكَالِكَ عَلَى الْخَلْقِ
مگر از جہت اعتماد کردن تو بر خلق در طلب منافع ودفع مضار وَالْاَسْبَابِ واعتماد کردن تو بر اسبابِ
کہ وسیلۂ آن بحکم عادت بمقاصد برسند وَالصَّنَائِعِ واعتماد کردن بر کارہا وپیشہ ہا وَالْاِكْتِسَابِ
وطلبہا وکوششہا وتصرفہا در حاصل گردانیدن رزق وجمع کردن وگرد آوردن آن فَالْخَلْقُ
حِجَابُكَ عَنِ الْاَكْلِ بِالسُّنَّةِ پس خلق وطمع کردن از ایشان پردہ ومانع تو اند از خوردن بطریق سنت
وطریقۂ انبیاء سلف وَهُوَ الْكَسْبُ وخوردن بسنت خوردن بکسب حرفت وزور بازوی خود است بی منت
وطمع از خلق در حدیث آمدہ است کہ ہر پیغمبر را حرفت ست وحرفت من جہاد است فَمَا دُمْتَ قَائِمًا مَعَ
الْخَلْقِ پس مادامیکہ باشی تو ایستادہ با خلق یَعْنِي رَاجِيًا لِعَطَاءِهِمْ امیدوارندہ بخشش ایشانرا وَفَضْلِهِمْ
وفراوانی کرم ونیکوئی ایشانرا سَائِلًا لَّهُمْ سوال کنندہ وخواہندہ از ایشان مُتَرَدِّدًا اِلٰى اَبْوَابِهِمْ
آمد ورفت کنندہ بسوی درہای ایشان فَاَنْتَ مُشْرِكٌ بِاللّٰهِ خَلْقَهٗ پس تو شریک گردانندہ بخدا خلق اورا

و روزی دادن و عطا نمودن شرک خفی فَیُعَاقِبُكَ بِحِرْمَانِ الْاَكْلِ بِالسُّنَّةِ پس عقاب میکند و منع
میدهد ترا بمحروم گردانیدن از اکل بسنت اَلَّذِیْ هُوَ الْكَسْبُ مِنْ حَلَالِ الدُّنْیَا که کسب و
بدست آوردن رزق است از حلال دنیا ثُمَّ اِذَا تُبْتَ عَنِ الْقِیَامِ مَعَ الْخَلْقِ پس چون توبه کردی تو از
ایستادن با خلق و طمع کردن و سوال از ایشان و توجه نمودن بایشان وَشِرْكِكَ لِرَبِّكَ بِهِمْ توبه
کردی از شریک گردانیدن پروردگار خود با خلق وَرَجَعْتَ اِلَی الْكَسْبِ و باز آمدی و روی آوردی بکسب
و اختیار کردی آنرا فَتَاْكُلُ بِالْكَسْبِ وَتَتَوَكَّلُ عَلَی الْكَسْبِ پس بخوری بسبب کسب و اعتماد کنی بر کسب
و نظر داری بر آن وَتَطْمَئِنُّ اِلَیْهِ و قرار گیری و آرام یابی و روی همت آری بسوی کسب وَتَنْسٰی فَضْلَ
الرَّبِّ و فراموش کنی فضل و کرم و صفت رزاقیت پروردگار را فَاَنْتَ مُشْرِكٌ اَیْضًا پس تو شرک آرنده
نیز نوعی از شرکت اِلَّا اَنَّهٗ شِرْكٌ اَخْفٰی مِنَ الْاَوَّلِ لیکن این شرکیست خفی تر از اول که در آن نظر
بر خلق میداشتی و برایشان اعتماد میکردی و درین صورت نظر از خلق برداشته و اعتماد برایشان نکرده و اکتفا بکسب
نموده ولیکن چون در کسب نیز نظر بر حول و قوت نفس است بالتحقیق در وی اعتماد است بر خلق و خلق شامل است
نفس را غیر آنرا غایت آنکه چون بعضی افراد ساقط شده معنی شرک پوشیده تر گشته و بر هر تقدیر چون شرک باقیست
فَیُعَاقِبُكَ اللّٰهُ پس عذاب میدهد ترا خدا تعالی وَیَحْجُبُكَ عَنْ فَضْلِهٖ و محجوب و محروم میگرداند ترا از فضل
خود وَلَا یَبْدَاُكَ بِهٖ و از هدایت کردن بفضل و کرم بی واسطه سبب فَاِذَا تُبْتَ عَنْ ذٰلِكَ پس چون توبه
کردی و باز آمدی از اعتماد کردن بر کسب وَاَزَلْتَ الشِّرْكَ عَنِ الْوَسَطِ و دور کردی شرک را از میان وَ
رَفَعْتَ اِتِّكَالَكَ عَلَی الْكَسْبِ و برداشتی اعتماد کردن ترا بر کسب و نظر داشتن بر آن وَالْحَوْلِ وَالْقُوَّةِ
و اعتماد بر حیله و توانائی نفس وَرَاَیْتَ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ و دانستی و دیدی بدیده یقین که خدا روزی دهنده
است وَهُوَ الْمُسَبِّبُ وَالْمُسَهِّلُ و او است مسبب سازنده و آسان گرداننده سبب را وَالْمُقَوِّیْ عَلَی
الْكَسْبِ و توانائی بخشنده بر کسب وَالْمُوَفِّقُ لِكُلِّ خَیْرٍ و توفیق دهنده مر هر نیکی را و سازوار سازنده اسباب را

بخواهش بنده و بعد از حصول این یقین ترک اسباب و مباشرت آن یکسان گردد چنانکه فرمود وَالْوُ رزاق بنیلاه
و روزی بندگان در دست قدرت و کرم اوست تَارَةً یُوَاصِلُكَ بِطَرِیْقِ الْخَلْقِ یکبار میرساند ترا و
پیوسته میدارد روزی را از راه خلق و عطای ایشان عَلٰی وَجْهِ الْمَسْئَلَةِ لَهُمْ برو جه سوال کردن
طلبیدن از ایشان فِیْ حَالَةِ الْاِبْتِلَاءِ و درین حال مبتلا کردن حق ترا و مضطرب گردانیدن بفقر و نیستی
تا بیاز ماید ترا که صبر خواهی کرد . بحد ضرورت خواهی استاد یا نه اَوِالرِّیَاضَةِ یا در حال ریاضت دادن نفس و
رام گردانیدن وی یعنی نفس را در بوته ریاضت و گرسنگی میگزاری چنانکه طاقت وی طاق میشود و بسر حد
مخمصه میرسد و درین هنگام سوال کردن جائز میگردد و در بعضی نسخ واو است بجای اَوْ پس تمامیت ابتلا یعنی
گردانیدن حق و ریاضت فرمودن وی بنده را اُفْ عِنْدَ سُوَالِكَ که یا میرساند ترا حق تعالی روزی را
نزد سوال کردن و درخواستن تو از وی عَزَّ وَجَلَّ این دو قسم رسانیدن روزی بسوال
بود خواه سوال از خلق یا از خالق وَاُخْرٰی بِطَرِیْقِ الْاِکْتِسَابِ مُعَاوَضَةً و بار دیگر میرساند بی سوال
بطریق کسب و تسبب که در معنی عوض و اجر است بر فعل بنده که کسبی می کند و سببی می ورزد و عوض آن
از جانب خالق که مسبب اسباب است می یابد وَاُخْرٰی مِنْ فَضْلِهٖ مُبَادَاةً و بار دیگر میرساند از محض فضل خود
بی سوالی بی کسب مِنْ غَیْرِ اَنْ تَرَی الْوَاسِطَةَ وَالسَّبَبَ بی آنکه بجوئی و به بینی واسطه را
و سبب را فَرَجَعْتَ اِلَیْهِ پس باز میگردی از همه وسائط و اسباب بسوی حق وَاسْتَطْرَحْتَ بَیْنَ یَدَیْهِ
و می افگنی خود را در پیش وی عَزَّ وَجَلَّ بی سوال و طلب و بسندگی کننده بعلم وی رَفَعَ الْحِجَابَ جواب
اذا تبت است یعنی چون تو به کردی از نظر کردن بر سبب و دانستی که رزاق حقیقی حق است بر وجه روزی
میرساند و حقیقت یعنی توکل که ثقه تست بضمانت حق رزق بندگان را حاصل کردی بر می دارد پرده را
بَیْنَكَ وَ بَیْنَ فَضْلِهٖ میان تو و میان فضل و کرم او وَ قَایَا ذَاكَ وَ غَذَّاكَ بِفَضْلِهٖ و ابتدا می کند
ترا بی توسط و بی سبب خورش میدهد ترا بفرد نی نعمت و احسان خود عِنْدَ كُلِّ حَاجَةٍ در هر وقت

که نیاز مند و محتاج میشوی عَلٰی قَدْرِ مَا یُوَافِقُ حَالَكَ باندازه آنچه سازداری میکند حال
ترا و صلاح حال تو در آنست و اگرچه بر عظمت و سطوت و کبریائی او هیچ چیز واجب نباشد اما این از
لطفی ست که تو وارد و جزای انقطاع و انابت و التجا که بجناب رحمت وی آورده کَفِعْلِ الطَّبِیْبِ
الشَّفِیْقِ الرَّفِیْقِ الْحَبِیْبِ لِلْمَرِیْضِ همچو کردن طبیب حاذق مهربان رفیق و لطف نماینده که دوست نیست
بیمار که خود را بوی سپرده و روی نیاز بوی آورده است که هرچه موافق حال و صلاح وقت است بوی
میدهد اگرچه بیماری بحکم شرع طبیعت و جهل و نادانی خود چیزی دیگر خواهد یا بیشتر خواهد حِمَایَةً مِّنْهُ عَزَّ وَجَلَّ
وَتَنْزِیْهًا لَّكَ این رسانیدن نعمت را بتو وی تعالی بفضل خود بواسطه سببی جهت نگاهداشتن است از جانب
وی تعالی و دور داشتن مر ترا عَنِ الْمَیْلِ اِلٰی مَنْ سِوَاهُ از میل کردن بسوی کسیکه جز اوست وَ یَرْضِیْكَ
بِفَضْلِهٖ و راضی و خوشنود میگرداند ترا بطریق دوام و استمرار بفضل و کرم خود فَاِذَا یَنْقَطِعُ عَنْ
قَلْبِكَ پس اکنون که برداشته شد پرده و دور گردانیده شد از نظر تو اسباب و وسائط و نماند میل بجا
سوای حق در راضی شد می بفضل وی می گسلد از دل تو كُلَّ اِرَادَةٍ وَّ كُلَّ شَهْوَةٍ وَّ لَذَّةٍ وَّ
مَطْلَبٍ وَّ مَحْبُوْبٍ هر خواهش و هر میلان نفس و فره و مطلوب و محبوب جز حق و ارادت وی و طلب
محبت وی فَلَا یَبْقٰی فِیْ قَلْبِكَ سِوٰی اِرَادَتِهٖ عَزَّ وَجَلَّ پس باقی نماند در دل تو جز خواهش
او و تا نخواهی جز وی را و جز آن چیز را که وی خواهد فَاِذَا اَرَادَ اَنْ یَّسُوْقَ اِلَیْكَ پس چون خواهد حق تعالی
که براند بسوی تو و برساند بتو قِسْمَكَ الَّذِیْ لَا بُدَّ لَكَ مِنْ تَنَاوُلِهٖ قسمت ترا و نصیب ترا که چاره
نیست ترا از گرفتن آن و البته بتو رسیدنی است وَلَیْسَ هُوَ رِزْقًا لِّاَحَدٍ مِّنْ خَلْقِهٖ و نیست آن
رزق و نصیب هیچ یکی را از خلق خدای عزوجل سِوَاكَ جز تو اَوْجَدَ عِنْدَكَ شَهْوَةَ ذٰلِكَ الْقِسْمِ
پیدا میکند نزد تو میل و خواهش آن قسم را وَسَاقَهٗ اِلَیْكَ و براند آنرا بسوی تو فَیُوَاصِلُكَ بِهٖ عِنْدَ الْحَاجَةِ
پس پیوسته میدارد ترا برسیدن آن روزی نزد حاجت ثُمَّ یُوَفِّقُكَ بِشُكْرِهٖ پس تر توفیق میدهد ترا از برای

شکر آن وَتَعْرِفَ اَنَّهٗ مِنْهُ و میدانند ترا که آن روزی از وست وَهُوَ سَائِقُهٗ اِلَیْكَ و وی تعالی
راننده و رساننده اوست بسوی تو وَرَازِقُهٗ لَكَ و دهنده اوست مر ترا و این اشارتست بحقیقت شکر که عبارتست
از دانستن آنکه نعمت از حق است در خبر آمده است که داؤد علیه السلام ندا کرد بحضرت ربوبیت که خداوند نعمتهای
تو بیشمار است شکر آن چگونه گویم فرمان آمد یا داؤد اِذَا عَرَفْتَهَا مِنِّیْ فَقَدْ شَكَرْتَنِیْ چون شناختی و دانستی که نعمت از
من است پس بتحقیق شکر گفتی مرا و رسیدی بحقیقت شکر و بالجمله چون ارادت و شهوت از باطن تو بیرون رفت
و نماند درون تو جز ارادت حق سپارند ترا نعمتی که نهاده و قسمت کرده است مر ترا فَتَشْكُرُ فِیْهَا وَتَعْرِفُ فَا
تعالی پس شکر میگوئی خدای را درین هنگام و می شناسی حق نعمت را و میدانی که از خداست فَیَزِیْدُكَ خُرُوْجًا
مِنَ الْخَلْقِ پس زیاده میگردانند ترا این شکر و این معرفت و علم بیرون آمدن را از خلق وَاَبْعَدُ الْاَنَامِ و دور
بودن از خلق و اعتماد بر ایشان و اختلاط با ایشان وَخُلُوَّ الْبَاطِنِ مِمَّا سِوَاهُ و تهی شدن باطن از هرچه جز
حق است عز و جل ثُمَّ اِذَا قَوِیَا عِلْمُكَ وَیَقِیْنُكَ پستر چون قوی شد علم و معرفت و یقین تو بر تراقیت
حق که حقیقت معنی توکل است وَشُرِحَ صَدْرُكَ و قوی شد گشادگی سینه تو که نزد مزاحمت اسباب و
بوجود وساوس و اوهام تنگی نیارد و سر رشته یقین از دست ندهد و نسبت کم نکند وَتَنَوَّرَ قَلْبُكَ و قوی
شد نورانیت دل چنانکه ظلمت شک و ریب طریان نکند و پرده جهل و شدت و نکرت جمال شهود را نپوشد
وَزَادَ قُرْبُكَ مِنْ مَوْلَاكَ و زیاده شد قرب تو از جناب خداوند تو که لازم بعد و انقطاع از ماسواست
و نتیجه نور علم و معرفت و یقین است وَمَكَانَتُكَ لَدَیْهِ و زیاده شد قدر و مرتبه و عزت تو نزد پروردگار
تعالی بجهت حصول رضا و محبت حق که بمتوکلان متعلق است وَاَمَانَتُكَ عِنْدَهٗ وَاَهْلِیَّتُكَ لِحِفْظِ الْاَ
سْرَارِ و زیاده شد امین بودن تو نزد حق و سزاوار بودن تو نگاهداشت اسرار را که کشف کرده شود بر تو عَلِمْتَ
مَتٰی یَاْتِیْكَ قِسْمُكَ و دانیده میشوی تو کی می آید ترا قسمت تو و نصیب تو قَبْلَ حِیْنِهٖ پیش از وقت آمدن
و کشف کرده میشود بر تو که فلان چیز نصیب تو است و بتو رسید نی خواه بتعیین وقت یا بی تعیین آن و درین کلام اشارتست

شدن و دور بودن شدن ... ناشناسی و ناشکری ... معرفت ۱۲ غیاث ... غیاث اللغات

بآنکه کشف اسرار جز کسی که امین و حافظ اسرار باشد لایق و سزاوار نبود و هر گرا کشف دهند و امانت تو نزد وی
و حفظ اسرار نکنند آخر آن کشف و بال حال وی گردد وَکَرَامَۃً لَکَ از جهت گرامی داشتن حق تعالی و ترا و اثبات
کرامت برای تو وَاِجْلَالًا لِحُرْمَتِکَ و از جهت بزرگ داشتن حرمت تو و تعظیم کردن مر ترا و کشف تعالی
علوم خویش بر تو و فرود آمدن بوصول نعمتی از نزد وی بتو وَفَضْلًا مِنْهُ وَمِنَّۃً وَهِدَایَۃً و از جهت افزونی
کرم و نیکوئی از جانب وی تعالی و نعمت دادن و منت نهادن و راه نمودن بفضل و کرم و صفات لطیفه خود و
بطریق تعلیم و تکمیل دیگران که لازم علم و یقین و کمال است. قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی گفت خدای عزوجل وَجَعَلْنَا
مِنْهُمْ اَئِمَّۃً یَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوْا وَکَانُوْا بِاٰیٰتِنَا یُوْقِنُوْنَ و گردانیدیم ما از بنی اسرائیل
اماما در دین که راه می نمایند بامر ما هر گاه که صبر کردند بر سلوک طریق استقامت و بودند که یقین میداشتند
بآیات ما یعنی بکتاب ما یا بدلائل و امارات دین و از این آیت معلوم میشود که صبر کنندگان بر طاعت مولی
تعالی و یقین دارندگان باحکام ربوبیت وی اماماند در دین و مهتدی و هادی بطریق یقین اند وَقَالَ
وَالَّذِیْنَ جَاهَدُوْا فِیْنَا لَنَهْدِیَنَّهُمْ سُبُلَنَا و گفت آن کسانیکه مجاهده کردند و قوت و توانائی و
کوشش را کار بستند و کارزار نمودند چه با نفس و چه با غیر وی از برای تقویت دین اسلام و تحصیل معرفت یا سلوک
طریق وصول ما هر آئینه می نمایم ایشانرا راههای خود را و هدایت میکنیم طریق قرب و وصول را و زیاده میگردانیم ایشانرا
هدایت بطریق خیر و توفیق سلوک طریق حق وَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَاتَّقُوا اللّٰهَ و تقوی کنید خدای
تعالی را و نگاهداشت امر و نهی او وَیُعَلِّمُکُمُ اللّٰهُ و میداناند خدای تعالی احکام را که متضمن مصالح شماست
در دنیا و آخرت از این آیت معلوم میگردد که بر عمل و تقوی تعلیم الهی علوم را از نزد وی تعالی مترتب میگردد اما
آن علوم که بآن تقوی و امثال آن کرد خود سابق است زیرا که آنرا علم مقدمه خوانند پس علمی دیگر است که مترتب شد بر تقوی
که آنرا علم وراثت گویند و مقصود از عمل است و مرتبه آن چنانکه در حدیث آمده است من علم بما علم اورثه
اللّٰه علم ما لم یعلم ثُمَّ یُرَدُّ عَلَیْکَ التَّکْوِیْنُ بعد از آن رد کرده میشود بر تو و سپرده می شود هست

کردن و پیدا گردانیدن کائنات و تصرف داده میشو و ترا در عالم بروجه کرامت و خرق عادت و فتکون
پس هست میگردانی و تصرف میکنی در کائنات بِالْاِذْنِ الصَّرِیْحِ الَّذِیْ لَا غُبَارَ عَلَیْہِ باذن حق
و دستوری آشکار و روشن که نیست غبار و آمیزش الهام و ابهام و شک و شبهه بروی وَالدَّلَالَاتِ
اللَّائِحَۃِ کَالشَّمْسِ الْمُنِیْرَۃِ و براهین و نمونهای درخشنده مانند آفتاب روشن وَبِکَلَامٍ لَذِیْذٍ اَلَذَّ
مِنْ کُلِّ لَذِیْذٍ و بسخنان مزه دار و فره دار تر از هر مزه دار وَاِلْهَامٍ صَادِقٍ مِنْ غَیْرِ تَلَبُّسٍ و بانداختن
معنی در دل راست و درست بی التباس و اشتباه مُصَفًّی مِنْ هَوَاجِسِ النَّفْسِ وَوَسَاوِسِ الشَّیْطَانِ
اللَّعِیْنِ صاف و روشن گردانیده شده از خواطر نفس و وساوس شیطان رانده شده از در رحمت و هواجس
جمع هاجس آنچه یکبارگی در دل افتد و چون بگردد و جولان کند آنرا خاطر نام است و اما که مراد اینجا بمعنی عام
است که خاطر را نیز شامل است و وسوسه در لغت آواز نهانی که آهسته بگوش رسد و عرب آواز خلخال را زنان را
وسواس خوانند و در عرف شرع اندیشه بد که در دل افتد قَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی و گفته است خدای تعالی فِیْ بَعْضِ
کُتُبِہٖ در بعضی از کتابهای خود یَا ابْنَ اٰدَمَ اَنَا اللّٰہُ لَآ اِلٰہَ اِلَّا اَنَا ای فرزند آدم منم خدائیکه نیست
خدا بجز من اَقُوْلُ لِلشَّیْءِ کُنْ فَیَکُوْنُ میگویم چیزی را شو پس میشود اَطِعْنِیْ اَجْعَلْکَ تَقُوْلُ لِلشَّیْءِ
فرمانبرداری بکن مرا بگردانم ترا باین صفت که بگوئی بگوئی مرشی را کُنْ فَیَکُوْنُ وَقَدْ فَعَلَ ذٰلِکَ
بِکَثِیْرٍ مِّنْ اَنْبِیَآئِہٖ وَاَوْلِیَآئِہٖ وَخَوَاصِّہٖ مِنْ بَنِیْ اٰدَمَ بتحقیق کرده است آنرا و داده است این مرتبه
به بسیاری از پیغمبران خود و اولیای خود و خواصگان خود از اولاد آدم علیه السلام یکی از اکمل افراد این طائفه
ذات شریف اوست که بجملگی از هوا و ارادت فانی شده بامر و فعل حق بقا یافته بتصریف و اقتدار وی متصرف شد در کائنات
و بحقیقت هر حال و مقامیکه درین مقاله مذکور است کنایت از حال شریف خویش میکند بیت خوشتر آید آنکه حال
دلبران گفته آید در لباس دیگران

اَلْمَقَالَۃُ السَّابِعَۃَ عَشَرَ

قَالَ رَضِیَ اللّٰہُ اِذَا وَصَلْتَ اِلَی اللّٰہِ
چون برسی بخدای عز و جل تَقَرَّبْتَ مِنْہُ پس نزدیک شده شوی از وی تعالی بِتَقْرِیْبِہٖ وَتَوْفِیْقِہٖ به نزدیک گردانیدن وی

خرق عادات کنایه از کرامات اولیا چراکه خلاف عادات می باشند ۱۲ غیاث

تحقیق لفظ هواجس لفظ وسوسه ۱۲ صراح فی فصل الجیم باب السین

هواجس جمع هاجس بمعنی قائل اگر مشتق از باب نصر بمعنی فرود آمدن بیس بمعنی فرود آینده بود یا مشتق از هجس بمعنی چیزیکه بخاطر در آید و اقتاع باشد

مرتبه نبی یا از مرتبه نبی عام افضلند و ادنی ولی از اعلی است نبی صاحب کتاب نبی عام است خواه صاحب کتاب باشد یا نباشد و رسول خاص است باشد صاحب کتاب یا شریعت از مرتبه صاحب نصاب ۱۲ غیاث

المقالة السابعة عشر

و توفیق دادن وی سبحانه ترا و معنی وصول سالک بحق انقطاع است از غیر او و معنی قرب بعد از غیر
او ست بوجهی که در مقالهٔ سابع معلوم شد و حاصلش آنکه میفرماید معنی الوصول الی الله و معنی رسیدن بخدای
عزوجل خروجک عن الخلق والهوی والارادة والمنی بیرون آمدن تست از بند و تعلق خلق
بقطع نظر از ضرر و نفع و مدح و ذم و وجود و عدم ایشان و بیرون آمدن از هوای نفس بالتزام طاعت و
متابعت امر و نهی شریعت و بیرون آمدن از خواهش و آرزوها والثبوت مع فعله و برجای بودن با فعل حق
عزوجل و ارادته و خواست وی تعالی که هرچه کند و چنانکه دارد و خواهد خوشنود باشی من غیر ان تکون منک
حرکة بک آنکه یافته شود از تو جنبش و در تدبیر و خواهش فیک و لک و لا فی خلقه بک نه تدبیر از
جهت حق تو و نه از جهت خلق خدا بنفس تو و از پیش تو یعنی تدبیری که از پیش خود برانگیزی بل بحکمه
و فعله و امره بلکه حرکتی و تدبیری که کنی بحکم وی و فعل وی کنی و ترا در تو تدبیری و تصرف و اختیاری نماند
فهی حالة الفناء پس اینجا حالت فناست یعبر عنها بالوصول تعبیر و تفسیر کرده میشود
ازینجا در اصطلاح قوم بوصول پس معنی وصول فنا باشد و معنی واصل فانی و معنی قرب نیز نزدیک
بانیست فالوصول الی الله عزوجل لیس کالوصول الی احد من خلقه پس رسیدن بخدا نیست
همچو رسیدن بیکی از خلق خدا که در آنجا مسافت قطع کردن و پیوستن تست المعقول المعهود که عقل عامه
آنرا درمی یابد و معلوم و معروفست میان خلق که قطع مسافت معین تن بتن به پیوند لیس کمثله
شیء و هو السمیع البصیر و خود چون چنین باشد که نیست مانند وی سبحانه چیزی از خلق نه در ذات
و نه در صفات وی و تن نیست و صفات تن ندارد با وجود آن شنواست و بیناست نه بچشم و گوش همچنین
بقرب و وصول نیز موصوفست نه بمکان و نه تن جل الخالق ان تشبیه بمخلوقاته بزرگ و پاک است
پیدا کننده که مانند کرده شود به پیدا کرده شده های وی او یقاس علی مصنوعاته یا اندازه کرده شود یا
ساخته کرده شدهای وی فالوصول الیه معروف عند اهل الوصول پس رسیدن بخدا شناخته شده است

تر و آن کسانیکه رسیده اند بقوله تعالی لهم بشناسانیدن حق عزوجل مر ایشان را یعنی بعد از وصول بنده حق نسبتی و حالتی در باطن پیدا میشود که بذوق در می یابد و بشناسانیدن حق بدان حالت شناسا میگردد و آنچه گفته شد از بیرون آمدن از خلق و هوا و ارادات و فنا در فعل و ارادت حق آثار و علامات وصول است نه حقیقت آن بر قیاس محبت که انجذابیست در باطن و امتثال امر و خدمت و ظاهر از آثار اوست و اهل ظاهر گویند که محبت بنده مر خدا را از همین امتثال امر است و مثال این در ظاهر و باطن بسیارست چنانکه حالت بلوغ جز آن و بالجمله وصول بحق نوری و حالتی است در باطن که می شناسند از اهل وصول بشناسانیدن حق کُلُّ مُتَّصِلٍ عَلیٰ حِدَةٍ هر یک در قرب جداست لَا یُشَارِکُهُ فِیْهِ غَیْرُهٗ و انبازی نمیکند هر یک را در یافت وصول جزوی اگرچه وصول بیک معنی است ولیکن در باطن هر یک تجلی دیگر است که آنرا امکان نیست لَهُمْ سِرٌّ اللهِ عَزَّوَجَلَّ مَعَ کُلِّ وَاحِدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ وَاَنْبِیَآئِهٖ وَاَوْلِیَآئِهٖ سِرٌّ یا هر یک از رسل و انبیا و اولیا خود که واصلان جناب قرب اویند رازی است مِنْ حَیْثُ لَا یَطَّلِعُ عَلیٰ ذٰلِکَ اَحَدٌ غَیْرُهٗ از انجا که مطلع و واقف نیست بران سر هیچ یکی جز او ابیات اے ترا با هر دلی رازی دگر + هر گدا را بر درت نازی دگر + در رباب جوق تاری نیست + هست هر جا نغمه سازی دگر حَتّٰی اِنَّهٗ قَدْ یَکُوْنُ لِلْمُرِیْدِ سِرٌّ یعنی تباین احوال و تفاوت اسرار تا بحد یست که میباشد مر مرید را با خدا سری لَا یَطَّلِعُ عَلَیْهِ شَیْخُهٗ مطلع نیست بر آن سر پیر وے با وجود آنکه بر دست وی سلوک کرده و تربیت و تعلیم یافته و بمرتبه وصول رسیده است و حقیقت آنست که آنچه مرید از شیخ تعلیم استفاده نموده است علوم و قواعد و آداب سلوک است و تصرف نیز که شیخ در مرید کرده در در آوردن نور ذکر در باطن وی و ریختن تخم محبت در زمین استعداد وی و بر آوردن از بیضه بشریت اما خصوصیت مکان و خاصیت زمین را و آب و هوای وجود او را تشخص آن در علم نیست وَلِلشَّیْخِ سِرٌّ لَا یَطَّلِعُ عَلَیْهِ مُرِیْدُهٗ و مر پیر را رازی است که مطلع نیست بران راز مرید وی اَلَّذِیْ قَدْ دَنَا سَیْرُهٗ اِلیٰ عَتَبَةِ بَابِ حَالَةِ شَیْخِهٖ مریدی که بتحقیق نزدیک رسیده است سیر و سلوک وی تا آستانه در پیری یعنی با وجود آنکه بمقام شیخ رسیده

ہوا با بلندی و فلک یعنی فرزند بیجان آسمان و زمین است و یعنی عناصر و باد و آتش که در جوف هر مکان باشد و بالفعل یعنی آرزو و اشتیاق دیگر نفس اماره [illegible]

وحالت او را دریافته است سریکه مخصوص باطن شیخ است در یکنیاید و درین عبارت تنبیه است بر رعایت مزید
آداب را با پیر کہ اگرچہ بمقام وی رسیده است باوجود آن هنوز بر آستانه درغت وی افتاده است شیخ رکن الدین
علاؤ الدولہ سمنانی فرموده است قدس سره کہ من بحقیقت اعتقاد کرده ام اگر مرا حق تعالیٰ بهر مقامیکه عالی تر
باشد برساند هنوز فرق سر من آنجا باشد کہ قدم شیخ عبدالرحمن و شیخ علی لالا و شیخ نجم الدین است قدس الله اسرارهم بیت
بلند مرتبه زین خاک آستان شده ام ٭ غبار کوی توام گر بر آسمان شده ام ٭ اگرچہ ممکن است کہ بعد از وصول بمقام شیخ
بقوت استعدادی کہ دارد از آن بگذرد و بالاتر رود چنانکه میفرماید فاذا بلغ المؤید حالة شیخه
پس چون برسد مرید بحالت شیخ خود را فرد عن الشیخ وقطع عنه جدا ساخته میشود از شیخ و بریده میشود
از وی فیتولاه الحق پس بکرم و عنایت خود میگیرد کار او را حق تعالی فیقطعه عن الخلق جملة
پس قطع میکند و باز میدارد او را از همه خلق چه شیخ و چه غیر وی چنانکه باز داشته میشود کودک از شیر پس از آن
تربیت وتغذیت نموده میشود بالوان اطعمه و انواع اغذیه تا میرسد بدرجه رجال فیکون الشیخ کالظئر
والداية پس میباشد شیخ مانند دایه کہ شیر میدهد و مرید همچو طفل شیر خواره کہ در حجر تربیت وی تا مدت
رضاع کہ قابل اکل اطعمه و اغذیه گوناگون نیست می باشد و چون از شیر باز داشته شد حالش دیگر است
لا رضاع بعد الحولین نیست شیر خوارگی پس از دو سال لا خلق بعد زوال الهوی والارادة
همچنین نیست تعلق بخلق پس از دور شدن هوی و خواهش الشیخ یحتاج الیه مادام ثمه هوی
والارادة شیخ احتیاج برده میشود بوی تا آنکه در باطن سالک هوا و ارادت است تا کسر کند آنها از برای شکستن
هوا و ارادت واما بعد زوالهما فلا واما پس از دور شدن هوا و ارادت احتیاج نیست بشیخ لانه
لا کدورة ولا نقصان زیرا کہ نیست تیرگی و کمی و ناتمامی بعد از زوال هوا و ارادت چه بعد از حصول
فنا کار تمام شد و سلوک کہ عبارت از سیر الی الله است بنهایت رسید و سالک بمرتبه کمال رسید و در دائره
ولایت درآمد پس از آن بقا یافت و کارش بسیر فی الله افتاد اکنون تربیت تجلیات متنوعه الهی بوساطت

از او نور محمدی صلی الله علیه و آله وسلم بمرتبه تکمیل رسیده بمقام لقا خواهد رسید ذیغیر باید که احتیاج بشیخ و مرشد
در مرتبه سلوک برا کسر داز الرهوی وارادت است که بجهت ضعف باطنی که سالک دارد وقوت بران ندارد و بمزاحمت
آنها بمقام فنا و صول نمیتواند و یافت چنانکه طفل شیرخواره بجهت ضعف بدن تناول اطعمه و اغذیه نمیتواند کرد
و بعد از زوال دفنا هوا و ارادات که بیرون آمدن از بیضه بشریت کنایت از ان است و موقوف است
بجریان عادت بر تربیت و تصرف شیخ کامل و مکمل احتیاج بشیخ ندارد و بیت آن شد که بار منت ملاح
بروحی + گوهر چو دست داد بدریا چه حاجت است + و بعضی از مجذوبان باشند که در ابتدای حال نیز
اگرچه در صحبت مشایخ و اہل تربیت باشند اما در حقیقت تربیت و ترقیت ایشان از جای دیگر
باشد چنانچه حال شریف وی رضی الله عنه بود که فرمود انا مار بافی رسول الله ولیس لاحد علی منة
بعد الله و رسوله و شیخ ابن عطاء الله اسکندری از شیخ امین الدین اسمر نقل کرده که گفت انا ماربافی الا
رسول الله علیه السلام و از شیخ عبد الرحیم قناوی آورده که گفت انا لا منة لاحد علی الا رسول الله صلی الله
علیه وسلم و باوجود آن رعایت ادب و حق نعمت شناسی و ولی نعمتی و شکرگذاری آن واجبست و جامع و ناظر
هر دو جانب است این دو بیت بیت حافظ مرید جام است ای صبا ببرد + از بنده بندگی برسان
شیخ جام را + ولا اگرچه زشت کردار بود + در خلوت معشوق گران بار بود + و بر تقدیر وظیفه بعد از
وصول نفی غیر و قطع از ماسوای حق است چنانکه میفرماید فاذا وصلت الی الحق علی ما بینا
پس چون رسیدی تو بحق چنانکه بیان کردیم فکن آمنا ایک ممن سواه پس باش ایمن همیشه از کیل
جز او ست عز و جل استقامت در زیر آن فلا تری لغیره وجودا البتة پس نه بینی جز حق را وجود
و قدرت قطعا لا فی الضر و لا فی النفع نه در زیان رسانیدن و نه در سود کردن و لا فی العطاء
و لا فی المنع و نه در دادن و نه در نادادن و لا فی خوف و لا فی رجاء و نه در ترسیدن و نه در
امید داشتن بل هو عز و جل اهل التقوی و اهل المغفرة بلکه خدا تعالی سزاوار است

مجذوب سالک کشیده شده و ربوده شده ۱۲

که از وی و از عذاب وی بترسند و سزاوار آنکه امرش او را امیدوار ند فکن ابدًا ناظرًا الی فعله پس باش
همیشه چشم دارنده بسوی فعل او که چه میکند و چون میدارد متوقیاً لامره نگهبان مر امر او را که
چه حکم میکند و چه میفرماید مشتغلاً بطاعته کار کننده و بفرمانبرداری وی در امر او وی و تشریعه
پس باش چنانکه میدارد و بکن آنچه می فرماید فبا عدنا من جمیع خلقه جدا گسسته باطن از همه خلق
چه نفس و چه غیر نفس دنیا و اخری چه در دنیا و چه در آخرت لا تعلق قلبک بشیء من خلقه
مباویز و مبندل خود را به هیچ چیزی از مخلوقات اجعل الخلیقة اجمع بگردان خلق را همه مقهور و اسیر
و وارشیده عز و قدرت الهی تعالی کرجل کتفه سلطان مانند مردی که گرفته و نگهداشته است او را پادشاه
خداوند تسلط قهر آن عظیم ملکه که بزرگست مملکت و پادشاهی شدید امره سخت است
شان او و حکم او مهولة صولته و سطوته ترسانیده شده است برجستن و سخت گرفتن و حمله کردن او
ثم جعل الغل فی رقبته مع رجلیه پس گردانید آن سلطان غل در گردن آنمرد و بسته گردن او را
باهر دو پای او ثم صلبه علی شجرة الأرز پس بردار کشید او را بر درخت صنوبر که بسیار استوار و تناور
می باشد علی شاطئ نهر عظیم موجه بر کنار جوی که بزرگست موج او فسیح عرضه فراخ است
پهنائی او عمیق غوره دور فرو رفته تک او و دور مغاک او شدید جریه سخت است روانی او ثم جلس
السلطان پس برنشست پادشاه چنانکه عادت پادشاهانست علی کرسی عظیم قدره
بر تختی که بزرگست قدر و مرتبه او عالٍ سماؤه بسیار است ارتفاع آن بعید مرامه وصوله دور است
بجای جستن و رسیدن او و ترک الی جنبه احمالا و گذاشته نهاده است آن سلطان در پهلوی خود بارها
را من السهام از تیرها والرماح و نیزها والنبل و پیکانها و انواع السلاح و گوناگون سازهای
جنگ و ترسی و کمانهای مما لا یبلغ قدرها غیره از آنچه نرسد اندازه کردن آنرا جز سلطان بجهت
کثرت و بی نهایتی او فجعل یرمی الی المصلوب پس شروع کرد سلطان که می اندازد بجانب

آن مرد بردار کشیده بما نشاء من ذلک السلام با نچه میخواهد سلطان از آن سلاح فهل یجیز
للمنزل ای ذلک پس آیا نیکو می باشد مر کسی را که وید آن مرد غل کرده بردار کشیده تیر باران کرده شده را ان
یترک النظر الی السلطان آنکه بگذارد نظر کردن را بسوی آن بادشاه که اینچنین قادر و غالب و قهار است
و یترک الخوف منه الرجاء له و بگذارد بیم را از سلطان و امید را از وی و یخاف من المقتول دی
یرجو منه و بترسد از آن مرد بردار کشیده که مغلوب و مقهور است و در دست قدرت سلطان اسیر است و از وی وار
الیس من فعل ذلک آیا نیست کسی که گذاشت بیم و امید را از سلطان و داشت بیم و امید را از آن مصلوب
یسمی فی قضیة العقل عدیم العقل والادراک که نامیده شود او را در حکم عقل بے عقل و بے ادراک ۱
مجنونا بهیمه غیر انسان و دیوانه حیوان چهار پایه مثل خر و ستور جز آدمی فنعوذ بالله من العمی
بعد البصیره پس پناه میجوئیم از کوری جهل و نکره خصوصا بعد از علم و معرفت تحصیل ایمان و انابت
القطیعة بعد الوصول و از بریدن پس از رسیدن فی الهدایة قطعیه بریدن خویشی [illegible] والصدود
بعد الدنو والقرب و از روی برگردانیدن پس از نزدیک آمدن و حاصل شدن نزدیکی بجناب قدس
والضلالة بعد الهدایة و از گمراه شدن بعد از راه راست یافتن والکفر بعد الایمان و از کفر
پس از ایمان که پست ترین و بدترین حالات است بعد از آن در تطبیق مثال بمثل میفرمایند فالدنیا
کالنهر العظیم الجاری الذی ذکرناه پس دنیا مثال جوی بزرگ روان است که ذکر کردیم آنرا در مثال مذکور
کل یوم فی زیادة ماءها هر روز این جوی در فزودنی آب او ست و هی شهوات بنی آدم اللذاتهم
فیها و این زیادتی آب مثال زیادتی شهوتهای آدمیان و لذتهای ایشانست در دنیا التی تصلیهم منها
که میرسند این شهوات و لذات آدمیان را از دنیا و هر بعضو هر دم در فزودنی اند واما السهام والوانع الآلام واما تیرها
و سلاحهائیکه در آن مثال ذکر کرده شد فالبلایا التی تجری بها القدر الیهم مثال بلاها و محنتهاست
که روان میگردد بآن تقدیر الهی بسوی آدمیان فالغالب علی بنی آدم فی الدنیا البلاء پس غالب

۱ ادراک بالکسر دریافتن اشیاء غیر محسوس ۱۲ غیاث

براولاد آدم در دنیا بلاها و آزمایشها و سختیهاست و التغص و تیرگیها زندگانی و نامراد و بیها الالام و دردوالمحن

و محنتها و محنت نیز بمعنے آزمایش و بلا است وَمَا يَجِدُ وَانَّ مِنَ النعليم والللذات فَشُوبَه بالافات

وانچه می یابند از ناز و نعمت و لذتها آمیخته شده است بآفتها محنتها و سختیها اِذَا اَعْتَبَرَهَا كُلُّ عَاقِلِ اِحِلْیٰ

ان لاحیات له الا فی الاخرة ان کان مُوْقِنًا چون اعتبار نماید هر عاقل نعمتها و لذتهارا و قیاس کند

بر نعیم و آخرت و لذات آن دریابد که نیست حیات مراورا مگر در آخرت اگر هست وی صاحب یقین کما قال

النبی چنانچه گفته پیغمبر صلے الله علیه وسلم در روز حفر خندق برای تسلیه اصحاب لا عیش الا عیش الا

لاخرة یعنی نیست زندگانی مگر زندگانی آخرت خصوصًا ذلك فی حق المومن یعنے این حکم که غالب

بر بنی آدم بلایا و نغص و آلام است عام است و شامل تمامه بنی آدم راچه مومن و چه کافر خصوصًا در حق مومن

که نزول بلایا و ورود مصائب بروی بیشتر و غالب تر است کما قال علیه الصلوة والسلام الدنیا

سجن المومن وجنة الکافر فرمود دنیا زندان مسلمان است و بهشت کافر مسلمان هرچند ناز و نعمت

در دنیا بیند نسبت بانچه اورا در آخرت نهاده اند حکم زندانیان دارد و کافر هرچند در دنیا بلا و محنت بیند

در مقابل انچه در آخرت برای او از عذاب و نکال مهیا ساخته اند گویا در بهشت است و قال علیه الصلوة

والسلام التقی ملجم مرد پرهیزگاری لگام در دهان کرده شده است یعنے بازداشته شده از شهوات ولذاتهای

دنیا چنانکه اسپی که لگام در دهان او کنند علف نتواند خورد و در کتاب الحکم گفته لا تستغرب وقوع الاکدار

مادمت حیًا فی هذه الدار امام جعفر سلام الله علیه و علی آبایه الکرام فرمود آنکه چیزے طلبید که هرگز مخلوق نشده

و بوجود نیامده در تعب انداز و نفس خود را گفتند یا امام آن چیست فرمود طلب راحت در دنیا بعضے از

حکما گفته اند که اگر بنای کار دنیا بر مکاره نبودے منفعت بلیله و ربوزینه دندی سید الطائفه جنید رضی الله عنه

فرماید من برای خود اصلی لبسته ام که بدان خورسندم و آن اصل انیست که دنیا جای فتنه و ابتلا است و هرچه در دی از غم

و محنت برسد جای آنست و اگر ناگاه شادی و نعمت برسد منت خود میدانم ابو تراب نخشبی گوید رحمة الله علیه مردم در دنیا

لغ نغص نغصیدن
جان و نامراد زیستن
دیر و ناباز شدن
تغیر ناخوش
عیش ناخوش شدن
بلا و رنج و ناخوش شدن
منتخب اللغات
لغ حفر کندن
زمین کندن ۱۲م
لغ نکال بالفتح
عقوبت ۱۲م
لغ ملجم بالضم و فتح جیم
لگام کرده شده
منتخب و غیاث اللغات

ودر چیزی طلبند هرگز نیابند راحت وفرح در وجود آن بهبود چیز در بهشت بود شعر طلب الراحة فی
دار الفنا خاب من طلب شیئا لا یکون موضعه هذه الاجنادون باوجود این خبرها
وانچه بعیان ومشاهده معلوم است کیف یهنی طیب عیش فی الدنیا چگونه خوانده شود وطلبیده شود
خوشی زندگانی در دنیا فالراحة کل الراحة فی الانقطاع الی الله پس آسایش همه آسایش
ور بریدن از خلق ور وی آوردن بجناب الهی است عز وجل موافقته ودر سازواری کردن احکام
قضا وقدر اوست والاستطراح بین یدیه وانداختن خود را در پیش حکم وارادت وی تعالے فتکون
بذلك خارجا من الدنیا پس میباشی تو بسبب انقطاع الی الله بیرون از دنیا وتقلید وتعلق بآن
ثم یکون الله لك پس در ین هنگام یافته می شود ناز وتمام حسن منظر رافته وراحة ولطفا
رحمة وفضلا از روی مهربانی وآسایش نرمی وخیر وفرمونی

المقالة الثامنة

قال رضی الله عنه وارضاه الوصیة لا تشکون الی احد ما نزل بك من ضر
هرگز مکن شکوی هیچ کسی از انچه فرود آمده است بتو از گزند وزیان کائنا من کان هر که باشد صدیقا
کان او عدوا دوست باشد یا دشمن ولا تتهم الرب وتہمت مکن پروردگار را عز وجل فیما فعل فیك
ودرانچه کرده است در ذات تو وانزل بك من البلاء وفرود فرستاده است بر تو از بلا ومحنت
وگمان مبر که آنرا بجهت دشمنی وبد خواهی بتو کرده است شاید که در ضمن آن حکمتی باشد که فائده آن بتو راجع
گردد ودران لطف نهانی باشد والله اعلم بیت هر جوری که آن مه میکند از جام حق هر که دلدار ے
مرا شاید که مقصود امتحان باشد بل اظهر الخیر والشکر بلکه ظاهر کن نیکی وشکر را انکذب بك بالمهادة
الشکر من غیر نعمة عندك پس دروغ گفتن تو بظاهر کردن تو شکر را بے نعمت نزد تو بگمان تو خیر
من صدقك وفی اخبارك بجلیة الحال بالشکوی بهتر است از راست گفتن تو ودر خبر دادن
تو از حال آشکار بشکایت خود چون دروغ باشد که وجود نعمت متیقن است ومن الذی خلا

مِنْ نِعَمِ اللّٰہِ کیست آنکه خالیست از نعمت خدای عزوجل قال اللّٰہ تعالیٰ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰہِ
لَا تُحْصُوْهَا و اگر خواهید که شما کنید نعمتهای خدارا شمار نتوانید کرد از بس بسیاری و بیشماری آن فَکَمْ مِنْ
نِعْمَةٍ عِنْدَكَ وَاَنْتَ لَا تَعْرِفُهَا پس بسا نعمتی که نزد تست و تو نمی شناسی آنرا و اگر بهم نمی شناسی لغلبه
نفس و هوا و بطر بران ظلمت کفران نظر انصاف تو بران نمی افتد لَا تَسْكُنْ اِلٰى اَحَدٍ مِّنَ الْخَلْقِ آرام مگیر
و میل مکن بسوی هیچ یکے از خلق وَلَا تَسْتَاْنِسْ به و الفت مگیر به هیچ یکے وَلَا تُطْلِعْ اَحَدًا عَلٰى
مَا اَنْتَ فِيْهِ و مطلع مگردان هیچ یکی را بر حالے که تو دران حالی بَلْ يَكُوْنُ اُنْسُكَ بِاللّٰہِ بلکه باشد
انس تو بخدا و ذکر وی عزوجل وَسُكُوْنُكَ اِلَيْهِ و آرام تو بسوے او وَشَكْوَاكَ مِنْهُ اِلَيْهِ و گله تو
از وے بسوے وی نه بسوی غیر وی **بیت** پیش که بر آورم ز دستت فریاد هم پیش تو از دست تو
میخواهم داد حتى لَا تَرٰى اِلَّا مُبِيْنًا جز خدا که بلا فرستاده است و جز تو که بلا بر تو فرود آمده است کسے دیگر را
که غیر او ست و نسبت بدرگاه او ندارد ما و دوستان وی و مقربان وی داخل غیر نبینند و توجه بایشان از این
حیثیت مین توجه بحضرت اوست فَاِنَّهٗ لَيْسَ اِلٰى اَحَدٍ پس بدرستیکه شان اینست که نیست بسوے
دیگری ضَرٌّ وَلَا نَفْعٌ زیان و نه سود لَا جَلْبٌ وَلَا دَفْعٌ نه کشیدن سود و نه نیکی و نه راندن زیان و نه بدی
وَلَا عِزٌّ وَلَا ذُلٌّ عزت و نه خواری وَلَا رَفْعٌ وَلَا خَفْضٌ و نه بر داشتن و بلند ساختن و نه انداختن
و پست گردانیده وَلَا فَقْرٌ وَلَا غِنًى و نه فقر و نه تو فقر نه توانگرے وَلَا تَحْرِيْكٌ وَلَا تَسْكِيْنٌ و نه جنبانیدن
و نه آرام دادن اَلْاَشْيَاءُ كُلُّهَا خَلْقُ اللّٰہِ چیزها همه پیدا کرده شده خدا اند بِيَدِ اللّٰہِ مسخر و در دست قدرت
خدا بِاَمْرِهٖ وَاِذْنِهٖ تَجْرِيْ بِحُكْمِهٖ و دستوری اوست روان شدن اِنَّهَا كُلٌّ تَجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى عِنْدَهٗ
هر چیز روان میشود و پاینده می ماند تا مدت معین که تعین یافته است نزد خدا وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهٗ بِمِقْدَارٍ
و هر چیزے نزد وی بر اندازه است که زیادتی و کمی را بدان راه نیست وی سبحانه و تعالیٰ هر چیزے را توقیت و تعیین
جا معین مخصوص و مقدر گردانیدن و اسباب آن مهیا ساخته که اقتضای آن میکند و بآن میرسند

و حقیقت اسباب و سببات همه بقدرت و ارادت او واقع اند و موثر و رسیده و دست و قیوم همه او و هیچ چیز را
هیچکس قدرت زور امتناع و معارض نه لا متقدم لما اخر نیست هیچ مقدم کننده مر چیزی را که وی
پس انگند و لا متأخر لما قدم و نیست هیچ پس انگنده هر چیزی را که وی پیش کرده قال الله
عز و جل گفته است خدای بزرگ آن یمسسک الله بضر اگر برساند ترا و مبتلا گرداند
خدای تعالی بزیانی و برساند بتو چیزی از آن فلا کاشف له الا هو پس نیست کشاینده و دور کننده
مر آنرا مگر وی آن یردک بخیر اگر بخواهد ترا به نیکی و برساند آنرا بتو فلا راد لفضله پس نیست کسی رد کننده
مر فضل و کرم او را فان شکوت ربک پس اگر گله میکنی از خدای عز و جل و انت معافی و حال آنکه تو
عافیت داده شده و دور کرده شده است از تو بلاها و آفات را امراض و جز آن و عندک نعمة ما و نزد
تو نعمتی از نعمتها است اگر چه اندک بود طلبا للزیادة گله که میکنی از برای طلب زیادتی میکنی و تعامیا
لما عندک من النعمة و العافیة و بتکلف کور ساختن خود را و نادان گرفتن از آنچه مر خدا راست نزد تو
از نعمت و عافیت استصغارا لها بحقارت حقارت کردن و خوار داشتن آن نعمت و عافیت را غضب
علیک خشم میگیرد بر تو پروردگار تعالی و ازالهما عنک و دور میگرداند آن نعمت و عافیت را از تو
حقق شکواک و است و درست میگرداند گله ترا یعنی شکایت از بلا و محبت میکنی یاد بود نعمت و
عافیت پس نعمت و عافیت را از تو میگیرد تا راست گردد شکایت تو و نیز برای زجر و الزام تو و ضاعف لک
نعمت تو و ضاعف بلاک و دو چند میگرداند بلای ترا و شدد عقوبتک سخت میگرداند سزای ترا و مقتک
خشم میگیرد و ترا او قلاک و دشمن میدارد ترا دشمن سخت و اسقطک من عینه اندازد ترا از نظر عنایت
خود و احذر الشکوی جدا و پرهیز کن گله کردن را از خدا و احکام قضا و قدر وی را و لو قطعت قرض لحمک
بالمقاریض اگر چه پاره پاره کرده شوی و بریده شود گوشت تو بگازهای دکاره پاکی امام ابو القاسم
قشیری گوید که استاد ابو علی دقاق را در آخر عمر علت شدید شد و میفرمود از امارات علامات تابد الس حفظ

توحید است و در اوقات حلم بعد از آن فرمود در تفسیر این سخن اشارت بجال خود کرد حفظ توحید آن بود که قطعه
قطعه کنند ترا المقاریض قدرت در امضاء احکام و تو راضی و ساکن باشی و قطعاً حرکت و خطرات نکنی ایاک ثم ایاک
دور دار او دور دار اتقِ ایاک بپرهیز و دور دار الله الله بترس خدا را بترس خدا را الله الله بپرهیز بترس خدا را
النجا النجا زود زود دیگر فرا الحذر الحذر پرهیز پرهیز کن از شکایت کردن و راضی نبودن بحکم مولی
فان اکثر ما ینزل بابن آدم من انواع البلاء زیرا که بیشتر آنچه فرود می آید بفرزند آدم از گوناگون
بلا و محنت بشکواه من ربه از جهت گله بندی او است از پروردگار خود عز و جل کیف یشکو احدٌ منه
چگونه گله کرده شود از پروردگار و هو ارحم الراحمین و حال آنکه وی مهربان ترین مهربانان است
و خیر الحاکمین و بهترین و عادل ترین حکم کنندگان است حلیمٌ کریم ابنا رکه در سزا دادن گناهگاران
شتابی نکند با وجود کمال قدرت خبیرٌ که پوشیده نمی ماند بر وی چیزهای ظاهر و باطن نمی رود در ملک و ملکوت
و نمی جنبد ذره در عالم مگر آنکه دانا و خبردار است از آن رؤفٌ سخت مهربان بر بندگان خود رحیمٌ مهربان و ریزنده
خیر بر مستحق و غیر مستحق بغیر غرض و عوض و گفته اند که رحمن آنکه اگر سوال کرده شود بدهد و رحیم آنکه اگر سوال کرده
نشود بدهد لطیفٌ بالعباد لطف کننده و نرمی نماینده به بندگان خود هیچ ذره از لطف وی خالی نبود
و گفته اند که دوزخیان در دوزخ ملطوف باشند اگرچه مرحوم شان نتوان گفت چه اگر بعذابی سخت تر از آن
مبتلا گردانیدی توانستی لطف او است که نگردانید و لطف با غضب جمع شود نه رحمت مثلاً سلطانی یکی را
صد تازیانه حکم کرد پس از آن لطف کرد و نرمی نمود و فرمود پنجاه تازیانه زنند نه صد این لطف است با وجود
آنکه ماده غضب باقیست وما هو بظلامٍ للعبید نیست ستم کننده مر بندگان را چه ظلم تصرف در ملک
غیر بود و چون همه ملک اوست هرچه کند ظلم نباشد و اگر چیزی کند که نه موافق نفس و طبیعت آدمی باشد شاید
صلاح کار او بعد از آن باشد و اگر نباشد هم ظلم نبود و کطبیبٍ حلیمٍ همچو طبیب حلیم غیر مستعجل که نظر بصحت
و صلاح حال بیمار دارد و حبیبٍ شفیقٍ دوست مشفق لطیفٍ قریبٍ نرم و خوش و نزدیک بدل بجهت محبت

وشفقت تواند کرد مثل بیضی خویش باشد که مظنه شفقت و مهربانی در ینجا بیشتر است هل ستمهم اوالدة
الشفیق او الوالدة الشفیقة الرحیمة آیا تهمت کرده شود پدر و مادر که شفقت و مهربانی لازم حال
ایشانست که شفقت و مهربانی فرزندان نکنند و خدا تعالی خود مهربان تر از مادر و پدر است قال النبی صلی الله
علیه وسلم الله ارحم لعبده من الوالدة علی ولدها گفت پیغمبر صلعم خدای تعالی مهربان تر است
بر بنده خود از مادر بر فرزند خود و ذکر پدر نکرد زیرا که شفقت طبیعی مادر بیشتر از شفقت پدر می باشد
و کافران بر خود ستم کردند و از دائره بندگی بر آمدند و حکم ولد عاق دارند و آنچه مومنان از بلا و عذاب
بر حق سبحانه را در آن حکمتها است که صلاح بنده در آنست اگرچه بنده بدان جاهل است احسن الادب
نیک نگاه دار ادب درگاه خداوندی را یا مسکین تصابق بعبده البلاء بتکلیف صبر در نزد ورود بلا
و خود را بر آن وا دار ان ضعفت عن الصبر اگر سست و ناتوانی از صبر و شکیبائی کردن بتکلیف اگرچه
در مطلق صبر تکلف و تحمل کردن مراد نیست و شدنی نیست اما چون خو کرد بصبر آسان میگردد یا مراد بصبر آن بود که
شکایت تلخی بر زبان نیارد و بنالد اگرچه در دل داشته باشد کراهتی را و صبر آنکه بدل نیز صابر بود ثم احسنه
ان ضعفت عن الرضاء والموافقة و صبر کن اگر نمیتوانی رضا و موافقت آورد و بعضی اصلح اعلی
مقام رضا و موافقت یا قضا است که عبارتست از عکون تحت مجاری اقدار و نزد بعضی وجدان حلاوت
بر آن بر انداز و محبت و طلبه آن تا بجائی رسد که الم حکم لذت گیرد و ... نیش نوش گردد اگر رضا نبود
پایان تر از مقام صبر است و اگر صبر نبود نصیر باید کرد و الا جزع و فزع است که مذموم است باتفاق ثم ارضه
و فق ان وجدت پس تر راضی باش و موافقت کن در رضا و موافقت و آنجاست که هنوز وجود تو باقی است
و یافته میشوی و با خودی ثم افن اذا فقدت پس از آن فنا است و بیخودی چون گم کرده شوی و مقام
فنا و نیستی بالاتر از مقام رضا است که آخر مقامات سلوک است و بعد سلوک منتهی میگردد و بعد از آن در مقام
فنا نهایت و نذرت وجدان میفرماید که ان الکبریت الاحمر مقام فنا که حکم گوگرد سرخ

واری آین انت یکجائی بوائین تجد و تری ہمہ یافتہ می شوی تو دیدہ میشوی پس از ان تنبیہ میکند
و ترغیب میفرماید بر التزام مقام رضا بقضا اما تسمع الی قولہ ایا نمی شنوی و گوش نمیداری بسوی
قول خدای عزوجل کتب علیکم القتال وھو کرہ لکم نوشتہ شد و فرض گردانیدہ شد بر شما کارزار کردن
با کفار و حال آنکہ آن شاق و مکروہ است طبعا مر شمارا وعسی ان تکرھوا شیئا وھو خیر لکم و نزدیک
است کہ ناخوش دارید شما چیزی را و آن چیز بہتر است در دنیا و آخرت مر شمارا و این شامل است تمامہ تکلیفات
شرعی را کہ نزد طبیعت شاق و ناخوش اند و ہمہ منا و اصلاح و سبب فلاح اند در نفس از مر وعسی ان تحبوا شیئا
وھو شر لکم و نزدیک است کہ دوست دارید چیزی را و آن چیز بد است مر شمارا و جمیع منہیات شرعیہ این دارید حال کہ
نفس آنرا دوست دارد و طبع بدان مائل است و در حقیقت موجب فساد حال و ہلاک مبدا و مآل است واللہ یعلم
وانتم لا تعلمون و خدا میداند حقایق اشیاء و عواقب امور او شما نمیدانید طوی عنک علم حقیقۃ
الاشیاء پیچیدہ و در نوردید خدا یتعالی از تو دانش حقیقت اشیاء و حجبک عنہ و باز داشت ترا از ان
و پوشیدہ از تو علم آنرا فلا تسیء الادب پس چون نمیدانی حقیقت حال را بی ادبی مکن بتصرف کردن در ان فتکرہ
بنفسک او تحب بہ شیئا ناخوش داری چیزی را بخود و یا دوست داری چیزی را بخود یعنی بمیل طبع و ہوای نفس خود
بل اتبع الشرع فی جمیع ما ینوبک بلکہ پیروی کن حکم شرع را در مکروہ داشتن و محبوب پنداشتن
در ہر چیزیکہ فرود می آید بر تو از نعمت و بلا خیر و شر و محبوب و مکروہ ان کنت فی حالۃ التقوی اگر
ہستی تو در حالت تقوی و اتباع ظاہر امر شریعت و حاصل نشدہ ترا فہم عن اللہ و اطلاع دادہ نشدہ بر مراد اللہ
التی ھی قدم الاولی بآن اول قدم و نخستین پایہ است در سلوک طریق حق واتبع الامر فی حالۃ متابعت من
امر باطن را کہ عبارت از یقین صافی باشد از صحت با مر یعنی قول و فعل است فی حالۃ الولایۃ دیگر
رسیدہ بحالت قرب و ولایت و جمود وجود الھوی و فرو مردن آتش ہوای کہ لازم مرتبہ ولایت و
قرب وصول است ولا تتجاوزہ و در مگذار از حد آن وھی القدم الثانیۃ و این قدم ثانی و پایہ

ودم است وَارْزُقْ بِالفَضْلِ فَوَافِقْ وَافِقْ وخوشنود باش بفضل الٰهی وسازگاری کن بدان تا نیست شود
فِي حَالَةِ البَدَلِيَّةِ وَالغَوْثِيَّةِ وَالصِّدِّيقِيَّةِ در حالت بدلیت که فوق مرتبه ولایت است وقطبیت و
غوثیت که ازان بالاتر است وصدیقیه که از همه بالاتر وتلو مرتبه نبوت ست فِي حَيِّ المُنْتَهَى واین نهایت
مراتب واعلی مقامات ست وسابقا در مقاله عاشره معلوم شد که این در امر مباحات است که آنرا در شرع حکمی نیست
دو واجب ومسنون نه باز دارد وتاکید بر التزام مقام رضا وترک شکایت میفرمایند ثُمَّ تَنَحَّ عَنْ طَرِيقِ القَدَرِ یکسو شو از
راه قدر وتخاصل عن سبیله بگذار راه او را معارض ومزاحم شو او را رُدَّ نَفْسَكَ وَهَوَاكَ
بر گردان نفس خود را از راه قدر وهوا وخواهش خود را که مزاحم طریق قدر میگردد وَكُفَّ لِسَانَكَ عَنِ الشَّكْوَى
وباز دار زبان خود را از شکایت کردن مخلوق از نوازل وحوادث قضا وقدر فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ پس چون
بکنی تو آنرا یعنی باز داشتن زبان از شکایت وراضی بودن بتقدیر الٰهی إِنْ كَانَ خَيْرًا اگر هست قضا وقدر
نیک موافق طبع ونفس همچو غنا وعافیت وفراغتی وراحتی وامثال آن از آنچه از باب لطف ورفق است
زَادَكَ المَوْلَى حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَذَّةً وَسُرُورًا زیاده میگرداند خداوند تعالی حیات خوش مزه وشادی
که عمده آن شکر نعمت ورضا بقسمت وفرح بفضل ورحمت است وشهود منعم وباز نماندن ازان بنعمت که
بالاتر ازان هست وَإِنْ كَانَ شَرًّا واگر باشد قضا وقدر بد یعنی مخالف طبع ونفس مانند فقر وبلا وتعرف دام
وجز آن از آنچه از وادی قهر وعنف است وچون لطف خفی در ضمن آن خواهد بود حَفِظَكَ اللهُ فِي طَاعَتِهِ فِيهِ
نگاه میدارد خدا تعالی ترا در طاعت خود در همین حال وَأَزَالَ عَنْكَ المَلَامَةَ دور میگرداند از تو نکوهش
را وَأَفْنَاكَ عَنْهُ فِيهِ وگم میگرداند وغایب میکند ترا از خود درین حال ودر نمی یابی الم ومحنت آن را
بجهت غلبه رضا ومحبت وشهود مبتلی ودرینجا نیز زندگانی خوش خواهد بود حَتَّى يَعْبُرَ وَيَمْضِيَ تا آنکه درمیگذرد
آن قضا از تو وَيَرْحَلَ عِنْدَ انْقِضَاءِ أَجَلِهِ وکوچ میکند نیز وگذاشتن مدت كَمَا يَنْقَضِي اللَّيْلُ
چنانکه میگذرد شب فَيُسْفِرُ عَنِ النَّهَارِ پس دور میکند پرده از روی روز

۵ نسخه بکسر اول وسکون لام بمعنی بیم وحجه اشتر که دریچه یا در وجود سد وازکشف و بر هان دعوا رد مراتع ۱۲ لطیفات ۵ نسخه بر

حرکت تسبیح از ان نعمت است بلطف وبیشی سر ظاهری نقب بابت وروی نمودن رحمانیات

وَالْبَرْدِ فِي الشِّتَاءِ وچنانکه میگذرد خنکی در زمستان فَيَسْفِرُ عَنِ الصَّيْفِ پس کشف میکند از تابستان
و پیدا میکند گرمی را ذٰلِكَ أُنْمُوذَجٌ عِنْدَكَ این گذشتن شب تاریکی و در آمدن روز روشن و
گذشتن زمستان و در آمدن تابستان نمونه الیست نزد تو برای تبدل احوال وگذشتن غم ومحنت ورسیدن
شادی وراحت ویکی از آیاتی است که در اختلاف لیل ونهار برای تذکر اولی الاعتبار و اولی الابصار نهاده اند
فَاعْتَبِرْ بِهِ پس عبرت بگیر بدین وقیاس کن حال خود بران وحکمت دیگر در انزال بلایا ومحن وایراد حوادث
ومصائب بر آدمی زاد آنست که در بوته ریاضت ومحنت انداخته از کدورات بشری و آلایش طبیعت
پاک میکنند واین بلایا سبب کفارت ذنوب ورفع درجات میگردد وبدین معنی اشارت نموده میفرمایند ثُمَّ
فِي نَفْسِهِ ذُنُوبٌ وَآثَامٌ وَأَجْرَامٌ پس در نفس آدمی گناهان وبزه وجنایات است وذنب واثم وجرم
همه بمعنی گناه است وَتَلَوُّثٌ بِأَنْوَاعِ الْمَعَاصِي وَالْخَطِيئَاتِ وآلوده گردانیدن است بگوناگون
معاصی یعنی گناهان که دعوی فعل وارادت واستبداد واستقلال بدان اعظم انواع آنست وَلَا يَصْلُحُ
لِمُجَالَسَةِ الْكَرِيمِ وصلاحیت ندارد همنشینی خدای کریم را که پاک است از جمیع نقایص وعیوب عزوجل
إِلَّا الطَّاهِرُ عَنْ أَنْجَاسِ الذُّنُوبِ وَالزَّلَّاتِ مگر پاک از پلیدیهای گناهان ولغزشهای یعنی از کبائر وصغائر
ولا تقبیل سده وبوسه نمیتواند داد آستانه قدس اورا إِلَّا الطَّيِّبُ مِنْ دَنَسِ الدَّعَاوِي مگر پاک از چرک
ومادیها ناراست كَمَا لَا يَصْلُحُ لِمُجَالَسَةِ الْمُلُوكِ إِلَّا الطَّاهِرُ مِنَ الْأَنْجَاسِ وَأَنْوَاعِ النَّتْنِ وَالْأَوْسَاخِ
لیاقت ندارد همنشینی پادشاهان را مگر پاک از پلیدیها وگندگیهای گوناگون وچرکها فَالْبَلَايَا مُكَفِّرَاتٌ
مُطَهِّرَاتٌ پس بلاها پوشنده گناهان وپاک کننده چرکهااند گنهگاران را ونیکوکاران را سبب رفع درجات
خواهد بود وقال النبی گفت پیغمبر صلعم حمی یوم کفارة سنة تب یکروزه کفارت گناهان یکسالست چون
مدت تب از اندازه مدت عمر میگذرد وگناهان همه مکفر گردد لابد در باقی موجب رفع درجات گردد والله اعلم

المقالة التاسعة عشر قال رضی الله عنه اذا کنت ضعیف الایمان والیقین

چون باشی تو سست ایمان و سست یقین وَوُعِدْتَ بِوَعْدٍ وعده کرده شوی بوعده از جانب پروردگار
تعالی وفی بوعدک پس بر وه میشود وعده تو ورسانیده میشود موعود تو برای تالیف قلب تو ولا یُخْلَف
وخلاف کرده نمیشود وعده لِئَلَّا يَزُولَ اِيمَانُكَ تا زوال نپذیرد ایمان تو وَيَذْهَبَ يَقِيْنُكَ و نابود
یقین تو وَاِذَا قَوِيَ ذٰلِكَ فِي قَلْبِكَ چون قوی شود ایمان و یقین در دل تو و تمکنت دپا برجاے
شوی و محکم گردی و آن و خُوطِبْتَ بِقَوْلِهٖ و خطاب کرده شوی بخلاصه مضمون قول دل حق عزوجل که
بطریق حکایت از ملک مصر که بیوسف علیه السلام گفته بود فرموده است اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِيْنٌ اَمِيْنٌ
بدرستیکه تو امروز نزد ما خداوند مرتبه و منزلتے امانت دار و در هر چیز و تکرر هٰذَا الْخِطَابُ لَكَ حَالًا بَعْدَ حَالٍ
و مکرر گردد این خطاب مر ترا در حالے بعد از حالے و وقتی بعد از وقتی فَكُنْتَ مِنَ الْخَوَاصِّ پس باشی تو
از بندگان خاص حق تعالے بَلْ مِنْ خَاصِّ الْخَاصِّ بلکه از بندگان خاص خاص وَلَمْ يَبْقَ لَكَ اِرَادَةٌ
وَلَا مَطْلَبٌ و باقی نماند ترا هیچ خواهشی و هیچ مطلبے از هوای نفس جز آنچه حق تعالی از تو خواسته و از تو طلب کرده
از جهت فنای تو در قضای حق و امر و نهی او وَلَا عَمَلٌ تُعْجَبُ بِهٖ باقی ماند کردار که خوشدارے و به
پسندی از خود آنرا از جهت رویت توفیق حق و فنا و فعل وی تعالی و عدم استاد عمل از روے حقیقت بنفس خود
وَلَا قُرْبَةٌ تَرَاهَا باقی ماند عبادتیکه ببینی آنرا از خود و اثبات کنی برآ خود اعتماد کنی بران وَلَا مَنْزِلَةٌ تَلْحَظُهَا
و نه قدر و مرتبه که بنگری آنرا و خوشحال شوی بدانکه فَتَسْمُوْ هِمَّتُكَ اِلَيْهَا تا بالا رود و قصد کند
همت تو بسوی آن فَصِرْتَ كَالْاِنَاءِ الْمُنْثَلِمِ پس چون باقی نماند طلب و ارادات و عمل و عبادت و قدرت و منزلت تو
از نظر ساقط گردد و از همه فانی و خالی شوی بگردی تو مانند آوندی رخنه شده اَلَّذِيْ لَا يَثْبُتُ فِيْهِ مَائِعٌ
آنکه برجای نمی ماند و نمی ایستد و روی چیزیکه روان و ریزنده است مانند آب و سرکه و روغن جز آن فَلَا يَثْبُتُ
فِيْكَ اِرَادَةٌ وَلَا خُلُقٌ وَلَا هِمَّةٌ اِلٰى شَيْءٍ مِنَ الْاَشْيَاءِ پس برجا می نماند در تو هیچ خواهشی و نه هیچ خصلتے و
نه هیچ قصد بسوے هیچ چیز از دنیا و آخرت نه در دنیا و نه در آخرت وَطَهُرْتَ مِمَّا سِوَى اللّٰهِ تعالے

و پاک شوی از آلائش هر چیز یکه جز خداست عَزَّ وَجَلَّ وَاُعْطِیتَ رِضْوَانًا عَنِ اللهِ و داده شود ترا
راضی شدن از خدا وَنُعِّمْتَ بِرِضْوَانِ اللهِ تَعَالیٰ عَنْكَ و نعمت داده شوی تو براضی شدن خدا از تو وَلُذِّذْتَ
بِنِعْمَتِ بِاَفْعَالِ اللهِ اَجْمَعَ ولذت داده شوی بنعمت وداده شوی بفعلهای خدا همه یعنی هر چه خدا کند با تو
از نعمت و بلا و منع و عطا همه را لذیذ شمری و نعمت پنداری بیت عاشقم بر لطف و بر قهرش بجد * این عجب من
عاشقم این هر دو ضد فَوُعِدْتَ بِوَعْدٍ پس درین هنگام وعده کرده شوی بوعده برای امتحان حال تو
چنانکه مرحوده اند فَاِذَا اطْمَأْنَنْتَ اِلَیْهِ پس چون آرام و سکون یابی تو بآن وعده و شوق وصول موعود
وَوُجِدَتْ مِنْكَ اَمَارَةُ اِرَادَةٍ مَّا و یافته شود در تو نشانی از خواهش اگرچه اندک باشد نُقِلْتَ عَنْ ذٰلِكَ
اِلیٰ وَعْدٍ اِلیٰ مَا هُوَ اَعْلیٰ مِنْهُ برده شوی از ان وعده بسوی وعده دیگر که بلند تر از وعده نخستین است
وَصُرِفْتَ اِلیٰ اَشْرَفَ مِنْهُ و گردانیده شوی و برده شوی بسوی وعده شریف تر و مرغوب تر از ان و
عُوِّضْتَ عَنِ الْاَوَّلِ بِالْغِنَاءِ عَنْهُ و عوض داده شوی از وعده اول به بی نیازی از ان و در بعضی نسخ
بالفناء عنه یعنی بفانی شدن از ان یعنی بعد از قوت ایمان و یقین و حصول مرتبه استقامت و تمکین و حصول
فنا و رضا بتو از حق و رضای حق از تو اگر وعده کرده شوی بچیزی و ناگهان شمه و شوبی از ارادت و اطمینان
بان وعده پیدا گردد و چون راضی و مرضی جناب عزت شده لطف و عنایت حق در کار تو کرده اند اخراج
تو از اطمینان بوعده و ارادت باین طریق میکنند که وعده دیگر اعلا و اشراف کرده از وعده نخستین بی نیاز
و بی نیاز و فانی میگردانند و این نوعی از لطف و رفق است که بعضی از محبوبان و مقربان درگاه یزدان معامله
میکنند و باین حسن ادای لطف آمیز و محبت انگیز از میل بماسوی بیرون می آرند و بوعده میگذرانند و اخراج
بقهر و عنف و بزجر طریقه دیگر است والله اعلم نظم هر زمان از وعده لطف و کرم وارد خوشیم نی وصال است
و نه هجران این مقامی دیگر است * یاری دارم که جور و لطفش بهم است * نی نی همه لطف دارد و جور کم است
وصلش طلبم بوعده می اندازد * نی وصل و نه هجر این هم کرم است * پس این ملطوف محبوب الهی را تواتر

مواعید و صرف و نقل و تبدل وعده بوعده دیگر شریف تر و لذیذ تر سبب عروج مقامات عالیه و فتح ابواب
معارف و حقایق میگردد چنانکه میفرماید وَفُتِحَتْ لَكَ اَبْوَابُ الْمَعَارِفِ وَالْعُلُوْمِ وکشاده شود برای تو بابهای طرق
و رهای سر فهما و علمها وَاُطْلِعْتَ عَلٰی غَوَامِضِ الْاُمُوْرِ و مطلع گردانیده می شوی بر کارهای سخت
سرهای پوشیده وَحَقَائِقِ الْحِكْمَةِ و حقیقتهای حکمت وَمَصَالِحِ الْمُنْطَوِيَةِ فِي الْاِنْتِقَالِ مِنَ الْاُوْلٰی
اِلٰی مَا يَلِيْهِ و مصلحتهای نهان کرده شده در رفتن از وعده اول بوعده دیگر متصل آن وَيُزَادُ فِي
مَكَانَتِكَ فِي حِفْظِ الْحَالِ و افزوده میشود درین هنگام که ابواب معارف علوم بر تو کشاده شده و بر حقایق
و دقایق حکمت اطلاع داده شوی در قدر و مرتبه تو در نگاهداشت حال تا بر ساعت متمکن تر و ثابت تر گردی
ثُمَّ الْمَقَامِ پس نگاهداشت مقام بعد از تمکن آن حال وَفِي اَمَانَتِكَ فِي حِفْظِ الْاَسْرَارِ و افزوده میشود
در امانت ورزیدن تو در نگاهداشت اسرار و بخشیده میشود ترا صفت امانت تا اسرار فاش نکنی

قطعه ستاند زبان از رقیبان راز ۔ که تا راز سلطان نگویند باز ۔ هر ساده دل محرم اسرار نباشد تا شد بسته
زبان در صفت اغیار نباشد ۔ منصور صفت راز درون هر که برون زد ۔ چون آنکه او جز بسر دار نباشد ۔ گفته اند
هر کرا کشف داوند و صفت ستاری نه بخشیدند آن کشف وبال حال گردد وَشَرْحُ الصَّدْرِ و افزوده میشود
در کشادگی سینه و فراخی حوصله تا از حفظ اسرار تنگ نیائی و از بیحوصلگی اسرار فاش نکنی وَتَنْوِيْرُ الْقَلْبِ
و افزوده میشود در روشن گردانیدن دل تو که لازم یا ملزوم شرح صدر است اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ
فَهُوَ عَلٰی نُوْرٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَفَصَاحَةُ اللِّسَانِ و افزوده میشود در روانی زبان و درستی و در بیان معارف و حقائق و
نصایح و خالص شدن آن از آشوب ابهام و ابهام تا تعبیر از حق بعبارتی واضح نموده مخاطب را در ورطه حیرت
و ضلالت نیفگنی و سخن را دلنشین گردانی یعنی اصل آنچه مقصود است که زبان بسته دارد و کشف اسرار نکند و اگر کند
چنان کند که زبان زده نگردد و از راه سلامت بیرون نیفتد معارف صدیقان و ممکنان ازین قبیل است
چنانچه از کلام شریفش روشن میگردد وَالْحِكْمَةُ الْبَالِغَةُ و افزوده میشود در دادن حکمت رسا

گفته اند هر کرا الکشف داون وصفت ستاری نه بخشیدند آن کشف وبال حال او گردد

اد عام و حکمت عبارت است از اطلاع بر حقایق امور و احوال موجودات بر وجه صواب و تحصیل کمال در جانب
علم و عمل و چون حکمت حاصل شد و فصاحت لسان بآن منضم گردید لغیب مراد از کمال و تکمیل تمام شد و
بالجمله ضبط و تصحیح معنی بتوفیق آن بکتاب و سنت و صیانت لسان و حفظ وی در لفظ باید تا بیان مقصود لفظاً و
معنی تمام افتد و کلام از اشکال و ایهام خالی ماند و لا بی ضبط معنی ضلالت لازم آید و بی صیانت لفظ اضلال
روی نماید چنانچه جماعت از متاخرین این قوم را پیش آمده و لابد باشد که محقق کامل بعلت قصور لفظ و عبارت
و ادای معنی مقصود و کشف حقیقت بوجه سلیم از اشتباه و ایهام در ورطه خلاف افتد و نزد ظاهر بینان و
عبارت پرستان منسوب بکفر و زندقه و اتحاد گردد و نعوذ بالله من ذالک **نظم** در بارگاه حضرت سلطان
سخن مگو ✦ در گوی اختیار بدست زبان مده ✦ از دل بپرس هر چه بگوید همان بگو ✦ تا مشورت بدل نکنی
دل بدان مده ✦ دل هم اگر ز باده توحید مست شد ✦ هشیار باش در کف دل هم عنان مده ✦ بیرون در
بخلق بر آئین خلق باش ✦ کس را بسوی راز درونی نشان مده ✦ صد سر درین ره از پی یک حرف میرود زنهار خامش
باش یان سر خود رایگان مده ✦ وَفِی الْقَاءِ الْمَحَبَّةِ عَلَیْکَ و افزوده میشود در انداختن دوستی الهی تعالے
با دوستی خلق که اثر نتیجه و محبت خالق است بر تو فَجَعَلْتَ تُحَبَّبُ اِلَی الْخَلْقِ اَجْمَعَ پس گردانیده میشوی
تو دوست داشته شده خلق همه تا همه دوستدار و پرستار تو باشند و لیکن هر یکی برنگی که مناسب
حال اوست معتقدان باستفاده علم و حال و منکران بقوت ابهت و جلال یا مراد بخلق اهل ایمان و صلاح
و ارباب انصاف باشند یا مقصود مبالغه است که حمل کل بر اکثر و حق آنست که سریان محبت در خلق بر اندازه سریان
سر ولایت و قوت و سطوت اوست همه یکی باشد که عالم را فرا گیرد و الثقلین و ما سواهما جن و انس چه ایشان
که فرشتگان باشند و ملقب گردد بشیخ الجن و الانس و الملائکة و دیگری اقلیمی با ولایتی یا شهری را و از ایراد کلمه
با چنان مفهوم گردد که جمادات و نباتات نیز بمحبتی که لائق حال ایشان شریک اند و فی الحدیث احد جبل
یحبنا و نحبه دنیا و اخری در دنیا و آخرت اذ صرت محبوب الحق زیرا که گشتی تو دوست داشته شده

حق وَالْخَلْقُ تَابِعٌ لِلْحَقِّ وخلق همه تابع حق اند جل وعلا فَمَحَبَّتُهُمْ مُنْدَرِجَةٌ فِي مَحَبَّتِهِ ودوستی
خلق داخل است در دوستی حق كَذٰلِكَ بُغْضُهُمْ مُنْدَرِجٌ فِي بُغْضِهِ چنانکه دشمنی ایشان داخل است
در دشمنی وی حق تعالے یعنے چون خدا دوست داشت یکے را همه خلق او را دوست دارند وچون وے دشمن داشت
همه دشمن دارند واز ینجا معلوم گردد که محبت خلق وعداوت ایشان اثر ونتیجه محبت خالق وعداوت اوست
یکی از بزرگان گفته است که میخواهم که خلق را بمن رجوع افتد تا مرا دلیل شود بر صحت حال خود واین بعد از
حصول فنا ونفی ارادت ووجود وکمالات است که مذکور شدند یعنی بعد از حصول مرتبه ولایت وفنا گاهی باقتضای
مصلحت وحکمت خلق را بجنبی ورجوعی واقع میشود ونه آنکه هر جا که رجوع خلق باشد دلیل بود بر وجود ولایت
وبالجمله اگر مردم دنیادار وطالبان حق بے شائبه اغراض دنیا برای خدا دوست دارند ورجوع آرند ودرینجا
موجب تعلق باطن وباعث هوای نفس وانحراف از جاده سلامت وشاغل از حق نگردد وبواسطه اسباب
وحیل ووسائل ظاهر نباشد امارت صدق حال وتمکین مرتبه ولایت است والا سبب وبال حال وخسران مبدا
ومآل است احوال ومقامات وکشف وکرامات اگر موجب تعلق باطن وشغل خاطر گردد موجب انحطاط درجات
است چه جای هجوم عوام وحصول متاع دنیا والله اعلم وکذلک وهمچنین فانی را از ارادت نزد اطمینان وی
بوعده ووجود امارات ارادت از وعده بوعده دیگر نقل وصرف میکنند باین طریق از تعلق بوعده وارادت
میگذرانند ودیر باشد که گاهی باین طریق نیز میگذرانند که از دنیا بآخرت صرف ونقل می نمایند ودر دنیا از آن
منع کرده ودر آخرت عطا میکنند ودر ذخایر لطف ونعمت تمام است چنانکه میفرمایند اِذَا بَلَغْتَ حَتَّى الْمَقَامَ
الَّذِي لَيْسَ لَكَ فِيهِ إِرَادَةُ شَيْءٍ أَلْبَتَّةَ چون رسانیده شوی ودرین مقام که نیست مر ترا ودران
خواهش چیزے تعلقا جُعِلَتْ لَكَ إِرَادَةُ شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ گردانیده میشود مر ترا وپیدا کرده
میشود در تو خواهش چیزے از چیزها ونموده میشود بتو روی مراد فَإِذَا تَحَقَّقَتْ إِرَادَتُكَ لِذٰلِكَ
الشَّيْءِ پس چون ثابت شد ومتحقق گشت خواهش تو مر آن چیز را ازیل الشی ودور گردانیده میشود

آن چیز را عدم و نیست گردانیده میشود و صرفت عنه و برگردانیده میشوی تو از آن چیز فلم
تعطه فی الدنیا پس داده نمی شود ترا آن مراد در دنیا و عوضت عنه فی الاخری وعوض
داده میشوی تو از آن مراد دنیا که دست نداد و در آخرت بما یدنیک تربه ذی الغنی الی العلی الاعلی
بچیزیکه می افزاید ترا قرب و قدر و مرتبه نزد اعلی عالی تر از همه موجودات وما تقر به عینک
فی الفردوس الاعلی وجنة المأوی بچیزیکه سرور و روشن میگردد دو چشم تو و شاد و خوشحال میباشی از آن در بهشت
که بلند تر از دنیا است یا بلند تر از بهشتهای دیگر است و بهشتی که بازگشت متقیان و صالحان باد
و از ینجا معلوم میگردد که در مقام فنا و عدم ارادت گاهی ارادتی نیز میسر میشود ان کنت لم تطلب
ذلک وتاملته وترجوه اگر هستی تو باین صفت که نمی جوئی آن مراد را که نموده شده است بتو
پیدا کرده شده است میل و خواهش آن در تو آرزو نمی کنی و امید نمیداری آنرا وانت فی دار الدنیا
التی هی دار الفناء التکالیف و حال آنکه تو در سرای دنیائی که آن محل فنا است تکالیف شرع است
باداء حقوق در رعایت شروط در گرفتن و نگهداشتن و صرف کردن و درین کلام اشارتست بعلت
طلب نکردن مراد دنیا و ناخواستن آنرا بجهت وجود شدت و مشقت در وجود آن و ادای حقوق آن باوجود
این همه شدت و محنت آخرش فنا ست بیت بمردی نیرزد جهان داشتن بگرفتن بسختی و بگذاشتن به
بل رجاؤک وانت فیها بلکه امید تو در حال بودن تو در دنیا وجه الذی خلق وبرأ
ذات پاک خدای است که پیدا کرده آنرا از عدم بوجود آورده همه چیز را اعطی و منع داد یکی را و
داد دیگری را وبسط الارض ورفع السماء و فراخ گردانید زمین را و بلند ساخت آسمان را اذ
ذلک هو المراد والمطلوب فالمنا زیرا که خدای موصوف بصفات کمال و جامع جلال و جمال دست
باید مراد داشت و طلب کرد و از رو نمود ذبحها عوضت عن ذلک بما هو اسنی من ذلک او
اسلم فی الدنیا است که عوض داده میشوی از آن مراد که نخواستی و طلب نداشتی آنرا بچیزی

که آن چیز خرد و ترد کمتر از آن مراد است اما مانند اوست و در دنیا دگاهی باشد که بالاتر و بهتر از آن نیز عطا
فرمایند ولیکن رعایت و کلایت حفظ الٰهی مر بندگان خاص طالبان وجه کریم را و صلاح دید حال ایشان
غالب آنست که در دادن خرد و ترد و کمتری باشد و آن نیز بعد انکسار قلبک بعد از شکسته شدن
دل تو یصل الیک عن ذلک المطلوب والمراد المنا باز داشتن تو از آن مطلوب مراد و آرزو که
داشته شد و تحقیق العوض فی الاخری و بعد از تحقق و ثابت گردانیدن عوض آن در آخرت
علی ما ذکرنا و بینا بر آن وجهی که ذکر کردیم و بیان نمودیم حاصل آنکه سنت الٰهی به بندگان خاص و
مقربان درگاه وی بر آن رفته است که اگر بردی در دنیا مرادی آرند خواهشی دارند باز دارد و ایشان را
با ایشان نگذارد و کار ایشان بر عکس مراد ایشان دارد و اگر چیز ذات کریم او را نخواهند و دل از آرزوی
دنیا نکاهند چیزی بدهد که ضرورت وقت دران باشد و آن نیز شکست و تحت کارخانه مراد و آرزو بیت
گر درست و رکاری زنم زنجیر بر دستم نهند ور خم می غرقم کنند گر نام هشیاری برم المقالة العشرون
قال رضی الله فی قوله صلعم دع ما یریبک الی ما لا یریبک بفتح یا و ضم آن اراب و اراب هر دو بیک
معنی است ارابنی الشی و ارابنی شککنی یعنی بگذار چیزی را که در شک می اندازد ترا و برو سوی چیزی که
در شک نمی اندازد ترا و در شرح این سخن میفرمایند دع ما یریبک اذا اجتمع مع ما لا یریبک
بگذار فعلی را که در شک می اندازد ترا که حرام است یا حلال وقتیکه جمع شود با چیزیکه در شک نمی اندازد فخذ
بالعزیمة التی لا یشوبها ریب ولا شک پس اخذ کن و عمل کن بعزیمت و آنچه اولی و افضل است
که آمیزش نمی کند آنرا ریب و شک و دع ما یریبک و بگذار چیزی را که در شک می اندازد و
آمیخته است بدان و این بر تقدیریکه ما یریبک و ما لا یریبک جمع شوند و اما اذا تجرد المریب المشوب
و اما وقتیکه تنها باشد و در شک انداز نده که آمیخته است بدان بعد از آن تفسیر مریب و علامات آن می نماید
بقوله خود الذی لم یضف من حز القلب و حکه یعنی علامت مریب آنست که عمال بناشد و خالی نبود

از بریدن دل و سوختن آن و خاریدن و تلجلجان کردن کما جاء فی الخبر الاثم حزاز القلوب
بزور برنده و الماست و در روایتی دیگر آمده است که الاثم ما حاک فی القلب یعنی گناه شناخت آنکه
فعل قبیح است که ورزی بزه است آنست که در دل ترددی و تلجلجانی راه یابد و دل بدان اطمینان نگیرد و
قرار نیابد و مراد دل مفتی از زنگ معصیت و نور بنور تقوی و ولایت است و با وجود آن اعتبار این تا حد محل اشتباه
و اختلاف است نه در آنجا که نص کتاب و سنت و اتفاق علما و اختیار ایشان باشد و دلیل شرعی صریح جانب بنود و الا
افتاک المفتون فاستفت قلبک که آمده بدرین صورت معتبر است و اذا لم تستحی فاصنع ما شئت هم برین معنی محمول
پس منتظر بایند که چون اینچنین چیزے باشد فتوقف فیه پس توقف کن در وی و مبادرت مکن بارتکاب آن
وانتظر الامر فیه و چشم در راه دار امر باطن و اشارت غیبی را در وی فان امرت بتناوله فمد یدک
پس اگر امر کرده شوی بگرفتن آن بگیر پس آن ازادان صنعت تکلف و اگر منع کرده شوی و باز داشته شوی
پس باز ایست از آن و سابقاً معلوم شد که مراد بامر و نهی صریح افعل و لا تفعل است با نور یقین و قلب صحیح
و لے پیدا گردد و ظاهر سیاق درین مقام ناظر در ثانی است و کلام وی رضی الله عنه در مواضع دیگر صریح است
در هر دو احتمال و الله اعلم و بالجمله اگر منع کرده شوی فلیکن ذلک عندک کان لم یکن فلم یوجد
پس باید که باشد آن فعل مریب نزد تو گویا که نبود موجود نشده و ارجع الی الباب باز گرد بسوے
در پروردگار رفاتیه عنه ذلک الرزق و طلب کن نزد پروردگار خود رزق را و کنار و کار را از وجهی
دیگر ان ضعفت عن الصبر او الموافقة والرضاء بالقضاء و اگر نتوانی تقدیر یکه سست و ناتوانی از
صبر کردن که ادنی پایه است با موافقت ارادت الٰهی و تسلیم قضای وی تعالی که بلند تر از انست یا فنا و گم شدن
که از ان بالاتر است و اولی نیست که طلب نکنی و دم نزنی و صبر کنی و رضا آری و فانی شوی فنو زیرا که حق
سبحانه و تعالیٰ عز و جل لا یحتاج الی التذکیر حاجت ندارد که یاد داده شود فلیس بغافل عنک
و عن غیرک پس نیست وی تعالے بے خبر از حال تو و جز تو هو عز و جل یطعم الکفار و المنافقین

پروردگار تعالی میخوانند کافرا زاد منافقا نرا دالمن برین و پشت و مند گانرا ازوی دتوجہ نیازمندگان بطاعت وی فکیف ینساك ایها المومن الموحد پس چگونہ فراموش میکند ترا ای مسلمان یگے داننده او را المقبل علی طاعته روی آرنده بر فرمانبرداری او القائم بامره فی اناء اللیل و اطراف النهار استاده بامروی درساعتهای شب و طرفهای روز یعنی تنها مسلمانی سبب دوستی و کفایت و تعهد است چه جای صفات دیگر بیت دوستانرا کجا کنی محروم * تو کہ با دشمنان نظر داری * تصویر کلام در طعام فرموده بطریق تمثیل و حکم عام است تمام ارزاق و افعال را دفیه وجه اخر و در معنی حدیث وجہے دیگر است دع ما یریبك الی ما لا یریبك و ما فی ید الخلق بگذار چیزیرا کہ در دست خلق است کہ وصول آن در شک و شبهہ است و یقین نیست کہ بدهند یا ند بندو معنی طمع همین است کہ چیزی کہ وصول آن در شک و شبهہ ست توقع دارند فلا تطلبه پس طلب مکن چیزیرا کہ در دست ایشان است ولا تعلق قلبك به و مگذار پیوند دل را بآن ولا ترجوا الخلق ولا تخافهم و امید مدار خلق را و مترس از ایشان خیر است و معنی نفی و خذ من فضل الله و بگیر از فزونی کرم خدا وهو ما لا یریبك و آن چیزیست کہ در شک نمی اندازد ترا و یقین است وصول آن فلیکن لك مسئول واحد پس باید کہ باشد مر ترا مطلوب یکی و معطی واحد و دهنده یکی و همہ واحدة و قصد یکے و هو ربك و آن و پروردگار تست عزوجل الذی نواصی الملوك بیده آنکہ موی پیشانیها پادشاهان در دست قدرت اوست و قلوب الخلق بیده و دلهای آدمیان در دست اوست التی هی امراء اعم الاجساد لها کہ امیران و حاکمان بدنها اند و متصرف اند در آن و اموال الخلق له و مالهای آدمیان همہ او راست عزوجل والخلق وکلاءه و امناءه و خلق وکیلان و امینان او یند و حرکة ایدیهم بالعطاء لك باذنه عزوجل و امره و تحریکه و جنبش دستهای ایشان بہ بخشش کردن مر ترا باذن او و امر او و جنبانیدن اوست اذان در صورتیکہ مباح است و منع نکرده از ان و امر و رجا کہ فرموده ما گردانیده است

وجنبانیدن اشارت بتقدیر است دکفها عن عطایک کذلک و بازه استادن وستهای خلق از عطا و
نیز هم چنین است یعنی باذن خدا وامر او و بازه استانیدن حق است بعد ازان تائید فرمودند سوال
طلب کردن را از حق ودعا وتضرع بدرگاه او واجابت وقبول او دعای بندگان را بآیات قرآن قال
عز من قائل گفت خدا غالب وبزرگست وی که گوینده است یا بزرگ است از هر قائل واسألوا الله من
فضله وسوال وطلب کنید از فضل خدا وقال گفت خدای عز وجل ان الذین تدعون من دون
الله لا یملکون لکم رزقا بدرستی آن کسانیکه میخوانید شما ایشان را از غیر خدا مالک نیستند آنها مر شما را
هیچ رزقی را فابتغوا عند الله الرزق پس طلب دارید نزد خدا رزق را واعبدوه واشکروا له
و پرستش کنید او را وشکر گوئید او را وقال وگفت اذا سألک عبادی عنی فانی قریب وچون
پرسند ترا ای محمد بندگان من از من پس بدرستیکه من نزدیکم به بندگان من اجیب دعوة الداع
اذا دعان قبول میکنم دعای دعا کننده را وقتیکه دعا میکند ومیخواند مرا وقال ادعونی استجب لکم
وگفت وی تعالے به بندگان خود دعا کنید مرا وبخوانید از من استجابت کنم مر شما را وقبول کنم دعای
شما را وقال وگفت وی سبحانه ان الله هو الرزاق ذو القوة المتین بدرستیکه خداست
روزی دهنده خداوند قوت استوار که تغیر وتبدیل وزوال ونقصان از انجناب عزت وقدرت وی دور باد شد
وقال ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب بدرستیکه خدا تعالی روزی میرساند هر کرا میخواهد بیحساب وبیشمار

المقالة الحادیة والعشرون

وقال رضی الله عنه وارضاه رایت
ابلیس اللعین فی المنام بدیدم ابلیس را رانده شده از درگاه رحمت را در خواب وانا فی جمع
کثیر ومن در جماعتی فراوان حاضر وتعبیر آن بجنود الهی از اذکار واعمال وصفات حمیده که مدد ومعاون
ومحافظ وحامی حضرت او بند از شیطان میتواند فهمید فقصدت قتله پس قصد کردم کشتن او وقال لی
لم تقتلنی ما ذنبی پس گفت ابلیس برای چه میکشی مرا وچیست گناه من ان جری القدر بالشر

اگر روان شود و رفته است تقدیر پروردگار تعالی به بدی فلا اقدر ان اغیره الی الخیر پس قدرت ندارم
من که تغییر بدم آنرا بجانب نیکی والقله الیه و برم آنرا بسوی نیکی و این خود ظاهر است که از شیطان خیر
نمی آید مقصودش توطیه ذکر شق دیگر است که گفت وان جری بالخیر فلا اقدر ان اغیره والقله
الی الشر واگر رفته است تقدیر به نیکی پس قدرت ندارم که تغییر دهم آنرا و برم آنرا بسوی شر وای شیء بیدی
وچه چیز است بدست من و قدرت من و این عذر و حیله است از آن لعین و باز داشتن مردم از نفرین و لعنت
و عداوت وی و این عذر و حجت وی باطلست و فائده ندارد زیرا که حکم آلهی است که او را برانند و لعن کنند و
دشمن دارند و بکشند بجهت وساطت وی در اضرار و اضلال بنی آدم چنانکه سائر مفسدان و موذیان را میرانند و میکشند
بحکم شرع مستحق قتل اند ورایت صورته علی صورة الخناثا و دیدم صورت ابلیس را بر صورت خنثا جمع
خنثی آنکه او را آلت نری و مادگی هر دو باشد و دانا که این بجهت آنست که وی با زن و مردی است او بصفت
هر کدام بر آمده اضلال وی می نماید لین الکلام دیدم او را نرم سخن و سست گفتار و این بجهت ضعف
وانکسار او و سطوت سلطان ولایت وی رضی الله عنه بود بحکم قوله تعالی ان عبادی لیس لک علیهم
سلطان و کان کید الشیطان ضعیفا یا چنانکه صفت سالوسان و حیله گران و بازی دهان میباشد که بنرمی
سخن کسی را از جای می برند مسنون الوجه آنکه در روی وی بینی او دراز بود فیه طاقات شعر فی ذقنه
و در روی او چند تاری موی بود در زنخدان وی حقیر الصورة خوار و خرد شکل دمیم الوجه
زشت روی بدال مهمله و دیدن با این زشتی و حقارت بجهت غلبه حقانیت و عزت دین وی رضی الله عنه
بود که چنین خوار و نزار نمود واگر فرضاً کسی او را بصورت خوب دیده باشد غالباً حالی و را مجابر عکس آن بود
وکانه یتبسم فی وجهی و گویا که ابلیس زهر خندگی میکند و در زیر لب خود و در روی من تلبسه خجل و جل
همچو شده مرد شرمگین و ترسناک وذلک فی لیلة الاحد ثانی عشر ذی الحجة سنة احدی
وتسعین واربعمائة و بود این واقعه منام در شب یکشنبه دوازدهم ذی الحجه سال چهارصد و نود و یک

وباین حساب عمر شریف آنحضرت رضی الله عنه دران وقت بست ویکسال باشد چه تولد شریف در چهار صد و
هفتاد و یا هفتاد و یک بود پس وقوع این واقعه در ابتدای حال آنحضرت بود و آوان تحصیل علم و خود آن حضرت
از صغر سن مظهر خوارق و کرامات و مصدر خیرات و برکات بود رضی الله عنه بیت بلبل تا بیش حال تو بهار دگر است
یک گل از صد نشگفته است گلستان ترا د گلجامد است حسنت را هنوز آغاز می بینیم ۔ المقالة الثانية

والعشرون قال رضی الله عنه لا یزال الله یبتلی عبده المومن همیشه است
حکم الهی و جاریست سنت وی جل و علا بر آنکه مبتلا میگرداند بنده مومن خود را که مخصوص است برحمت و محبت
وی علی قدر ایمانه باندازه ایمان وی فمن عظم ایمانه پس کسیکه بزرگ و قویست ماده ایمان او
و کثیر و بسیار است صدور آثار و احکام ایمان از وی و تزاید و افزونست ظهور انوار و نتائج آن در وی
عظم بلاؤه بزرگست بلای او بدانکه آنچه از احکام ارادیه و لوازم قدریه حق بر بنده نازل شود و آنچه ملائم
طبع و موافق شهوت نفس بنده افتد آنرا بزبان عرف لطف و عطا خوانند و آنچه مکروه نفس و مخالف طبع بود قهر
و بلا گویند و نظر بحقیقت هر دو از قبیل لطف و عطاست تفاوت در ظهور و اخفای لطف است هم نسبت عام هم نسبت
خواص و نسبت اخص خواص اما به نسبت عامه بجهت کفارت ذنوب و منع از معاصی و انهاک در شهوات و لذات
و وقوع در مهاوی نفس و عصیان و نسبت بخواص رفع درجات و مزید ثواب و حصول کمالات و کرامات و در هر دو
قسم تزکیه و تربیت بنده مقصود است و نسبت با خص خواص دوام شهود و حضور و بید آید انقطاع از التفات
بما سوای مطلقا و لمحات و التفات که بحکم جبلت و بشریت طاری گردد و اشراق انوار محبت و ابراز اسرار قربت
و از سیاق عبارت چنان ظاهر میشود که کلام وی رضی الله عنه درین مقاله از قسم ثالث است والله اعلم چنانکه
فرمود الرسول بلاءه اعظم من بلاء النبی رسول که مبعوث است بهدایت خلق و با وی
کتاب و شریعت است بلای او بزرگتر و سخت تر است از بلاهای نبی که مبعوث است بی کتاب و شریعت
لان ایمانه اعظم زیرا که بدرستی ایمان رسول بزرگ تر و قوی تر و آثار و انوار او بیشتر و زیاده تر و قدر

المقالة الثانية والعشرون

در زیادت منزلت ... انهماک کوشیدن در کار مبالغه کردن ... مهاوی از ... ایمان رسول قویتر از نبی است

ومنزلت او در جناب حق بلند تر و محبت حق مر او را غالب تر و وافر تر است از نبی والنبی بلاؤه اعظم من بلاء البدل ونبی بلای او بزرگ است از بلای بدل وبلاء البدل اعظم من بلاء الولی وبلای بدل بزرگتر است از بلای ولی سابقًا معلوم شد که بدلیت مرتبه الیست والا تر از مرتبه اصل ولایت و کلام وی رضی الله عنه در سوانح متعدده صریح است در آن کل ذ احد علی قدر ایمانه ویقینه هر یکی از رسل وانبیا وابدال واولیا مبتلا اند بر اندازه ایمان خود ویقین خود و اصل ذالک و دلیل و برهان آن قول النبی حدیث پیغمبر است صلی الله علیه وسلم که فرمود اِنّا معاشر الانبیاء اشد الناس بلاءً ما گروه پیغمبران با تفاوت مراتب و درجات سخت ترین مردمان ایم از روی محنت وبلا چه انچه بانبیا در راه دین و دعوت خلق ومقام قرب از شدت ومحنت ورنج رسید هیچ یکی از اولیا نرسیده وانچه بسید رسل صلی الله علیه وسلم درین راه از خلق ایذا کشید هیچ یکی نکشید ثم الامثل فالامثل بعد از انبیا هر که فاضلتر و برگزیده تر بلای او سخت تر و بیشتر فیلیهم الله تعالی البلاء پس همیشه و پیوسته میدارد الله تعالی بلای را ایشان را لا ولاء السادات الکرام مر این مهتران بزرگ راحتی یکونوا ابدًا فی الحضرة تا آنکه باشند همیشه در مجلس قرب و خلوت حضور ولا یغفلوا عن الیقظة و بیخبر نشوند از بیداری و هوشیاری از دوام شهود حق بر وجه اتم واکمل بمقتضای محبت ذاتی حق تعالی و علو مقام ومرتبت ایشان بمقتضای جبلت و بشریت که برای حکمتی که در ایشان گذاشته شده است از التفات بما سواه اگرچه برای ارشاد و دعوت خلق بحق باشد لانه تعالی یحبهم زیراکه وی حق تعالی دوست میدارد ایشان را دوستی خاص که یک لحظه بجدائی ودوری ایشان از حضرت راضی نیست فهم اهل المحبة ومحبو لو الحق پس ایشان اهل محبت و شایسته اند و دوست داشته شده حق اند عز وجل والمحب ابدًا لا یختار البعد عن محبوبه و دوست دارنده همیشه بر نمیگزیند و نمیخواهد دور بودن محبوب خود را و چون اینجا جای سوال بود که اراده قرب و حضور با فاضه نعم و عطایا که موجب حضور و سرور اند بخاصیت سبب

قال النبی علیه السلام انا معاشر الانبیاء اشد الناس بلاء ۱۲

ای محبوب مختصین ... شاد کردن ... ۱۲ ... نهایت التفات

مزید محبت و رضامندی و شکرگزاری اند نیز میشود و جه تخصیص بمحنت و بلا چیست و جو رو جفا را خاصیت در نقصان و فتور محبت و دل سردی است در جواب آن میفرماید فالبلاءُ خطّافٌ لقلوبهم پس بلا ربانیده و کشنده است مر دلهای ایشانرا بحضرت حق وَ قَیدٌ لنفوسهم یمنعهم عن المیل الی غیر مطلوبهم و بنده است مر نفسهای ایشانرا که باز میدارد ایشانرا از خمیدن بجانب غیر مطلوب ایشان که حضرت حق است جل و علا و السکون و الاطمئنان الی غیر خالقهم و آرامیدن مایل شدن بسوی غیر پیدا کننده خود و در اعطای نعمت و آسائش چون ملائم طبیعت و موافق نفس است اقبال میل بدان و رکون بآن دارد بخلاف بلا و محنت که بے مزاحمت نفس و تشویش اغیار متوجه و مشغوف محبت ذات میدارد و سخن در ارباب یقین و گرفتاران محبت فی الیت لطف و قهر نزد ایشان یکسان شده چنانکه گفته است بیت عاشقم بر لطف و بر قهرش بجد + این عجب من عاشق این هر دو ضد + نه شکست پیمانان و نفس پرستان که حکم مولفة القلوب دارند و مصدق آن اصابه خیر اطمان به و ان اصابه فتنة انقلب علی وجهه باشند در حق ایشان اگر اعتنا نمایند لطف اصلح از قهر باشد اما ارباب یقین که از تفاوت احوال و فتور اوقات محفوظ اند پاسبانی بلای از کامرانی نعمت نسبت بایشان اصلح و اوفق است و از نظر بنعمت و التفات بماسوای اگرچه بلحظه باشد نگاه دارنده تر سید رسل و سلطان مقربان را صلی الله علیه و آله و سلم چون در نماز نظر بر علم جامه افتاد جامه از تن بر کند و بخشید با وجود شهود دایم و وصول قرب حقیقی مقام نازکست و دم نمیتوان زد سری هست که به تعبیر راست نمی آید بیت یک چشم زدن غافل ازان ماه نباشم + ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم + فاذا دام ذلك فی حقهم پس چون دایم باشد نزول بلا در حق ایشان ذات اهویتهم گداخته میشود و فانی میگردد و هوای ایشان و انکسرت نفوسهم و شکست میخورد و نفسهای ایشان و تمیّز الحق من الباطل و جدا میشود حق صرف و دین خالص از آمیزش باطل که هوای نفس و التفات بماسوای حق است و ذوبان هوا و انکسار نفس و تمیز حق از باطل که فرع لقای آنهاست

ف اعتنا بالکل و تاسے خوشتانے نیز بکسورو و بعد مدن بفتح نون غمخواری کردن و تیمار داشتن و اهتمام و مهربانی کردن از کشف و لغت و منتخب ۱۲ غیاث اللغات

در اولیا و ابدال اشکال ندارد چه ایشان محفوظ اند نه معصوم و در حق ایشان میل هوا و التفات بما سوای
احیاناً جائز است پس ازان حق سبحانه تدارک میکند برحمت خود بتوبه و تیقظ اما در حق انبیاء و رسل صلوات الله
علیهم سلامه بمقتضای جبلت و بشریت است بر وجهیکه مناسب علوم مقام ایشان هست و از ایشان باقی
گذاشته شده است قاعده که قوم بسته اند آنست که حصه شیطنت از ایشان مطلق کشیده شده و سینه صافی ایشان
ازان شسته شده است و از نفسانیت نیز کلیات آن برآورده بعض جزئیات بجهت لطافت و نورانیت
گذاشته شده است تا سبب صدور آثار آن باعث تشریع الاحکام و دریافت امت شرف اتباع آن کرده
این قاعده ایشان حق مطابق علم است اما در حال سید المرسلین دم نتوان زد که حال و مقام او از متشابهات است
وما یعلم تاویله الا الله حق آنست که وی ازین کلیه مستثنی و ازین قیاس بیرونست مصرع او برتر ازانست که آید
بقیاس + والله اعلم فتتروی الشهوة پس منقبض میشود و کشیده میگردد بسوی دل و دوام بلا رغبتها و
مجتهادا لا رادتها وخواستها والمیل الی اللذات و میل کردن بسوی مزه ها والراحات باجمعها
وآسایشها بتمام دنیا و آخرة کرد دنیا و آخرت الی ه الی النفس منزوی میشوند این صفات همه
بجانب نفس و هوا مانند پیش آمد و سرایت کرد بجانب دل چنانکه لشکری بیک جانب افتد و فراهم آید
ویصیر السکون الی الحق و باز میگردد آرام بوعده حق عز و جل که صابران را کرده است
والرضاء بقضائه و خوشنود بودن بقضای حق والقناعة بعطائه و بسندگی کردن بداشادی
والصبر علی بلائه و شکیبائی کردن بر آزمایش وی تعالی والامن من شر خلقه و ایمن بودن
از بدی خلق وی و نترسیدن از ایشان بتوکل و تفویض امر بوی الی صا الی القلب باز میگردد این صفات
بجانب دل یعنی مومن صاحب الیقین کامل الایمان از اصفات نفسانیه که ظلمات اند همه بجانب نفس می افتد و چون
نفس و هوای وی منهزم و منکسر میگردد این صفات نیز همراه او منتقی و منعدم میشوند و صفات حمیده قلبیه
از قبیل انوار اند بجانب قلب می آیند و بجنود انوار تقویت و تائید وی می نمایند فتقوی شوکه

اولیای و ابدال محفوظ اند نه معصوم ۱۲

القلب پس قوی میگردد و سری و سروری دل فتصیر الولایة علی الجوارح الیه پس باز میگردد
بادشاهی و تصرف بر اعضای و اندام بسوی دل بیرون می آیند از تصرف نفس و ظلمات آن پس متنور میگردد بانوار قلب
منور بانوار صفات مذکوره باز در شرح و تفصیل همین سخن میفرمایند که لان البلاء یقوی القلب و
الیقین زیرا که بدرستی بلا قوی و محکم میگرداند دل را و یقین را و یحقق الایمان والصبر و ثابت و درست
میگرداند ایمان و صبر را و یضعف النفس والهوی را و سست و ناتوان میسازد نفس و هوا را بوجود
نورانیت صفات قلب و عدم ظلمانیت صفات نفس و لانه کلما وصل الالم و نیز از جهت آنکه زیرا
هرگاه رسید درد و بلا و مصیبت و وجد من المومن الصبر والرضاء والتسلیم لفعل الرب
و یافته شد از مسلمان شکیبائی بر درد و بلا و خوشنودی بقضای الهی و گردن نهادن مر کردار پروردگار را
رضی الله عنه و شکره خوشنود میگردد خدا از ان مومن و شکر میگوید مر او را وی تعالی یعنی جزای اعمال وی
ده چندان بو زیاده میدهد فجاءه المدد پس می آید مومن را از جانب حق مدد نورانیت والزیادة والعمل
والتوفیق و ساز داری اسباب بعمل قال الله عز وجل لئن شکرتم لازیدنکم اگر شکر میگوئید بر نعمت
زیاده میکنیم نعمت را و مدد میکنیم و توفیق می بخشیم و درین کلام رمز لیست با آنکه اصل وظیفه در نزول بلا شکر است
بجهت تضمن وی الطاف خفیه و نعمتهای باطنیه را صبر و تسلیم بدل اوست و در بعضی از کلمات قدسیه وی
رضی الله عنه آمده در وقتی که پرسیده شد از حضرت وی غنی شاکر فاضلتر است یا فقیر صابر فرمود فقیر شاکر فاضلتر
از هر دو بعد ازانکه ضابطه بیان مینمایند شامل احوال عموم و خصوص در معارضت نفس و قلب
مطالبه نفس شهوات را و اجابت قلب و عدم اجابت او مر نفس را و نتائج و لوازم هر دو قسم و میفرمایند واذا تحرک
النفس بطلب شهوة من شهواتها ولذة من لذاتها من القلب و چون بجنبید نفس و بر آید بصفت خود
بجستن خواهشی از خواهشهای خود و مزه از مزه های خود از قلب فاجابها القلب الی مطلوبها
پس پاسخ دهد نفس را قلب برسانیدن نفس را بدانچه باز می جست از شهوت و لذت و ذالک من غیر

مسئله لان البلاء یقوی القلب والیقین ۱۲

مسئله فقیر صابر ... افضل ... ۱۲

فرق میان امر و اذن

امر من الله واذن منه و حال آنکه اجابت نفس را بشهوت ولذت بے امر صادر از جانب حق
و بے دستوری از جناب وی تعالی است مراد شهوت ولذت مباح است و مراد امر و اذن باطن است چنانکه سیاق
کلام ناظر در آن ست و فرق میان امر و اذن آنست که در امر طلب است و فرمودن کاریست بطریق ایجاب
یا ندب و در اذن طلب نیست بلکه برداشتن مانع است از ان باباحت پس پایهٔ اذن فروتر از مرتبه امر است
و لهذا گفته اند که اذن قوت و استعداد می بخشد و امر بفعل در وجود می آرد پس چون اجابت قلب نفس را
بمطلوب وی بی امر و اذن حق باشد خصلت ینال ذلک عقله عن الحق حاصل میشود و پیدا میگردد
بآن اجابت بیخبری از یاد حق و نسیان وی پیدا میگردد و شرک پرستیدن نفس و اطاعت وے و معصیته
و پیدا میگردد گناه بارتکاب آنچه نفس طلب دارد از شهوت و لذت فعندها الله یعبر فرو میگیرد والله تعالی
هر دو را نفس بجهت طلب شهوت قلب را بجهت اجابت نفس بالخذلان الغیر و گذاشتن و یاری ندادن
و توفیق باز گرفتن و البلاء با و محنتها و از مالیشها و تسلط الخلق غیر گماشتن خلق را و الاذی لو
و التشویش والاوجاع والاعراض در بجها و آفتها و درد ها و بیماریها فینالُ کلُّ واحد من القلب
والنفس خطا من ذالک پس میابد و میگیرد هر یکے از قلب و نفس نصیب خود را از بلاها و آفات تقدیم قلب
گویا از جهت آنست که مواخذه و عقاب بر وی بیشتر و سخت تر است که اجابت نفس کرد بفرمود وی رفت
و بمی بالیست کرد او را و نفس خود بخاصیت خود و مقتضای ذات خود کرد او را چه توان گفت و ظاهر آنست که
از ان
مراد باین بلایا که اینجا مذکور است آن خواهد بود که بظاهر و باطن از قبیل قهر و غضب است نه متضمن لطف که مقصود
تربیت بنده و تزکیه نفس او ست بقرینه ذکر خذلان و اگر اینجا نیز تضرع و زاری کند و بنالد و التجا بجناب حضرت آرد
باز همان حکم دارد که گذشت فان لم یجب القلب النفس الی مطلوبها پس اجابت نکند قلب
نفس را برسانیدن نفس بمطلوبش حتی یأتیه الاذن من قبل الحق تا آنکه بیاید قلب را اذن از جانب
حق اکتفا باذن از جهت اراده یعنی شامل امر است یا اشارت بکفایت اذن بے امر و بیناب اگرچه در بعضی

نسخ

الواب دیگر فرموده اند که بمجرد اذن قناعت مکن امر مکند و به جبر در ارند چنانکه در مقالات نامنه گذشت
دادن از جانب حق میباشد بالهام فی حقِّ الاولیاء ووحیٍ صریح فی حقِّ المرسلین والانبیاء
ووصف وحی بصریح برای تاکید است وتعریض بآنکه الهام امر خفی است که در باطن میباشد بسوی یقینی که در قلب
صحیح ولی است واز کلام وی در بعضی مواضع ظاهر میشود که صریح امر نیز در حق بعضی از اولیا میشود وباوجود
آن از مرتبه وحی سافل ونازل است حجت نیست مگر در احکام باطن بخلاف وحی که حجت است ظاهر و
باطن وبا وی روح الامین است که حکم خاتم بر نامه دارد یُعمَل علی ذالک عطاءً ومنعاً عمل کرده میشود بوی
والهام در دادن ونادادن کردن وناکردن وچون اجابت نکرد قلب نفس را عَمَّهُما اللّٰه تعالی فرو میگیرد
اللّٰه تعالی قلب ونفس را بالرحمة بخشودن ومهربانی کردن والبرکة ودر نعمتهای ظاهر وباطن افزون
والعافیة وجمیع علل ومکروهات دفع کردن والرضاء ودر جمیع احوال واو مواضع خوشنود ساختن والنور
ودر الکمال ایمان ویقین روشن کردن والمعرفة وبذات صفات وافعال خود شناسا گردانیدن والقرب
وبجناب عزت کرامت ومشاهدت نزدیک ساختن والغناء واز خلق وهرچه ماسوای حضرت
ذات است بی نیازی بخشیدن والسلامة من الآفات واز تمامه آفات ومخافات سلامت
داشتن فاعلم ذالک وحفظه پس این آنرا که گفتم نگهدار آنرا واحذر لا تلا عجلاً فی المسارعة الی
اجابة النفس والهوی وترس نزول بلا وسخط الٰهی را البته در شتابی کردن باجابت نفس وهوا در شهوات
ولذات بل توقف بلکه بالیست ورو در مرو بسوی آن وترقب فی ذالک اذن المولی ومنتظر باش
در ارتکاب شهوات ولذات اذن خداوند تعالی را فتسلم فی الدنیا والعقبی پس سلامت مانی
در دنیا وآخرت انشاء اللّٰه تعالی المقالة الثالثة والعشرون قال رضی اللّٰه عنه
وارض مناک بالدون خوشنود باش بفرود وحقیر واندک از رزق والزمه جداً ولازم گیر در شیوه
وسپیده باش آنرا یعنی قانع باش بدان وارزو مکن اعلی وبزرگ وزیاده را حتی یبلغ الکتاب

المقالة الثالثة والعشرون [illegible]

اَجَلُهٗ تا آنکه برسد آنچه نوشته شده و قضا کرده شده است مدت حضور الیقین تا وقت در رسد فَتُنْقَلَ اِلَی
الْاَعْلٰی وَالْاَ نْفُسِ پس برده شوی بسوی بلندتر و گران مایه تر از آنچه داری و به تُکَفِّنَا وَتُبَانُ رزق علی
والنفس مبارک باد کرده شوی و باگوار کرده میشوی وَفِیْهِ تَبْقٰی و در وی باقی داشته شوی تُحْفَظُ و نگاهداشته
شوی بلا عناءٍ دُنْیًا وَاُخْرٰی ابیر رنج در دنیا و آخرت وَلَا تَبِعَةٍ وبی عاقبت بد وَ اَ لْاَذٰی وبی تجاوز از
ثُمَّ تُرَقّٰی مِنْ ذَالِکَ اِلٰی مَا هُوَ اَقَرُّ عَیْنًا مِنْهُ بستر بالا برده شوی از ان بسوی رزقی که آرام با
تر و خنک شونده تر است چشم در وی از رزق سابق وَ اَهْنَاءُ و گوارا تر از ان وَاعْلَمْ اَنَّ الْقِسْمَ
و بدان بدرستیکه قسمت تو و نصیب تو آنچه نهاده اند و تقدیر نموده وَلَا یَفُوْتُکَ بِتَرْکِ الطَّلَبِ
در نمیگذارد و ترا بگذاشتن طلب بیت هین توکل کن ملرزان پا و دست + رزق تو بر تو ز تو عاشق
تر است مگر آنکه طلب نیز قسمت باشد آنزمان طلب بوجود خواهد آمد اگر حصول نصیب با والبسته بدان خواسته
اند و مرتب بر آن داشته اند طلبی بوجود خواهد آمد و مطلوب بحصول خواهد انجامید و اگر موقوف بر طلب نداشته
اندی طلب میرسد و اگر مجرد طلب قسمت شده است همان خواهد بوجود آمد و مطلوب نه اما آنکه چیزی قسمت تو
کرده باشد و موقوف بر طلب از جانب تو باشد و طلب تو سبب مستقل باشد مراد و یا عیانکه اگر طلب کنی بیابی
و اگر طلب کنی نیابی آنچنین نیست حاصل آنکه بعد از طلب یابی اما نه به طلب یابی از ینجا گفته است من طلب
شیئًا وجدا وجد ابیت بجست وجوی نیابد کسی مراد وی + کسی مراد بیابد که جستجو دارد + وَمَا لَیْسَ لَکَ
لَا یُقْسَمُ لَا تَنَالُهٗ بِجِدِّکَ فِی الطَّلَبِ وَالْجِدِّ وَالْاِجْتِهَادِ و چیزی که نیست قسمت تو نمی
یابی تو آنرا با رزومند بودن تو در طلب و کوشش و قوت و طاقت بکار بستن و طریقه اہل اللہ آنست
که در کار آخرت جهد و اجتهاد نمایند و طلب و کوشش بسیار کنند و در کار دنیا صبر کنند و توکل ورزند چنانکه فرمود
فَاصْبِرْ پس صبر کن و مضطرب مباش وَالْزِمِ الْحَالَ و لازم گیر حال را که پروردگار تعالی ترا بدان
میدارد وَارْضَ بِهٖ و راضی باش بدان و و مباش از تدبیر و اختیار نفس خود وَکُنْ تَاخُذُ یَدُ و...

ع اجتهاد کوشش کردن است و جهد ... در راه ... و در اصطلاح ... استنباط ... مسائل شرعیه ... قرآن ... و حدیث و اجتهاد ... است

تعطیک حتی تو بمیری دیگر چیز را نخواهی یعنی نفس خود بحول و بقوت خود و مده چیز را بنفس خود تا آنکه امر کرده شوی د
لا تتحرک بک و مجنب بخود و لا تسکن بک و میارام بخود فتبتلی بک و بمن هو شی منک من ا
الخلق پس آنکه مبتلا گردانیده میشوی تو بشومی اختیار تو بجال تو که داری و بجال کسیکه آن کس که بدتر است
از تو از میان خلق لانک بذالک تظلم زیرا که تو در طلب و جد و اجتهاد و اختیار نفس ظلم میکنی و از عذاب نگی
بدر میروی و خود ستم میکنی والظالم لا یغفل عنه و ستمگار غفلت کرده نمیشود از وی و فرو گذاشته
نمیشود و گرفته بعمل او و بر گماشته میشود بر وی کسی که بر وی نیز ظلم کند و عذاب کرده میشود بهر اقال الله تعالی
کذالک نولی بعض الظالمین بعضا و همچنین میگذاریم و میسپاریم بعضی ظالمانرا بعضی تا و بال از روزگار دیگر
برآرند دوست و قرین و مصاحب یکدیگر میگردانیم در عذاب چنانکه در دنیا بوده اند پس همچنین ترا نیز
جزای ظلم تو خواهند داد لانک فی دار ملک عظیم امره زیرا که تو در سرای پادشاهی هستی که بزرگ است
شان او شدید شوکته سخت است قوت و سرایت او کثیر جنده بسیار است لشکر او نافذ مشیته
رونده و در گذرنده است و استادگی ندارد ارادت و خواهش او قاهر حکمه غالب است حکم او و فرمان او
باقی ملکه پاینده است پادشاهی او دائم سلطانه همیشه است محبت و فرمان او دقیق علمه باریک است
دانش او بالغة حکمته رسان است حکمت او عدل قضاءه راست است و هموار است قضای او
لا یعزب عنه مثقال ذرة فی الارض و لا فی السماء و غائب و دور نمیشود از علم وی مقدار ذره
نه در زمین و نه در آسمان لا ینجو من ظلم ظالم در نمی گذارد از وی ستم هیچ ستمگاری فانت اعظم
الظلمة و اکبرهم جریمة پس تو بجهت اختیار و تصرف نفس تو بزرگترین ظالمانی و بزرگترین ایشانی در ان
روی گناه لانک اشرکت بتصرفک فیک زیرا که تو شرک آورده بجد السبب تصرف کردن تو در نفس تو و فی
خلقه و بسبب تصرف کردن تو در خلق خدا عز و جل بهواک و بمیل نفس تو معبود گرفتن تو هوا را تدبیر و اختیار
آرزوی شهوت و نزاع و جدال اعتراض و انکار و این همه شرک است در ربوبیت و توحید حق و کریمه افمن اتخذ

دو نوعی از یاد رسید
ودر عربی لفظی شوکت
و عظمت و معنی حق
چنانچه این آیت
در شان او ست
ای در حق او ست

الہواء اشارت بدان نست واین خبر نیست در مقام قرب وعزت وکبریای حق والبتہ عقاب وعتاب بمقربان
راہ ایشان واقع است قال اللہ تعالیٰ اِنَّ اللّٰہَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُّشْرَکَ بِہٖ وَیَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِکَ
لِمَنْ یَّشَاءُ بدرستیکہ خدای تعالیٰ نمی آمرزد شرک آوردن را بوی ومی آمرزد ہر چیزیرا کہ جز شرک است مر کسی را کہ میخواہد
وہمچنانکہ اشتراک باثبات دوئی وبت پرستی عوام را در شریعت شرک است وبحکم الٰہی آمرزیدہ نمی شود ہمچنین
دعوی ہستی وخود پرستی نیز در طریقت نزد خواص حکم کفر وشرک دارد والبتہ عتاب بران متوجہ است کمال توحید اینست
واہل قرب بدان مامور وبر تقصیر دران ماخوذ ومعاتب اِتَّقِ الشِّرْکَ جِدًّا وَلَا تَقْرَبْہُ بپرہیز کن از شرک البتہ
ونزدیک مشو آنرا وَاجْتَنِبْہُ فِیْ حَرَکَاتِکَ وَسَکَنَاتِکَ ویکسو شو ازان در جمیع افعال تو از حرکت
وسکون وفعل وترک وَلَیْلِکَ وَنَہَارِکَ در جمیع اوقات تو شب وروز فِیْ خَلْوَتِکَ وَفِیْ
جَلْوَتِکَ در ہمہ احوال تو در تنہائی وہمنشینی ونہان وآشکارہ وَاحْذَرِ الْمَعْصِیَۃَ فِی الْجُمْلَۃِ و
بترس از گناہ کردن در ہمہ احوال واوقات تو فِی الْجَوَارِحِ وَالْقَلْبِ در اعضا ودر دل وَاتْرُکِ الْاِثْمَ مَا
ظَہَرَ مِنْہُ وَمَا بَطَنَ وترک کن چیزیرا کہ موجب بزہ میشود آنچہ پیدا است ازان وآنچہ پوشیدہ است وَلَا تَہْرُبْ
مِنْہُ ومگریز از خدای عز وجل فَیُدْرِکَکَ پس در می یابد ترا یعنی خیال مکن کہ گریختن از عذاب وی ممکن بود
مصرع بیچارہ کہ از تو گریزد کجا رود وَلَا تُنَازِعْہُ فِیْ قَضَائِہٖ فَیَقْصِمَکَ وکشاکش وخصومت مکن خدا را
بتدبیر واختیار تو وترک صبر ورضا در قضای خدا پس بشکنند وپارہ پارہ کنند ترا وَلَا تَتَّہِمْہُ فِیْ حُکْمِہٖ فَیَخْذُلَکَ
وتہمت مکن خدا را در حکم خدا بتکذیب وتشکیک در وعدہ او وانکار رحمت وحکمت در تقدیر او پس فرو گذارد ترا
وباز گیرد از تو توفیق ونصرت را وَلَا تَغْفُلْ عَنْہُ فَیُنْسِیَکَ وغافل وبیخبر مشو از یاد او پس فراموش کند وحکم
گرداند ترا از فضل ورحمت خود ودر بعضے نسخ فَیُنَبِّہَکَ پس بیاگاہاند وہشیار گرداند ترا از خواب غفلت وغرور
بجز اغفلت واین نسخہ مناسب است باین قول کہ میفرماید فَیَبْتَلِیَکَ پس مبتلا گرداند وبیازماید ترا بجفت و
بلا تا ہشیار شوی وغفلت نورزی وَلَا تُحْدِثْ فِیْ دَارِہٖ حَادِثَۃً فَیُہْلِکَکَ ونو پیدا میار در سرای

معاتب بفتح تای فوقانی عتاب کردہ شدہ ۱۲

وی و ولایت و قدرت وی چیزی تو پیدا شده را که دران دعوی هستی و قدرت و حول و قوت باشد نیست
و نابود گرداند ترا و تواند که مراد احداث بدعتی و اعتقادی باشد در دین و ملت و این ملائم تر است بانچه پیغمبر ما
که وَلَا تَقُلْ فِي دِينِهِ بِهَوَاكَ فَيُرْدِيَكَ و مگو در دین وی سخنی مخالف حق بهوای نفس خود پس هلاک گرداند
ترا تا مانع اداء احداث و ابداع خلاف دین و شریعت گردد وَيُظْلِمَ قَلْبَكَ و تاریک گرداند دل ترا وَيَسْلُبَ
إِيمَانَكَ و بر باید ایمان ترا وَمَعْرِفَتَكَ و معرفت ترا وَيُسَلِّطَ عَلَيْكَ شَيْطَانَكَ و برگمارد و بر تو شیطان ترا
تا گمراه گرداند و در بلا و تیه وسوسه و ضلالت افگند ترا وَنَفْسَكَ و برگمارد و بر تو نفس ترا تا گرفتار
گرداند ترا بتدبیر و اختیار و دعوی حول و قوت وَهَوَاكَ و برگمارد هوای نفس ترا تا در بلا و بدعت و
اتباع باطل و اعتقادات فاسده و تاویلات زائغه بیندازد وَشَهَوَاتِكَ و برگمارد و بر تو شهوتها و محبتها و خواهشها
ترا تا در معاصی و توسع در محرمات و مکروهات و استیفای لذات و انهماک در شهوات بیفتی وَأَهْلَكَ وَجِيرَانَكَ
وَأَصْحَابَكَ وَأَخِلَّاءَكَ و برگمارد و بر تو کسان ترا و اهل و عیال ترا و همسایه‌های ترا و یاران و دوستان ترا
تا تشویش دهند و ایذا کنند و مخالفت ورزند و بیگانگی آرند وَجَمِيعَ خَلْقِهِ و برگمارد همه خلق را از مردم و حیوانات
حَتَّى عَقَارِبَ دَارِكَ تا کژدم های سرای ترا وَحَيَّاتِهَا و ماران آنرا وَجِنِّهَا و پریان که در خانه سرای تو
می باشند وَبَقِيَّةَ هَوَامِّهَا و باقی خزندها و گزندها را که در خانه و سرای تو میباشند فَيُنَغِّصَ عَلَيْكَ
فِي الدُّنْيَا پس تیره گرداند زندگانی ترا در دنیا وَيُطِيلَ عَذَابَكَ فِي الْأُخْرَى و دراز گرداند عذاب ترا
در آخرت این بلاها و محنتها و عذابها و تشویشها بجهت گرفتاری نفس و دعوی هستی و افتادن در شرک خفی است

اعاذنا الله منه **اَلْمَقَالَةُ الرَّابِعَةُ وَالْعِشْرُونَ** قَالَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ

اِحْذَرْ مَعْصِيَةَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ حَذَرًا بترس و پرهیز کن گناه خدا البته که پروردگار تست
و ولی نعمت تست و بالذات مستحق عبادت ابلغ و اوکد است از آنکه گویند بترس عذاب خدا را که بر
معصیت خواهد کرد زیرا که قبح و کراهت نفس معصیت و کفران نعمت مفهوم میشود و اگر ثواب و عقاب

۱ تیه بیابان و بیراه
روشن شد از منتخب و لغات
۲ از میوه زمین و اسفل
و بلفظ نسبت از منتخب
لطیفات و موزع
۱۲ غیاث اللغات
۳ بیغ با نقح
سیل کرده ان از حق
۱۲ منتهی با لحق
غیاث اللغات

المقالة الرابعة والعشرون

نکردی وبهشت و دوزخ نبودی طاعت مولیٰ باستحقاق ذاتی وی واجب بودی ومعصیت ومخالفت وی
حرام وَالْزِمْ بَابَهٗ حقًّا ولازم گیر در او را و جدا مشو ازان بصدق وثبوت وَابْذُلْ طَوْقَكَ وَجُهْدَكَ
فِیْ طَاعَتِهٖ و در باز و نگهدار توانائی وکوشش خود را در فرمانبرداری او مُتَعَذِّرًا عذر خواهنده
از تقصیرات خود که چنانکه باید بجای نمیتوانانی آورد ــه چه گونه سر زخجالت برآورم بر دوست + کفه حتی
لبستر ابر نیاید از دستم مُتَضَرِّعًا زاری کننده در قبول کردن حق آنرا مُفْتَقِرًا درویشی وحاجتمندی
نماینده به درگاه غنای او خَاضِعًا مُتَخَشِّعًا فروتنی نماینده بشهود عزت وعظمت وی تعالیٰ الخضوع والخشوع
بیک معنی است وخضوع را بر ظاهر حمل کنند وخشوع را بر باطن وازین جهت خشوع را بصیغه تفعل آورده
اشارت باآنکه اهتمام بامر باطن غالب باید باینجهت آنکه خضوع در ظاهر میسر است بی تکلف ودر جمع آوردن
باطن تکلفی وتعملی نیز باید کرد وَمُطْرِقًا چشم فرو خوابانندہ از غلبہ جمعیت وحضور غَیْرَ نَاظِرٍ اِلٰی خَلْقِهٖ نگاه نکننده
بجانب مخلوقات بسمعه وریا در ظاهر وباطن وَلَا تَابِعٍ بِهَوَاكَ وپیروی نکننده بهوای نفس اترک دتہادن
در ادای حق عبادت وَلَا طَالِبًا لِاَعْوَاضٍ دُنْیًا وَاُخْرٰی وطلب نماینده عوضها را بر عبادت نه در دنیا
بحصول اموال وجاه وظهور آثار عزت وکرامت ونه در آخرت بحصول اجر وثواب ونعیم جنت وَلَا اِرْتِقَاءٍ اِلَی
الْمَنَازِلِ الْعَالِیَةِ وَالْمَقَامَاتِ الشَّرِیْفَةِ ونه طلب کننده برآمدن وبالا رفتن را بمنزلهای بلند ومقامهای
ارجمند در قرب حق ووصول درگاه که حظ نفس وبقای وجود را در ان دخلی باشد اشارتست بمقام صدق و
اخلاص که غرض وعوض را در آنجا مدخلی نیست اللهم ارزقنا واشارت بتحقیق این مقام کرده می فرماید که وَاقْمَعْ
بِاَنَّكَ عَبْدُهٗ وجزم کن بدان که تو بنده او ای وَالْعَبْدُ وَمَا مَلَكَ لِمَوْلَاهُ وبنده وهر چه مالک است
بنده از روی ظاهر ودر دست اوست مر خداوند او راست که مالک حقیقی اوست لَا یَسْتَحِقُّ عَلَیْهِ شَیْئًا
مِّنَ الْاَشْیَاءِ طلب حق ندارد بنده بر خداوند تعالیٰ هیچ چیز را وحقی نیست مر او را بر وی سبحانه از اجر
وثواب وجاه ومنزلت واین معنی در مولای حقیقی ظاهر است چه اسباب وآلات از جوارح واعضا وقوت

فرق در خشوع وخضوع ۱۲

ــه قمع چنبر کردن وحاجز وبریدن وبیدل شدن ۱۲ منتخب اللغات

وقدرت وتوفیق اعمال و افعال همه پیدا کرده اوست اجر بر چه چیز می طلبید اگر بدید آنهم فضل اوست اَحْسِنِ
الادب نیکو نگهدار ادب عبودیت را در ادای حق ربوبیت او وَلَا تَتَّهِمْهُ مَوْلَاكَ و تهمت منه
خداوند کریم خود را باعتقاد آنچه نه لائق درگاه ربوبیت اوست از جهل و بخل و سفه وَكُلُّ شَیْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ
و هر چیز نزد پروردگار تعالی بر اندازهٔ معین است نه کم میشود از آن و نه بیش هر چیز را مقدار الیست مخصوص و
وقتی است معلوم و حالی است معین لَا مُقَدِّمَ لِمَا اَخَّرَ نیست تقدیم کننده مر چیزیرا که وی پس کرده
وَلَا مُؤَخِّرَ لِمَا قَدَّمَ و نیست پس افگنده مر چیزیرا که وی پیش کرد یَاْتِیكَ مَا قُدِّرَ لَكَ عِنْدَ وَقْتِهٖ
وَاَجَلِهٖ می آید ترا و میرسد بتو هر چه تقدیر کرده و نهاده است برای تو در وقتیکه ساخته است و در نیکه
نهاده است برای وی اِنْ شِئْتَ اَوْ اَبَیْتَ اگر خواهی و اگر نخواهی لَا تَشْرَهْ ازانکه یمکن علی ما
سَیَكُوْنُ لَكَ بر چیزیکه سرانجام است که می باشد مر ترا وَلَا تَطْلُبْ وَلَا تَلَهَّفْ عَلٰی مَا هُوَ لِغَیْرِكَ
و طلب مکن و دریغ مخور و اندوهگین مشو بر چیزیکه آنچیز قسمت کرده شده است مر غیر ترا فَمَا لَیْسَ هُوَ
عِنْدَكَ پس چیزیکه نیست آن چیز نزد تو لَا تَخْلُوْ اِمَّا اَنْ یَكُوْنَ لَكَ اَوْ لِغَیْرِكَ خالی نیست ازین
دو شق یا میباشد برای تو یا برای غیر تو فَاِنْ كَانَ لَكَ پس اگر هست برای تو فَاِلَیْكَ مَصَائِرُهٗ
پس بسوی تو بازگردنده است و بتو رسنده است وَاَنْتَ اِلَیْهِ مُعَادٌ وَمُسَیَّرٌ و تو بسوی وی
کشنده میشوی و برده میشوی فَاللِّقَاءُ عَنْ قَرِیْبٍ حَاصِلٌ پس دریافتن تو مر آنرا و دریافتن آن
مر ترا در زمان نزدیک حاصل است اطلاق قرب یا بجهت تفاؤل و التسلی طالب ست یا بجهت آنکه زمان
حیات همه قلیل است و بجهت آنکه هر چه آمدنی است نزدیک است وَمَا لَیْسَ لَكَ عَنْهُ مَصْرُوْفٌ
و چیزیکه نیست برای تو پس از آن بازگردانده شده وَهُوَ عَنْكَ مُوَلِّیْ و از تو روی گرداننده
فَاَنّٰی تَلْقَاهُ التَّلَاقِیْ پس از کجا باشد میان تو و او پیش آمدن فَاشْتَغِلْ بِاِحْسَانِ الْاَدَبِ پس
در کار باش به نیک نگهداشتن ادب فِیْمَا اَنْتَ فِیْهِ السَّاعَةَ در چیزی که تو در آنی و نزدیک آن

ودر پی آن هستی عَنْ طَاعَةِ مَوْلَاكَ از فرمان برداری خداوند تو فِی وَقْتِكَ الْمَاضِی در نیوقت که حال
وحاضر است وحال را غنیمت دان وَلَا تَرْفَعْ رَأْسَكَ وبالا مکن سر خود را وَلَا تَمُدَّ عُنُقَكَ إِلَىٰ
مَا سِوَاهُ و مایل مگردان گردن خود را جانب دیگر است بسوی چیزیکه فرمانبرداری خداوند است بلکه هم
بجانب وی دیده بدوز متوجه باش قَالَ اللّٰهُ تَعَالَىٰ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا
مِنْهُمْ ودراز مکن نظر خود را بسوی چیزیکه بهره مند گردانیده ایم بدان چیز اصناف کافرانرا زَهْرَةَ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا که تازگی و خوبی زندگانی دنیاست لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ تا بیازمائیم و در فتنه و بلا اندازیم
ایشانرا دران وَرِزْقُ رَبِّكَ وروزی که آماده کرده است پروردگار تو برای تو در آخرت سوای آنچه داده
است ترا در دنیا از هدایت و نبوت خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ بهتر و پاینده تر است فَقَدْ نَهَاكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ پس
بتحقیق نهی کرده است ترا خدا تعالی بطریق دلالت عَنِ الْاِلْتِفَاتِ إِلَىٰ غَيْرِ مَا أَقَامَكَ فِيهِ
وَرَزَقَكَ مِنْ طَاعَتِهِ از نگریستن بجانب غیر آنچه استاده کرده و داشته شده است ترا دران چیز
وروزی گردانیده است ترا از عبادت و طاعت خود وَأَعْطَاكَ مِنْ قِسْمَتِهِ وَرِزْقِهِ وَفَضْلِهِ
و آنچه داده است ترا از قسمت خود و رزق خود و بفضل خود وَنَبَّهَكَ أَنَّ مَا سِوَىٰ ذٰلِكَ و
آگاهانیده است ترا که آنچه جز آنست فِتْنَةٌ أَفْتَنَهُمْ بِهِ ابتلا و آزمایش کرده و مبتلا گردانیده است
ایشانرا بدان وَرِضَاكَ بِقِسْمَتِكَ خَيْرٌ لَكَ و راضی بودن تو بقسمت تو بهتر است مر ترا
وَأَبْقَىٰ و پاینده تر است وَأَبْرَكُ و افزون شونده تر است وَأَحْرَىٰ وَأَوْلَىٰ و سزاوار تر است
بحال تو واولی تاکید احری است که هر دو بیک معنی است فَلْيَكُنْ هٰذَا پس میباید که باشد هذا
واشتغال بطاعت ورضا بقسمت و ترک التفات بما سوای آن از زخارف[1] دنیا دَأْبَكَ عادت و کار
وَمُنْقَلَبَكَ وَمَثْوَاكَ وجای بازگشت و سکونت و جای بودن تو وَشِعَارَكَ وَدِثَارَكَ و باشد شعار
و دثار تو شعار جامه که بر تن شاید چون پیراهن و ازار و جز آن و دثار جامه بر تن فوق شعار یعنی

[1] زخارف بفتح اول یعنی از زر جمع آراسته باشد یعنی آرایش های دنیاوی

لازم حال تو باشد که درون و بیرون ترا در گیرد وَهُوَ مُرَادُكَ وَمَرَامُكَ خواسته شده تو و جای تعجب
تو و شهر تنگ و مسلک میل و محبت تو و آرزوی تو تَنَالُ مِنْهُ كُلَّ الْمَرَامِ می یابی تو ازین کار
همه مطلوب و مقصود را وَتَصِلُ بِهٖ اِلَى اَعْلٰى مَقَامٍ میرسی تو باین روش بهر مقامی وَتَرْقٰى بِهٖ اِلٰى
كُلِّ خَيْرٍ ترقی میکنی و بهر سیری بسوی هر نیکی و نعیم و بهر تازه نعمت و ظریف لباسی جمله
و فاخر بال نو و هر نعمتی تازه و سرور هر شادی و خوشی و نفیس و هر چیز گرا نمایه قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى
فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا اُخْفِيَ لَهُمْ پس نمیداند هیچ ذاتی چیزی که پنهان کرده شده است مر سحر خیزان اوراد را
خدا صرف کنندگان را یعنی عبادت جانی و مالی بجا آرندگان را مِّنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ از آنچه سبب سروری چشم
و راحت و آرام ایشانست جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ از جهت جزا دادن بعمل ایشان فَلَا تُهْمِلْ لُبَّ
الْعِبَادَاتِ الْخَمْسِ پس نیست هیچ عبادت کامل تر و مقرب تر از عبادات پنجگانه مراد ارکان خمسه
اسلام است یا نمازهای پنجگانه بجهت مبالغه در فضیلت آنها وَتَرْكُ الذُّنُوْبِ اَجْمَعُ وَاَعْظَمُ همانند
گناهان همه بزرگتر اعمال است اشارتست بآنکه اهتمام طالب باید که بجانب اجتناب از منهیات
محرمات و مکروهات بیشتر باشد از اتیان عبادات امتثالیه از نوافل و مستحبات بر مثال بیماری که پرهیز کند
اگر چه استعمال ادویه و معاجین شافیه نکند امید شفا اگرچه چندگاه بیشتر اقتدار دارد و اما اگر ادویه و معاجین بخورد
و پرهیز نکند هر روز بدتر گردد دوا اگر یکی از فرائض و واجبات و سنن رواتب که در حکم آن و متصل بدانست
بجای آورد و استقصا در نوافل امتثالیه نکند اما از منهیات تمام اجتناب نماید در وصول بمقصود که وصول قرب
الٰهی است تعالی شانه کفایت دارد و این معنی را شیخ علی متقی در رساله تبیین الطریق بتفصیل بیان کرده است او کاتب
حروف در زاد المتقین آنرا ترجمانی نموده وَلَا اَشْرَفَ وَلَا اَحَبَّ اِلَى اللّٰهِ نیست شریف تر و بلند قدر تر
و نه دوست داشته شده تر بسوی خدای عز و جل وَلَا اَرْضٰى عِنْدَهٗ و نه مرضی تر نزد وی تعالی
مِمَّا ذَكَرْنَا لَكَ آنچه ذکر کردیم برای تو از اجتناب از معاصی و التزام طاعات و رضا بقسمت و عدم

التفات بزخارف دنیا وفقنا الله وایاك لما یحب ویرضی بمنه توفیق دهاد خدا یتعالی ما را و ترا
بچیزی که دوست میدارد آنرا و راضی است ازان بنعمت و احسان خود و جمع کردن مخاطب را باذات
شریف خود در طلب توفیق بعد از قصه اظهار عجز و انکسار بدرگاه ملک جبار کرشمه مقربان عالی مقدار است
بقصد حصول اجابت دعا است برای مخاطبان بطفیل این اجابت دعاء شریف او که مقبول و مامول است
چنانکه گفته اند چون مهمان عزیز است طفیلی نیز عزیز خواهد بود بیت مور مسکین هوسی داشت که در کعبه
رسد دست در پای کبوتر زد و ناگاه رسید

المقالة الخامسة والعشرون

قال رضی الله عنه وارضاه لا تقولن یا فقیر الید مگو البته ای محتاج خالی از دست
از متاع یا مولی عنه الدنیا واهلها ای گردانیده شده از وی روی دنیا و خداوندان
دنیا یا خامل الذکر ای گمنام که هیچکس ذکر او نمی کند و نام او نمی برد یا جائع یا ناالع ای گرسنه
ای تشنه یا عریان الجسد برهنه تن یا ظمآن الکبد ای تشنه جگر یا مشتتا فی کل زاویة
من الارض ونواحیه پراگنده کرده شده افتاده در هر کنج از زمین مسجد و بقاع خراب
از مسجد جایهای ویران و مردودا من کل باب و برگردانیده شده از هر در و مدفوعا
من کل مراد و لقاف بردن ان محسن بر خاک چسپیده از فقر و درویشی زجر و دفع کرده شده از هر مراد و مباد
ومنکسرا و منزدحما فی قلبه کل حاجة و مرام و شکسته و انبوه گشته در دل او هر حاجت بود
مطلب بگوی فقیر را این صفت واین حال وا رسی ان الله تعالی افقرنی بدرستیکه خدایتعالی فقیر
محتاج گردانید مرا و زوی عنی الدنیا و پیچید و در هم کشید از من دنیا و عز نی و ترکنی
ملانی واز پای انداخت و بیفگند مرا و گذاشت مرا و دشمن مرا و شتتنی ... و اجمعنی
و پریشان و پراگنده کرد مرا و فراهم نیامد و حال مرا و اهانتی و اهانت کرد و سبک و خوار ساخت
من لو لم یعطنی من الدنیا کفایة و ندا و مرا از دنیا انچه بسندگی کند و کارگذاری کرده شود ...

المقالة الخامسة والعشرون

وطنی وگمنام ساخت مرا ولم یرفع ذکری بین الخلیقة واخوانی نه بلند گردانید نام وآوازه مرا
میان خلق وبرادران من وماسبل علی شیء من النعمة منه وفرو ریخت بر غیر من نعمت را از خود
سابغة تمام وفراخ یتقلب فیها لیلة ونهاره میگردد آن غیر در نعمت در شب خود و روز خود
ویقصه فضل وعلی اهله کیاری وفرونی داد او را بر من دیر اهل ودیار من وکلانا مسلمان
مؤمنان دهر دو مسلمان مؤمن گردند بدین وجمعنا امنا حواء وابونا ادم وفراهم آورد ما را مادر
ما حوا وپدر ما آدم خیر الانام بهترین خلق بجهت پشتی ونسبت پدرے ودر میان فرزندان از
یک پدر ومادر اینهمه تفاوت چراست مصرع بندگانیم این یکے مقبول آن مردود چیست
اکنون جواب این مرد فقیر مے فرمایند وتسلی میدهند او را بقول خود اما انت فقد فعل الله بک ذلک
اما تو ای فقیر محتاج گرسنه تشنه خراب حال پس بتحقیق کرده است خدای تعالی بتو اینچنین لان
طینتک حرة زیرا که گل سرشت وخوی تو بے رنگیست وندی رحمة الله وتری رحمت خدا
یعنی رطوبت ونم وطراوت رحمت او تعالی متتابعة علیک پے در پے رسنده است بتو من الصبر
والرضا والیقین والموافقة والعلم هم از صبر برمحنت فقر ورضا بقضای حق ویقین بفضل وتعالی
وسازگاری بامر ونهی وے وعلم بصفات جلال وے والانوار الایمان والتوحید متراکمة لدیک
ولوار بارے ایمان ویگانه دانستن حق در عالمیت وخالقیت برهم نشسته وگردانیده اندنزد تو فشجرة
ایمانک واصلها ثابتة وغرسها ثابت وفرعها ثابتة ودرخت ایمان تو وشاخ آن درخت در زمین دل تو وتخم آن درخت
ثابت وپای برجاے است مکینة محکم واستوارتمه قوتیة برگ بیرون آرنده است مثمرة میوه دهنده است
مستزید طلب زیادتی کننده است متشعبة شاخ شاخ شونده است وشاخهای او هر سو افتاده
مظلة سایه افگنده است متفرعة شاخهای او بجانب آسمان رفته فهی کل یوم فی زیادة
ونمو پس آن درخت هر روز زیادتی وبالیدن است فلا حاجة بها الی سیاسة وعلف

پس نیست حاجت برای اندرخت لسوی خاک روبه و خس وخاشاک لتسمی بها دتربلی تابالیده شود
آندرخت لیا او ترتیب کرده شود چنانکه علوت است که چون زمین صلاح غرس وزراعت نمی باشد ورود خاک شوره
وخاک روبه می اندازند که آنرا بار انداختن میگویند تا صلاح گردد و درخت وزرع دارد وخوب برآید تشبیه کرده حطام
دنیاراکه باغنیا داده شده است تا دین وایمان ایشان محفوظ ماند لشوره وخاک روبه که در زمین می اندازند
تا زراعت و درخت که در وی نشانده شده است بالیده شود ومحفوظ ماند. وقد فرغ الله تعالی عن
علی ذلک و تحقیق ساخته وپرداخته است خدا تعالی کار ترا بر آن حال واعطاک فی الاخرة دار البقاء
وداده است ترا در آخرت برای بهشت که همیشه باقی وپاینده است وخص لک فیها گردانیده است و
تیار داشته ترا در وی واجزاک عطاءک فی العقبی والبسیار کرده است بخشش ترا در آخرت وعما قیمت کار
مالا عین رأت ولا اذن سمعت که نه هیچ چشم آنرا دیده است ونه هیچ گوش وصف آنرا شنیده است
ولا خطر علی قلب بشر خطور کرده وگذاشته است حصول آن یا ماهیت آن بر دل هیچ
بشرے ونه در آمده در خیال کسے قال الله تعالی فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة
اعین جزاء بما کانوا یعملون پس نمیداند هیچ کسے انچه پنهان داشته شده است برای ایشان
از راحت وخوشی در جزاے عمل ایشان ای ما عملوا فی الدنیا من اداء الاوامر یعنی
چیزیکه عمل کرده اند در دنیا از گذاردن حق ادا امر والصبر علی ترک المناهی وصبر کردن بر
گذاشتن مناهی والتسلیم الیه والتفویض الیه فی المقدور یعنی سپردن وباز گذاشتن
کار وبار را بوی تعالی در انچه تقدیر کرده است والموافقة له فی جمیع الامور وسازگاری
مراد او در همه چیز از احکام شرعیه وقدریه واما الغیر الذی اعطاه الله من الدنیا
واما غیر تو اے فقیر که وی است او را خدا تعالی از دنیا وخوله ونعمة فیها ومالک گردانیده
وتیار کرده ونعمت داده است او را در دنیا واسبغ علیه فضله وتمام گردانیده است بروی فزونی

نمت خودرا بغیر ذلک بکرده است بوی آنرا لان محل ایمانه ارض سبخة وصخر
جهت آنکه محل ایمان وی که دل اوست مشابه زمین شورستان وسنگستان ست که لا یکاد ینبت فیها
آلا نهر و یک نمیت که بر جای ماند دران زمین آب و تنبت الاشجار و بروید درو درختان و تیز نیست
فیها الزرع والثمار تربیت یابد درو کشت و میوه وضعت علیها انواع مساقطة وغیرها
پس بخت بر آن زمین گوناگون خاک روبه را وجز آن مما تربی به النبات والاشجار
از انچه تربیت کرده میشود بآن گیاه و درختان وهی الدنیا وحطامها مراد بآن خاک روبه بطریق
تشبیه دنیا و اموال و اسباب دنیاست وحطم بمعنی شکستن وحطام ریزه و شکسته هر چیز می دانند که بآن
لیتحفظ بذلک ما نبت فیها من شجرة الایمان نگاه دارد بآن حطام چیزیرا که روئیده است
در زمین دل او از درخت ایمان غرس الاعمال و بنا اساس که نشانده شده است فان قطع ذالک
عنها پس اگر ببرد و دور کند آن سباط وجز آن از آن زمین لجفت النبات والاشجار هر آئینه خشک
گردد گیاهها و درختان وانقطعت الثمار و هر طرف گردد میوه ها فخربت البلاد پس ویران
میگردد مرآبادی شهرها و عینها ند وجود اغنیاے مسلمانان در عالم که وجود ایشان و غنی در آبادی
وارد و هو عزّ وجلّ یرید عمارتها خدا تعالی میخواهد آبادانی دنیا و دیار آثار الوجود اقسام مروجه
فشجرة ایمان الغنی ضعیفة المنبت پس درخت ایمان توانگر سست جای رستن او و خالی
عما هو ثابت به شجرة ایمانک یا فقیر و تهی است از چیزیکه بر کرده شده است
بدان چیز درخت ایمان تو از صفائی که موجب قوت و استحکام اوست فقوتها وبقاؤها
بما تری عندک پس توانائی و پایندگی درخت ایمان توانگر بچیزیست که می بینی نزد وی من الزینة
وانواع النعیم از دنیا و گوناگون ناز و نعمت فلو قطعها مع ضعف الشجرة لجفت الشجر الا
پس اگر ببرد دنیا و نعیم آنرا با وجود سستی درخت خشک میگردد درخت فکان کفرا وجحودا

پس بدل میشود ایمان او بکفر و انکار و الحاقاً بالمنافقین والمرتدین والکافرین و پیوستن و
ہم گردانیدن غنی را بمنافقان و از دین برگشتگان و کافران اللّٰہم الا ان یبعث اللّٰہ الی الغنی
یارب مگر آنکہ برانگیزد و بفرستد خدای تعالی بسوی آن توانگر عساکر الذکر من الصبر والرضاء
والیقین از ین صفات کہ بمثابہ لشکر ہا اند مدد کنندہ و فتح نماینده والعلم وانواع المعارف
و از علم ذات و صفات خود و معرفتہای گوناگون فیقوی الایمان بہا پس قوت گیرد و مدد یابد ایمان
باین صفات فحینئذ لا یبالی بانقطاع الغنی والنعیم پس درین ہنگام باک ندارد آن توانگر بہ
برطرف شدن توانگری و نعمتہا میگیرد و حکم فقر او در قوت ایمان و استحکام آن

المقالة السادسة والعشرون

قال رضی اللہ عنہ وارضاه اکشف
البرقع والقناع عن وجهك بکشا روی پوشش و پرده از روی خود در صراح گفته برقع
بضم قاف و فتح آن روی بند زنان عرب و قناع پرده و پوشش کہ بر بالای مقنعہ باشد مقنعہ بکسر میم سر
انگندنی زنان و در تعبیر برقع و قناع کہ از لباس زنان است اشارتست بآنکہ مرد تا ظہور کمال و تحقیق برہان
توحید حکم زنان دارد و دعوی مردانگی از وی درست نیامد و بآنکہ اسرار و انوار معرفت در حکم عورتست ستر
و کتمان آن لازم وقت مردان ست نظم تا مرتبہ کمال حاصل نکنی + باید کہ دم از سر حقیقت نزنی +
مردان ہمہ در دعوی مردی چو زنند تو خود چہ زنی دم کہ نہ مردی نہ زنی + پس می فرمایند پرده از روی
حال خود بر بند از وی بی محبت دعوی کمال مکن بتخلی تخرج من الخلق تا آنکہ بیرون آئی فانی شوی
از تعلق خلق و گرفتاری بوجود ایشان و اسناد افعال با ایشان و رؤیت ایشان در ضرر و نفع و مدح
و ذم و طمع و در انچہ در دست ایشان است وتقیہم ظہر قلبك فی جمیع الاحوال بگردانی
بسوی ایشان پشت دل خود را در ہمہ احوال منع و عطاء و اقبال و ادبار و سخط و تزول ہواك
و تا دور گردد ہوای نفس تو و مخالفت او امر و نواہی الٰہی تعالی و تابع گردد مر آن چیز را کہ اراده است

المقالة السادسة والعشرون

پیغمبر صلی الله علیه وسلم از نزد پروردگار جل وعلا شُغَلَهُ ذِکْرِی عَنْ مَسْأَلَتِی و مسأله آرزو بسیار ترد و در شود خواهش
تو و آرزوهای تو چیزیرا که نخواسته است حق تعالی از تو و نه نهاده است آنرا برای تو اشارتست بجهت
سه گانه که موت از خلق و هوا و ارادتست چنانکه در بعضی مقالات گذشته تقریر یافت فَتَعْنِیَ عَنْ
الاکوان دُنْیَا وَاُخْرَی پس فانی و نیست شوی از همه بوده نهاد هستیها از آنچه باطن تعلق بدان گیرد
و از باب خواهش و آرزو بوده ملاحظه شود و به کریم پروردگار سبحانه در دنیا و آخرت فقیر گانا
شنا پس بگردی تو همچو آوند رخنه دار لا یَبْقٰی فِیْكَ اِرَادَةٌ غَیْرُ اِرَادَةِ رَبِّكَ باقی نمی ماند
در تو خواهشی جز خواست پروردگار تو چنانکه باقی نماند در آوند رخنه دار از آب هر چه ریختند از آب
فَتَبْقٰی بِرَبِّكَ پس چون فانی شوی از خود بر شوی بنور پروردگار خود چون فانی شوی از خود باقی
شوی بوی تعالی چه بر فنا بقا لازم است بحکم اذ اخراج الذور دخل النور چون ظلمت صفات بشریت بدر
پرتو انوار ربوبیت در آمد بیت خرج الذور ما درمن باشد و دخل النور خود لمن باشد فَلَا یَکُوْنُ
بِغَیْرِ رَبِّكَ فِیْ قَلْبِكَ مَکَانٌ وَ مَدْخَلٌ پس نباشد مر غیر امر و رضا و ارادت و یاد پروردگار ترا
در دل تو جای بودن و نه راه در آمدن وَ تُجْعَلُ بَوَّابَ قَلْبِكَ و گردانیده شوی تو دربان دل
تو تا نگذاری کسی را که در آید درو بی اذن و رضاء مولی تعالی و اعطیت سیف التوحید و داده شوی
ترا شمشیر توحید و یگانگی حق تا غیر او را قطع کنی و دادو موثر و متصرف ندانی و جز او را یاد نیاری وَالْعَظَمَةِ
وَالْجَبَرُوْتِ و داده شوی شمشیر شهود عظمت و کبریائی حق تا در جنب آن همه چیز و همه کس خوار و خرد نماید
فَکُلُّ مَنْ رَاَیْتَهٗ دَنَا مِنْ سَاحَةِ الْقَلْبِ پس هر کس که ببینی او را که نزدیک شد از قضای
سرای سینه تو الی باب قلبك بسوی در دل تو تا در آید در آن اَنْدَرْتَ رَأْسَهٗ مِنْ کَاهِلِهٖ
برانداختی سر او را از میان دو کتف او رنجو تا بود گردانی س غیر حق هر ذره کان مقصودتست
تیغ لا بر کس که آن معبودتست فَلَا یَکُوْنُ لِلنَّفْسِكَ وَ هَوَاكَ پس نباشد مر نفس ترا و میل شهوت ترا

وَاِرَادَتِكَ وَمُنَاكَ خواهش ترا و آرزوی ترا فَتَبَاكَ فَاُخْرَاكَ دنیا و آخرت تو عندك
وَاَسِئَ مُنَاكَ نزد تو سری بالا بر آمده یعنی همه خواهشها و آرزو نیست و مغلوب و منکوب باشد
وسر نتواند کشید وَلَا تَكُنْ لَهُ كَلِمَةٌ مَسْمُوعَةٌ نباشد نفس و مراد خواهش و آرزو ترا سخنی که شنیده شود
قبول کرده شود و اطاعت نموده شود وَلَا رَأْيٌ مُتَّبَعٌ نباشد این ارزای را اعتباری اعتقادی
که اتباع و پیروی کرده شود یعنی نفس هوا و خواهش و آرزو ها را حکمی و تسلطی بر تو نماند و اتباع آن نکنی
اِلَّا اِتِّبَاعُ اَمْرِ الرَّبِّ مگر پیروی فرموده پروردگار عز و جل و تو قوت همه و استادن با مر
پروردگار و دور نگذشتن از آن وَالرِّضَاءُ بِالْقَضَاءِ و راضی بودن بقضای وی تعالی بَلِ الْفَنَاءُ
فِي قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ بلکه نیست شدن و گم شدن در قضا و قدر وی که مقام آن بالاتر از مقام رضا است
که دروی شوب هستی و اختیاری هست فَتَكُوْنُ عَبْدَ الرَّبِّ وَاَمْرِهِ لا پس باشی تو بنده پروردگار
و تابع فرموده وَلَا عَبْدَ الْخَلْقِ وَآرَائِهِمْ نه بنده خلق و اعتقاد های ایشان و از آنچه مذکور شد
معلوم گشت که مجرد حصول مرتبه فنا سبب توحید و عظمت و جبروت و در نسبت فرو نمیرسند که بدان
سرها سوای بر نیارد از نفس و هوای و ارادت و منا از زوال می شنند چون کار و بار فنا و اتم و مستحکم
مقام شد نتیجه آن که اسقاط ما سوا و زوال نفس و هوا و ارادت و مناست نیز محکوم و هم و امیگیرد چنانکه میفرماید
فَاِذَا اسْتَمَرَّ الْاَمْرُ فِيْكَ كَذٰلِكَ پس چون دائم گردد و استوار شود این کار در تو همچنین ضربه و ل
فَلِكَ سُرَادِقَاتُ الْغَيْرَةِ زده شود گرد دل تو سراپرده های غیرت یعنی محبوب الهی شوی و محب
البته غیور باشد بر محبوب خود و نگذارد او را که بغیر وی میل و توجه نماید پس نگذارد و هوا و ارادت
ماسوا را که نزدیک گردد بدل او وَخَنَادِقُ الْعَظَمَةِ و زده شود گرد دل خندقهای عظمت
وَسُلْطَانُ الْجَبَرُوْتِ و غلبه و قهرمان کبریا وَحَفَّ بِجُنُوْدِ الْحَقِيْقَةِ وَالتَّوْحِيْدِ گرد کرده شود
دل تو با لشکرهای حقیقت و توحید وَاُقِيْمَ دُوْنَ ذٰلِكَ حَرَّاسٌ مِنَ الْحَقِّ و استاده کرده شود

منکوب با خراب دیده حال و سختی رسیده ۱۲

مجرد حصول مرتبه فنا سبب توحید و عظمت جبروت ... ۱۲

نزد آن نگهبان از حق وعز وجل کیلا یخلص الخلق الی القلب تا راه نیابد خلق بسوی دل تو
من الشیطان از شیطان و وسواس وی والنفس ذا الهوی از نفس و هوای او والارادة والامانی
الباطلة و خواهشهای و آرزوهای ناحق والدعاوی الکاذبة و دعویهای دروغ الناشیة من
الطباع والنفوس الامارة بالسوء پیدا شوند انداز طبعهای و نفسهای فرماینده ببدی والضلالات
الناشیة من الاهویة و گمراهیهای پیدا شونده از هواهای نفس چون باینمقام رسیدی بمرتبه ولایت
مشرف شدی و در زمره اولیا در آمدی فحینئذ پس درین هنگام کر بحقیقت توحید رسیدی و بشهود حقیقت
سلطان جبروت الهی از قید تعلق بما سوی رستی و بحفظ و حراست حق از خلق و شیطان و نفس و طبیعت و ارادت
و امانی باطله و دعاوی کاذبه امان یافتی و مقام ولایت رسیدی ان کان فی القدر مجی الخلق اگر در قضا است
در تقدیر الهی آمدن خلق و وفود الیک بآمدن ایشان بسوی تو و پی یکدیگر آمدن ایشان بسوی تو وتتابعهم ق
لطالبهم علیک و پیاپی شدن ایشان و اتفاق کردن ایشان بر فضل تو و ولایت تو
لیقتبسوا من الانوار اللائحة برای آنکه برسند و یابند از نورهای پیدا و درخشان والعلامات
المنیرة و از نشانهای روشن و تابان والحکم البالغة و از حکمتهای نیکو بیان و حکمت دانستن
حقیقت هر چیزی و راست کرداری و راست گفتاری و بینند والکرامات الظاهرة و به بینند
کرامتهای پیدا و جدا از اشتباه و التباس والخوارق للعادات المستمرة و به بینند خوارق عادات دائم
و پیوسته مستمر بمعنی محکم و استوار نیز آید از مرة بکسر میم بمعنی قوت و تیزی پس معنی اول از مرور خواهد بود و
خوارق عادات تفسیر کرامات است چه مراد بعادت سنت الهی است که جاریست در کائنات و تحیل
کرده او بکرامات آفاقی باشد و بخوارق عادات انفسی و عادات محمول بر عادت ولی باشد یا مراد بخوارق
عادات صفات کامله و اخلاق عظیمه که علامت و نشان ولایت و کمال نفس اند چنانکه در غرق میان معجزات
و علامات نبوت گفته اند و مصدوق این کمال کلام حال برکت انجام اوست رضی الله عنه که ظهور کرامات

بیان خوارق و کرامات ۱۲

وخوارق عادات از حضرت وی چنان وچندان بود که از اولیاء دیگر نبود پیوسته بفتور ظهوری کرد
چنانکه امام عبد الله یافعی گفته که کراماته مشهورة بلغت حد التواتر ومعلوم انه باتفاق اهل عصره انه من اجل
من شیوخ الآفاق وآورده اند که بود کرامات آن حضرت مانند عقدهای مروارید پی هم آینده
وظاهر میگشت کرامات گاهی ازوی گاهی دروی وگاهی بادی ودر هر ساعت وهر لمحه انواع کرامات
والوان برکات منظور وملحوظ میگشت که بیرون از حد حصر واحصار بود بیت رخ نگار مرا هر زمان
دگر رنگ است * وبزیر خم سر زلفش هزار نیرنگ است پس ازان اشارت میفرماید بفائده بروز کرامات
بر خلق وظهور آثار کمالات بر ایشان وبرذا حقیق ذالک و تا افزون کنند خلق بسبب مشاهده کرامات
وخوارق عادات من القربات والطاعات از کارهای که بدان نزدیکی جویند بدرگاه و
فرمانبرداریهای امر ونهی وی والمجاهدات والمکابدات وافزون کنند مجاهدها وکوششها ومشقتها
وسختیها فی عبادة که بیم در پرستش کردن پروردگار خود وچون بعد از حصول مرتبه فنا از خلق
وهوا وارادت خلق رجوع آرند واعتقاد نمایند حفظت عنهم جمیعا نگهداشته میشوی
از همه ایشان همه وعن میل النفس الی هواها ونگهداشته میشوی از میل کردن و
خمیدن نفس بسوی هوا ودوستی خود ومحبتها از خویشتن بینی نفس ومباهاتها وتعاظمها بالتکثیر بهم
واز فخر کردن نفس وبزرگ شمردن وی خود را به بسیار نمودن اتباع وتابعان ومریدان ایشان
وتقبیلهم لک وبسبب پذیرفتن ایشان مرترا وادبارک حجهم الیک و به پیش آمدن
رویهای ایشان وتوجه ایشان بسوی تو وکذالک ان قدر مجیئک حسناء جمیلة وهم چنین
اگر تقدیر کرده شده است آمدن زنی نیک وخوب وحسن وجمال هر دو یعنی نیکی وخوبی است
واگر یکی را از حسن اخلاق ودیگری را جمال صورت حمل کنند صورتی دارد وبکفایتها وسائر مؤنتها
آمدن آن زن بکفایت روزگار خود وهمه بار وگرد آمی خود باوجود حسن وجمال مال ودل بنزور با

خوارق از حضرت وی چنان وچندان بود که از دیگر اولیا نبود ۱۲

کہ پسندے گند اورا در کارد بار در معیشت وی و مونت وی بر تو نباشد و این در احوال شریف وی رضی اللہ عنہ مذکور است وقتیکہ در ابتدای حال حاجت بزن داشت و در تزویج منتظر اذن و حکم الٰہی بود چنانکہ در مقالہ حادی عشر گذشت و چون چنین زنے پیدا آید حُفِظَتْ مِنْ شَرِّهَا نگہداشتہ میشوی از شر آفت آن زن وَتَحَمُّلِ اَثْقَالِهَا و از برداشتن گرانیہای وے وَاَتْبَاعِهَا وَاَهْلِهَا و نگہداشتہ میشوی از شر تابعان وکسان و قرابتان وی و حمل گرانیہای ایشان و صارت عندک موہبۃ و میگردد آن زوجہ نزد تو بخشش از جانب پروردگار مکفاۃ کفایت کردہ شدہ از شروے و مونت او و کشیدن مشقت و تعب و رنج وے مُهَنَّاۃً مبارک و سازوار گردانیدہ شدہ مُنَقَّاۃً لطیف و پاکیزہ گردانیدہ شدہ مُصَفَّاۃً مِنَ الْغِشِّ و صاف و خالص گردانیدہ شدہ از غش بکسر عین خیانت و ناسرگی و کینہ و کدر و الْخُبْثِ و از پلیدے و در بعضے نسخ والحنث بحاء حطی مکسورہ و نون ساکن یعنے بزہ و گناہ و خلاف کردن سوگند وَالدَّغَلِ و از فساد و تباہی و غا وَالْحِقْدِ وَالْغَضَبِ از کینہ و از خشم چہ کینہ خشم از رسیدن خلاف مرضی و امری ناملائم طبع خیزد و اگر انتقام تواند کشید غضب از و رود و اگر نتوانست کشید در مضمر داشت کینہ و سول نشیند وَالْخِيَانَةِ فِي الْغَيْبِ و خالص گردانیدہ شدہ از خیانت کردن در غیب اے نقط بمقابلہ تفسیر کریمہ حافظات للغیب و معنی وارد یکے آنکہ در غیبت مرد در عفت و عصمت خود از زنا خیانت کند دوم آنکہ در مال و ملک مرد بے اذن وے تصرف نماید فَتَكُوْنَ مُسَخَّرَةً لَكَ پس میباشد آن زن رام و فرمانبردار کردہ شدہ مر ترا درین ہنگام وَکُفِیتَ آن زوجہ و کسان وی وَتُحُمِّلَ عَنْكَ مُؤْنَتُهَا برداشتہ شدہ و انداختہ شدہ از تو بار و گرانی وی وَكُفَّ عَنْكَ اَذِيَّتُهَا و دور کردہ شدہ از تو رنجانیدن و آزار کردن وی ترا وَاِنْ قُدِّرَ مِنْهَا وَلَدٌ و اگر تقدیر کردہ شدہ باشد از ان زوجہ فرزندی كَانَ صَالِحًا می باشد آن فرزند نیک و شائستہ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً فرزندے پاک از آلایش آب و خاک قرۃ عین باعث خنکی و آرام چشم قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی گفت خدا تعالے

در شان زکریا علیه السلام وَاَصْلَحْنَا لَهٗ زَوْجَهٗ وشایسته گردانیدیم زکریا را از زوجه او برای او ولادت بعد
از انکه نازاینده بود وقال الله تعالی وگفت خدای تعالی از زبان بندگان خاص خود که دعا میکنند
ومیخواهند ازوی رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيّٰتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ ببخش ما را از زنان ما واز اولاد ما
خنکی وآرام دیده ها یعنی زنان وفرزندان آنچنان ده که بدیدن ایشان دیده های ما مسرور شود وآرام گیرد
یعنی باعث شادی وخوشحالی ما باشند در دین ودر دنیا وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا وبگردان ما را برای
پرهیزگاران پیشوا یعنی آنچنان کامل باشیم در تقوی که متقیان بما اقتدا کنند وقوله تعالی وقول
خدای تعالی از زبان زکریا علیه السلام که دعا کرد برای فرزندی که از حق تعالی طلبید وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا
وبگردان او را بار خدایا مرضی خود در قول وعمل فَتَكُوْنُ هٰذِهِ الدَّعَوَاتُ الَّتِيْ فِيْ هٰذِهِ الْاٰيَاتِ
پس باشد این دعاها که درین آیتهاست مَعْمُوْلًا بِهَا کار کرده شده باین دعاها یعنی مُسْتَجَابَةً
فِيْ حَقِّكَ پاسخ داده شده وقبول گردانیده شده در باره تو پس حاصل گردد آنچه مقصود ازین
دعواست اِنْ تَكُوْنَ بِهَا اگر دعا کنی باین دعوات اَوْلَمْ تَدْعُ یا دعا نکنی یعنی چون اهل وشایسته رحمت و
لطف وکرم حق گشتی واز حول وقوت وخواهش وآرزوی نفس برآمدی خواسته وناخواسته آنچه صلاح تست
بتو میدهند ونعمتهای ظاهر وباطن بر تو نثار می نمایند اِذْ هِيَ فِيْ مَحَلِّهَا وَاَهْلِهَا زیرا که این دعاها واین
نعمتها که بر قومی ریزند بتقدیر حصول این صفات وحالات در محل خود وبرجاست ودر باب اهل وشایسته خود
شده است وبعض از قائل برگردد چه سنت الٰهی تعالی برین جاریست فافهموا اَوْلٰی مَنْ تَعَامَلَ
بِمِثْلِ هٰذِهِ النِّعَمِ وسزاوارتر کسی که معامله کرده شود باین نعمت وداده شود او را وَتُقَابَلُ بِهَا ورد بارو
کرده شود بآن مَنْ كَانَ اَهْلًا لِهٰذِهِ الْمَنْزِلَةِ کسی ست که اهل وشایسته کرده شده است مراین مرتبه را
وَاُقِيْمَ فِيْ هٰذَا الْمَقَامِ واستاده کرده شده است درین مقام که مذکور شد لِمَا لَهٗ مِنَ الْفَضْلِ وَ
الْقُرْبِ کرده شده برای وی از فزونی کرم ونزدیکی درگاه وَكَذٰلِكَ اِنْ قُدِّرَ حَجِّيْ مِنِّيْ

مِنَ الدُّنْیَا لَا یَفُوْتُکَ وہمچنین اگر تقدیر کرده شود آمدن چیزے از دنیا زیان نکند اِذْ ذَاکَ وقتی که
آن باشد یعنی فساد بیرون آمدن از تعلق بخلق و نفس و ہوا و ارادات و آرزو ہا فَهُوَ قِسْمُکَ مِنْهَا
پس چیزے که قسمت نصیب تست از دنیا لَا بُدَّ مِنْ تَنَاوُلِهٖ چاره نیست از گرفتن آن وَلْتَصْفِیَتُہٗ
لَکَ بِفِعْلِ اللّٰهِ وَ اِرَادَتِہٖ وصاف و پاک و خالص گردانیدن آن نصیب از شوب کدر و ارادت
و آرزو و طلب و تعب بفعل خدا و ارادت او باشد وَالْاَمْرِ بِتَنَاوُلِهٖ و با آمدن امر از درگاه الٰہی بگرفتن
آن نصیب سابقًا معلوم شده است که امر درین باب حصول یقین و سکینه است که در قلب ولی
صحیح پیدا گردد و میتوانند که صریح امر خبر وارد شده باشد نه بوحی بر دست ملک فَتَنَاوَلْهُ وَ اَنْتَ
مُمْتَثِلٌ لِلْاَمْرِ پس میگیری تو نصیب خود را از دنیا و حال آنکه تو فرمانبردارے کننده امر را مُثَابٌ
عَلٰی تَنَاوُلِهٖ پاداش داده میشوی بر گرفتن آن کَمَا تُثَابُ عَلٰی اَدَاءِ الصَّلٰوةِ الْفَرْضِ
وَالصِّیَامِ الْفَرْضِ چنانکه پاداش داده میشوی بر نماز فرض و بروزه فرض چه ہر دو امر ایجابی است لیکن
چون در باطن است اعتبار آن در حکم ظاہر ساقط است و انکار آن کفر نبود جز خرابی باطن را موجب نشود انکار
وحی کفر است و موجب خرابی ظاہر و باطن زیرا که بادی روح الامین است بر مثال خاتم بر نامه و تو مر
فِیْمَا الَّذِیْ لَیْسَ بِقِسْمِکَ مِنْهَا و امر کرده میشوے در چیزیکه نیست قسمت تو و نصیب تو از دنیا اگرچه
در دست تو آمده است و لیکن تصرف آن بر نفس تو اذن نیست پس امر کرده میشوی در آن بِصَرْفِہَا
اِلٰی اَرْبَابِہَا بصرف گردانیدن و رسانیدن آن بسوی خداوندان و مستحقان آن که مصارف آنند
مِنَ الْاَصْحَابِ وَالْجِیْرَانِ وَالْاِخْوَانِ از یاران و ہمسایگان و برادران طینی و دینی اَلْمُسْتَحِقِّیْنَ
الْفُقَرَاءِ مِنْهُمْ که صاحب حق اند دران و فقیر اند از میان ایشان اگر مال زکوة است و در غیر زکوة
صرف با غنیا جز آن اقسام دیگر نیز جائز است وَاَصْحَابِ الْاَقْسَامِ و خداوندان اقسام که مصارف
زکوة اند و بعد و اند در شریعت و تواند که مراد باصحاب اقسام عام تر از مصارف زکوة باشند

بکوره گویند و آن تلبیت معروف از منتخب و برہان نامه و غیاث اللغات
کذا نقل عنه رضی اللّٰه عنه فی بعض مقالات الفتحیه ۱۲

عَلٰی مَا یَقْتَضِی الْحَالُ بران وجبیکہ تقاضا میکند حال ہر یک ازین اقسام مذکور فَالْاَحْوَالُ تُکْشَفُهَا
وَتُمَیِّزُهَا پس احوال میکشائی وظاہر میکنی تو آن احوال را و جدا میکنی از یکدیگر و می شناسی ہر یکے را
عِیَانًا لَیْسَ الْخَبَرُ کَالْمُعَایَنَةِ و نیست خبر کہ از مردم شنیدہ میشود مانند معاینہ کہ بچشم خویش دیدہ شود
یعنے در کشف احوال و تمیز آن اعتماد و استناد بر خبر مکن و بگفتہ مردم مرو بچشم خود بین عیانا و در آب
وظاہر آنست کہ مراد باین کلام آنست کہ ما این حالات و مقامات و معارف و حقائق را شنیدہ نمیگوییم بلکہ
بچشم خود دیدہ و بحقیقت حال رسیدہ بیان میکنیم فَتَکُوْنُ مِنْ اَمْرِکَ عَلٰی بَیْضَاءَ پس درین ہنگام
میباشی تو از کار خود بر ملت و حالت و خصلت سفید یعنی روشن و صاف از ظلمت شک و شبہ و صاف از
کدورت نفس و ہوا نَقِیَّةٍ لطیف و پاکیزہ لَا غُبَارَ عَلَیْهَا نیست گرد ابہام و ایہام بر روے وَلَا تَلْبِیْسَ
و نیست در شبہ انداختن و پنہان داشتن کار بر کسے وَلَا تَخْلِیْطَ و نہ در ہم آمیختن و فساد افگندن در کار
وَلَا شَکَّ وَلَا ارْتِیَابَ و نہ در شک و شبہ افتادن و یقین از دست دادن نے الصراح شک
گمان خلاف یقین و ارتیاب شک کردن فَالصَّبْرُ الصَّبْرَ پس لازم گیر صبر را از اتباع ہوائے نفس و
بر امتثال امر حق الرِّضَا الرِّضَا لازم گیر رضا را بقضاء و قدر پروردگار حِفْظَ الْحَالِ حِفْظَ الْحَالِ
لازم گیر نگاہداشت حال و پوشیدن آن را و از حد اعتدال تجاوز نکردن اَلْخُمُوْلَ الْخُمُوْلَ لازم گیر
گمنامی را اَلْخُمُوْدَ الْخُمُوْدَ نزدیک بمعنے خمول است و خمود در اصل بمعنے فرو مردن آتش و در بعضے
نسخ الجمود الجمود بجیم بمعنے فسردن آب اَلسُّکُوْنَ السُّکُوْنَ آرام و آہستگی اَلصَّمُوْتَ الصَّمُوْتَ
سکوت و خاموشی الحذر الحذر ترسیدن و پرہیز کردن اَلنَّجَا النَّجَا بجیم شناختن و در گذشتن
اَلْوَحَا اَلْوَحَا بجای مہملہ نیز بہمین معنی است این دو کلمہ است کہ بتکرار در وقت ترسانیدن و
گریزانیدن کسے از آمدن لشکر و تاراجی بگویند و بترسانند و بگریزانند اَللّٰهَ اَللّٰهَ ثُمَّ اَللّٰهَ برس
از خدا یا لازم گیر النجا را لخدا یا سوگند بخدا اَلْاِطْرَاقَ اَلْاِطْرَاقَ لازم گیر سر فرو افگندن و چشم

خوابانیدن و شرم داشتن از سر برافراشتن و دعویهای دروغ کردن الّا اغماض الّا اغماض نیز بمعنی
چشم خوابانیدن و محابا کردن و در بعضے نسخ الاطراق و الاغماض مکرر بیامده انجیا الحیا این کلمات اکثر
بر طریق اغرا واقع شده و بعضے بطریق تحذیر نیز احتمال دارد و مبالغه و تاکید او مقصود آنکه برین صفات
باش و باین طریق باش حتّی یبلغ الکتاب اجله تا آنکه برسد آنچه سر نوشت است مدت خود را که برای
وقوع وی نهاده اند یعنی صبر کن و استقامت ورز تا وقت در رسد فیؤخذ بیدک پس گرفته شود دست
تو فتقدم پس پیش آورده شوی و ینزع عنک ما علیک و کشیده شود از تو باری و محنتے و سختے
که بر تست ثم تغوص فی بحار الفضل پس فرو برده میشوی در دریاهای فضائل و کمالات و
غواص بدریا فرو شونده بطلب مروارید و المنن و الرحمة و فرو برده میشوی در دریاهای نعمتها و عطایا
و مهربانی حق تعالے و این اشارتست ببقا بعد از فنا و بسیر فی الله بعد از نهایت سیر الی الله و تربیت پروردگار
تعالے بنده خود را بتجلیات و رسانیدن او را بمرتبه تکمیل و ارشاد و خلق فتخلع علیک خلع الانوار
و الاسرار پس پوشانیده میشوی پرتو خلوت نورها و سرها و خلعت جامه و جز آن که کسے را بزرگی پوشانند و العلوم
الغرائب اللدنیة و خلعهای علمهای تو نا آشنا از نزد حضرت حق غیر حاصل بکسب و نظر فتقرب پس نزدیک
گردانیده میشوی از جناب عزت و تحدث و تکلم حدیث کرده میشوی و جزا داده میشوی باعلام و الهام فی الصراح محدث
بفتح اول مرد درست گمان اشارتست بحدیث لقد کان فیمن قبلکم محدثون فان کان فی امتی فعمر منهم و تکلم و سخن کرده میشوی
بکلامی که مناسب مقام قرب است چنانکه کریمه و ما کان لبشر ان یکلمه الله الّا وحیا او من وراء حجاب اشارت بدان میکند
و تعطے و داده میشوی نعمتها و تغنی و توانگر و بے نیاز ساخته بغنای قلبی و تشجع و دلیر و مردانه ساخته
میشوی در در آمدن در مخاوف و مهالک و در تقویت دین تایید حق و ترفع و برداشته میشوی بمقام عالی
و بلند گردانیده میشوی نام و آوازه تو و تخاطب خطاب کرده میشوی از جانب حق بانک
الیوم لدینا مکین امین این کلام که بدرستی و راستی تو نزد ما خداوند مکانت و منزلت و مرتبه

وامانت دار گرفته شده بر ہر چیز از خزائن سموات والارض واسرار علم ومعرفت وخطاب سخن ورد گفتن
نحو اعتبن حالة یوسف الصدیق پس درین ہنگام اعتبار وقیاس کن حالت یوسف صدیق
را علیہ السلام حین خوطب بھذا الخطاب ہنگام کہ خطاب کردہ شد باین خطاب
یعنے انک الیوم لدینا مکین علی لسان ملک مصر بر زبان بادشاہ مصر وعظیمہا و
بزرگ وسردار او وبیشتر اطلاق این اسم در امثال این مقالات در کلان ترین دہقانان وزارعان
بیاید چنانکہ در احادیث ودر مناشیر نبوت آمدہ الی عظیم بصری والی عظیم الروم از برائے تنزیل مرتبہ ایشان از
مملکت وسلطنت فرعونہا فرعون مصر متعارف چنان شدہ کہ ملک مصر را فرعون لقب کنند وفرعون
یعنے ستمگار نیز آید وفرعنت یعنے زیرکے وتیزی خاطر وتکبر بود وعون یوسف جد فرعون موسیٰ است
کان لسان الملک والقائل ومعبر ابھذا الخطاب بود زبان ملک مصر بظاہر گوئندہ وبیان کنندہ
مر این خطاب را بیوسف علیہ السلام والمخاطب ہو اللہ وخطاب کنندہ بحقیقت خدا بود عزوجل
علی لسان المعرفۃ بر زبان اہل شناخت بآن معنی حق تعالے خواست کہ یوسف را باین مرتبہ مخصوص
گرداند پس پیدا گردانیدہ آنرا در ملک مصر وجاری گردانید آنرا بر زبان وی وحقیقت ہمہ بقدرت
اوست وتصرف او وفعل او تعالے چنانکہ یکی بیکے پیامے رساند سلم الیہ الملک الظاہر سپردہ شد
بیوسف علیہ السلام ملک وبادشاہی ظاہر وہو ملک المصر وآن بادشاہی ملک مصر است و
ملک النفس وسپردہ شد بوے ملک نفس وملک المعرفۃ والعلم وملک شناخت ودانش
والقربۃ والخصوصیۃ وملک قرب ومخصوص ممتاز شدن باسرار وانوار وعلو المنزلۃ عندہ
وبلند مرتبہ نزد حق عزوجل بعد ازان دربیان آن ملکہا کہ آیات قرآنی مشتمل اند بران بیان آن میفرمایند
قال اللہ تعالی وکذلک مکنا لیوسف فی الارض یتبوأ منہا حیث یشاء گفت خدای تعالے
در تسلیم ملک مصر بیوسف علیہ السلام وہمچنین کہ مکنت ومنزلت دادیم یوسف را نزد ملک مصر مکنت

قدرت دادیم مر او را در زمین یعنی زمین مصر یتبوأ منها حیث یشآء و سو فرود می آید هر جائے ایمن میکند
از زمین هر کجا که میخواهد و قال ربی فملت القسرو گفت وے سبحانه در قولاے در بیان تسلیم ملک نفس
و تسخیر وے مر یوسف علیه السلام را کذلک لنصرف عنه السوٓء والفحشاء و همچنین ثابت
بر جاے داشتیم یوسف را نزد فریب دادن امراة عزیز مر او را و طلبیدن کام خود از وی و قصد کردن
آن زن بوی و قصد کردن آن بآن زن و تا باز گردانیم از وی بدی را که مقدمات زنا باشد و زنا را انه من
عبادنا المخلصین بدرستیکه یوسف از بندگان ماست که خالص گردانیده ایم ایشان را و سلوه وحی آمنیح السمیع
در یاد غرض و عوض شده اند برای عبادت و محبت پرورد گار و تعالی و گفت مولی تعالی فی ملک العلم در
تسلیم ملک علم و معرفت و آنچه از خواص و لوازم اوست بیوسف از زبان یوسف که زبیان شکر گذاری
این نعمت بآن دو مرد زندانی که باوی بودند از وی خوارق عادت دیده و دی تعبیر خوابهاے ایشان کرده بود
گفته است ذلکما مما علمنی ربی آن تعبیر شما خواب از جمله معلومانیست که تعلیم کرده است مرا
پروردگار من انی ترکت ملة قوم لا یؤمنون بالله بدرستیکه من ماندم و گذاشتیم کیش و راه و روش
گروهی را که ایمان ندارند بخدا فاذا خوطبت بهذا الخطاب یا ایها الصدیق الاکبر پس چون
خطاب کرده شوی تو در نزد خدا بدین خطاب ای صدیق بزرگتر از دیگران و صدیق مردی بسیار راستگوی
که پیوسته بر راستی باشد و راست گفتاری خود را بکرده ارجح نموده باشد اعطیت خلق الاوفر
داده شوے نصیب تمام تر من العلم الاعظم از دانش بزرگتر و هنیئت بالتوفیق و تهنیت
کرده شوے بتوفیق داون خدا تعالی تر بر خیرات و سازگار ساختن اسباب بمطالب و در بعضے
نسخ سخت بمعنے عطا کرده میشوے والمنن و نعمتها ے و الوفق و قتها نعاون و القدرة و توانائی
بر کارهای بزرگ در دنیا و دین ها والولایة العامة و تهنیت داده میشوی بپادشاهی تمام و الا امر
النافذ علی النفس و غیرها من الاشیاء و بحکم و فرمان روندہ و در گذرنده بر نفس و جز آن

از چیزها یعنی چنان شوی که حکم تو بر نفس و آفاق نافذ گردد که همه اطاعت و فرمانبرداری تو کنند
چنانکه حضرت شیر او را رضی الله عنه بود که بحکم قطبیت عظمی احکام او امر وی بر ظواهر و بواطن جن و انس جاری
بود و همه در سطوت و جلالت حال وی منقاد منجبر و خائف و مضمحل بوده‌اند و اولیای وقت همه رقاب بر ربقهٔ اطاعت
و تسلیم داشتند و خلفای و امرای عهد براه اعتقاد و انقیاد میرفتند و گاهی بودی که خلفای عباسیه بقصد ملازمت
می آمدند و بازمی یافتند وی رضی الله عنه به بعضی خلفای نوشت که عبد القادر یا مرک بکذا و امره نافذ
علیک و یکباری خلیفه المستنجد بالله که وجود شریف وی در زمان خلافت جاده گزیده عادات شریعت بر در زمان
دولت وی داخل شده بملازمت آمده ده بدره های زر بدیه آورده نمود اگر عزت انتساب شما بجانب جلالت
پیوسته دست بدین بدرهای بها دهم اقبوا بمامرد که منظلمه آن برین اموال است بیرون می آید و باب السلطنه
جاری میشد و بحقیقت هرچه درین کتاب از آداب سلوک و مقامات قرب مذکور است همه احوال اوست
که بطریق رمز و اشارت ذکر کرده شده است رضی الله عنه و عن جمیع الاولیاء المقربین و التکوین باذن الله
للاشیاء و پیدا کردن از عدم بوجود بدستوری و حکم خداوند همه چیز را من قبل فی الدنیا قبل الاخری
حصول این نعمت و مکنت و منزلت بتقدیر در دنیا باشد پیش از آخرت و اما فی الاخرة فی دار السلام
و الجنة العلیا و اما نعمت در آخرت در سرای که در وی سلامت است از جمیع آفتها و خطرها بهشت بلند
مرتبه است فالنظر الی وجهه الکریم پس نظر کردن بذات خداوند بزرگ زیادت و منة زیادة
بر نعمتهای بهشت و منت نهادن از حق تعالی و هو المنی التی لا غایة لها و لا منتهی
نظر کردن بوجه خداوند کریم از روی است که نیست مر او را نهایت و بالاتر از آن هیچ نعمتی نیست

المقالة السابعة والعشرون قال رضی الله عنه وارضاه اجعل

الخیر والشر ثمرتین بگردان و اندازه کن نیکی و بدی را دو شجره که آن را بر میوه من
غصنین من شجرة واحدة از دو شاخ که از یک درخت اند احدهما یثمر حلوا و الآخر مرا

تا حضرت نعیم اول در نعیم دوم انتشار سرهای قطع دنیا نام انکه مقصود ربانی است خود نمل ضرورت بیشتر شو نفره و ادنی ضرورت ... بیوتات ... از نفحات ... علاوه ... از صراح ...
ورق ... صفحه ... غلط نامه ... سطر ۱۲
حکم امام ... ۱۲۱۱

یکی از آن دو شاخ می آرد میوه شیرین را که عبارت از خیرات است وللآخر یثمر مرا و شاخ دیگر آرد میوه تلخ
را که مراد بآن شرست فاترک اطراف البلاد والاقالیم پس بگذار شهرها و کشورها را و نواحی الارض
التی تحمل الیها و جانب کرانهای زمین که برداشته و برده میشود بسوی آن هذه الثمار المأخوذة میوه
من هذه الشجرة این میوه های شیرین و تلخ که گرفته شده اند ازین درخت که عبارت اند از انواع
خیرات و شرور و تبعد منها و من اهلها و دور باش از آن و از کرانهای زمین و از اهل آن کرانها تا پریشان
نشوی و در نمانی در میوه های شیرین و تلخ بی تمیز و تحقیق و بخیر و بشر مردم گرفتار نیای مقصود احتراز از شر است
و اقرب منها من الحق نزدیک باش از آن درخت که اصل و مرجع و مجمع هر دو شاخ است و تمیز میان
میوه شیرین و تلخ در اینجا آسانست و کن سائسها و خادمها باش نگهبان آن درخت
و خدمت کننده آن درخت القائم عندها و باش ایستاده نزد وی و التزام کننده نزد وی یکی
ادرا و اعرف الغصنین و الثمرتین و الجانبین و بشناس آن دو شاخ را و آن دو میوه را
و آن دو جانب فکن الی الجانب الغصن المثمر حلوا پس شو مایل بجانب شاخ آرنده
میوه شیرین فیرتفع یکون غذائک و قوتک منها پس درین هنگام میباشد خورش و پرورش تو
و آنچه بدان قوام بدن تست از آن میوه شیرین و اجتنب ان تقدم الی جانب الغصن الآخر
و بر کرانه باش و دور شو از آنکه نزدیک روی بجانب شاخ دیگر که ثمر میوه تلخ است فتاکل من
ثمرتها پس بخوری از میوه او فتهلکک مرارتها پس هلاک کند ترا تلخی میوه وی فاذا
ادمت علی هذا پس چون دائم و پیوسته باشی برین صفت کنت فی دعة و امن و
سلامة منه و من الآفات کلها باشی تو در راحت و آسودگی و ایمنی و بیگزند از همه آفتها اذ الآفات
و انواع البلایا زیرا که آفتها و گوناگون بلاها تتولد من تلک الثمرة المرة میزاید از آن میوه
تلخ که کنایت از بدی و بدکاریست و اذا غبت عن الشجرة و چون غایب شوی تو از درخت

دور افتی از وی وَهِمْتَ فِي الْآفَاقِ و سرگشته و حیران شوی در کرانهای زمین وَقَدَّمْتَ بَيْنَ يَدَيْكَ

بین ایدیک الثمار و پیش کرده شود و نهاده شود پیش تو از آن میوه‌ها که کنایت از نیکی‌ها و بدی‌هاست

وَهِيَ مُخْتَلِطٌ و حال آنکه میوه‌ها باهم آمیخته اند مُخْتَلِطَةٌ مُتَمَيِّزَةٌ الْحُلْوُ مِنَ الْمُرِّ جدا نشوند و شیرینها

آن از تلخ فَتَنَاوَلْتَ مِنْهَا پس بگیری از آن میوه‌ها تا بخوری فَرُبَّمَا وَقَعَتْ يَدُكَ عَلَى الْمُرِّ

پس بسیار که بیفتد دست تو بر میوهٔ تلخ فَأَدْنَيْتَهَا مِنْ فِيكَ پس نزدیک گردانی آن میوهٔ تلخ را از

دهن خود فَأَكَلْتَ مِنْهَا جُزْءًا پس بخوری از آن میوه پاره را وَمَضَغْتَهُ بخایی آن را فَانْتَشَرَتِ

الْمَرَارَةُ مِنْهَا إِلَى أَعْمَاقِ لَهَوَاتِكَ پس سرایت کند و در رود تلخی آن در اجزای کام تو و باطن

حلقک و در کام و درون گلو و مغز سر تو وَخَيَاشِيمِكَ و در پهنای بینی تو وَتَعَلَّقَتْ

بک پس کارکند آن میوهٔ تلخ در تو وَسَرَتْ فِي عُرُوقِكَ و در رود و در رگهای تو وَأَجْزَاءِ

جِسْمِكَ و در تمام اجزای بدن تو فَهَلَكْتَ بِهَا پس هلاک شوی بآن میوهٔ تلخ و خوردن وی

و سرایت کردن وی در بدن و ناسازگار بودن در طبیعت وَلَعَلَّ الْبَاقِيَ مِنْ فِيكَ

انداختن تو باقیمانده را از دهن تو وَغَسْلُ أَثَرِهِ و شستن اثر وی از دهن و کام و حلق

لَا يَدْفَعُ عَنْكَ مَا قَدْ سَرَى فِي جِسْمِكَ و دور نمی کند از تو زیان چیزی که سرایت کرده

و در رفته است در بدن تو وَلَمْ يَنْفَعْكَ و سود نمی کند ترا از بن انداختن و شستن و دور کردن

و درین کلام تنبیه است که مجرد بدی کردن و معصیت ورزیدن سرایت میکند اثر وی در تمام

وجود آدمی و هلاک میکند او را و پشیمان شدن از آن و ترک کردن آن بعد از سرایت سود ندارد از آنچه

گذشت یا رب مگر توبه تمام و دست از آن دست و بهر کرم حکم آن وارد کرد که یا نگرده است و وجود توبه

صحیح نصوح بسی عزیز الوجود است خصوصاً از حقوق عباد و آنچه موقوف بر زد مظالم است و آن

أَكَلْتَ ابْتِدَاءً مِنَ الثَّمَرَةِ الْحُلْوَةِ و اگر بخوری هم از اول از میوهٔ شیرین وَمَرَّتْ حَلَاوَتُهَا

۵۷ نصوح بالفتح و بای ساکن صفت مبالغه یعنی قوبه المسواک... بار کردن که بر کرده باز نگردد و دو بار گناه نکند و در وی تمام وجود کاملاً یکسر و توبه کردن او در مثنوی معنوی شرح است از لطائف ۱۲ منه

یعنی معصیت در اجزای بدن سرایت کند اثر وی در تمام وجود کرد ۱۲ [illegible]

فِی اَجْزَاءِ جَسَدِکَ سرایت کند شیرینی آن میوه در تمام بدن تو وَ اَسْنَنْتَ بِھَا وسود مند شوی
بآن میوه شیرین وَ سُرِرْتَ وشاد کرده شوی تو فَلَا یَکُوْنُ ذٰلِکَ پس نبسند گی نمیکند ترا آن
بسبب خوردن یکبار فَاَقْبِدْ اَنْ تَتَنَاوَلَ غَیْرَھَا نَاَمَّا پس چاره نیست از گرفتن وخوردن جز آن
یار دوم از میوه تلخ فَلَعَلَّ مَنْ اَنْ یُکُوْنَ الثَّانِیَۃُ مِنَ الْمُرَّۃِ پس ایمن نیستے از ان که باشد
میوه در بار دوم از میوه تلخ فَیَجْعَلُ تُرْبِکَ مَا ذَکَرْتُہٗ لَکَ پس فرود آید بتو چیزیکه ذکر کردم برای تو
از زبان وہلاک وبلا که از خوردن میوه تلخ میزاید ودرین کلام اشارتست بآنکه درکار نیک علم باید وتجربه
درست باید تا بتحقیق معلوم گردد که کار نیک است خصوصاً در محلیکه اشتباه والتباس است بدونیک مختلط
وَحُتَّمَ فَلَا خَبَرَ لِمَنْ اَنْعَدِیْمِ عَنِ التَّمْیِیْزِ پس نیکی نیست در دور بودن از درخت وَالْجَہْلُ
بِثَمَرِھَا وجاہل بودن میوه آن درخت وتمیز نکردن در تلخ وشیرین وی وَالسَّلَامَۃُ فِیْ قُرْبِھَا
وَالْقِیَامُ مَعَہَا وسلامت در نزدیکی درخت واستادن با وی تا تمیز آسان باشد ودور بودن
ازان سبب سرگردانی وحیرانی وغیر تمیز ووقوع در ہلکہ است بتناول میوهای تلخ فَالشَّجَرُ وَالشَّرُّ فِعْلُ
اللہ عزوجل پس نیکی وبدی ہردو بتقدیر خداست وپیدا کرده اوست وَاللّٰہُ خَلَقَھُمَا عَلَیْھِمَا
وَمُجْرِیْھِمَا خدا ایتعالی خالق ومتصرف وروان کننده آنہاست در بندگان وتقدیر کننده آنہاست
پس گویا شجره واللہ المثل الاعلی مثال ذات مقدس حق است ودو شاخ مثال صفت جمال وجلال
وہدایت واضلال است ودو میوه مثال خیر وشر کہ باین دو صفت پیدا میشود اول شیرین وثانی تلخ وقریب
بشجره کنایه از توجه واستمداد بحضرت صمدیت واستفاده علم ومعرفت از جناب قدس وی وابدان تمیز
وتفرقه میان خیر وشر حاصل گردد وہمان در بلاد واقالیم ونواحی ارض کنایت از وقوع در تفرقه کثرت
وتعلق وتمسک باحکام عقل ووہم وتدبیرات نفس وارادت وامانی وشہوات نفس وہوا که باعث حیرانی
وسرگردانی ووقوع در ہلاکی وہمالک است وتواند که شجره مثال تقدیر الٰہی باشد که دو جانب دارد

و قرب از شجره بطریق خدمت و ملازمت و وقوف نزدوں کنایت از فنا در قدر و جریان بر مقتضا
علم بآن و غیبت از شجره و میان در آفاق کنایت از ارادت و شهوات و الله اعلم پس حاصل مضمون
این مقاله اختیار انزوا و التزام خلوت و توجه و حضور بجناب حق و ترک تفرق و انتشار و ترک تدبیر و
اختیار بحیثیت تحرز از وقوع در مهای شر و بیان در مقاد ز هلاک و توجه بجناب حق که مقدر خیر و شر
و مبدا همه اکوان و آثار است و تمسک بجانب خیر که مرجع امن و سلامت از آفات و مخافات است
و الله اعلم پس ازان دلیل می آرند بر آنکه همه بخلق خدا و قدرت او ست و میفرمایند قال الله عز و جل
وَاللّٰہُ خَلَقَکُمْ وَمَا تَعْمَلُوْنَ خدا پیدا کرد شما را و عملهای شما و قال النبی صلی الله علیه
و سلم اِنَّ اللّٰہَ خَلَقَ کُلَّ صَانِعٍ وَصَنْعَتَہٗ خدا تعالی پیدا کرد ذبح کننده گوسفند را نحر کننده
شتر را و پیدا کرد شتر و گوسفند را که ذبح و نحر کرده میشوند پس ذبح و نحر کردن هم بخلق او گویا کسی
استبعاد کرد کشتن حیوانات را و عذاب کردن جانداری را پس فرمود همه بخلق و تقدیر او ست و کشنده
کشته شده همه پیدا کرده او بند و چون ثابت شد که همه بخلق و تقدیر پروردگار است انکار میکنند
بآن که بنده را نیز دران دخلی هست چنانکه مذهب اهل سنت و جماعت است پس می فرمایند
وَاَعْمَالُ الْعِبَادِ خَلْقُ اللّٰہِ و کارهای بندگان همه پیدا کرده شده خدا ست عز و جل و کسب ایشان و کسب
بندگانست و کسب در لغت ورزیدن و گرد آوردن است این سخن مشهور است در اهل مذهب که خدا
خالق ست و بندگان کاسب و این را تحقیقی است در محل خود مذکور و حاصل آنست که پروردگار تعالی
اسباب پیدا کرده و برای هر کاری سببی ساخته چنانکه آتش برای سوختن و آب برای تر کردن و مانند آن
و قصد و اختیار بنده را سبب گردانیده است برای پیدا کردن کار چون قصد از بنده بوجود آید پروردگار
تعالی فعل را ایجاد فرماید تا آنکه پیدا شدن قصد از بنده نیز موقوف اسباب و آلات است که همه
بخلق الهی است تعالی پس آن نیز بایجاد حق باشد گویند قصد امری موجود نیست بلکه لا موجود و لا معدوم است

ف قصد و اختیار بنده را سبب شر دانسته است ۱۲

له مقاد ز نهی یعنی دکسر و او ... رسیدن به منازل و مقامات این ره ... ۱۲ غیاث

باوجود این لازم می آید که چیزی در نفس الامر هست که بنده بدان مستند و مستقل باشد و این چیز
موقوف علیه ایجاد حق باشد بطریق جری عادت حق آنست که به بحث و گفتگوی علمی بکنه این سخن
نتوان رسید مگر بکشف اتم که بدان بر حقیقت حال اطلاع افتد و گویند که آن خبر و زوطن آخرت
و در وقت در آمدن بهشت منکشف نگردد والله اعلم و دلیل بر نسبت و اسناد عمل به بندگان و آنکه
عمل ایشان را دخلی هست در ترتب ثواب و عقاب این است که می فرماید قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی
تِلْکَ الْجَنَّةُ الَّتِیْ اُوْرِثْتُمُوْهَا اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا کُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ؛ در آیید بهشت را بجزای عمل که میکردید سُبْحَانَہٗ
ما اکرمہ و ارحمہ پاکی مر خدا را چه عجب کریم و رحیم است وی سبحانه اضاف الفعل الیہم
نسبت داد عمل را به بندگان وَالَّذِیْنَ اسْتَحَقُّوا التَّحَوُّلَ اِلَى الْجَنَّةِ بِفَضْلِهِمْ و فرمود که ایشان
مستحق شده اند در آمدن بهشت را بعمل وَھُوَ تَوْفِیْقُہٗ وَرَحْمَتُہٗ و حال آنکه در آمدن بهشت
بتوفیق دادن اوست ایشان را بعمل در دنیا و برحمت اوست بر ایشان در آخرت چنانکه
در حدیث آمده قَالَ النَّبِیُّ صَلْعَم لَا یَدْخُلُ الْجَنَّةَ اَحَدٌ بِعَمَلِهٖ در نمی آید بهشت را
هیچ یکی بسبب عمل خود بلکه می در آید بفضل و رحمت حق فَقِیْلَ لَہٗ پس گفته شدن مر آن حضرت صلعم را
بطریق استفهام وَلَا اَنْتَ و تو نیز در نمی آئی بهشت را بعمل خود یا رسول اللّٰه فَقَالَ پس گفت
آنحضرت وَلَا اَنَا و من نیز در نمی آیم بهشت را بعمل خود اِلَّا اَنْ یَّتَغَمَّدَنِیَ اللّٰهُ بِرَحْمَتِہٖ
مگر آنکه بپوشد مرا خدا تعالے برحمت خود و در آرد مرا در رحمت چنانکه شمشیر را در نیام در آرند فَوَضَعَ یَدَہٗ
عَلٰی رَاْسِہٖ پس بنهاد آنحضرت دست مبارک خود بر سر شریف خود بجهت تعظیم و امتثال و قبول
اوامر الٰهی و تسلیم احکام او و امر وی عز و جل چنانکه عادت عرب است که نزد تعظیم و تسلیم دست بر سر نهند
مَرْوِیٌّ عَنْ ... فِیْ حَدِیْثِ عَائِشَةَ روایت کرده شده است این در حدیث عائشه علیہا السلام
و بر سند او از آن حضرت و گویند و دلالت هم اوست بعد از آن رجوع فرمود بآن سخن که تمسک

بخیر و تجنب از شر است و تنبیه کردند بر آنکه اگرچه خیر و شر هر دو بتقدیر الٰهی ست و لیکن مباشرت خیر را سبب
فضل و کرم و حمایت و عنایت و لطف و کرم ساخته است از دنیا و آخرت و ارتکاب شر را سبب ضد آن
و این نیز تقدیر اوست تعالیٰ تا اذا انت مع الله پس چون باشی تو مطیع و منقاد مر حکم خدا را ممتثلاً
لامره فرمانبرداری کننده امر او را منتهیا لنهیه باز آینده و قبول کننده نهی او را مسلما لہ
قدرہ تسلیم کننده مر او را و سپارنده خود را بوی در قضا و قدر وی یاک عن شرہ و نگهدارد ترا از بدی که
خود وی خلق کرده است و تفضل علیک بخیرہ و فزونی کرم کند بر تو به نیکی خود و حماک عن الاسواء
جمیعها نگهدارد ترا از بدیها همه از بدیها دنیا و دنیا از روی دین و دنیا اما دین فقوله اما از روی
دین پس دلیل بر آن قول اوست عز و جل کذلک لنصرف عنه السوء و الفحشاء همچنین معامله
کردیم با یوسف تا بر گردانیم از وی بدی را که مقدمات زنا است و زنا را انه من عبادنا المخلصین
بدرستیکه وی از بندگان ماست که خالص گردانند اند یا خالص گردانیده شده اند و اما دنیا
اما حمایت از روی دنیا فقوله عز و جل ما یفعل الله بعذابکم ان شکرتم و امنتم چه کار دارد
حق تعالیٰ بعذاب کردن شما را القتل و نهب و امثال آن اگر شکر گوئید و ایمان آرید مومن شاکر
ما یفعل البلاء عنده مسلمان شکر گوینده چه میکند بلا نزد وی الیٰ العافیة اقرب
من البلاء وی بسوی عافیت نزدیک تر است از بلا لانہ فی محل المزید زیرا که مسلمان
در مقام زیادتیست از نعمت لانه شاکر زیرا که وی شکر گوینده است پروردگار خود را و شکر سبب
مزید نعمت است نه موجب بلا و نقمت و عقاب محل آن کفر و کفران نعمت ست قال الله تعالیٰ لئن
شکرتم لازیدنکم اگر شکر گوئید بیشتر دهم شما را نعمت فاما نار بطفئ لهب
النار فی الاخرة پس ایمان تو اے مومن می راند زبانه آتش را در آخرت التی هی عقوبة کل
عاص آتشے که آن سبب عذاب و سزاے هر گنهگار است چنانکه در حدیث آمده است که چون مردم را

از دوزخ بگذرانند و دوزخ گوید زه و بگذار ای مسلمان که نور تو کشت نار مرا فکیف لا یطفی نار البلاء
فی الدنیا پس چگونه نمیرانَد ایمان تو آتش بلا و غضب الٰهی را در دنیا ازینجا معلوم شد که ایمان
طاعت سبب لطف و رحمت و ناز و نعمت است چنانکه از احوال بندگان مطیع و فرمانبردار نزد امرا
و سلاطین کامگار مشاهده می افتد و نیز مومنان محبوب درگاه الٰهی تعالے اند و محب هرگز محبوب
خود را عذاب نکند اللّٰهم الا ان یکون العبد من المحن و من یارخدایا مگر آنکه باشد بنده
از محبوبان گزشیده است ایشان از حق تعالے بسوی خود المختارین للولایة که برگزیده شده اند
برای دوستی خاص والاصطفاء و برگزیده اند برای خلوص محبت و صفائے مودت والاجتباء
و برگزیده شده اند بمراتب علیه و مناصب سنیه و اجتبا و اصطفا هر دو بیک معنے است فلا بد من
السبک پس چاره نیست از بلا فرستادن بنده را تصفیه یعنی خبث الهوی تا صاف و خالص گردانیده شود
آن بنده از چرک هوای نفس چنانکه صاف و خالص گردانیده شود آهن از چرک و زنگ بالسبک والمیل الی الطبع
گردانیده شود از میل کردن بمقتضای شریعت آدمی زاد والرکون الی الشهوات النفس ولذاتها
و از میل کردن و ساکن شدن بسوی خواهشهای نفس و لذتهای وی والطمانینة الی الخلق
و آرمیدن بسوی خلق والرضا بقربهم و خوشنود شدن بنزدیکی خلق والسکون
الیهم و آرام یافتن و ساکن شدن بسوی ایشان والشوق معهم و برجا بودن با ایشان
والفرح بهم شادمانی یافتن با ایشان و این نیز در حق این طائفه داخل حمایت و عنایت
و تفضل و احسان و رعایت و نعمت و لطف و کرم است پس مومن بهرحال محل انعام و شایسته
لطف و کرم است ظاهر یا خفی فیبتلی پس مبتلا گردانیده میشود و آزمایش کرده میشود حتے
تنمحق جمیع ذلک تا بگذارد و برید همه الاشیها فینقطع القلب فیخرج الکل
پس پاک شود دل برآمدن همه آلودگیها و چرکها و بیقی توحید الرب و باقی و پاینده ماند یگانه

گردانیدن پروردگار بمعرفة الحق وشناسا شدن بحق و مَوَارِدُ الْغَيْبِ وجایهاء در آمدن
علوم غیب مِنْ اَنْوَاعِ الْاَسْرَارِ وَالْعُلُوْمِ از گوناگون سرها و علمها و انوار القدس ودرخشیدنهاء
نزدیکی حق تعالی لِاَنَّ قَلْبًا لَا يَسَعُهٗ اِثْنَانِ زیرا که بدرستی که دل خانه ایست که نمی گنجد در وے
دو کس چنانکه در قرآن مجید بتفسیر باید مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهٖ نگردانیده خدای
تعالی هیچکس را دو دل در درون وے مصرع یک دل داری بس است یکدوست ترا +
و نیز فرموده اِنَّ الْمُلُوْكَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْيَةً اَفْسَدُوْهَا بدرستیکه بادشاهان چون در آیند
در دیهی تباه و خراب گردانند آنرا وَجَعَلُوْا اَعِزَّةَ اَهْلِهَا اَذِلَّةً و ذلیل گردانند گرامی و ارجمند
و سرکشان مردم آن قریه را خوار و نرم و رام فَاَخْرَجُوا الْاَعِزَّةَ پس بیرون می آرند عزیزان را
عَنْ طِيْبِ الْمَنَازِلِ از خوشی و خوبی منزلها وَنَعِيْمِ الْعَيْشِ واز ناز و نعمت زندگانی که
مقتضاے طبیعت و حکم نفس بدان خوش و ساکن و مطمئن بودند و بناز و نعمت میگذرانیدند آن همه
برهم زده زیر و زبر ساخته شود بیت آنچه من سرمست او رفته خود ره وهی اند آخر ندانی اینقدر
این حکم آن نکنم + كَانَتِ الْوِلَايَةُ عَلَى الْقَلْبِ بود سلطنت و تصرف و حکم پیش ازین بر دل
لِلشَّيْطَانِ وَالْهَوٰى وَالنَّفْسِ مر شیطان را و هوا و نفس را وَالْجَوَارِحُ مُتَحَرِّكَةٌ بِاَمْرِهِمْ و بودند
جوارح و اعضا جنبنده بامر و مقتضای ایشان مِنْ اَنْوَاعِ الْمَعَاصِىْ وَالْاَبَاطِيْلِ
از گوناگون گناهها و نافرمانیها وَالتُّرَّهَاتِ و باطلها و ضلالتها و تره بضم و تشدید را راهی که از راه
بزرگ بیرون برد و بپارسی معرب دره و بمعنی داهیه یعنی حادثه عظیم و کار سخت و دشوار نیز آید
فَزَالَتْ تِلْكَ الْوِلَايَةُ پس رفت آن تصرف و سلطنت که بود مر نفس و شیطان را بهمه
مملکت قلب فَسَكَنَتِ الْجَوَارِحُ پس آرام یافتند جوارح و اعضا از آن جنبشها که بامر
نفس و شیطان داشتند و فرغت دَارُ الْمُلْكِ الَّتِيْ هِيَ الْقَلْبُ و خالی شد سراے بادشاهی

که دردی نفس و شیطانی حکم رانی میکردند که آن دل است و تنظفت الساحة التی هی الصدر

و پاکیزه شد صحن سرای دل از گرد و غبار غیر که آن سینه است فاما الفلک فصار مسکنا للتوحید

والمعرفة والعلم اما القلب پس گشت جای سکونت مر توحید را و علم و معرفت را واما الساحة اما ساحت

قلب که عبارت از صدر است فمحط الانوار و العجائب من الغیب پس گشت جای فرود آمدن واردات

و خبرهای شگفت از غیب تنبیه ازین کلام حقیقت انتظام معلوم شد که دار الملک سلطان توحید و معرفت وی و

مسکن وی قلب است و صدر که ساحت و صحن این خانه است وی نیز محل ورود عجائب و غرائب اسرار انوار غیب است

و قلب و صدر در اصطلاح معرفت هم دو عالم است از عوالم الغیوب انوار معرفت که قائض میگردد از عالم جبروت و محیط و مورد آن

بر دل می آید و آثار آن انوار خشیت و خوف و هیبت و سرور مانند آن که نازل میگردد از عالم جبروت از عالم ملکوت اول

صدر است که وی نیز از عالم جبروت است و وی از عوالم غیب است که کنایت بدان میکنند بعالم صدر چنانکه کنایت

میکنند از عالم اول بقلب و عالم جبروت میان عالم ملکوت و عالم شهادت است چنانکه صدر میان قلب و جوارح است

انوار بکاء و شفقه و اقشعرار نازل میگردد از عالم شهادت و محیط آن جوارح است که آن نیز از عالم شهادت است

و بر وجهی که نسبت عالم صنوبری که آن صورت قلب است و عالم محیط بدان که موضع صدر است واقع شد

نسبت قلب و صدر صنوبری نیز هم بر آن قیاس باید کرد و کذا ذکره الامام الغزالی و چون سلطان توحید و

شهود الهی بر مملکت وجود غالب آید انوار و اسرار صدر و قلب نمایند و ظهور نمایند و آثار آنها بر جوارح عیان آن را

کند پس ظاهر باید کل ذلک نتیجة السلامة و ثمرتها همه این انوار و اسرار و عجائب و غرائب

نتیجه و ورود نزول بلایا است و ثمره آنست قال النبی صلی الله علیه و سلم انا معاشر

الانبیاء اشد الناس بلاء ما گروه پیغمبران سخت ترین او میانیم از روی بلا ثم الامثل

فالامثل پس هر که فاضل تر و بهتر و صلاح تر و نیک تر قال صلی الله علیه و سلم انا اعرفکم

بالله من شناساترین شما ام بخدا و اشدکم له خشیة و سخت ترین شما ام از روی بیم و ترس

داشتن مر خدا را نکل من قرب من الملک اشتد خطره وحذره پس هر کسے که نزدیک است
از بادشاه سخت است بهلاک رسیدن وترسیدن وپرهیز کردن وے لانه فی مرای من الملک
زیراکه وی در مکانے است که می بیند او را بادشاه لا یخفی تقلباته پنهان نیست بر
بادشاه گردانیدن او خود را و رد و بار و حرکاته و پنهان نیست از وی جنبشهای او و عملهای
او والتفاته و پنهان نیست نگرستنهاے او بچشم یعنی هر جا که میگردد و هر چه میکند و هر چه می نگرد
بادشاه بر همه مطلع است واحوال او را نگاهبان فان قلت پس اگر سوال کنی تو وبگوئی که کلنا الخلیقة
عند الله باجمعهم کحال الواحد خلق همه نزد خدا حکم یکی دارند لا یخفی علیه منهم
شیء پوشیده نیست بر خدای تعالے از خلق هیچ چیزے فای فائدة لهذا الکلام پس چه فائده است
مر این سخن را که گفتند که احوال مقربان را میداند و می بیند وی تعالے احوال تمام خلائق را میداند و
می بیند وجه تخصیص مقربان چیست قیل لک گفته شود مر ترا در جواب این سوال و رفع این اشکال باری
علم الهی بهمه محیط است وهمه را میداند لیکن لما علت منزلته هرگاه بلند شد منزلت وحرمت
مقرب درگاه او وشرفت رتبته و بزرگ گشت رتبه او نزد حق عظم خطره بزرگ شد خطره او
لانه وجب علیه شکر ما اولاه زیراکه واجب وثابت شد بر وی شکر آنچه انعام کرده است او را حق سبحانه
از امین جسیم نعمه وفضله از نعمتهاے عظیم وے وفضل وے وکرم وے فادنی الالتفات عن
خدمته تخلیس اندک روی گردانیدن وچپ و راست نگریستن از جا کرے حق التقصیر فی شکره کوتاهی
کردن است در شکر وی تعالے وذلک نقصان فی طاعته وآن تقصیر کردن در خدمت
کم کردن است در طاعت و بندگی وے سبب زیاده خطر وحذر مقربان را این ست و زیادتی علم
حق بایشان کنایت است از زیادت احتیاط و کثرت مواخذه و دلیل بر عظم خطره و کثرت مواخذه مر
مقربان را این آیت است که قال الله تعالی گفته است خدای عز وجل یا نساء النبی

[illegible] ۱۲

المقالة الثامنة والعشرون

من يأت منكن بفاحشة ای زنان پیغمبر هر که بیارد و کند از شما گناه کبیره و فاحشه بمعنی زنا
نیز آید و فاحش هر بدی که از حد گذرد مبینة که هویداست قبح وی يضاعف لها العذاب ضعفين
گروه شود او را عذاب دو چند از عذابیکه بر شمار گروه شود از زنان فان ذلك لهن لقرب صاحبهن
از وعید مرد زنان پیغمبر التمام نعمته از جهت کمال و تمام نعمت وی عز و جل علیهن بر ایشان بالقنا
بالنبي سبب اتصال ایشان به پیغمبر علیه السلام چنانکه از اضافت ایشان بآن حضرت مفهوم میگردد و در اینجا
همین منظور است فكيف من كان متواصلا بالله پس چگونه کسیکه باشد متصل بخدا و قرب به
وی بود اگرچه اتصال و قرب بحضرت پیغمبر موجب قرب و اتصال بدرگاه حق تعالی است لیکن
با وجود آن تعالى الله علوا كبيرا ما بلند و بزرگ است خدا تعالی بلندی عظیم عن التشبيه
بالخلق از مانند کردن بخلق وی ليس كمثله شيء نیست مانند او هیچ چیز وهو السميع البصير
و اوست شنوا و بینا و شنوائی و بینائی هیچکس بشنوائی و بینائی او نماند و در جنب وی معدوم و
مضمحل است و حاصل آنست که چون این وعید بنیا و مطهره از حیثیت انتساب بحضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم در رو یافته است از حیثیت انتساب بدرگاه حق که بوساطت انتساب
جناب رسالت مآب ثابت است نیز بطریق اشد و اقوی خواهد بود و ماضی **المقالة الثامنة**
والعشرون قال رضي الله عنه وارضاه أتريد الراحة والسرور را یا میخواهی
آسایش و خوشی را والمتعة بالحظوظ آسودگی و شادی را والامن والسكون
و ایمنی و آرام را والنعيم والدلال و ناز و نعمت را وانت بعد في كير السبك والتذويب
و حال آنکه تو هنوز در کوره آهنگران برای ریختن و گداختن و تموت النفس ومجاهدة الهوى
و در میرانیدن نفس و کارزار کردن وازالة المرادات والاعواض دنيا واخرى
و دور کردن مرادها و نخواستن عوضها در دنیا و آخرت وقد بقي منك بقية من ذلك

و به تحقیق باقی مانده است در تو بقیه از مرادات و طلب اعواض ظاهره کلا حکمة پیدا و هویدا است
چنانکه آثار آن از افعال و احوال تو ظاهر میگردد و بهمه کس در یابند و اگر برو مگر آن پوشیده است
تو خود و بخود می یابی و بر تو پیدا است عَلٰی رِسْلِكَ یَا مُسْتَعْجِلُ آهسته رو ای شتابنده پیش رونده
مَهْلًا مَهْلًا یَا مُتَوَثِّبُ آهسته باش آهسته باش و این همه تیز مرو ای منتظر چشم دارنده
فتح باب را اَلْاَبْوَابُ مَسْدُوْدَةٌ اِلٰی ذٰلِكَ در بسته شده است تا هنگام ازاله مرادات و اعواض
تا آنکه باقی نماند از آن چیزی وَبَقِیَتْ عَلَیْكَ وَفِیْكَ بَقِیَّةٌ و حال آنکه بتحقیق باقی مانده بر تو
از آن بقیه وَفِیْكَ ذَرَّةٌ مِّنْهُمْ و در تو ذره از آن هست اَلْمُکَاتَبُ عَبْدٌ مَا بَقِیَ عَلَیْهِ دِرْهَمٌ
مکاتب بنده است تا باقی است بروی یکدرم و مکاتب بنده که بهای خود را بر خود گرفته و نوشته داده
که هر گاه ادا کند آزاد شود و حکم وی در شریعت آن است که تا تمام بهای نشود آزاد نگردد تا آنکه یکدرم برو باقی است
هنوز بنده است همچنین سالک این راه و طالب قرب درگاه تا ذره از طلب مراد و بقیه از آثار هستی و خود
خواهی و خودکامی در وی باقیست هرگز روی آزادی نه بیند و بحریت خالص نرسد چنانکه می فرماید اَنْتَ مَصْدُوْدٌ
عَنْ ذٰلِكَ تو بروی بر گردانیده شده از در قرب و قبول مَا بَقِیَ عَلَیْكَ مِنَ الدُّنْیَا تا مادام که باقیست بر
تو از لذات و شهوات دنیا مِقْدَارُ مَصِّ نَوَاةٍ برابر مکیدن هسته خرما اَلْعَیْنَ مَا هُوَاكَ دنیا هوای تو و
مراد که خواسته تو و مناک و آرزوی تو در وی تک الشی من الاشیاء و دیدن تو مر آن چیزی را
از چیز بالطریق میل و محبت و عجب و نظر جانب ما از مال و منال و اولاد و علم و فضل و طاعت و عبادت
مَا لَكَ لِشَیْءٍ مِّنَ الْاَشْیَاءِ و حق تو مر چیزی را از چیزها از لذت و شهوات و عزت و جاه و قدر و
منزلت بحکم نفس و حکم طبیعت وَاشْتِیَاقُ نَفْسِكَ اِلٰی شَیْءٍ مِّنَ الْاَعْوَاضِ دُنْیَا وَاُخْرٰی
و بر آمدن و نگریستن نفس تو بسوی چیزی از عوضها و جزاها بر عمل در دنیا و آخرت همه مانع وصول
در یافت اخلاص حقیقی و عبودیت تحقیق و نشان بقای هستی و خود پرستی است چنانکه مذکور باشد

فمادام فیك بقیة من ذلك پس مادام که در تو چیزے ازین چیزها است فانت فی باب الافنا پس تو هنوز در باب فانی ساختن و در صدد در گردانیدن فاسکن حتی یحصل الفنا الفنا وعلی التمامه والکمال پس ساکن شو و بجاے خود باش و صبر کن و دعوی وصول مکن تا آنکه علی التمام والکمال ولبقیه از هستی و پندار تمانده فتخرج من الکیر پس بیرون آورده شوے از کوره آهنگرے که انداخته و گداخته شده ودرآن وتکمل صیاغتك و تمام ساخته شود زرگرے تو مصوغ ورکا البدر رمنتن گداخته بعد از گداختن و فانے ساختن بمقام باقی گردانیدن و نواختن آورده میشوی و تحلی و آراسته شوے به پیرایه و تکسی و پوشانیده شوی جامه و تطیب و خوشبو ساخته شوی و بخود بخور کرده شوی ثم ترفع الی الملك الاکبر برداشته میشوے بسوی بادشاه بزرگتر از همه بادشاهان فتخاطب بانك الیوم لدینا مکین امین پس خطاب کرده شوی باین کلام که تو نزد ما خداوند مکنت و قدرت جاه و منزلت و امانتی فتوانس پس انس و آرام یافته میشوے وتلاطف و نرمی و نکوئی کرده میشوے وتطعم من الفضل و خورانیده میشوے از غذا عزو نی لطف و کرم و منه تسقی و از فضل نوشانیده میشوی وتقرب و نزدیک گردانیده میشوی وتدنی و بسیار نزدیک گردانیده میشوے وتطلع علی الاسرار و مطلع گردانیده میشوے بر اسرار و حقائق و امور و هی عنك لاتخفی و حال آنکه آن اسرار از تو اصلا پوشیده نمیشود و تمام پیدا هویدا میگردد بر تو فتستغنی بما اعطی من ذلك پس توانگر و بے نیاز گردانیده میشوے بچیزیکه داده شوی تو از آن نعمتها و مرتبها عن جمیع الاشیاء از همه چیزها که ماسوای حق و هیچ باقی اوست از دولت و نعمت دنیا و آخرت که منظور دیگران و مطلوب بدان چنانکه آن شد امثل قراضة الذهب یعنی بسوے ریزه های زر متفرق از هم جدا افتاده و متبدل کنور یافته شده نگهداشته شد و محمد او الله و دست بدست گردانیده شده

له صدرو بضمتین وبرازو دال مهملتین نزدیک و مقابله وبرازا سکون بیا وفتح سیا یعنی وکشف حیاتا ... ودر پیدا شدن و آشکار

عَاذِبَةً رَائِحَتُهُ باد او کننده و شبانگاه کننده فِیْ اَیْدِی الْعَطَّارِیْنَ در دست خوشبو فروشان
وَالْبَقَّالِیْنَ و تره و سبزی فروشان وَالْقَصَّابِیْنَ و گوشت فروشان و قصب پاره پاره کردن گوسفند
و عضو عضو از هم جدا کردن و آنکه فرج کند او را اجزای خواهند وَالدَّبَّاغِیْنَ و پوست پیرانیدگان
وَالنَّفَّاطِیْنَ و روغن نفط فروشان وَالْکَنَّاسِیْنَ آب خانه پاک کنندگان لِاَصْحَابِ الصَّنَائِعِ
النَّفِیْسَةِ خداوندان پیشهای گرانمایه وَالرَّذِیْلَةِ الدَّنِیَّةِ الْخَسِیْسَةِ و پیشهای فرومایه کمینه پلید
ثُمَّ تُجْمَعُ بعد از ان فراهم آورده میشود آن ریزهای زر فَتُجْعَلُ فِیْ کِیْرِ الصَّائِغِ پس گردانیده میشوند
و اندوخته میشوند در لوله زرگر فَتُذَوَّبُ هُنَاکَ پس میگدازد آنجا بِاشْتِعَالِ النَّارِ عَلَیْهَا بافروختن
آتش بر وی ثُمَّ تُخْرَجُ مِنْهُ پس بیرون آورده میشود از لوله فَتُطْرَقُ پس کوفته میشوند
بکالبد یک وَتُرَقَّقُ و نرم کرده میشوند وَتُطْبَعُ و نرم و ملایم و قابل کرده میشوند فَتُصَاغُ
پس زرگری کرده میشوند در کالبد ریخته میشوند فَتُجْعَلُ حُلِیًّا پس زیور ساخته میشوند ثُمَّ تُجْلٰی پس
جلا داده میشوند و روشن گردانیده میشوند وَتُطَیَّبُ و خوشبو کرده میشوند فَتُوْضَعُ فِیْ
خَیْرِ الْمَوَاضِعِ وَالْاَمْکِنَةِ پس گذاشته میشوند در بهترین جایها و بهترین قرارگاهها
مِنْ وَرَاءِ الْاَغْلَاقِ از پس در بستن ها فِی الْخَزَائِنِ در گنجینه ها وَالصَّنَادِیْقِ و در صندوقها
وَالْاَحْقَاقِ بجای حقه و لون دقوف جایهای رنگ و غیره اَوْ تُحَلّٰی بِهَا الْعَرُوْسُ یا پیراسته شود
بوی آن نو خاسته و در بعضی نسخ و تُجْلٰی لِیْ روشن گردانیده میشود و جلوه داده میشود و
تُزَیَّنُ وَتُکْرَمُ و آراسته میشود و گرامی داشته میشود وَقَدْ تَکُوْنُ الْعَرُوْسُ مِنَ الْمَلِکِ
الْاَعْظَمِ و گاهی میباشد عروس از پادشاه بزرگتر و درین صورت قدر و عزت پیرایه بیشتر پیدا میگردد
فَتُنْقَلُ الْقُرَاضَةُ مِنْ اَیْدِی الدَّبَّاغِیْنَ پس برده میشوند ریزهای زر از دستهای دباغتگران
اِلٰی قُرْبِ الْمَلِکِ وَمَجَالِسِهِ بسوی نزدیک پادشاه و مجلس وی وَبَعْدَ السَّبْکِ وَالدَّقِّ +

پس از گداختن و کوفتن فَهٰکَذَا اَنْتَ یَا مُؤْمِنُ پس ہمچنین تو ای مومن کہ راست دانندہ وعدہ
حق را اِذَا اَصْبَحْتَ عَلَی الْجَارِیْ اِلٰی اَقْدَارٍ چون شکیبائی ورزی بر جایہای روان شدن تقدیر
الٰہی تعالےٰ وَرَضِیْتَ بِالْقَضَاءِ فِی الْاَحْوَالِ چون شکیبائی ورزی بر تقاضاء وے در ہمہ حال
چہ در فقر و غنا و چہ در صحت و مرض و چہ در شدت در رخا و مانند آن از احوال متضادہ و مستقیم باشے
بر طاعت و عبادت و امتثال اوامر و نواہی قَرُبْتَ اِلٰی مَوْلَاکَ فِی الدُّنْیَا نزدیک گردانیدہ میشوی
بسوی خداوند در دنیا فَتَنَعَّمْتَ بِالْمَعْرِفَۃِ وَالْعُلُوْمِ وَالْاَسْرَارِ پس نعمت دادہ شوی تو بشناسائی
ذات و صفات و افعال حق و علوم بطریق سلوک و وصول بجناب قرب وی و علم لدنیہ و اسرار و حقائق
و احوال موجودات و حکمتہای پوشیدہ در خلق و ایجاد وَلَتُسْکَنُ فِی الْاٰخِرَۃِ دَارَ السَّلَامِ و ساکن و
مقیم گردانیدہ میشوی در آخرت در بہشت مَعَ الْاَنْبِیَاءِ وَالصِّدِّیْقِیْنَ وَالشُّہَدَاءِ وَالصَّالِحِیْنَ با
پیغمبران و صدیقان و شہیدان و صالحان فِیْ جِوَارِ اللّٰہِ در ہمسایگی رحمت خدائے تعالےٰ
و وراء و در سرائے وے کہ مقام خاص باشد مر مقربان را و قرب وے و در نزدیکی وی بہ نزدیکی معنوی
عندیت حقیقی وَالْاُنْسِ بِہٖ و آرام یافتن بذکر و شہود وی عزوجل این الفاظ از متشابہات است
و مراد بآن معانیست منزہ و مبرا از شائبہ تشبیہ کہ بجہت تنگی عبارات و تفہیم خلائق بآن تعبیر کردہ شدہ است
فَاصْبِرْ پس صبر کن وَلَا تَسْتَعْجِلْ و شتابی مکن وَارْضَ بِالْقَضَاءِ و راضی باش بقضا کہ بتاخیر
حصول مقصود تا مدتے معین رفتہ است وَلَا تَتَّہِمْ و تہمت منہ بر حق بہ بخل و عدم
اطلاع بر حال فَلَیُذِیْقَنَّکَ بَرْدَ عَفْوِہٖ پس چون صبر کردی در می یابد ترا سردی و راحت عفو وی
وَحَلَاوَۃَ مَعْرِفَتِہٖ شیرینی شناخت وی وَلُطْفِہٖ وَکَرَمِہٖ وَمِنَّتِہٖ و لطف و کرم و نعمت وے

اَلْمَقَالَۃُ التَّاسِعَۃُ وَالْعِشْرُوْنَ قَالَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ وَاَرْضَاہُ

قَوْلُ النَّبِیِّ در قول پیغمبر صلعم کَادَ الْفَقْرُ اَنْ یَّکُوْنَ کُفْرًا نزدیک است فقر کہ باشد

سبب افتادن در کفر یؤمن العبد بالله ایمان می آرد بنده بخدا ویسلم الامور کلها
الی الله ومی سپارد کارها را همه بخدای عزوجل ویعتقد تسهیل الرزق منه ویقین میدارد
در دل خود آسان کردن ورسانیدن رزق از خدا وان ما اصابه لم یکن لیخطیه واعتقاد دارد
که هر چیز که رسید او را نبود که خطا کند وبرسد او وما اخطاه لم یکن لیصیبه وهر چیز که خطا کرد
ونرسید او را نبود که برسد او را یعنی هر چه نصیب اوست ومقدر است برای او البته میرسد طلبید یا نه طلبید
وهر چه نه نصیب اوست هر چند طلب کند هرگز نمیرسد او را فائده اعتقاد اول آنست که آنچه برسد تند اندک
بسعی من وزه در بازوی من رسید واعتقاد ثانی آنکه اگر نه رسید بر نایافت آن حسرت نخورد وتاسف نکند
ومن یتق الله یجعل له مخرجا واعتقاد کند که هر که تقوی میکند خدا را آسان میگرداند وی تعالی
مر او را بیرون شدن از همه تنگیها وسختیها ویرزقه من حیث لا یحتسب وروزی میرساند او را
از انجا که گمان ندارد ومن یتوکل علی الله هر که توکل کند بخدا وسپارد کارهای را بوی فهو حسبه
پس خدا بس است او را و محتاج نمیگرداند بمباشرت اسباب ویقول ذلک ومیگوید این بنده و اعتقاد
میکند آنرا وهو فی حال العافیة وحال آنکه بنده در حال عافیت وسلامت از بلا ومحنت وفقر ست
ثم یبتلیه الله تعالی پس مبتلا میگرداند وی آزماید او را خدای عزوجل بالبلاء والفقر
بآزمایش وفقر فیاخذ فی السؤال والتضرع پس شروع میکند آن بنده مبتلا در بلا وفقر در خواستن
از حق وزاری کردن نزد وی تعالی تا دور گرداند آنرا از وی فلا یکشفها عنه پس نمیکشاید ودور نمیکند
خدا تعالی آن بلیه ومحنت را از آن بنده پس میگردد بنده از ایمان واعتقادی که از خدا تعالی داشت
دور در ورطه کفر می افتد فحینئذ یتحقق قوله پس در این هنگام متحقق وثابت میگردد قول پیغمبر
صلی الله علیه وسلم کاد الفقر ان یکون کفرا نزدیک است فقر که یار گردد بکفر پوشیده نماند که تقویه
وتقریر این حکم آنچنان نیز متصور بود که هم از آغاز مبتلای بلا وفقر گردد وبسبب آن در ورطه کفر وسخط

و انکار نعمت و لیکن تصویر فرموده اند آمدن فقر بعد از غنا و در بلا بعد از نعمت بجهت آنکه بلا و محنت در صورت
سخت تردد و تورع ورد در ورطهٔ کفر بشتبر است فمن تلطف الله به پس بنده که لطف و نرمی خواهد خدا تعالی
بوی کشف عنه مابه ای کشاید و دور کند از ان بنده چیزیکه با اوست از محنت و سختی که بدان در ورطهٔ
کفر و ضلالت افتد و بصبری کند دانه جانی او و دعا کرده بالعافیة پس باید خدا تعالی آن بنده در
بعافیت و سلامت از فقر و اتعناء و بتونگری و دفع حاجتمندی و وفقه للشکر والحمد والثناء
و توفیق دهد ان بنده را برای سپاس داشتن و ستائش کردن و ثنا گفتن مر خدا را فیدیم له ذلک
اللقاء پس دایم و همیشه میدارد خدا تعالی آن عافیت و غنا را تا وقت مردن و من یرد الله فتنته
و کسی که خواهد خدا تعالی آزمایش و ابتلای او را و فتنه در اصل انداختن طلا در آتش تا بگذارد و صاف
گردد و مفتون طلا در آتش در آورده شده ادام بلاءه و فقره همیشه میدارد و بلاء او را و فقر او را
فینقطع عنه مدد ایمانه پس گسسته میگردد از وے مدد ایمان او فیکفر بالاعتراض و
التهمة للحق پس کافر میگردد بسبب عیب و تهمت نهادن مر حق را عز و جل بحیل و سفه و بخل
و عداوت والشک فی وعده در گمان و خلاف کردن و در وعده حق و استوار نداشتن وعده او را
در ایصال رزق و اجابت دعا و اغاثت ملهوف و مکروب کرده است فیموت کافرا بالله پس
بمیرد کافر آرنده بخدا و جاحدا بایاته و انکار کننده دلائل و علامات را که دلالت دارند بر کمال
قدرت و رحمت و شمول علم و حکمت حق با آیات قرآن که ناطق اند بصدق وعده وے تعالی
متسخطا علی ربه ناراضی و خشمگین بر پروردگار خود و الیه اشار رسول الله و بسوے این
اشارت کرده است پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم ان اشد الناس عذابا یوم القیمة
بدرستیکه سخت ترین مردم از روی عذاب در روز قیامت رجل جمع الله له بین فقر الدنیا
و عذاب الآخرة مردیست که جمع کرده است خدا تعالی مر او را میان فقر در دنیا و عذاب در آخرت

ملهوف اندوهگین و مظلوم از کشته و تشنه ۱۲

نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذٰلِكَ پناه میجوئیم بخدا ازان وَهُوَ الْفَقْرُ الْمُنْسِیُ وانبست فقر فراموشی آرنده
بنده را از خدا اَلَّذِیْ اِسْتَعَاذَ مِنْهُ النَّبِیُّ آنکه پناه جسته است از وے پیغمبر صلعم تا اینجا حال
دو مرد بیان یافت یکے آنکه بابتلای فقر در ورطهٔ کفر افتاد کرا و را فقر مضطر گویند و دیگر آنکه بوی لطف
کرد و غنی ساخت و توفیق شکر داد کرا و را غنی شاکر خوانند دیگر فقیر صابر و اشارت با فضیلت وی کرده
میفرمایند وَالرَّجُلُ الثَّالِثُ هُوَ الَّذِیْ اَرَادَ اللّٰهُ و مرد سوم آن کسے ست کر خواسته است خدائے
عز وجل اِصْطِفَاءَهٗ وَاجْتِبَاءَهٗ برگزیده او را بنعمتهاے ظاهر و باطن و کمال عقلے حِسِّیْ وَجَعَلَهٗ مِنْ
خَوَاصِّهٖ و گردانیده است او را از خاصان درگاه خود وَ اَجِبَّاءِهٖ فِیْ اَخِلَّائِهٖ و از دوستان خود
در ظاهر و باطن و در دنیا و آخرت وارث انبیاءہ وارث پیغمبران خود در رسیدن علم و دین که بعد از
ایشان باقیماند وَسَیِّدَ اَوْلِیَائِهٖ و مهتر و بهتر اولیاے خود در قوت ایمان بانبیاء و کمال متابعت
ایشان وَمِنْ عُظَمَاءِ عِبَادِهٖ و گردانیده است از بندگان بزرگ خود وَعُلَمَائِهِمْ و از دانایان
بعلم دین و احکام آن وَحُکَمَائِهِمْ و از حکیمان عارف بحقائق اشیا و راست گفتار و درست کردار
وَشُفَعَائِهِمْ و شفاعت کنندگان در حضرت وی بدر خواست کردن گناهان دیگران وَشِحْنَتِهِمْ
دگر وانیده است او را شحنه ولایت و گماشته بر خلق برای کفایت کارهای ایشان وَمُتَّبِعِهِمْ و گردانیده
است پیروی کرده شده مسلمانان که همه در کار خیر تابع وے پیرو او باشند وَمُعَلِّمِهِمْ و تعلیم کننده و آموزاننده
مردم علم دین و شریعت را و آنچه در دنیا و آخرت در آن صلاح ایشان باشد وَهَادِیْهِمْ اِلٰی
دینهم و راه نماینده بندگان بسوی خدا و آنچه موصل گردد بجناب قدس وی و مرشد هم اِلٰی
اِلٰی سُنَنِ الْهُدٰی و براه آرنده و سامان کنند ایشان بسوے روشن راه راست وَاجْتِنَابِ
السَّبِیْلِ الرَّدِیْ و براه آرنده بسوی پرهیز کردن و یکسو شدن از راه هلاک شدن و افتادن در چاه
ضلالت اَرْسَلَ اِلَیْهِمْ حِبَالَ الْهُدٰی فرستاده خداتعالی بسوی آنمرد کو بهاے صبر را تا بقوت آن بر طریقه

حق ثابت ماند و بحار الرضی و دریاهای رضا را تا بعد آن در افعال و احکام پروردگار مستغرق گشت
والموافقة والفناء فی فعل المولی و سازگاری بحکم و ارادت مولے و فانی و نیست شدن در فعل وے
تا از هستی و خواست و ارزو تمام برآید و بمرتبه قرب و ولایت خاصه رسید ثم یغیر لکن بجزیل العطاء
بعد از آن در می یابد او را خداوند تعالے پرورش بسیار و یک للّٰه و بناز و نعمت می پرورد او را فی اٰناءِ
اللیل و اطراف النهار و در ساعتهای شب و کرانهای روز فی الجلوة و اذا خرج در حالت جلوت
و خلوت فی الظاهر مرة و فی الباطن اُخرٰی گاهے در ظاهر و گاهے در باطن یعنے در
می یابد او را مولے تعالے در ظاهر و باطن بانواع اللطف بگوناگون توفیق و عصمت و فنون
الکرم بگوناگون نصیب و عطا فیتصل له ذالک پس دائم و پیوسته می باشد مر او را لطف و
عطا الی حین اللقاء تا هنگام موت و پیش آمدن در حضرت مولے تعالے و باحق و دیدار وی تعالے
المقالة الثلثون قال رضی الله عنه و ارضاه ما اکثر ما تقول چه عجب
بسیار است که بگوئی تو ایش اعمل چه کار کنم که بمقصود برسم و دری مراد خود بینم و کدام حیلتے
در کار آید اگر و و ما الحیلة و چیست چاره دوستان درین کار فیقال لک پس گفته می شود ترا در چاره گری
آن قف مکانک بایست بجای خود که مولے تعالے بر وفق رضا و حکم شریعت ترا در آنجا داشته است
و لا تجاوز حدک و در مگذر از حد و اندازه خود و بند بر نفس و چاره گری از پیش خود حتی یاتیک الامر
تا آنکه بیاید ترا کسی من امرک بالقیام فیما انت فیه از جانب حق تعالے که امر کرده است
ترا بایستادن در جای که تو در آنجائی قال الله گفته است خدای عزوجل اصبروا اصبر کنید بر مشقتهای
طاعات و آنچه میرسد شما را از سختیهای راه دین و صابروا و غلبه و زور آورید بر اعدای دین در صبر کردن
بر سختیهای جنگ علی الخصوص دشمن ترین دشمنان که نفس اماره شماست و در صبر کردن بر مخالفت هوای
وی و الطبع او بر بندید ابدان خود را و اسپان خود را و سرحد دار کفر و اسلام برای جنگ با کفار در بندند

المقالة الثلثون

نفسها خود را بر طاعت و عبادت حق و خلاف هوای نفس بد کردار وَاتَّقُوا اللّٰهَ و پرهیز کنید خدا را به تبرے
کردن و دوری نمودن نمودن از نافرمودهٔ وی و از هر چه ماسوای اوست تَرْكُ بِالْخَيْرِ يَا مُؤْمِنُ امر کرد ترا
حق تعالے ای مومن بصبر کردن بالتزام بر طاعت و خلاف نفس لَكَ بِالْمُصَابَرَةِ وَالْمُرَابَطَةِ وَالْمُحَافَظَةِ
وَالْمُلَازَمَةِ لَكَ بِشَرْ امر کرد بمبالغه در صبر بر بستن دل با آن و نگهداشتن آن و ملازمت نمودن بر آن تُحَذِّرُكَ عَنْ تَرْكِهَا بِسْتَرْسَانِیدن ترا از ترک کردن صبر فَقَالَ پس گفت وے تعالی وَاتَّقُوا اللّٰهَ فِي
تَرْكِ ذٰلِكَ و پرهیز کنید خدا را در ترک کردن آن اَيْ لَا تَتْرُكُوا الصَّبْرَ فَاِنَّ الْخَيْرَ وَالسَّلَامَةَ
فِي الصَّبْرِ یعنے ترک نهید صبر را زیرا که نیکی دنیا و آخرت و امن و سلامت از هر شر و آفت در صبر است
وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبْرُ مِنَ الْاِيْمَانِ كَالرَّاسِ مِنَ الْجَسَدِ صبر نسبت
با ایمان مانند سر است نسبت بتن همچنانکه تن سر بریده رجود نگیرد و ایمان پذیرد ایمان بے صبر کمال نباید
و صورت نه بندد خود تمام عبادت و طاعت بلکه حقیقت ایمان از افراد صبر اند که ما از اضداد آنها صبر نوزرزد
وجود نگیرند و صورت نه پذیرد و قبل گفته شده است در فضیلت صبر لِكُلِّ شَيْءٍ ثَوَابُهُ بِمِقْدَارٍ مر هر چیز را
پاداش باندازه و حد معین است اِلَّا ثَوَابَ الصَّبْرِ مگر پاداش صبر فَاِنَّهُ جُزَافٌ که بدرستی که وی جزاف است
بضم جیم معرب گزاف یعنے بی حد و اندازه چنانکه تفسیر جزاف فرموده آنرا بقول خود غَيْرُ مُقَدَّرٍ اندازه کرده نشده
كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى اِنَّمَا يُوَفَّى الصّٰبِرُوْنَ بِغَيْرِ حِسَابٍ بسیار و تمام داده میشود صابرانرا
مزدهاے ایشان بیشمار فَاِذَا اَلْفَيْتُكَ پس چون پرهیزکارے کنے حق را عز و جل فِي حِفْظِكَ لِلصَّبْرِ
و در نگهداشتن تو مر صبر را وَمُحَافَظَةِ الْحُدُوْدِ مبالغه کردن در نگهداشت حدها و حکمها کرو وے تعالے
تعین نموده و مشروع ساخته است اَنْجَزَ لَكَ مَا وَعَدَكَ فِي كِتَابِهٖ بسر میگرداند و باخر میرساند
چیزیرا که نوید داده است ترا در قرآن و هو قوله وآن نوید قول اوست عز و جل وَمَنْ يَّتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ
لَّهٗ مَخْرَجًا کسیکه پرهیز کند خدا را میگرداند و پیدا میکند مر او را بیرون شدن از هر تنگی و دشواری وَيَرْزُقْهُ

قال علیه السلام الصبر من الایمان کالراس من الجسد ۱۲

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ و روزی میرساند او را از انجا که گمان ندارد و چه روزی حسی جسمانی و چه روزی عقلی
روحانی وَكُنْتَ بِصَبْرِكَ يَأْتِيكَ الْفَرَجُ و می باشی تو بسبب صبر کردن تو از مباشرت اسباب
و ترس قلق و اضطراب تا بیاید ترا گشایش مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ از جمله متوکلان و سپارندگان کار خود را باختیار
و تدبیر مفضل منان وَقَدْ وَعَدَكَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْكِفَايَةِ و بتحقیق وعده کرده است ترا خدای
تعالی بر صفت توکل بکفایت مهمات تو و بسند بودن کرم و عنایات او از احتیاج تو باسباب و آلات
فقال پس گفت وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ و کسیکه بسپارد کار و بار خود را بخدا و اعتماد کند
بر وی پس وی تعالی بس است او را وَكُنْتَ مَعَ صَبْرِكَ وَتَوَكُّلِكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ و می باشی بسبب
تو بصبر و لازم او که توکل است و شهود کفایت و عنایت او از جمله نیکوکاران و عبادت کنندگان در حضور
شهود و حضور که حقیقت معنی احسان است وَقَدْ وَعَدَكَ بِالْجَزَاءِ و بتحقیق وعده کرده است ترا
بر احسان بجزا فقال عز وجل وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ و همچنین جزا میدهیم احسان کنندگان را
وَيُحِبُّكَ اللّٰهُ مَعَ ذٰلِكَ و دوست میدارد ترا خدای تعالی دوستی خاص بوجود احسان لانه
قَالَ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ زیرا که وی تعالی گفته است بدرستیکه خدای تعالی دوست میدارد
محسنان را پس معلوم شد که صبر مستلزم چندین کمالات و سعادات است از توکل و احسان و کفایت
و جزا و محبت حق تعالی فَالصَّبْرُ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ وَسَلَامَةٍ پس صبر کردن اصل هر نیکی و سلامتیست
فی الدنیا والاخری در دنیا و آخرت وَمِنْهُ يَتَرَقَّى الْمُؤْمِنُ إِلَى الْحَالَةِ الرِّضَا وَالْمُوَافَقَةِ و از
مقام صبر بالا میرود و می بر آید مسلمان بسوی مقام رضا و موافقت حق ثُمَّ الْفَنَاءِ فِي أَفْعَالِ
اللّٰهِ پستر از مقام رضا و موافقت نیز ترقی میکند بحالت فنا و گم شدن در افعال خدای تعالی
حَالَةُ الْبَدَلِيَّةِ وَالْغَيْبَةِ فنا که حالت بدلیت و غیبت ست و ابدال را هیچ ارادتی و خواستی
و فعلی و اختیاری نمی ماند و غائب و فانی محض اند در ارادت حق و فعل او تعالی فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ

ان تتشکک پس بترس و پرهیز کن از ترک کردن امتثال و ترقی ناکردن بآن مقال فتخذل فی الدنیا والآخرة
پس فرو گذاشته شوی و انداخته شوی از مقام قبول و نصرت و توفیق در دنیا و آخرت و یفوتك خیرهما
و فوت شود از تو نیکی دنیا و آخرت

المقالة الحادیة والثلثون

قال رضی الله عنه اذا وجدت
فی قلبك بغض شخص او حبه چون بیابی تو در دل تو دشمنی کسی را یا دوستی او را
فاعرض اعماله علی الکتاب والسنة پس ظاهر کن کردارهای او را بر کتاب خدا و سنت رسول او
فان کانت فیهما مبغوضة پس اگر باشد کردارهای او در کتاب و سنت دشمن داشته شده یعنی مخالف و نامرضی
فابشر بموافقتك لله و لرسوله پس شاد شو بسازگاری تو مر خدا را و پیغمبر خدا را در بغض و عداوت آن شخص وان کانت اعماله
فیهما محبوبة و تو اگر باشد کردارهای او در کتاب و سنت دوست داشته شده یعنی موافق و مرضی وانت تبغضه و تو
دشمن میداری او را فاعلم انك صاحب الهوی پس بدرستی بدانکه تو خداوند هوای نفسی
تبغضه بهواك دشمن میداری او را بهوای نفس ظالم له ببغضك ستم کننده او را
بدشمن داشتن تو او را نهنده دشمنی را در غیر جای او و عاص لله عز وجل و رسوله و نافرمانی کننده
مر خدا و رسول خدا را مخالف لهما ناسازگاری کننده مر ایشان را دشمن کسی را که دوست میدارند ایشان
فتب الی الله من بغضك پس توبه بکن و باز گرد بسوی خدا ازین گناه که دشمن داشتن تست آن شخص را
واسأله و بخواه از خدای عز وجل محبة ذلك الشخص دوستی آن شخص را و غیره و دوستی غیر او را من
احباب الله و اولیائه از دوست داشته شدگان خدا و دوست دارندگان وی و اصفیائه الصالحین
من عباده و برگزیدگان وی و نیکوکاران از بندگان وی لتکون موافقا له تا باشی موافق مر خدا را عز و جل
فی محبته در دوست داشتن خدا و نیز کلام اشارتست بآنکه مسلمان را باید که اولیاء خدا را از محبت کردن ارشد
دوست دارد و هیچ یکی را دشمن نباشد و گرد تعصب از ساحت الفت نرویند و در ربط زبع خدا مقید عشق و بطی داراهل خصوصی
بابر بود و بی قیمت خود دوران دیگر است آنجا از غیر خبر ندارد دشمنی چه گنجایش دارد مصرع دلبر اگر هزار بود دل بران کیست

المقالة الحادیة والثلثون

بیت خوبان نبشیم در آیند و بگذرند + آن شوخ دیگر اند که در سینه جا کنند + فهم کن فهم این بیان
و تفصیل در بغض و دشمنی شخصے ست وکذالک افعل فیمن تحبّه و همچنین بکن در شان کسے که
او دوست میداری او را یعنی اعرض اعماله علی الکتاب و السنة یعنے عرض کن عملهاے
او را بر کتاب خدا و سنت رسول فان کانت محبوبة فیهما فاحببه اگر باشد عملهاے آن
شخص دوست داشته شده در کتاب و سنت پس دوست دار او را و ان کانت مبغوضة فابغضه
و اگر باشد عملهای آنکس دشمن داشته شده پس دشمن دار او را لئلا تحبه بهواک او دوست نداری
بهوے نفس تو و تبغضه بهواک و دشمن نداری او را بهواے نفس خود والحب لله والبغض لله که گویند
اینست و قد امرت بمخالفة هواک و تحقیق امر کرده شده تو بمخالفت کردن هواے نفس تو قال الله
عز و جل و لا تتبع الهوی فیضلک عن سبیل الله و پیروی مکن هواے نفس را تا گمراه گرداند ترا
از راه خدا که متابعت حق است **المقالة الثانیة و الثلثون** قال رضی الله عنه

ما اکثر ما تقول یه عجب بسیار است که میگوئی تو کل من احبه لا یدوم محبتی له هر کسے
که دوست میدارم من او را دائم و همیشه نمیماند یار من مر او را فیحال بیننا پس در آورده میشود
مانعی در میان یا اما بالغیبة یا غائب شدن و ناپدید گشتن محبوب او بالموت یا مردن وے
او العداوة یا بواقع شدن دشمنی بلکه یگر و این در آدمیان است و در میان و توع حیلولت در انواع مال
میسر باشد که و انواع الاموال و گوناگون مالها واقع میشود حیلولت وے بالتلف و الفوات
من الید بهلاک شدن و در گذشتن و گم شدن از دست فیقال پس گفته شود در میان سبب باعث
بران اما تعلم یا محبوب الحق آیا نمیدانی اے دوست داشته شده خدا المحبی بله خواهش
و عنایت کرده شده بوے المنظور الیه نظر عنایت کرده شده بوے المغار له و علیه رشک کرده شده
بجهت وی بر دیگران که پیوسته و البته اند بوے در رشک کرده شده بر وی تا بجای دیگر توجه نکند

المقالة الثانیة و الثلثون

لَتَعْلَمَ اَنَّ اللّٰہَ غَیُوْرٌ یعنی تا بدانی کہ خدا تعالے غیرت بر بندہ است خَلَقَکَ لَہٗ پیدا کردہ است ترا
برای خود کہ بندگی کنی او را و باوی مشغول باشی و بغیر نپردازی وَتَرُوْمُ اَنْ تَکُوْنَ لِغَیْرِہٖ و میجوئی تو
کہ باشی جز او را و غیرت در اصل تغیر قلب انسانست و ہیجان اوست بسبب مشارکت غیر در چیزی کہ مخصوص
است بوی و در حق تعالے عبارتست از باز داشتن بندہ را از انچہ دور اندازد او را از جناب قرب رحمت اَمَا
سَمِعْتَ قَوْلَہٗ آیا نشنیدے تو قول خدا را عز و جل در شان قومے کہ جہاد میکنند در راہ خدا
و نمی ترسند ملامت کنند گان را یُحِبُّھُمْ وَیُحِبُّوْنَہٗ دوست میدارد خدا ایشان را و دوست میدارند
ایشان خدا را وَقَوْلَہٗ و نشنیدے قول او را وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِیَعْبُدُوْنِ
و پیدا نکردم پرے و آدمی را مگر برائے آنکہ پرستش کنند مرا و بشناسند مرا و مشغول باشند بمن اَمَا سَمِعْتَ
قَوْلَ الرَّسُوْلِ آیا نشنیدی قول پیغمبر را صلعم کہ نیز ناظر است در آنکہ ہر کرا حق دوست میدارد
بغیر خود نمیگذارد و فرمود اِذَا اَحَبَّ اللّٰہُ عَبْدًا اِبْتَلَاہُ چون دوست دارد خدا بندہ را مبتلا
میگرداند او را و آزمایش میکند او را فَاِنْ صَبَرَ اقْتَنَاہُ پس اگر صبر کرد می آرد و نگاہ میدارد و میرد
میگرداند او را برای خود و نمیگذارد او را بغیر خود و قیل گفتہ شد یعنی گفتند صحابہ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ وَمَا
اقْتِنَاؤُہٗ و چیست معنے قول تو اقتناہ و احتمال دارد کہ بلفظ مصدر باشد یعنے چیست اقتناے
خدا تعالے بندہ را و بچہ طریق میباشد قال گفت آنحضرت اقتناے حق مر بندہ را آنچنان ے باشد
لَمْ یَذَرْ لَہٗ نمیگذارد مر بندہ را مَالًا وَّلَا وَلَدًا نہ مال و نہ اولاد و ہمہ را از وے باز می ستاند و فقیر و
مجرد میگرداند و ذالک لانہ اذا کان لہ مال و ولد و اقتنای حق مر بندہ را بنا گذاشتن
مر او را مال و ولد از جہت آنست کہ چون باشد بندہ را مال و ولد اجبار دوست میدارد و مال و ولد را
فَتَتَشَعَّبُ مَحَبَّتُہٗ لِرَبِّہٖ عَزَّ وَجَلَّ پس شاخ شاخ میشود و متفرق میگردد دوستی بندہ مر پروردگار
خود را فَتَنْقُصُ وَتَتَجَزّٰی پس کم میشود و پارہ پارہ میشود محبت فَتَصِیْرُ مُشْتَرِکَۃً

ـہ اقتنا بالکسر ... حاصل کردن ... [illegible]

بنی اللہ بین غیرہ پس میگردد محبت بندہ انبازی کردہ شدہ میان خدا و جزوی و شریک گردانیدہ شد
غیر وی را و روی واللہ لایقبل الشریک و خدا نمی پذیرد انباز را وھو غیور و وی تعالے
غیرت بر بندہ است بر بندہ فاھر فوق کل شیء غالب است بالای ہر چیز غالب لکل شیء بر ہر چیز است
مر ہر چیز را و قدرت دارد و مر ہر چیز فیھلک شریکہ ویعدمہ پس نیست و کم میگرداند انباز خود را
کہ ساختہ است آنرا بندہ و گرفتہ است از پیش خود ولیخلص قلب عبدہ لہ من غیر شریک
تا سادہ و بے آمیزش گرداند دل بندہ خود را برای خود بے انباز و بے آمیزش چیزے دیگر باد اینجا شاید
کہ کسے را بخاطر رسد کہ در شرع حرص و ترغیب بر مہر و محبت اولاد واقع شد بلکہ بر ترک و عدم آن وعید وقوع
یافتہ چنانکہ در حدیث آمدہ است کہ شخصے در حضرت رسالت گفت کہ من چندین فرزند دارم و ہرگز ایشانرا
بوس نکردہ و در کنار نگرفتہ ام آنحضرت صلعم فرمود من لایرحم لایرحم او کما قال جوابش آنست کہ شفقت
و مہربانی و ادای حقوق بفرمودہ شارع دیگر است و محبت و تعلق باطن و انہماک و اشتغال قلب بر آن
دیگر است چنانکہ مانع از یاد حق و غالب بر آن آید و باعث ترک حق خدا و دوستی وی گردد و ممنوع ہمین
قسم است و موید آنست حکایتی کہ از امام شہید ابو عبد اللہ حسینؓ بن علی رضی اللہ عنہما آمدہ است کہ ایشان
از حضرت امیر کرم اللہ وجہہ پرسیدند کہ شما ما را دوست میدارید فرمود بلے چرا دوست نداریم کہ شما پسر ما
و فرزند حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم باشید باز پرسیدند کہ خدا را سبحانہ دوست میدارید فرمودند
چہ جائے پرسیدنست دوستی خدا بر ہمہ مقدم و مختار است گفتند عجب دو دوستی در یکدل چگونہ گنجد حضرت
امیر ساکت و حیران ماندند باز پرسیدند کہ اگر شما را مخیر سازند در وجود ما و بقای ایمان کدام یکی را اختیار
کنید فرمودند ایمان را اختیار می نمائیم گفتند پس محبت شما منحصر است در حق سبحانہ آنچہ بما در آید محبت نیست
شفقت و مہربانیست کہ شما دارید پس حضرت امیر تحسین نمودند و فرمودند کہ مثل این سخن جز از
اہلبیت نبوت نیاید و نیز ترک آن و قطع از آن در ابتدای حال است و برای تحصیل تحقیق

محبت مولی سبحانه و بعد از تحقیق و حصول آن خبر ندارد چنانکه در آخر مقاله تصریح بدان می نماید فافهم
و چون محبت حق صاف گشت دل بنده خالص شد برای محبت وی تعالی بی شرکت فلیحقق حق
قوله پس درست راست میگردد درین هنگام معنی قول عز و جل یحبهم و یحبونه حتی
اذا انظفت القلب من الشرکاء والانداد تا وقتیکه پاکیزه گردد دل از آمیزش انبازان و همتایان
حق من الاهل والمال والولد که اهل و مال و اولاد اند واللذات والشهوات و لذتها و شهوتها
وطلب الولایات وجستن نصرتها و سریها والریاسات و سری و سروری و سروار ریاد و الکرامات
و عزتها و بزرگیها و ظاهر آنست که مراد ظهور خوارق عادات باشد بقرینه والحالات و حالات که در وی شان را
میدهد والمنازل والمقامات و منزلها و مقامها که ایشان را میباشد و غالب مراد از منزل مکانی
می افتد که در انجا نزول کنند و عنقریب ارتحال از ان نمایند و مقام آنکه چندگاه آنجا باشند و بایستند
و منازل و مقامات سالکان نیز همبرین قیاس میتوان کرد باعتبار سرعت و بطوء سیر و سلوک و بالجمله
این شرکا درین عالم اند بجهت دنیا یا دین و اشارت بشرکای آخرت نموده میفرماید که والجنات
و بهشتها و لذات و شهوات آن والدرجات و پایها و مرتبها که بهشتیان را باشد والقربات
والزلفات در دنیا یا در آخرت قرب و قربی و قربت و زلف و زلفی و زلفت همه بمعنی نزدیکی و منزلت
و مرتبه است و خواهش و آرزو آن اگرچه در درگاه حق باشد و اصل طلب ماسوای و شرک خفی است
چنانکه می فرماید فلا یبقی فی القلب ارادة ولا امنیة پس باقی نمی ماند در دل هیچ
خواهشی و آرزوئی فصار کالاناء المنثلم الذی لا یثبت فیه مائع پس بگردد دل همچو
آوند رخنه دار که بر جائی نماند در وی چیزی روان و ریزنده چنانکه آب شیر و روغن و سرکه و مانند آن
این تمثیل و تشبیه در کلام وی رضی الله عنه مکرر واقع شده از جهت رعایت مطابقت او بمقصود همچنین
مطالب و مقاصد بتکرار مذکور شده بقصد تاکید و تقریر و درینجا متابعت کتاب مجید است که در وی

نیز این طریقه مساوک است و در حقیقت کلام انبیاء و اولیا ظل آن آفتاب و پرتو آن نور است و بالجملة
معیر باید که دل چون از لوث شرک پاک شود و اراده تیهیچ چیز را در وی جای نماند کالقلب المنکسر بفعل الله
زیرا که آن دل شکسته شد بفعل خدای عزوجل کلما تجددت فیه اراده هرگاه که پیدا شد و برآمد
در دل خواهشی کسرها فعل الله وغیرته بشکست آن خواهش را فعل وغیرت او که به بنده خاص
خود دارد ونمیخواهد که او را بغیر بگذارد بیت گر دست دیگری برم زنجیر بر دستم نهند + ور خم می غزم کنند
گر زنام هشیاری برم + قصه بیت قوله سرادقات العظمة والجبروت الهیبة پس زده شد گرد
آن دل سراپرده های عظمت و قهر بزرگی و ترس فرق است میان خوف و هیبت و رهبت معنی
عظمت و سطوت است چنانکه از امرا و سلاطین میباشد بخلاف خوف که مجرد ترس و دهشت و
کراهت است چنانکه از دزد و درنده بترسند و نیز در خوف ملاحظه نفس در حصول شر و بی ملحوظ و منظور بود
و در هیبت بنور جلال و کمال محبوب بشهود گردد و حفت من دونها خنادق الکبریاء و
السطوة و کاویده شد از پیش آن سرادقات خندقهای بزرگی و سخت گرفتن و حمله کردن فلم
یخلص الی القلب پس رهائی نمی یابد و نمیرسد بسوی دل بشهود عظمت و کبریائی حق و سطوت
و جبروت وی تعالی ارادة شیء من الاشیاء خواهش چیزی از چیزها فحکم لا یضر القلب الاسباب
من المال والولد والاهل والاصحاب پس درین هنگام زیان نمیکنند و اثر و خللی نمی افگند
در نعمت جمعیت وی اسباب از مال و اولاد و اتباع و یاران که از اسباب و آلات دنیا اند بیت
گر تو مال و جاه است و زرع و تجارت + چو دل با خدا ئیست فارغ نشینی + والکرامات والحکم والعبادات
و کرامات و علوم و عبادتها که از اسباب و تعلقات دین اند و جهت تعلق دل بدان از جمله
شرکا و انداد شده اند بر تقدیر نظافت قلب تنها و ارادت وی بشهود کبریائی حق زیان نمیکنند فان
جمیع ذلک یکون خارج القلب زیرا که اینها برین تقدیر میباشند بیرون دل فلا یتاذی الله

مرقیات ان خوف و هیبت است ۱۲

سرادقات بالفتح سراپرده ها و خیمها از منتخب و صراح ۱۲ غیاث

از خلوه

پس غیرت می‌بر و خدا تعالی عزوجل بسبب آن بر بنده و ر اہلاک و اعدام آن از جہت عدم تعلق دل بنده

بدان کہ سبب انقطاع از حق و دوری از جناب قرب اوست **نقل است** کہ گاہے بعضے از اولاد

آنحضرت صلعم وفات میکردند و آنحضرت مشغول بوعظ و تذکیر بودی چون خبر فوت آنہا میرسانیدند

فرمودی تجہیز و تکفین بکنید و بیارید پس نماز گذاردی و باز مشغول تذکیر شدی پس مردم میگفتند اے

عجب ہیچ موت اولاد تاثیر نمیکند و روی میفرمودند ما از دل ایشان را بیرون کرده ایم و الشانرا

جای در دل نمانده تاثیر در دل از کجا کنند **بل یکون جمیع ذالک کرامة من الله لعبده** یعنی میباشند

اینہمہ اشیا سبب بزرگے از جانب خدا مر بنده خود را **و لطف به** بسبب نرمی و مہربانی و مزید توفیق به بنده

و النعمة و رزقا و انعام و بخشایش و روزی دادن بنده خود را **و منفعة للواردین علیه** و سبب

نفع رسانیدن مرکسانی را کہ فرود می آیند و میرسند بروی از فقرا و محتاجان و تواند کہ نعمة و رزقا

نیز مر و اردانرا باشد **فیکرمون** پس گرامی داشتہ میشوند این واردان و نازلان بروی باین اشیا و بوجہ

و رحمت کرده میشوند **و یحفظون** و نگاه داشتہ میشوند از حرمان و خذلان و نقصان و آفات و دیگر **بکرامته**

علی الله از جہت بزرگ و گرامی بودن آن بنده بر خدای عزوجل کہ بوجود وی دیگر انرا نیز نفع میرسانند و نیاز و

نعمت میدارد **فیکون خفیرا لهم** پس میباشد آن بنده **بذرقه** و نگہبان مر ایشان را **و شحنة**

و گماشتہ حق برای کفایت مہمات خلق **و کهفا** و پناه **و حرزا** و جای استوار برای پناه گرفتن **و شفیعا**

دنیا و آخرة و در خواہنده گناه و تقصیرات ایشان را از دنیا و آخرت امام الوقت شیخ ابو الحسن شاذلے

قدس الله سره العزیز گفت من چرا نا امید نباشم از خلق و حال آنکہ نومید شده ام از خود در نفع رسانیدن

و چرا نا امید باشم از حق و حال آنکہ امید میدارم کہ حق تعالی دیگرانرا نفع رساند بواسطہ من **المقالة**

الثالثة و الثلثون **قال رضی الله عنه الناس اربعة** مردم ہمہ بر چہار قسم اند **رجل لا له لسان**

و لا قلب یکمرد ہست کہ نہ زبانست او را کہ بدان بیان کند و نطق بحکمت نماید و نہ دل

ط بضم را و فتح اول و سکون دال و فتح رای مہملہ یعنی راہبر از منتخب ۱۲

المقالة الثالثة و الثلثون

که محل علم و معرفت و اسرار ربوبیت بود وهو العالی العرش العظیم شد و وی منسوب است بسالم که بخصوصیت
علم و عمل مخصوص نشده و عکس این مجمبه غافل ناآزموده کار از جهت بعید الشئ و بی تمیزی و جاهل و
غبی نیز بهمین معنی است و آنکه در حدیث در وصف مسلمانان واقع شده که المومن غر کریم بمعنی سلامت
صدر و حسن ظن بخلق و ساده لوحی است که از ناتجربه کاری و بی التفاتی بکار دنیا و اشتغال بامور دین
یعنی از زاد آخرت و صفات سینه و نیکو گمانی خیزد بقرینه ضم صفت کرم که مفهوم آن جامع صفات حمیده است
سفساف خرد و خوار و ردی است لا یعبأ الله به وزنی و قدری نمی نهد خدای عزوجل او را و اعتبار
نمی گیرد او را ولا خیر فیه نیست هیچ نیکی در وی نه در ظاهر و نه باطن هو و امثاله وے و مانند وے
از آدمیان حثالة بضم حای مهمله و ثای مثلثة بمعنی ردی و زبون از هر چیزے که نیکی دران نباشد و ثفال
در اصل بمعنی پوست جو و برنج و خرما که آنرا سبوس خوانند لا وزن لهم نیست قدر و اعتبار مر ایشانرا در
درگاه حق الا ان تعمدهم الله برحمته مگر آنکه در گیرد ایشانرا خدای تعالی بمهربانی خود فیهدی
قلوبهم للایمان پس راه نماید دلهای ایشانرا و توفیق دهد بایمان آوردن بخود و یحرک جوارحهم
و بجنباند اعضا و اندامهای ایشانرا بالطاعة که بفرمان برداری مر او را عزوجل و برین تقدیر
ازین پایه می بر آیند و داخل قسم مذکور نمی مانند یا مراد مرتبه ادنی از ایمان و عمل باشد که علیا ازان جائز و بلا
عیبا شد یعنی درین قسم کسے باشد که فی الجمله ایمانی و عملی داشته باشد که بدان از خلود عذاب دوزخ برهد اگرچه از مکث
و درجات محروم و بعید باشد فاحذر ان تکون منهم پس به پرهیز و بترس از آنکه باشی تو ازین قسم
مردان ولا تلذ بهم و پناه مگیر در میان ایشان ولا تقربهم و باک مدار و اعتبار مگیر از ایشان
ولا تقم فیهم و مایست میان ایشان فانهم اهل العذاب والغضب والسخط زیرا که بدرستی
ایشان خداوندان عذاب و خشم الهی و ناراضای اویند سکان النار و اهلها ساکنان آتش
و دوزخ و کسان او یند نعوذ بالله منهم پناه میجوئیم بخدا از ایشان و از صحبت ایشان و از شر

ایشان اِلّا اَنْ تکوْنَ مِنَ العُلَمَاءِ بِاللّٰهِ مگر آنکه باشی تو از دانایان بدین خدای عزّ وجل وَمِنْ مُعَلِّمِی
الْخَیْرِ از دانندگان نیکی وَهُدَاةِ الدِّیْنِ وراه نمایندگان دین وَقُوَّادِهِ وازکشندگان
مردم رابسوی دین وخیر تعلیم وارشاد وَدُعَاتِهٖ وخوانندگان خلق را بدین اسلام فَعِنْدَ ذٰلِکَ پس اگر
حال چنین است لازم گیر صحبت ایشانرا فَالْقِهِمْ وَادْعُهُمْ اِلَی الطَّاعَةِ اللّٰهِ پس بیامیز ایشان
وبخوان ایشانرا بطاعت خدای عزّ وجل وَحَذِّرْهُمْ عَنْ مَعْصِیَةِ اللّٰهِ وبترسان وپرهیزان ایشانرا
ازگناه کردن خدای تعالٰی یعنی درآئی ورا ایشانرا ای همین کار وبه همین نیت که هدایت کنی ایشانرا واحکام دین
تعلیم کنی فَکُنْتَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّیْقًا پس باشی تو نزد خدا عالم بزرگ نهاد فَیُعْطٰی ثَوَابُ الرُّسُلِ وَ
الْاَنْبِیَاءِ پس داده میشود ترا ثواب پیغمبران قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ گفت پیغمبر صلعم لعلی
مرامیر المومنین علی را رضی الله عنه لِاَنْ یَّهْدِیَ بِهُدَاكَ رَجُلًا ہر آئینہ رسانیدن خداتعالی
بمقصود بواسطه راه نمودن تو مردے را خَیْرٌ لَّكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ بهتر است مرترا از
چیزیکه برآمده است برآنچیز آفتاب یعنی ازتمام دنیا که بهدایت وارشاد مردم حاصل میگردد ثواب آخرت را
هزار هزار مرتبه بهتر وبالاتر است از دنیا ومافیها است وخود ثواب این کار که هدایت است بیشتر وبزرگتر از ثواب
عملهای دیگر است وَالرَّجُلُ الثَّانِیْ لِسَانٌ بِلَا قَلْبٍ قسم دوم از چهار قسم مردمان مردیست که زبان
دارد نه دل ومبالغه پنهان شده است که گویا مجرد زبان عین او شده است فَیَنْطِقُ بِالْحِکْمَةِ پس
گویائی میکند وسخن میگوید بحکمت پند ونصیحت میکند العلم وعمل وَلَا یَعْمَلُ بِهٖ وخود عمل نمیکند بدان وکار
نمی بندد آنرا یَدْعُو النَّاسَ اِلَی اللّٰهِ میخواند مردم را بسوی خدا وَهُوَ یَفِرُّ مِنْهُ وحال آنکه خود
میگریزد از وے عزّ وجل فَیَسْتَقْبِحُ عَیْبَ غَیْرِهٖ پس بد مے شمرد عیب مردم را جز خود بد دوم وَهُوَ
عَلٰی مِثْلِهٖ فِیْ نَفْسِهٖ دهمیشه میباشد او برمانند آن عیب در ذات خود وَیُظْهِرُ لِلنَّاسِ تَنَسُّکًا پیدا
مے کند وبیان میکند برائے مردم تعبد وپارسائے را وَیُبَارِزُ اللّٰهَ بِالْعَظَائِمِ مِنَ الْمَعَاصِیْ

آنکه هر که قصد معصیت میکند اشارت است بآنکه بزرگ درین کلام گناهان خدا را بجنگ درصف می آید و بیرون
گویا که بجنگ حضرت رب العزت می برآید و معلوم است که عاقبت کار او جز هلاک چه خواهد بود و اذا خلا
ذیب علیه ثیاب چون در آید در خلوت باکسے گویا گرگیست که بر وی جامهاست یعنی گویا گرگیست
در صورت آدمی و هو الذی حذر منه النبی وارد است آنکسی که پرهیزانیده و ترسانیده است
از وی پیغمبر صلعم بقول اخوف ما اخاف علی امتی علماء السوء مے فرماید آنحضرت صلعم
ترسیده شده تر از هرچه می ترسم من بر امت خود از دانایان بدکار اند که بدرا از نیک می شناسند و بد
میکنند یعنی علمای بی عمل که باتباع ایشان مردم در ضلالت می افتد اگرچه بزبان تعلیم خیر میکنند اما چون
خود عمل ندارند سخن ایشان در دیگران گیرا نیفتد و زیان و زبان آر و از ینجا لازم نباید که در امر معروف و نهی منکر
عمل شرط باشد ولیکن بخلاف مقصود کنند زبان آر و نعوذ بالله من هذا پناه میجوییم از این صفت
یا از مرد که این صفت دارد فابعد منه پس دور باش ازین چنین کسے و هو فی ل و بترد و
بگریز از وی بیت ازین دیو مردم که دام و دد اند ٭ نهان شو که هم صحبتان بد اند لئلا یختطفک بلذیذ
لسانه تا نربایند ترا آنکس بزبان شیرین خود و بیفگند در دل تو دوستی معاصی و شهوات را پس بکشی تو آنها را
فتحرقک نار معاصیه پس بسوزد ترا آتش گناهان وی و یقتلک نتن باطنه و قلبه و بکشد
ترا بوی ناخوش درون وی دل وی والرجل الثالث قلب بلا لسان و مردم سوم
دل است بی زبان که دل وی بانوار علم و معرفت روشن شده لیکن زبان از شرح و بیان آن بسته
و قفل خاموشی بر دهان نهاده از مکالمت و مخالطت خلق خود را کشیده است و هو مؤمن ستره الله
عن خلقه و وے مومنی است که پوشیده است او را خدا تعالے از خلق خود و اسبل علیه
کنفه و فرو هشته است بروی پرده و در آورده است او را در پناه خود تا بر حقیقت علم و معرفت و حالیکه
دارد خلق مطلع نگردند و بصره بعیوب نفسه و بینا گردانیده است او را حق تعالے بعیبهاے نفس وی

و آفات آن وَنَوَّرَ قَلْبَهٗ و روشن گردانیده است دل او را بمعرفت و حقائق عجب و دریاو عَرَّفَهٗ
غَوَائِلَ مُخَالَطَةِ النَّاسِ و شناسا گردانیده است او را سختیها و دشوار یهای صحبت و آمیزش مردم را که
هلاک کننده است و شُوْمَ الْكَلَامِ وَالنُّطْقِ و وا نماینده است او را نا مبارکی سخن و گویائی و تیقن آن
السَّلَامَةَ فِي الصَّمْتِ وَالْاِنْزِوَاءِ و یقین دانسته است آن مرد که بی گزندگی از آفتها در خاموشی به گوشه
گیری و کنج نشینی ست یعنی خاموشی آن مرد با وجود علم و دانش از جهت آنست که وی بینا شده است
که سلامت از آفات نفس در خاموشی است و همین صحبت بر گزیده است خلوت را که باعث است بر خاموشی
۱ كَمَا قَالَ النَّبِيُّ چنانکه فرموده است پیغمبر صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَمَتَ نَجَا هر جا که موشی گزید برست
از هر آفت وَكَمَا قَالَ و همچنانکه فرمود اِنَّ لِلْعِبَادَةِ عَشَرَةَ اَجْزَاءٍ بدرستی که عبادت را
ده جزاست تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي الصَّمْتِ نه جزا ازان خاموشی است این مبالغه است در کثرت فضیلت
خاموشی چه غالب آنست که هر بلای و آفتی که آدمی را میرسد و زو بیاد آخرت از بیگند زبان آید و در حدیث
آمده است که بر روی نیندازد آدمی را در آتش دوزخ مگر درکردهای زبانها ایشان فَلَا جَرَمَ وَلِيُّ اللّٰهِ
پس این مرد ولی خداست و دوست وی عز و جل فِي حِفْظِ اللّٰهِ و در سرکه با خدا دارد مَحْفُوظٌ نگهداشته شده است
از آفات نفس و خلق و آشکارا کردن سر خود عَلَا مِنْ غَيْرِهٖ گزنده است ازین آفت و عقلی وافر
و خداوند عقل تمام است جَلِيْسُ الرَّحْمٰنِ همنشین خداعمر بالنست و مقرب درگاه او ست
مُنْعَمٌ عَلَيْهِ نعمت داده شده و اضافه کرده شده بروی فَالْخَيْرُ كُلُّ الْخَيْرِ عِنْدَهٗ پس نیکی همه نیکی
ازین باب نزد او ست و صحبت او ست این مبالغه است در وجود خیر نزد وی فَذٰلِكَ مُصَاحَبَتُهٗ
وَمُخَالَطَتُهٗ وَخِدْمَتُهٗ پس لازم گیر او را دیاری او را و آمیزش او را و چاکری او را وَالتَّحَبُّبُ اِلَيْهِ
و دوستی نمودن بسوی او بِقَضَاءِ حَوَائِجِ شَتَّى مَكَّرَهٗ پرداختن حاجتهای او که عارض شوند مر او را
و بسبب بی زبانی ازان تعبیر نمیتواند کرد و اظهار نمود مرافق يَرْتَفِقُ بِهَا و بر داختن منفعتها که منتفع

۱ [illegible]

گردد وی در آن فیحبّه الله پس دوست دارد ترا خدای تعالی بسبب محبت داشتن تو آن مرد را
ویصطفیه برگزیند ترا ویدخله در آرد ترا فی زمرة احبائه در گروه دوستداران با دوست
داشته شدگان خود وعباده الصالحین در گروه بندگان خود که نیکانند و هیچ خلل و تباهی
در کار و بار ایشان راه ندارد و صلاح مرتبه عظمی است و جامع جمیع کمالات ظاهر و باطن است و لهذا حق
سبحانه تعالی در کتاب مجید انبیا را بدان وصف کرده به برکته حاصل میگردد این همه کمالات و سعادات
ببرکت آن مرد و صحبت او ان شاء الله تعالی اگر خواسته است خدای تعالی و اکثر استعمال این کلمه در
مقام تبرک و اظهار رغبت آید والرجل الرابع المدعو فی الملکوت بالعظمة و مرد چهارم که
صاحب لسان و قلب هر دو خواهد بود خوانده شده است در عالم ملکوت که عالم ملائکه و ارواح است به بزرگی
کما جاء فی الحدیث چنانکه آمده است در حدیث من تعلّم کسیکه آموخت علم را وعمل به و کار کرد
بدان وعلّم و آموزانیدن دیگران ادعی فی الملکوت عظیما خوانده شود و نام کرده میشود او را
در ملکوت هو العالم بالله و این مرد دانا است بخدا وآیاته و داناست بآیات او یعنی بدلائل
و امارات که دال اند بر ذات و صفات وی با آیات که منزل اند در کتاب مجید الذی استودع الله عز اسمه
علمه بامانت نگهداشته شده است در دل وی و انشهای غرائب نادر که هر کس نداند واطلعه الله تعالی
اسرارها اخفاها عن غیره و واقف گردانیده است او را خدای تعالی بر سرها که در نور دیده پنهان داشته است
آن سرها را از غیر وی واصطفاه واجتباه و برگزیده و بنواخته است مر او را بر خلق بدرجات
علم و عمل وجذبه الیه وهداه کشیده است او را بسوی خود و راه نموده است او را العلوم و معارف
ورقاه الیه و بالا برده است او را بدرگاه قرب خود وشرح صدره لقبول تلک الاسرار و
العلوم و کشاده است سینه او را برای پذیرفتن آن سرها و علمها و شرح صدر مقامی عالی است که محل
اسرار ربوبیت بالفعل و راز عبودیت بی آن جمع نگردد و کینونت با خلق و بینونت از ایشان دست ندهد

و کریمهٔ الم نشرح لک صدرک اشارت بآن مقام است و حصول آن بتمام و کمال جز در ذات پاک سید
کائنات صلعم میسر نبود و در کمل اولیا بر انداز متابعت و محاذات بذات شریف وے بر حسب تفاوت
درجات حاصل گردد و شرح این معنی در رساله جدا کرده شده است و جعلکم خلٰئف گردانیده است
خدا تعالی او را دانشمند بزرگ نقاد و خبیرا اعیان العباد و خواننده مر بندگان را بسوی حق و نذیرا
لهم ترساننده مر ایشان را از شر و حجة فیهم و گردانیده است خدا تعالی او را دلیل بر اثبات
ذات و صفات و دین و ملت در میان بندگان هادیا را و راست نماینده است خلق را بحق
مهدیا راه راست نموده است او را حق تعالی بخود و شافعا و درخواست کننده گناهان خلق را در حضرت
صمدیت مشفعا قبول کرده شده درخواست او بجهت کمال عزت وے و در آن حضرت صادقا
راست گوینده مصدقا راست گو دانسته شده است بدل الرسله و انبیائه گردانیده است و
او را خدا تعالی خلیفه و جای نشین مر پیغمبران خود را علیهم صلواته و تحیاته و برکاته بر پیغمبران وے
درود باد و سلامهای وی و برکتهای وی فهذا هو الغایة والمنتهی فی بنی آدم پس این مرد که
خدا تعالی او را دل و زبان هر دو عطا کرده است و باین صفات موصوف گردانیده است پایان و نهایت
کار پیدایش است و در میان او منزلة فوق منزلته الا النبوة نیست هیچ مرتبت بالای مرتبه او
مگر پیغمبری فعلیک به پس لازم گیر تو آنرا و صحبت و خدمت و محبت و عقیدت او را اگر صحبت و خدمت
وے توست و بد خواه مراد و اگر نه عقیدت و محبت از دست مده که بیگانگی و دوری از وی موجب خسارت
و حرمان و انکار و مخالفت وی سبب ادبار و خذلان است ایاک ان تخالفه و تنافره بپرهیز و بترس
از آنکه ناسازگاری کنی و بگریزی از وی و تجانبه و تعادیه کناره گیری و دور باشی از وی و دشمنی ورزی
با وی و تترک القبول منه و ترک کنی پذیرفتن را از وی و عدم الرجوع الی قوله و نصیحته و ترک کنی
بازگشتن بسخن وے و نصیحت وے فان السلامة فیما یقول زیرا که سلامت و بی گزند

والهلاک والضلال عند غیره

درخیریت کرمی گوید دی دہندہ وسلامت منزد اوست والہلاک والضلال عند غیره
وہلاک وگمراہی نزد غیراوست کہ مغایر ومخالف او باشد الامن یوفقه الله لم لیسیکہ توفیق دہد
اور خدا تعالیٰ وتمیز منا بالبینة دوالرحمة دکند او را بدرستی وراستی کردار گفتار وحیرانی خود
ودہمہ کار وبار وباز دارد او را از منافرت ومخالفت دی وبرگرداند از ان فقد قسمت لك والناس
پس تحقیق قسمت کردم برای فائده تو مردم را یکبار بخش فانظر لنفسك ان کنت فاطنا
پس کن وفکر وتامل نما برای نفس خود اگر ہستی نظر وفکر کننده وقابل ومستعد آن ومن نگویم کہ کنون
باز نشین وچه بنوش ... کر تو خود دانی اگر عاقل وزیرک باشی وانتصر لها ان کنت ... بصیرا ... کن
ونگہداشت کن مر نفسے خود را اگر ہستی پرہیزگار ونگہداشت کننده مر او را ... مشفقا علیها مہربانی کننده
وترسنده از رسیدن مکروہی بروی هل اشفقتك راه نماید خدا تعالیٰ ما را وتر لما یحبه ویرضاه
مرچیزی را که دوست میدارد وی تعالیٰ آن را وخوشنود می باشد از ان ... دنیا وآخرت جمع کردن
ذات شریف خود را با مخاطب تنبیه است بر کمال شرف وعظم این ما ... و تکریم وتشریف اوست بتشریف
قبول واجابت دعا چون مراد بہدایت ایجاز یاد ت کمال اوست بر طبق اهدنا الصراط المستقیم اشارات باد
مر مخاطب ... الحصول ... درجه طفیل دی ... چنانکه گفته اند چون معاف ... است طفیلی نیز خواهد بود

المقالة الرابعة والثلثون

قال رضی الله عنه دار ضا ... ما اعظم
تسخطك على ربك چه عجب بسیار است ناخوشنود بودن وخشم گرفتن تو بر پروردگار تو
وتهمتك لقوت ... نہادن تو مر او را عز وجل بخیل وبخل دسقه وانچه نالائق جناب قدس اوست
واعتراضك عليه وعیب گرفتن تو بروی واتسابك له عز وجل بالظلم نسبت کردن تو مر او را
بستم واستبطاؤك لنفي الرزق والغنا ودیر دو رنگ تمردن تو مر او را در روزی رسیدن
وتوانگر ساختن وکشف الکروب والبلوی ودور کردن وکشادن اوانده ہا را وبلا را ... چون

المقالة الرابعة والثلثون

روزی زود نرسد و فقر بر طرف نگردد و بلا و محنت دور نشود و گشادگی در کار تو پیدا نیاید اضطراب
کنی و خشم گیری و ناراضی شوی و نا امید گردی و نباید که اینچنین کنی اما تعلم ان لکل اجل کتاب
آیا نمیدانی که مر هر مدت را سر رشتی و نهایتی است ولکل بلیة ولوعایة ومنتهی ولفادها و مر هر بلا
و اندوه را پایانی و آخری است و تغیری شدنیست لا ینتقل م ذلک ولا یتاخر پیش نمی شود
آن مدت و پس نمیرود اوقات البلایا لا تنقلب اوقات بلا ها دیگر گون نمی شود فتصیر معوافیة
پس بگردد و بلا ها عافیتها و وقت البوس لا ینقلب نعمة و وقت سختی نمی گردد وقت نرمی
و حالة الفقر لا یستحیل غناء و حالت درویشی نمیگردد توانگری یعنی هر چیز در هر وقت
که مقدر است همان شود خلاف آن توقع نباید داشت و سخط و اعتراض بر پروردگار نباید کرد بیت
پروردگار آنکند که خود خواهد و حکم بر پروردگار نتوان کرد احفظ الادب نگهدار ادب را والزم
الصمت و لازم گیر خاموشی را در هر فعل که حق کند والصبر شکیبائی را بر بلا والرضا راضی بودن
را بقضا والموافقة الرب و سازگاری مر پروردگار خود را عزوجل و تب عن سخطک علیه و توبه
کن و باز گرد از سخط بر پروردگار و تهمتک له فی فعله و تهمت کردن تو مر او را در فعل او لیس
هناک استیفاء نیست آنجا و در درگاه باری تعالی تمام گرفتن حق از بندگان که ثابت است
مر او را بر ایشان والانتقام من غیر ذنب و کینه کشی کردن بی گناه وهی الطبع و بر مقتضای طبع
کینه و رکما هو فی حق العبید چنانکه آن در حق بندگان است بعضهم فی بعض بعضی از ایشان را
در حق بعضی یعنی پروردگار تعالی که فقر و اندوه و بلا بر بنده میفرستد برای آن نیست که حق از آنکه او را
بفوات آن لازم آید و رنج بنده بر ایشان وارد و ایشان در حق وی تقصیر میکنند میخواهد که ایشان را عذاب کند
تا باین سبب حق خود را از ایشان بستاند و از ایشان انتقام کشد و از الم خشم خود را خالی سازد
و یا ظالم طبیعت باشد که بی اختیار ظلم بر بندگان پسندد و ایشان را آزار کند چنانکه مر آدمیان

اوقات البلایا المنقلب ۱۲

می باشد بلکه هو عز و جل صمد فرد بالازل پروردگار تعالی تنها و یگانه است بدیرگی و همیشگی
و سبق الاشیاء و سابق است همه چیزها را و خلقها و پیدا کرد همه چیز را و خلق مصالحها و مفاسدها
و پیدا کرده است مصلحتها همه چیز را و مفسدات همه را صلاح و نیکی ضد فساد و فساد و تباهی ضد صلاح و مفسده
ضد مصلحت و علم ابتداءها و انتهاءها پس دانست آغاز انجام همه چیز را و انقضاءها و عاقبتها و
سپری شدن همه را و پایان کار همه را و هو عز و جل حکیم فی فعله و وی تعالی دانا است بحقیقت کار
و استوار است در کار خود و صنع محکم و متقن صنعه و استوار و نیکو در یابنده کار را در کارگری خود و لا یناقض
فی کلامه و ناقضه نمیکند در کار خود یعنی کارهای او بر نقیض یکدیگر که یکی ابطال دیگری کند نمی آید و نقض
در اصل شکستن و مناقضه معنی بر خلاف یکدیگر گفتن و لا یفعل عبثا نمی کند وی تعالی کار بیفائده را
و لا یخلق باطلا لعبا و پیدا نمی کند باطل را یا بازی و باطل ناچیز ضد حق یعنی درست و راست و ثابت
لا یجوز علیه النقائض روا نیست بروی صفتها که عیب و نقصان آرد و لا اللوم فی افعاله
و نه روا است نکوهیدن در کارهای او فانتظر الفرج حتی یجیء من موافقته هم و از کشاد کار را اگر
نمیتوانی دعا جز می آئی از موافقت وی تعالی در افعال وی حتی الرضا راضی و خوشنود بودن بقضاء وی
والفناء فی فعله و از فانی گشتن و نیست شدن در فعل وی حتی یبلغ الکتاب اجله تا آنکه برسد
سرنوشت مدت خود را یعنی باید که موافق و راضی و فانی باشی در حکم و قضا و فعل حق و اصلا مخالفت
و تخطی و آرزوی در تو نماند و اگر هنوز باین مرتبه و مقام نرسیده اضطراب مکن و با امید باش منتظر
باش تا وقت در رسد و کشاده در کار پیدا آید فتتغیر الحالة عن ضدها پس این حالت بلا و محنت
وانده و کشف کند و نیز بهار آمدن ضد خود و مبدل گردد بآن کمرور الزمان بگذشتن زمان
وانقضاء الاحوال و سپری شدن مدتها کما ینقضی الشتاء فیسفر عن الصیف چنانکه میگذرد
زمستان و کشف میکند از وجود تابستان و ینقضی اللیل فیسفر عن النهار و پایان میرسد

شب ابر آن اظهار میکند از رسیدن روز یعنی هر چیز را وقت است تا وقت در نرسد امید داشتن آن و طلب
نمودن آن پیش از وقت هرزه است و گفته اند که اکثر قبض ابنای دنیا از دو چیز ست پیش از قسمت
طلبند و پیش از وقت خواهند و این هر دو محال اند فاذا طلبت ضوء النهار دون ذلک بین
الغشائین پس اگر طلب کنی روشنی روز را و شعاع وی را میان مغرب و عشا که وقت ابتدای شب است و هنوز
نگذشته لم تعطه داده نشوی تو را روشنی روز را بل یزداد فی ظلمة اللیل بلکه زیاده می شود تاریکی
شب حتی یبلغ الظلمة غایتها تا وقتیکه برسد تاریکی شب نهایت خود را او طلع الفجر
بر آید سفیدی آخر شب جاء النهار بضوئه بیارد روز روشنی خود را طلبت ذلک والدته
خواه بجوئی روشنائی روز را و بخواهی آنرا او سکت عنه و کرهته و یا خاموش باشی و نخواهی و ناخوش
داری آنرا فان طلبت اعادة اللیل پس اگر بجوئی و بخواهی باز آوردن شب را درین هنگام که
روز روشن شده است لم تجب دعوتک پاسخ داده نشوی و قبول کرده نمیشود دعا و خواهش تو
و لم تعطه داده نمیشود ترا لانک طلبت الشئ فی غیر حینه و وقته زیرا که تو طلب کردی
چیزی را در غیر هنگام وی و وقت وی که تعین کرده و نهاده شده است او در فتبقی حسیرا پس باقی میمانی
تو رنج خورنده منقطعا بریده از مقصود و فرو مانده در راه آن متسخطا خشم گرفته و ناخوش شود
خجلا سر گشته بخود و خاموش و دهشت زده از شرم فاترک هذا کله پس بگذار این همه را والزم الموافقة
و لازم گیر سازگاری را بحکم الٰهی و فعل او و حسن الظن بربک و نیک گمانی را به پروردگار تو که خواهد رسانید
مقصود ترا و روشن و الصبر الجمیل و شکیبائی را که در وی شکایت نکنی از وی نه در دل و نه در
زبان فما لک لا تسلبه پس آنچه نهاده شده است برای تو و نصیب تست ربوده نمی شود
و باز داشته نمی شود از تو و ما لیس لک و چیزی که قسمت کرده نشده است لا تعطاه داده نمیشود ترا
لعمری مرا است بقای من سوگند نیست انک تتمنا بدرستی که تو میخواهی و میطلبی و تتبختل

إِلٰى رَبِّكَ وزاری میکنی بسوی پروردگار خود یا اللهُ تَعَالٰی وَالتَّضَرُّعِ بدعا کردن وخواری وزاری نمودن
عِبَادَةٌ یعنی پرستش کردن وَطَاعَةٌ وفرمانبرداری نمودن وَامْتِثَالٌ لِلْاَمْرِ ویجا آوردن
امر پروردگار را عزوجل بدعا فی قوله اور قول وی اُدْعُوْنِیْ اَسْتَجِبْ لَکُمْ دعا کنید وبخوانید
مرا تا اجابت کنم وقبول گردانم دعا را وقوله وامر وی تعالی بسوال ودر قول وی وَاسْئَلُوا اللّٰهَ
مِنْ فَضْلِهٖ وبخواهید وطلبید از خدا فزونی نعمت وکرم او را وَغَیْرُ ذٰلِکَ مِنَ الْاٰیَاتِ وَالْاَحَادِیْثِ
جز این دو آیت آیتها وحدیثها که وارد شده است در امر بدعا وسوال وترغیب در آن بدانکه دعا بمعنی
خواندن است چنانکه بنده بخواند پروردگار پروردگار تعالی را ومیگوید یارب ودر برابر آن اجابت است واجابت
پاسخ وجواب دادن چنانکه گوید پروردگار تعالی لبیک یا عبدی وقبول کند دعای او را وسوال بمعنی
طلبیدن وخواستن ودر برابر آن اعطاست چنانکه بدهد آنچه بنده خواسته است وباین معنی است اشارت
در قول آنحضرت صلی الله علیه وسلم اسم الله الاعظم الذی اذا دعی به اجاب واذا سئل به اعطی چه ازینجا معلوم گردد
که اجابت واعطا متغایران اند ودر آیات ودر احادیث امر بدعا وسوال هر دو واقع شده وباجابت
واعطا وعده کرده وشاید که اجابت بالفعل شود ودر اعطا تاخیر نماید وهر دو در مقام یکدیگر نیز استعمال
می یابند وگاهی دعا بجای سوال نیز واقع شود فافهم وَاَنْتَ تَدْعُوْهُ وتو دعا میکنی پروردگار خود را
وَهُوَ یَسْتَجِیْبُ لَکَ وپروردگار تعالی اجابت میکند ترا عِنْدَ حِیْنٍ اَجَلِهٖ نزد رسیدن وقت و
اجابت ومدت وی وَاِذَا اَرَادَ ووقتی که خواهد خدا تعالی عزوجل شانه در وقتی که تو میخواهی وَکَانَ لَکَ
فِیْ ذٰلِکَ مَصْلَحَةٌ دُنْیَاکَ وَاٰخِرَتِکَ وباشد برای تو در دادن در آنوقت صلاح حال دنیا وآخرت
تو واگر تو چیزی میطلبی که در دادن آن صلاح کار تو نیست نادادن تر بهتر باشد از دادن وبحقیقت منع
درین صورت عین عطا باشد بیت آنکس که توانگرت نمی گرداند او مصلحت تو از تو به می داند
چنانکه دهقانی از حضرت سلطان اسپ تازی طلبید وسلطان آنرا ندهد بحیثیت آنکه سواری آن زبان دارد

او را یاد ربدل آن گاوی بدهد عین رحمت و شفقت باشد در حق او بیت پس دعاها کان
زیانست وبال اند از کرم می نشنود شان ذو الجلال ، او دافق ذلك قضاءه وانتهاء اجله
موافق گردد اجابت کردن دعای ترا و عطا کردن سوال ترا اقتضاء و تقدیر حق و بانجام رسیدن مدت
آن این عبارت تکریر و تقریر سابق است و حاصل آنست که حصول مقصود را بتقدیر الٰهی وقتی معین شده
و مدتی مخصوص قرار یافته که وقوع آن پیش ازان وقت صورت نه بندد و پروردگار تعالی مهربانست
بر بنده و رعایت حکمت و صلاح حال او را در منع و عطا منظور دارد پس تاخیر دران نه از جهت عدم اجابت
و منع از عطاست و وعده باجابت و عطا مطلق است و مقید نیست بوقتی که بنده خواهد و بر وجه که خواهد اگر
در دنیا نیابد در آخرت خواهد داد چنانکه می فرمایند لا تتهمه فی تاخیر الاجابة تهمت منه پروردگار
تعالی را در پس افگندن اجابت ولا تسام من دعائك و لستوه میا از دعا کردن تو فانك ان لم
تو بهم لم تخش زیرا که بدرستی تو که اگر سود نمیکنی درین دعا کردن بعدم حصول آن بر وفق مدعا و
هوای نفس تو و شره تو زیان هم نمیکنی بحصول آن در موطن آخرت که محتاج تر و نیازمند تر خواهی بود دران
چنانکه فرمود ان لم یجبك عاجلًا اگر اجابت نکرد ترا شتاب درین جهان اثابك اٰجلًا پاداش
میدهد ترا بدرنگ دران جهان و این کلام بر سبیل تنزل وارخاء عنان است بنظر بهوای نفس داعی والا نفع
آخرت که باقی و پاینده است اهم و اتم و اکمل است از سود دنیای فانی فقد جاء فی الحدیث الخبر پس تحقیق
آمده است در حدیث انّ العبد یری فی صحائفه یوم القیمة بدرستی بنده می بیند
در نامهای اعمال خود در روز قیامت حسنات لم یعملها فیها عملهای نیک را که نمی شناسد آنها را و نکرده بود
آنها را در دنیا پس حیران میشود و می پرسد که این عملها را من نکرده ام از کجاست فیقال انها بدل سوالك
فی الدنیا پس گفته میشود بنده را که این عملها عوض سوالهای تست در دنیا لم یقض تفصیله فیها
که تقدیر کرده نشده دادن مسئول در دنیا او گمان و دید یا چنانکه وارد شده است بلفظ و عبارتی که آمده است

حدیث ان العبد یری فی صحائفه یوم القیمة ... ۱۲

این لفظ و مانند آن و این را در جای میگویند که لفظ حدیث معلوم محفوظ راوی نیست و مضمون آن را بعبارتے
و لفظی از پیش خود ادا میکنند و احتیاطاً میگویند انیست لفظ یا چنانکه وارد شده و گفته است آنحضرت صلعم
در حدیث همچنین آمده است که امر دعا و اجابت آن دائره است در یکی از این سه چیز یا آنچه خواسته است امید
میدهند یا بلای را مانند آن دفع می نمایند یا برای ذخیره آخرت نگاه دارند و تحقیق این مطلب در رساله
تسلیة المصاب زیاده برین کرده شده است آنجا باید نگریست ثم قل انحول الکل پس مکترین احوال تو که در هنگام
دعا باید امیگردد بدان سود میکنی ا ِمّا نکون ذاکرا لربّک اینست که تو میباشی یاد کننده مر پروردگار
خود را بصفت رحمت و جود و فضل و کرم و امثال آن و موحدا لہ و میباشی تو یکے داننده و بیننده
درین صفات مذکوره مر پروردگار را حیث تسأله از جهت آنکه میخواهی از وی لم تسأل غیره
و نخواستی از غیر او و لم تنزل حاجتک بغیره و فرود نیاوردی حاجت خود را بغیر وی عزوجل فلت بین
الحالتین پس تو در میان دو حالتی فی نہارک کلہ در همه اوقات تو کلیلک و نهارک در شب تو و
روز تو و صحتک و سقمک صحت و تندرستی تو و بیماری تو و بؤسک و نعمائک در محنت و اندوه تو و
ناز و نعمت تو و شدتک و رخائک در سختی تو و سستی تو در جمیع این احوال و مانند آن ا ِمّا ان
تسکت عن السؤال همچنین اینست که خاموش میباشی از سوال و در خواستن و ترضی و راضی
میباشی بقضاء حق و توافقت تستریل لفعله عزوجل و موافق و فرو هشته میباشی مر فعل
خدا را کالمیت بین یدی الغاسیل مانند مرده در پیش شوینده و الطفل الرضیع فی ید الظئر
و همچو کودک شیرخواره در دست دایه و الکرة بین یدی الفارس و همچو گوی در پیش سوار یقلبها
بالصولجان میگرداند آن سوار گوی را بچوگان فیقلبک القدر کیف یشاء پس میگرداند
ترا تقدیر بر چه گونه که میخواهد و ترا تابع آن میباید بود بیت چه کند بنده که گردن نه نهد فرمان را
چه کند گوی که تن در نه دهد چوگان را کان النعماء فمنک الشکر و الثناء اگرچه باشد مقدر

تا از دنعمت پس مطلوب از تو سپاس وستایش است ومنه عز وجل المزید فی العطآء وتایش وداصل
از خدا زیادت وبخشش ست کما قال چنانکه گفته است لئن شکرتم لازیدنکم اگر شکر گوئی بر
نعمتها هر آینه زیاده کنم آن نعمتها برای شما وان کان البلآء واگر باشد سختی بلا ومحنت واندوه
فالتثبت والموافقة منکم پس مطلوب از صبر بر بلا وسازگاری بفعل وارادت اوست بتوفیقه
بتوفیق خدا اگرچه طبیعت بر جزع ومخالفت وشکایت است والتثبت وثابت در جهاد النفس والنصرة
ویاری دادن والصلوة ودرود فرستادن والرحمة ومهربانی کردن منه از خدای
عز وجل تفضلا تفضل وکرم وی کما قال چنانکه گفته است خدا عز من قائل عزیز است وی از
هر گوینده با عزیز گوینده ان الله مع الصابرین وبدرستی که خدا با صابرانست یعنی بالنصر والتثبیت
یعنی معیتی که حق تعالی راست با صابران بیاری دادن وثابت در جای داشتن است وکما قال ان تنصروا الله
ینصرکم ویثبت اقدامکم اگر یاری دهید شما خدا را در تائید وتقویت دین وی یاری مید هد شما را
وبر جای میدارد پایهای شما را در مقام هدایت واستقامت ویاری دادن تو خدا را بالتزام صبر است متابعت هوا
ومعصیت است چنانکه میفرماید اذا نصرت الله فی مخالفة هواک چون یاری وهی تو خدای تعالی را
در مخالفت هوای نفس تو صبر کنی بدان بترک الاعتراض علیه بترک اعتراض کردن وعیب گرفتن بر خدا
والتسخط لفعله فیک وترک خشم گرفتن وناخوشنود بودن بفعلی که میکند وی تعالی در تو لنت
خصما لله علی النفس ویا باشی تو بیکار کننده برای خدا تعالی بر نفس تو سیفا قاتلا علیها شمشیر کشنده
برای خدا بر نفس کلما تحرکت بکفرها وشرکها هرگاه بجنبد نفس بکفران نعمت وشرک خفی که عادات
اوست جزاء راسها بریدن سر او را بصبرک وموافقتک لربک بصبر کردن تو از آن و
موافقت کردن تو مر امر پروردگار ترا والطمانینة الی فعله ووعده وآرامیدن وتسکین یافتن
بفعل وی ووعده وی تعالی والرضاء بهما وخوشنود بودن بفعل ووعده وی کان الله باشد

خدای عزوجل کمک مر ترا معیناً یاری دهنده و توفیق بخشنده بر طاعت و عبادت تا جبر
یاد دهنده و نگهدارنده از آفت و مخالفت ازینجا معلوم شد که بر صبر موافقت تثبیت و
نصرت مترتب میگوید وفا تما الصلوة والرحمة اما ترتیب ورود و مهربانی بر آن فقوله پس
دلیل آن قول خدای عزوجل است وبشر الصابرین الذین و مژده ده صبر کنندگان را الذین
اذا اصابتهم مصیبة آن کسانکه چون برسد ایشان را درد و اندوه و هر مکروه که باشد ایشان را
قالوا گویند بزبان بموافقت دل انا لله هر آئینه ما برای خداییم و بندهٔ او ایم و پیدا کرده ما را برای
بندگی او و صبر کردن بر بلای او و راضی بودن بقضای او وانا الیه راجعون و ما بسوی او بازگردندگانیم
و سعی دنیا و بهر کار و هر حاجت و در آخرت در ثواب و عقاب اولئک علیهم صلوات من ربهم ورحمة
ده بانکه آنجماعت موصوف بصفت قول مذکور ایشان درودها و برکتها و مغفرتها و مهربانی و لطف و
احسانست از پروردگار ایشان واولئک هم المهتدون و ایشانند راه یابنده بر صلاح و سعادت
دنیا و آخرت اغنیان دولت از عبادت و معرفت و قربت و اعتقاد حق و عمل صحیح و ثواب آخرت نعیم
بهشت این ثمرات و نتایج حالت سکوت از دعا و رضا بقضا و نعمت و ترک سوال با رادت حق است
والحالة الاخری انک تبتهل الی ربک و حالت دیگر آنست که تو زاری کنی و روی آری بسوی
پروردگار تو عزوجل بالدعاء والتضرع بخواندن و سوال کردن و زاری و خواری نمودن اعظاما
له از جهت بزرگ داشتن حضرت پروردگار را چه آن مستلزم اثبات و اسناد صفات کمال است
بوی از قدرت و جود و کرم و رأفت و رحمت و امثال آن وامتثالا لامره و فرمان برداری کردن و
بجای آوردن امر او را که فرموده است ادعونی استجب لکم وضع الشیء فی موضعه و در جای نهادن هر چیز
در جای خود و رعایت انصاف در اداء حق عبودیت و ربوبیت لانه یدلک الی ما یتوالیه زیرا که وی تعالی
خواسته است ترا و امر کرده است بسوال و طلب کردن از وی تا رجوع الیه و باز گشتن در جمیع حاجات و تمام امور بسوی وی و

جَعَلَ ذٰلِكَ لَكَ مُشتَرِيًا گردانیده است پروردگار تعالی دعا و سوال کردن را و توجه و اقبال
بجناب قدس وی آوردن و انس بذکر اسما و صفات او گرفتن را محل آسایش نمودن و از تنگی و وحشت
خلق بر آمدن وَ رُسُوْ اللّٰهِمَّ لَكَ اِلَيْهِ و گردانیده است دعا و سوال و مناجات را وصل و پیمان از تو
بسوی حق تعالی وَهُوَ اَصِلَةٌ وَوَسِيْلَةٌ لَكَ اِلَيْهِ و سبب پیوند و پیوستگی و دست آویز و نزدیکی جستن و نزد
حق اینها و امثال اینها فواید دعا است و لیکن بِشَرْطِ تَرْكِ التُّهْمَةِ بشرط ترک تهمت نهادن مر
حق تعالی را وَالتَّسَخُّطِ عَلَيْهِ و راضی نشدن از وی و خشم نا گرفتن بسوی تعالی عِنْدَ تَاخِيْرِ الْاِجَابَةِ
اِلٰى حِيْنِهَا نزد پس انداختن اجابت دعا و عطاء دعا را تا وقت معهود که بر آن وی نهاده اند اِعْتَبِرْ
مَا بَيْنَ الْحَالَتَيْنِ قیاس و اندازه کن فرق میان این دو حالت که دعا و سکوت و سوال و ترک
سوال و قیاس کن که کدام بهتر و بلند تر است یا فکر کن که هر کدام از اینها در کدام از اینها در کدام وقت
و درجه حال لائق است و شروط و آداب هر یکی چیست و این معنی اوفق است باین قول که میفرمایند
وَلَا تَتَجَاوَزْ حَدَّ كُلِّ مِنْهُمَا و در مگذر از نهایت و اندازه این هر دو حالت بنابه نَّهُ لَيْسَ هُنَاكَ حَالَةٌ
اُخْرٰى پس بدرستی که نیست انجا یعنی در مقام تعبد و تقرب مولی تعالی حالتی دیگر و
راهی این است ده بناخل بر ابتد تکون مِنَ الظَّالِمِيْنَ الْمُعْتَدِيْنَ پس پرهیز کن و بترس از آنکه باشی از
ستم کنندگان که بندهٔ چیز را و غیره جای او و درگذرانیده اند از حد فَيُهْلِكَكَ پس هلاک کند و نیست
گرداند ترا خدا عزوجل وَلَا يُبَالِيْ و باک ندارد از آنکه هلاک کند ترا كَمَا اَهْلَكَ مَنْ مَضٰى مِنَ الْاُمَمِ
السَّابِقَةِ چنانکه هلاک گردانید گروهی را که گذشته اند از امتهای گذشته فِي الدُّنْيَا بِتَشْدِيْدِ الْبَلَاءِ
و در دنیا بسخت گردانیدن بلا و رنج وَفِي الْاٰخِرَةِ بِالِيْمِ عَذَابِهِ و در آخرت بعذاب دردناک خویش انکه
درینجا کلامیست از استاد امام ابو القاسم قشیری که آن را در رساله القشیریه المصاب نقل نموده ایم اینجا نیز نقل کنیم
که مناسب مقام است میفرماید که این قوم را اختلاف در آنکه سوال و دعا افضل است یا سکوت و رضا یعنی

برآنند که دعا افضل است زیرا که دعا در حد ذات خود عبادت است پیغمبر فرمود صلی الله علیه وسلم الدعاء مخ العبادة و اتیان وقیام بعبادت افضل و اولی بود از ترک آن و نیز اجابت وی حق پروردگار تعالی است اگر استجابت آن نصیب بنده نگردد و بحظ و بخواهش خود نرسد نقصان ندارد چه بنده آنچه حق ربوبیت بود قیام نمود و مقصود از دعا اظهار فقر و فاقه و احتیاج عبودیت است و قد حصل و طائفه گویند که سکوت و خمود تحت جریان حکم اتم و رضا بسابقه قضا و اختیار علی اولی است و بتحقیق فرمود رسول خدا صلعم که پروردگار تعالی میفرماید هر کرا باز دارد ذکر من از دعا و سوال بدهم او را افضل ترا از آنچه بدهم سوال کنندگان را و قومی دیگر گویند بنده را باید که بزبان باشد دعا گو و بدل در مقام رضا تا جامع بود میان هر دو فضیلت و اولی آنست که گفته شود اوقات مختلف است در بعضی احوال دعا بهتر از سکوت بود و ادب وقت همدران باشد و در بعضی احوال سکوت افضل از دعا گردد و ادب وقت بود و شناسائی این معنی هم در وقت پیدا آید چه علم وقت هم در وقت پدید آید پس اگر در دل خود اشارت بجانب دعا یابد دعا اولی بود و اگر اشارت بسکوت بود سکوت اولی و اگر از دعا زیادت ذوق و بسط و حضور در وقت دریابد دعا اولی بود و اگر نظر بر دل خود افگند و در وقت دعا اشتغال زجر و قبض چیزی در دل احساس کند ترک دعا درین وقت اولی گردد و اگر نه زیادت بسط یابد و نه قبض دعا و ترک دعا برابر بود و نیز اگر غالب بر وی در وقت حکم علم بود دعا اولی است از جهت بودن وی عبادت و اگر غالب حال معرفت است سکون و سکوت اولی بود و نیز میتوان گفت که در آنچه مسلمانان را نصیبست یا مرتفع است دعا در آنجا اولی بود و در آنچه نفس را حظی و نصیبیست سکوت اتم است انتهی

ترجمه کلام الاستاد سبحان الله العظیم یا عالما بحالی علمک اتکالی این عبارت در بعضی نسخ در آخر مقاله واقع شده است و مناسب او بذکر دعا و سوال و تضرع و ابتهال ظاهر است

المقالة الخامسة والثلاثون

قال رضی الله عنه والرضا لا غیبک یا لورع

بر تو باد که لازم گیری بر خود ورع را و تقوی را و ورع هر دو یکیست بمعنی پرهیزگاری از فرموده حق

المقالة الخامسة والثلاثون

از کبایر و صغایر یا از کبایر فقط چه خلاص آدمی از وی از صغایر متعذر است و بعضی مرتبه ورع بالاتر
از تقوی نهاده اند تقوی را عبارت از اجتناب حرام میدارند و ورع آنکه از شبهه نیز پرهیز نماید و بعضی
بر عکس این اصطلاح کرده اند و ظاهر از کلام وی رضی الله عنه که درین مقاله در بیان ورع میفرماید
روش نخستین است بهر تقدیر میفرماید که نجات تو ای طالب در تورع است و الا فالهلاک و گرنه عذاب
و عقاب و انحطاط مراتب و درجات که موجب هلاک و نیستی است فی الفناء و در بند قید است بدست
نفس و ربیق بکسر را رسن با گوشها که بدان بره و بزغاله بر بندند و ربقه گوشه از آن کذا فی الصراح ملازم الذی
پیوسته و چسپان شونده است مر ترا که جنبش نمیکنی ازان ابدا رستگار نمی شوی ازان همیشه الا ان یتغمدک الله
یتغمدک برحمته مگر آنکه بپوشد ترا خدای تعالی بمهربانی و آمرزش خود و فضل ثبت فی الحدیث المروی زیراکه
بتحقیق ثابت شده است در حدیثی که روایت کرده شده است از حضرت رسول ان ملاک
الدین الورع و هلاکه الطمع بدرستیکه اصل و مدار دین پرهیزگاریست و سبب هلاک و نیست شدن
دین طمع است که باعث میگردد به بیرون آمدن از حد تقوی و ورع و عجز از امر معروف و نهی منکر و هلاک
از تلبس چیزیکه پیدا شود آن امر بدان چیز و باین معنی قلب را هلاک جهد میگویند و ان من حام
حول الحمی یوشک ان یقع فیه و نیز ثابت شده است در حدیث که هر که بگردد گرد حمی و نزدیک آید بآن
نزدیکست که بیفتد درو و حمی بکسر حا و تخفیف میم مقصور چراگاه که نگاه میدارد آنرا سلطان برای مواشی خود
و منع میکند مردم را از در آمدن دران و چرانیدن ازان پس هر که ازان دور بود و زجر اند ایمن باشد از در
آمدن و هر که نزدیک آید ازان ترسانند که بیفتد دران کالراتع الی جنب الزرع یوشک ان یمد فاه
الیه چه مستور چرنده بپهلوی کشت نزدیک است که دراز کند دهان خود بسوی کشت لا یکاد ان
یسلم الزرع منه نزدیک نیست که سلامت ماند کشت از وی و این مثال است مر پرهیز کردن از
شبهات را که هر که گرد آن گردد نزدیک است که در حرام افتد و تنبیه است بر احتیاط بالغه دران و قال و تحقیق

فرق میان ورع و تقوی

گفته است عمر بن الخطاب رضی الله عنه کنا نترک تسعة اعشار الحلال بودیم ما که
میگذاشتیم نه چیز از حلال را که محل اشتباه می بود مخافة ان نقع فی الحرام از جهت ترس آنکه بیفتیم
در حرام فرضا اگر حلال همه ده جزو می بود و محل شبهه می بود و مبالغه و استقصا درین باب القدر میکردیم
که نه جزو ازان میگذاشتیم و ده یک ازان میگرفتیم اگر آن جزو بی شبهه بود فهو المراد والا بحکم ضرورت
این یک جزو را کار می بودیم و عن ابی بکر الصدیق رضی الله عنه کنا نترک سبعین بابا من المباح
مخافة ان نقع فی الجناح و ابوبکر رض اتقی و اورع اصحاب بود میگوید بودیم ما که میگذاشتیم هفتاد در از مباح
از جهت ترس افتادن در گناه احتیاط و مبالغه وی اینجا بیشتر است فعلوا ذلک تورعا من مقاربة
الحرام کرده اند ایشان این احتیاط ها را از جهت پرهیز کردن از نزدیک شدن حرام
اخذ القول النبی صلی الله علیه وسلم از جهت گرفتن و عمل کردن بقول پیغمبر صلعم
الا ان لکل ملک حمی و انا و آگاه باشید بدرستیکه مر هر پادشاهی را حمی است که نگاه میدارد
آنرا از اغیار و میگذارد که در آیند در آن و ان حمی الله محارمه و بدرستیکه حمی خدایتعالی چیزهاست
که حرام گردانیده است آنرا به بندگان خود و منع کرده است ایشان را از آمدن درون حمی حام حول الحمی
یوشک ان یقع فیه پس کسیکه میگردد گرد حمی و نزدیک می آید ازان نزدیک است که بیفتد دران
پس باید ازان دور دور بودن از جهت ترس افتادن دران بعد ازان مثالی دیگر می آرند از برای
اخذ بعزیمت و عمل بدان و ترک عمل برخصت و افتادن دران و میفرماید فمن دخل حصن الملک
پس کسیکه در آید در پناه جای پادشاه و حصن هر موضع استواری که بود درون وی نتوان رسید حصن است
و حصار حصن آنکه نگهدارد و حصار آنچه گرد آورد و گاهی نگاه ندارد و گاه دارد و ازین جهت آمده است
لا اله الا الله حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی فیحاوذه الباب الاول یعنی پس در گذشت در نخستین را که بیرون
آن حصن است ثم الثانی والثالث پس در گذشت در دوم را و سوم را حتی قرب من مثل تا آنکه نزدیک نشست

از در سرای پادشاه پس این کس خیر ممن وقف علی الباب الاول الذی یلی البر بهتر است از کسی
که استاده است بر در بیرونی که متصل دشت و صحراست فانه ان اغلق عنه و در بعضی نسخ
غُلِّقَ البابُ الثالثُ لم یضرّہ پس بدرستی اگر بسته شود و منع کرده شود از وی در سوم زیان ندارد
او را و هو ممن وراء ما بین من ابواب القصر زیرا که وی از درای دو در دیگر است اندرهای
کوشک سلطان و رای یعنی پس و پیش هر دو آمده و هر دو معنی درینجا درست می افتد و ممن هو دونه
خزائن الملک و جنده و چون دو عن در آمده است فرو دست و گنجهای پادشاه و لشکر او و اما اذا کان
علی الباب الاول فغلق عنه اما چون باشد بر در اول پس بسته شود آن در از وی بقی فی البر وحده یعنی
میماند در دشت و صحرا تنها اخذه الذئاب والاعداء میگیرند او را گرگان و دشمنان که در دشت و برون
در باشند فکان من الهالکین پس میگردد آنکس از هلاک شوندگان این مثال عمل بعزیمت و رخصت است
آنکه درون در دوم و سوم در آمده و بهر در خانه رسیده مثال عامل عزیمت است که بشرف قرب و دنو
ملک اختصاص یافته است و آنکه بیرون در است مثال صاحب رخصت از مقام قرب و اختصاص
بعید شده و محجوب افتاده چنانکه سفر یابید فکن امن سالک العزیمة ولازمها پس همچنین کسیکه
سلوک نماید بطریق عزیمت را و لازم گیرد آنرا و پیوسته عمل کند بآن ان سلب عنه معهما التوفیق
والرعایة اگر ربوده و گرفته شود از وی و امداد توفیق و پاس داشتن حال و نگاهداشت و دخلت القلعة
عنه و برید نگردد و جدا شود رعایت و مدد عنایت از وی حصل فی الرخص حاصل می شود و
باقی میماند آنکس در رخصتها یعنی از عزیمت برخصت می افتد و درون میماند و لم یخرج من
الشرع و لکن از دائره شرع بیرون نمی افتد و بارتکاب معصیت گرفتار نمیگردد اگرچه از مقام
قرب مرتبه فضائل دور می افتد فاذا ادرکته المنیة پس چون در یابد او را و برسد مرگ و حالت
کان علی الطاعة و العبادة ثابتا بر فرمانبرداری حق و پرستش پروردگار ثابت باشد ختم له بخیر العمل

گواهی داده شود مراو را بکار نیک عمل صالح ومن وقف علی الرخص وکسی بایستد بر رخصتها
ولم ینتقل الی العزیمة وپیش نرود بسوی عزیمت ان سلب عنه التوفیق اگر باز گرفته
شود از وی توفیق فقطعت عنه امداده پس بریده شود از وی مددهای توفیق اسکی
فغلب الهوی علیه وشهوات النفس پس غالب آید وچیره گردد هوا بروی وخواستهای نفس
فتناول الحرام پس تناول کند وبگیرد بمقتضای هوای نفس وخواهش او حرام لیخرج من الشرع
بیرون می آید واز حد شرع گرفتار میگردد وبمعصیت خدا فی زمرة الشیاطین پس میگردد وی
در آید در گروه شیطانان اعنی اعداء الله دشمنان خدا عزوجل الضالین گمراهان از راه راست و
شیطان نام هر سرکش درشت بی فرمانی کننده از جن وانس وظاهر آنست که مراد اینجا شیاطین انس اند
که هوای نفس وشهوات آن از فرمانبرداری شریعت وگردن نهادن بحکم آن بر آمده اند الا ان یدرکه
المیتة قبل التوبة پس اگر دریابد وی را مرگ پیش از توبه کان من الهالکین میگردد از هلاک
شوندگان الا ان یتعمده الله برحمته وفضله مگر آنکه بپوشد اورا خدا تعالی بمهربانی خود وفزونی
کرم ومغفرت خود فالخطر کل الخطر فی القیام مع الرخص پس بهلاک نزدیک شدن همه در
ایستادن با رخصتهاست والسلامة کل السلامة فی القیام مع العزیمة وبی گزندگی غیبی
در پای همه در ایستادن وبرپا بودنست بر عزیمت که ورع عبارت از انست **المقالة السادسة**
والثلثون قال رضی الله عنه وارضاه اجعل آخرتک راس مالک بگردان کار
دین را که در آخرت ثواب آن خواهی یافت یا اصل مال خود ودنیاک ربحه وبگردان کار دنیا را که بدو
زندگانی میکنی سود مال خود که زیاده بر اصل مال بدست می آید چنانکه اهتمام تاجر در تجارت نخست بتحصیل راس
مال است وچون آن بدست می آید پس از ان طلب سود میدارد واگر سود نیابد باری اصل مال از دست نرود چنانکه
اصرف زمانک اولا فی تحصیل آخرتک صرف کن روزگار خود نخست در آباد کردن وبدست آوردن آخرت خود

مخفی شیطان

المقالة السادسة والثلثون

کردم حکم بدست آوردن راس مال ست ثم ان فضل من زمانک شیٔ پس اگر زیاده ماند
و افزون آید از روزگار تو چیزی اصرفه فی دنیاک صرف کن آنرا در دنیای خود فی طلب معاشک
و جستجو زیست تو و اسباب زندگانی تو چنانکه بعد از حصول راس مال طلب ربح میکنند و توقع آن دارند
ولا تجعل دنیاک راس مالک و آخرتک ربحه مگردان دنیای خود را راس مال و آخرت
تو بجای ربح آن چنانکه اکثر اوقات و خلاصه عمر صرف در تحصیل دنیا کنی ثم ان فضل من الاوقات
فضل پس اگر باقی ماند چیزی از زمان زیادتی صرفه فی آخرتک صرف کرده آنرا در کار آخرت
تو تقضی فیها الصلوات الخمس کار آخرت همین مقدار که بگذاری در ان باقی مانده از اوقات
نمازهای پنجگانه تسبکها سبکة واحدة تا میریزی نمازها را یکبار ریختنی و سبک گداختن و ریختن زر
و نقره در بوته بسبیکه پاره گداخته شده از ان اما سکب تقدیم کاف بر با بمعنی ریختن آلبته ایمعنی
نیز مناسب مقصود دارد اما در نسخها سبک تقدیم با بر کاف و این انسب است بمقام زیرا که زر و نقره را
در بوته تا زمانی حرکتی هست چنانکه مصلی را مقصود آنست که میگذاری نماز را ساقط الارکان افتاده
رکنهای او و رکن بضم کرانه قوی از هر چیزی از خانه و جز آن و چیزی بزرگ از انچه قوت گیرد بوی کاری
چنانکه امرا ارکان دولت گویند و معنی عزت و قوت نیز آید و رکین مرد آهسته آهسته و مناسب ارکان
نماز با این معنی ظاهر است و کمال و تمام نماز در آنست که ارکان آن تمام و ثابت باشند و افتادن کنایت
از نقصان و ناتمامی آنهاست مختلفة الواجبات و میگذاری نماز را مخالف یکدیگر واجبات او نه هموار و
معتدل و متفق چنانکه باید من غیر الرکوع و سجود بی رکوع و سجود موافق انچه فرموده اند و طمانینة
بین الارکان و بی آرام و قرار میان ارکان درین بیان ساقط الارکان مختلفة الواجبات ست
او ملحقات التعب و الاعیاء اگر میگذاری نماز باین صفت که گفته شد یا اصلا نمیگذاری نمی آئی
بگذاردن آن و میسر شود می باید حیله تا ماندگی و مشقت و عجز فتنام عن القضاء جملة پس خواب میکنی

از ادای نماز همه دو تو اند که مراد قضا بمعنی مشهور باشد که گذاردن نماز است بعد از فوت شدن
یعنی نماز در وقت نمیکنی و بعد از فوت شدن آن در وقت دیگر قضا هم نمیکنی جیفة فی اللیل
نمیباشی مانند مردار افتاده در شب بطالا فی النهار یعنی بیکار در روز تابعا لنفسك وهواك
پیروی کننده مر نفس ترا و هوای ترا و شیطانك و پیروی کننده مر شیطان ترا که مسلط است بر تو در
حدیث است که با هر یکی از آدمیان شیطانی همراه است و ملکی شیطان امر میکند بدی و معصیت و ملک
امر میکند به نیکی و طاعت و بایعا آخرتك بدنیاك و نمیباشی فروشنده دین را بدنیای تو و تبدیل نماینده
و اختیار کننده این را بدان عبد النفس و مطیتها بنده نفس و بارگی او و مرکبها و جای بر نشستن او
نزدیک بعطف تفسیری مطیه است و فرق آنست که مطیة مخصوص بدابه است که بر پشت او سوار شوند و
بجلد و تیز رود و مطا بمعنی پشت و جد و سرعت در سیر است و رکوب بر نشستن و مرکب جای بر نشستن از
کشتی و ستور امرت برکوبها امر کرده شده تو بر سوار شدن بر نفس و مرکب خود ساختن او را و
تهذیبها و امر کرده شده تهذیب نفس و اصلاح آن پاک و خالص گردانیدن او را از اخلاق بد و
هذب بمعنی پاک کردن درخت خرما از پوست و بمعنی شتافتن و تیزی کردن در معنی نیز آید و هذب
نوعی از رفتار است پس اضافت تهذیب بر کب مناسبت تمام دارد و ریاضتها و ریاضت دادن و رام
گردانیدن و نرم ساختن او را و این در فرس و ناقه استعمال یابد و السلوك بها فی سبیل الله
و بردن او را و رفتن بر وی در راهها من ولی گزندی و هی طرق الآخرة و طاعة مولاها و آن راهها
که نفس بدان بسلامت بجانب آخرت رود و راهها که بفرمانبرداری خدا تعالی که مولای او است برسانند
و در طرق جمع اشارتست به تعدد طرق تقرب و وصول بجناب حق چه هر عمل خیر که آنرا نوافل خوانند
بعد از اتیان واجبات و اجتناب منهیات طریقی است موصل بقرب و وصول هر که التزام آن کند
و دوام بر آن نماید البته بمقصد برسد زود یا دیر و استیعاب و احاطه اقسام آن شرط نیست الطرق الی الله

یعدوا انفاس الخلائق که مشعر بکثرت آنهاست ینبغی دارد مرجع و مآل همه بشریت است و اتباع سنت
و اختلاف و تعدد و تکثر که در طرق مشائخ و تسلیک مریدان واقع است هم ازین باب است و مرجع
همه یکیست قال بعضهم ابناء السبیل اخیافٌ امهاتهم شتی لیس بینهم خلاف غیر ظلمتها پس ختم کردی تو نفس را ذکر وا گذشتی
حق و یرا لیقبولها امنها بپذیرفتن طاعت از وی تا هر چه وی بگوید آن کنی و سلمت زمامها الیها
و سپردی مهار نفس را بنفس و کار ویرا باختیار وی گذاشتی و تبعتها فی شهواتها و لذاتها و پیروی
کردی او را در خواستهای و لذتهای وی و وافقتها شیطانها و سازگاری کردی نفس و
شیطان وی که مسلط است بر وی که بحقیقت نفس وکیل و شحنه شیطانست در عالم انسانی و هو اهبا
و موافقت کردی بهوای نفس پس گویا مرکب او شدی و سوار شد او بر تو و برد ترا هر جا که خواست و در اصل
او مرکب تو بود و معنی ظلم که وضع الشیء فی غیر موضعه است باین وجه راست آید ففاتک خیر الدنیا والاخرة پس
فوت شد و رگذشت ترا نیکی دنیا بوقوع در مهالک و مهاوی ضلال و نیکی آخرت بگرفتاری عقاب
و وبال و خسرتهما و زیان کردی دنیا و آخرت را و از دست دادی هر دو را بمصداق خسر الدنیا
والآخرة گشتی و زیان زدگی دنیا خود در دنیا گذشت اما زیان زدگی آخرت باقی ماند و لقیامت
با خود بردی چنانکه پیغمبر فرمایند قال خلت القیمة افلس الناس و اخسرهم دنیا پس در آمدی
عرصات قیامت را مفلس ترین مردم از عمل و زیان زده ترین مردم و درین مفلس بیشتر و افلاس بچیز
شدن یعنی بجائی رسد که گویند فلس ندارد کذا فی الصراح و ما وصلت بمتابعتها الی اکثر من قسمک
من دنیاک و نرسیدی بسبب متابعت و موافقت نفس بزیادت تر از قسمت تو از دنیا تو خارت
بالاتر ازین چه بالاتر ازین چه باشد که دنیا بدست نه آمد و دین از دست رفت و لو سلکت بها طریق الاخرة
اگر می بردی نفس را و سیر میدادی براه آخرت و جعلتها راس مالک و میگردانیدی آخرت را اصل
مال خود ازان چنانکه در اول مقاله مذکور شد ربحت الدنیا والاخرة سود میکردی دنیا و آخرت را

۵ اختلاف انواع ادیان و مذاهب برادران اعیانی که از یک مادر باشند و پدران مختلف ۱۲ منتخب